

Univerzitet u Beogradu

Filološki fakultet

Merima H. Krijezi

**Značenje predloga u albanskom i
srpskom jeziku**

Doktorska disertacija

Beograd, 2012.

University of Belgrade
Faculty of Philology

Merima H. Krijezi

**The meaning of prepositions in Albanian
and Serbian language**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2012.

Mentor:

prof. dr Vanja Stanišić, vanredni profesor,
Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet

Članovi komisije:

prof. dr Veljko Brborić, vanredni profesor,
Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet

prof. dr Avni Xhelili, vanredni profesor,
Univerzitet u Tirani, Fakultet za istoriju i filologiju

doc. dr Aleksandar Životić, docent,
Univerzitet u Beogradu, Institut za noviju istoriju Srbije / Filološki
fakultet

Datum odbrane:

Značenje predloga u albanskom i srpskom jeziku

Rezime

Rad je posvećen proučavanju značenja predloga u albanskom i srpskom jeziku, konkretnije proučavanju značenja koje imaju u okviru predložko-padežnih konstrukcija. Glavni fokus je na pronalaženju ekvivalentnosti, ali i razlika u značenju koje pojedine predložko-padežne konstrukcije mogu imati u ova dva jezika. Prilikom davanja prikaza predloga, njihovog značenja i klasifikacije na osnovu morfološkog i semantičko-sintaksičkog kriterijuma u albanskom i srpskom jeziku, pokušali da ukažemo i na razlike koje se prvenstveno odnose na značenje samih padeža u ova dva jezika a koje se svakako reflektuju i na predložko-padežne konstrukcije. Predlozi kao pomoćne reči imaju ograničeno leksičko značenje i ne mogu da se upotrebljavaju samostalno, ali u okviru padežne sintagme dobijaju svoje konkretno i puno značenje. U albanskom jeziku predlozi imaju važnu ulogu u realizaciji padeža, pored padežnih nastavaka. Kada se upotrebljavaju sa predlozima, gramatičko značenje padeža biva izraženo istovremeno i oblikom i predlogom.

Albanski jezik odlikuje pet padeža (ne računajući vokativ) među kojima je i ablativ koji u srpskom jeziku ne postoji kao poseban padež, već se javlja kao vrsta genitiva, konkretnije kao ablativni genitiv. Srpski jezik karakteriše sedam padeža u koji je uključen i vokativ. U albanskom jeziku ne postoje instrumental i lokativ kao posebni padeži, njihovu funkciju u albanskom ima akuzativ, a sam albanski je jedan od retkih indoevropskih jezika koji ima predloge za nominativ. Prilikom poređenja značenja predloga u ova dva jezika uočili smo ekvivalentnost u značenju pojedinih predložko-padežnih konstrukcija u albanskom i srpskom jeziku. Vrlo retko možemo govoriti o potpunom poklapanju predložko-padežnih konstrukcija koje bi se odnosilo i na padežni oblik imenice i predlog koji joj prethodi. Nakon uvida u pregled najznačajnijih predloga u albanskom i srpskom uočili smo da je u albanskom ablativ padež koji se semantičko-sintaksički slaže sa najvećim brojem predloga, dok je u

srpskom to genitiv. I u jednom i u drugom jeziku predlozi koji po svom kvantitetu zauzimaju prvo mesto su predlozi kojima se iskazuju mesni tj. prostorni odnosi.

Opšte je poznata činjenica da u nastavi stranog jezika predlozi predstavljaju gramatičku jedinicu prilikom čijeg usvajanja dolazi do izvesnih teškoća. Te teškoće su prvenstveno prouzrokovane uticajem maternjeg jezika, jer se određene konstrukcije iz maternjeg jezika reflektuju i prenose prilikom usvajanja stranog jezika. Isti prostorni, vremenski, mesni i njima slični odnosi se u albanskom i srpskom jeziku izražavaju različitim predložko-padežnim konstrukcijama. Ono što često dovodi do teškoća u procesu usvajanja ove gramatičke oblasti jeste ovladavanje nijansama koje se odnose na semantiku predloga i postojanje sinonimičnih predloga. Ponekad su te semantičke nijanse gotovo neuhvatljive i najveći problem zadaju neizvornim govornicima, ali neretko i samim izvornim govornicima. U radu su taksativno navedeni najznačajniji predlozi u albanskom i srpskom jeziku, njihova značenja (osnovna i prenesena) kao i grupa predloga koja ima sinonimno i antonimno značenje.

Ključne reči: predlozi, semantika, morfosintaksa, predložko-padežne konstrukcije, kontrastivni pristup, albanski jezik, srpski jezik

Naučna oblast: Nauka o jeziku

Uža naučna oblast: Semantika

UDK:

THE MEANING OF PREPOSITIONS IN ALBANIAN AND SERBIAN LANGUAGE

Summary

This work deals with studying the meanings of prepositions in Albanian and Serbian language, more specifically the meanings which they have in prepositional-case phrases. The main thing was to find equivalences as well as differences in meanings which some constructions can have in those languages. We have tried to point out the differences primarily in the meanings of the case itself in both languages which definitely reflect upon the prepositional-case phrases by presenting various prepositions, their meanings and classifications according to morphological and semantic-syntax criteria in Albanian and Serbian language. Prepositions as auxiliary words have limited lexical meanings and cannot stand on their own, but they attain their real and full meanings within a case phrase. In Albanian language prepositions have important part, beside suffixes, in defining cases. When used with a certain preposition the grammatical meaning of the case is defined both with the form and the preposition.

There are five cases in Albanian language (leaving out the vocative), among which is the ablative. This case doesn't exist in Serbian language as a separate case, but it appears as a form of genitive, more specifically as the ablative genitive. In Serbian language there are seven cases including the vocative. In Albanian language there aren't the instrumental and locative cases as the separate ones, but the accusative case shows their meanings and there are prepositions in the nominative case which is very rare in other Indo-European languages. Having compared the meanings of prepositions in these two languages we noticed the equivalences in the meanings of some prepositional-case phrases. But, we can very rarely find the total match of prepositional-case phrases which would mean to have the same case form of the noun as well as the preposition which precedes it. After making a list of the

most common and important prepositions in Albanian and Serbian we realized that in Albanian the ablative case semantically and syntactically goes with the most of the prepositions while in Serbian it is the genitive case. In both languages the most often used prepositions are those of place, ie showing spatial relations.

It is well known fact that in foreign language learning prepositions are a grammatical unit which is difficult to cope with. Those difficulties are mainly caused by the influence of mother tongue, because certain phrases in mother tongue reflect and transfer, ie interfere in acquiring a foreign language. The same spatial, time, place etc. relations in Albanian and Serbian language are expressed by different prepositional-case phrases. Mastering different shades in the meanings which are related to semantics of the prepositions or existing synonymous prepositions, is what causes difficulties in the process of an acquisition of this grammatical section. These semantic shades are sometimes almost intangible and they create the biggest problem to non-native speakers, but very often to native ones, as well.

In this work we explicitly stated the most important prepositions in Albanian and Serbian languages, their meanings (literal (basic) and figurative) as well as a group of prepositions with similar and opposite meanings.

KEY WORDS: prepositions, semantics, morpho-syntax, prepositional-case phrases, contrastive approach, Albanian language, Serbian language

The Academic Expertise: Language Studies

A Field of Academic Expertise: Semantics

IZJAVE ZAHVALNOSTI

Svoju neizmernu zahvalnost, ovom prilikom, izražavam kolegama i koleginicama sa Katedre za albanski jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Prvenstveno prof. dr Avni Dželiliju koji je svojim neizmernim strpljenjem, stručnim savetima, sugestijama i podsticajima svakako doprineo tome da moj rad dobije i više od forme naučnog rada, a njegov sadržaj na preciznosti i kompaktnosti. Ovom prilikom mu se zahvaljujem i na upućenim kritikama, jer su one u velikoj meri uticale i na kvalitet mog rada i usmerile me ka jednom širem pogledu na problematiku koja je vezana za značenje predloga. Koleginici Adelini Čauši, stranom lektoru za albanski jezik, na pomoći u razrešavanju nedoumica vezanih za semantiku predloga u albanskom jeziku sakupljanju potrebnog materijala za izradu doktorske disertacije i na tome što me je podržavala u svakom smislu reči.

Zahvaljujem se i koleginicama iz Albanološkog instituta za jezik u Tirani, Anili Sema Cepani i Adelini koje su mi pomogle da dođem i do materijala za koji sam mislila da mi nikada neće biti u rukama, prvenstveno zbog toga što se radi o izdanjima koja su sačuvana samo u par primeraka. Koleginicama koje rade u biblioteci Fakulteta za istoriju i filologiju u Tirani na velikom strpljenju i pomoći.

Prof. dr Veljku Brboriću koji je i pored silnih obaveza na svojoj katedri i raznih profesionalnih angažovanja, van svoje katedre, ipak nekako uspeo da odvoji dobar deo vremena da bi se posvetio mom radu i koji mi je svojim dobronamernim i stručnim savetima pomogao da lakše savladam teškoće i nedoumice koje su se ticale značenja predloga u srpskom jeziku.

Prof. dr Vanji Stanišiću kao mentoru. I na kraju svojim roditeljima i bratu i snaji koji su verovali u mene i podržavali me čak i onda kada je meni samoj bilo teško da verujem u sebe i kvalitet mog rada.

SADRŽAJ

#####

CILJ RADA.....	1
1. OPŠTI DEO	3
2. KLASIFIKACIJA PREDLOGA U ALBANSKOM JEZIKU	9
2.1. Klasifikacija predloga na osnovu porekla	10
2.2. Klasifikacija predloga na osnovu morfološke strukture	14
2.3. Klasifikacija predloga na osnovu sintaksičkog kriterijuma i njihovih glavnih značenja.....	15
3. PREDLOZI U SRPSKOM JEZIKU	18
4. OPŠTI PRIKAZ PREDLOGA U ALBANSKOM I SRPSKOM JEZIKU.....	25
4.1. Lista predloga po padežima.....	29
5. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U NOMINATIVU	30
5.1. Predložko-padežne konstrukcije u nominativu u albanskom jeziku	30
5.2. Predložko-padežne konstrukcije u nominativu u srpskom jeziku	51
6. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U GENITIVU	51
6.1. Predložko-padežne konstrukcije u genitivu u albanskom jeziku	51
6.2. Predložko-padežne konstrukcije u genitivu u srpskom jeziku	55
7. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U DATIVU	91
7.1. Predložko-padežne konstrukcije u dativu u albanskom jeziku	91
7.2. Predložko-padežne konstrukcije u dativu u srpskom jeziku.....	93
8. PREDLOŠKO- PADEŽNE KONSTRUKCIJE U AKUZATIVU	97
8.1. Predložko-padežne konstrukcije u akuzativu u albanskom jeziku.....	97
8.2. Predložko-padežne konstrukcije u akuzativu u srpskom jeziku.....	138

9. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U ABLATIVU U ALBANSKOM JEZIKU	157
9.1. Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom <i>prej</i>	157
9.2. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom <i>ndaj</i>	164
9.3. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom <i>për</i>	165
9.4. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom <i>sipas</i>	167
9.5. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom <i>majë</i>	169
9.6. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom <i>buzë</i>	169
9.7. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom <i>midis</i>	170
9.8. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom <i>rrëzë</i>	172
9.9. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom <i>nëpërmjet</i>	173
9.10. Predložko-padežne konstrukcije u ablativu sa predlozima koji su priloškog porekla	174
9.11. Predlozi <i>me anë</i> i <i>në mes</i> koji se semantičko-sintaksički slažu i sa ablativom.....	183
10. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U INSTRUMENTALU U SRPSKOM JEZIKU	185
10.1. Konstrukcija sa predlogom <i>s(a)</i>	185
10.2. Predložko-padežne konstrukcije u instrumentalu sa predlozima: <i>za, među, pod</i> i <i>pred</i>	189
11. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U LOKATIVU U SRPSKOM JEZIKU	197
11.1. Predložko-padežne konstrukcije s predlozima: <i>na</i> i <i>u</i>	198
11.2. Konstrukcija sa predlogom <i>o</i>	204
11.3. Konstrukcija sa predlogom <i>po</i>	206
11.4. Predložko-padežna konstrukcija u lokativu s predlogom <i>prema</i>	209
11.5. Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom <i>pri</i>	210
12. GLAVNE RAZLIKE U UPOTREBI PREDLOGA KARAKTERISTIČNIH ZA ODREĐENE PADEŽE U ALBANSKOM I SRPSKOM JEZIKU	212
12.1. Predlozi koji se u albanskom jeziku javljaju u okviru predložko-padežnih konstrukcija u nominativu i njihovi ekvivalenti u srpskom.....	213

12.2.	Greške u upotrebi predloga koji se javljaju u okviru konstrukcija u nominativu u albanskom i konstrukcije koje predstavljaju njihov ekvivalent u srpskom.....	222
12.3.	Predlozi koji se u albanskom jeziku javljaju u okviru predložko-padežnih konstrukcija u akuzativu i njihovi ekvivalenti u srpskom.....	223
12.4.	Predlozi koji se u albanskom jeziku javljaju u okviru predložko-padežnih konstrukcija u ablativu	252
13.	PREDLOZI KOJIMA SE ALBANSKOM I SRPSKOM JEZIKU IZRAŽAVAJU MESNI ODNOSI	279
14.	ZAKLJUČAK	295
15.	SPISAK IZVORA GRAĐE.....	307
16.	BIBLIOGRAFIJA.....	310
	BIOGRAFIJA	320

CILJ RADA

Interni cilj rada je poređenje značenja predloga u albanskom i srpskom jeziku. Značenja koje imaju u okviru predložko-padežnih konstrukcija dok je glavni akcenat na pronalaženju ekvivalentnosti, ali i razlika u značenju koje pojedine predložko-padežne konstrukcije mogu imati u ova dva jezika. Predlozi su grupisani na osnovu porekla, morfološkog i semantičko-sintaksičkog kriterijuma. Kako je rad posvećen proučavanju značenja predloga kriterijum kojem je dat primat u radu je semantičko-sintaksički. Ciljevi istraživanja su ukratko, sledeći:

- 1) definisati i navesti sva značenja najznačajnijih predloga u albanskom i srpskom jeziku,
- 2) metodom kontrastiranja ukazati na sličnosti i razlike u značenju predloga (u okviru predložko-padežnih konstrukcija) u ova dva jezika
- 3) analizom grešaka doprineti boljem razumevanju značenja predloga u albanskom i srpskom jeziku.

Sama činjenica da je reč o jezicima koji pripadaju različitim grupama indoevropske jezičke porodice na izvestan način nas već upućuje na to da je reč o kontrastivnom proučavanju. Prilikom davanja opisa predloga, njihovog značenja i njihovog semantičko-sintaksičkog slaganja sa određenim padežima u albanskom i srpskom jeziku, pokušali smo da ukazemo i na razlike koje se odnose na značenje samih padeža a koje se onda prenose i na predložko-padežne konstrukcije.

Eskterni cilj se odnosi na primenu rezultata ovog rada u nastavi jezika i prevođenju. Kako je i za učenje stranog jezika i prevođenje od velike važnosti poznavanje specifičnosti datog jezika, namera nam je bila da ovim radom doprinesemo boljem razumevanju značenja predloga i njihovoj pravilnoj upotrebi. Pravilna upotreba predloga utiče na lepotu i stil nečijeg usmenog i pismenog izražavanja. Predlozi predstavljaju gramatičku jedinicu koja nas prilikom učenja mnogih stranih jezika dovodi do brojnih nedoumica i dilema.

Upravo zbog toga što se isti prostorni, vremenski i njima slćni odnosi izražavaju različitim predloško-padežnim konstrukcijama u različitim jezicima.

KORPUS

Primarni korpus čine primeri ekscerpirani, pre svega, iz književne literature na albanskom i srpskom jeziku a nakon toga i primeri ekscerpirani iz sredstava svakodnevnog informisanja kao što su časopisi, novine, članci (u elektronskoj formi dostupni preko interneta). Preko 1500 strana prozih tekstova tj. romana, novela i pripovedaka u originalu od kojih su pojedini delovi prevedeni na srpski ili albanski u cilju što jasnijeg prikaza značenja predloga u oba jezika (navedeno u spisku na kraju rada). Kako su pojedine predloško-padežne konstrukcije karakteristične za administravni i publicistički stil pronalaženje adekvatnih primera je svakako moralo prevazilaziti okvir književne literature.

Sekundarni korpus je sastavljen od primera iz opštih gramatika albanskog i srpskog jezika koje se bave problematikom predloško-padežnih konstrukcija, ali i jednojezičnih rečnika albanskog i srpskog jezika koji su mnogim proučavaocima ove gramatičke jedinice poslužili kao glavno polazište. I u albanskom i u srpskom jeziku u pitanju su rečnici savremenog (književnog) jezika, rečnici koji predstavljaju izdanja akademije nauka ili, u slučaju srpskog jezika, još jedne institucije- Matice srpske. Za njima slede i dvojezični rečnici (albansko-srpski, albansko-engleski). Na kraju, dati su i primeri iz svakodnevnog govora, praćeni odgovarajućim objašnjenjima i u pojedinim delovima rada dodatnim napomenama.

OBJEKAT I PREDMET ISTRAŽIVANJA

Objekat ovog istraživanja predstavljaju sami predlozi, njihove osobine i funkcije u oba jezika.

Predmet istraživanja je kontrastiranje predloga u albanskom i srpskom jeziku.#

1. OPŠTI DEO

Kao prvi korak u upoznavanju predloga poslužiće nam definicija predloga. U albanskom jeziku predlog je definisan kao nepromenljiva vrsta reči koja izražava odnos sintaksičke zavisnosti između imenice, broja ili zamenice, u jednom određenom padežu, i nekog drugog konstituenta u okviru sintagme (Agalliu i dr. 2005: 381). U albanskom jeziku u najvećem broju slučajeva predlozi povezuju glagol i imenicu pri čemu reč od koje zavisi sintagma sa predlogom može biti i glagol, pridev ili prilog. U jednojezičnom rečniku albanskog jezika „Fjalor i gjuhës së sotme shqipe“ (ASH RPSSH 1981: 1359) predlog je definisan kao *nepromenljiva vrsta reči koja se upotrebljava kao pomoćna reč ispred imenice, zamenice ili broja (u određenom padežu) ili ispred nekih priloga, kako bi izrazio odnose među konstituentima u okviru sintagme.*

U gramatici albanskog jezika autora L. Muljakua i A. Keljmendija (1983: 168) predlog se definiše kao nepromenljiva vrsta reči koja obično stoji ispred imenice ili poimeničenih vrsta reči (poimeničenih prideva, zamenica ili brojeva). Gramatičar Šaban Demiraj predlog definiše kao nepromenljivu vrstu reči koja stoji ispred imenica i substantivnih prideva (poimeničenih), ispred zamenica i osnovnih brojeva, u određenom padežu, kako bi iskazao njihove odnose sa drugim konstituentima u rečenici (Demiraj 1971: 255). Po njegovom mišljenju predlozi spadaju u grupu pomoćnih reči.

Bez obzira na nijanse u definisanju predloga možemo reći da sve navedene definicije imaju kao zajednički imenitelj naglašavanje da je predlog nepromenljiva vrsta reči, dobar deo autora ih izdvaja kao pomoćnu vrstu reči, da su imenice te koje se nalaze na prvom mestu kada govorimo o njihovom kombinovanju sa ostalim vrstama reči, da imenica, broj ili zamenica ispred koje se upotrebljava predlog mora biti u određenom padežu.

Ukoliko u toku čitanja bilo kakvog teksta ili tokom razgovora obratimo pažnju na predloge uočićemo da su oni kategorija koja je dosta frekventna.

Gramatičar M. Samara ističe da predlozi u albanskom jeziku predstavljaju čak i frekventniju kategoriju od ostalih nepromenljivih vrsta reči kao što su veznici, rečice i uzvici (Samara 1999: 7). Lepotu i stil nečijeg pisanog ili usmenog izražavanja upotpunjuju predlozi, njihova pravilna upotreba kao i kombinovanje sa ostalim vrstama reči. U zavisnosti od toga kako govorno lice kombinuje predloge i imenice, koje predloge koristi kombinujući ih sa imenicama i zamenicama u određenim padežima, možemo načelno odrediti iz kojih krajeva dolazi to govorno lice i koja dijalekatska varijanta je dominirajuća u njegovom slučaju. Upotreba predloga koja nije u skladu sa književnom normom je ono što će svaki sagovornik koji je upoznat, i koji poštuje standardizovanu književno-jezičku normu, sigurno primetiti. No i pored toga, albanski gramatičari su tek u poslednje vreme počeli da posvećuju veću pažnju ovoj gramatičkoj jedinici. Do pedesetih godina prošloga veka predlozi su bili sastavni deo albanskih gramatika, ali samo u onom obimu koji je bio dovoljan da se dà opšti prikaz ove gramatičke jedinice, kako bi se omogućilo njihovo pravilno savladavanje. Akcenat je bio na morfološko-sintaksičkom aspektu dok je leksičko-semantički aspekt bio potpuno zanemaren.

Termin koji je iz grčkog preveden ad litteram na latinski kao *praepositio* i koji se uz veće ili manje fonetske izmene kao takav zadržao u svim romanskim jezicima, kao i u mnogim indoevropskim jezicima, prvi je na albanski preveo Sami Frašeri. U pitanju je termin *parje* (*ono što prethodi*) i taj termin autor navodi u svojoj gramatici „Shkronjëto e gjuhësë shqip“ (Frashëri: 1886). Skadarska Gramatika a Folmarmja je koristila termin *parapris-a* (*ono što prethodi, predlog*). A. Dzanoni je u svojoj gramatici „Gramatika shqyp“ naziva *paraprisë-a* (Xanoni: 1909) da bi današnji termin *parafjalë* počeo da se upotrebljava od 1920. godine, od Kongresa u Ljušnju¹. Osim ovog termina gramatičar S. Riza koristi i termin

¹ Kongres u Ljušnju je posle Bitoljskog kongresa, održanog 1908. godine, jedan od najvažnijih kongresa posvećenih standardizaciji albanskog jezika. Na ovom kongresu je doneta odluka o upotrebi termina *parafjalë* (*predlog*) kao jedino validnog. Dotadašnja upotreba velikog broja različitih termina kojima se označavala ova gramatička jedinica je svakako dovodila do

prepozicion (Riza 1952: 159). Problematikom predloga bavili su se: K. Cipo ("Gramatika shqipe", 1949.), M. Domi ("Gramatika e gjuhës shqipe", 1957.), S. Prifti ("Sintaksa e gjuhës shqipe", 1959.), Š. Demiraj ("Morfologjia e gjuhës së sotme shqipe II", 1961), M. Čeliku, A. Džuvani, J. Rrota, S. Riza, a u novije vreme: R. Prnaska, J. Tomai, M. Samara, S. Fljoći, S. Mansaku, L. Budželi, R. Muljaku, E. Husa itd.

Od sedamdesetih godina prošlog veka albanski gramatičari počinju da posvećuju veću pažnju predlozima i da ih sagledavaju u nešto širem kontekstu. A. Džuvani u svom članku² a kasnije i u radu "Vepra I (Xhuvani 1985: 266) ističe kako se "uopšteno, značenje predloga određuje na osnovu semantičke sadržine datih reči" (sintagme čiji su sastavni deo), "na osnovu datog konteksta" tj. koji kao data grupa reči imaju. Navodi primere: "Kishte rënë *në* pus (Upao je *u* bunar). Po vuan *në* pleqëri (Pati *u* starosti)" (Xhuvani 1985: 266).

Pri čemu mesno ili vremensko značenje predloga *në* (*u*, *na* u srpskom), po njegovom mišljenju, zavisi isključivo od semantike reči u rečenici. Džuvani je jedan od prvih gramatičara koji u svojim radovima govori o leksičkoj vrednosti predloga i o njihovoj semantici. Time čini iskorak iz polja koje bi se moglo nazvati čisto gramatičkim, a u okviru koga je ova gramatička jedinica do tada bila tretirana.

Samara u svom radu posvećenom predlozima navodi kako semantika predloga biva uslovljena mesnim, vremenskim i mnogim drugim odnosima ili uzajamnim vezama između predloga i značenja imenice, broja ili zamenice, ispred kojih stoje (Samara 1999: 18). Kako predlozi mogu biti i deo sintagmi, fraza i predloških izraza, među albanskim gramatičarima se javila potreba da se još bolje sagledaju funkcije i značenja predloga. Među njima su J. Tomai, S. Floći, F. Agaliu itd. A kako predlozi u albanskom jeziku jasno definišu padeže,

nedoumica i mnogobrojnih nejasnoća, jer je gotovo svaki gramatičar imao svoj termin za ovu gramatičku jedinicu. Aleksandar Džuvani je prvi albanolog koji ovaj podatak ističe i naglašava (o ovom pitanju v. Xhuvani 1964).

² Xhuvani, A., Prafalët, Studime filologjike, Tiranë, 1964/1

jedan predlog može stajati samo uz reč (imenicu, zamenicu, broj) koja je u jednom određenom padežu (uz izuzetak predloga *për, ndaj, me anë* i *në mes* koji se jedini semantičko-sintaksički slažu sa dva padeža i to samo u određenim slučajevima) dobar deo autora se u pokušaju definisanja padeža usmerio na predloge i njihovu semantiku. Predlozi u albanskom jeziku omogućavaju gotovo matematičku preciznost u određivanju padeža, upravo zbog date karakteristike.³ To nije slučaj u srpskom jeziku, gde se jedan isti predlog može semantičko-sintaksički slagati sa dva, a ponekad i tri različita padeža. Kao vrlo opširan i iscrpan rad posvećen padežima u albanskom jeziku naveli bismo rad Lj. Budželji *Modelet e caktimit rasor në gjuhën e sotme shqipe* u kojem je autorka posvetila dužnu pažnju i predlozima, iako je glavni fokus svog naučnog rada usmerila na padeže. Ističući pri tom da predlozi imaju važnu ulogu u realizaciji padeža pored padežnih nastavaka, jer kada se upotrebljavaju sa predlozima, gramatičko značenje padeža biva izraženo istovremeno i oblikom i predlogom” (Buxheli 2007: 33). Takvo sagledavanje padeža u kojem predlozi igraju značajnu ulogu u njihovom određivanju nalazimo i u “Gramatici albanskog jezika I” objavljenoj od strane Albanske akademije nauka čiji autori smatraju da je uloga predloga u albanskom jeziku vezana za značenje a ne za padežni oblik imenice (Agaliu i dr. 2005: 384). Kada je u pitanju deklinacija imenica u albanskom mogli bismo reći da postoji vrlo jednostavan sistem imenskih nastavaka i da bi bez predloga u rečenici, ali naravno i konteksta, bilo vrlo teško odrediti u kom se padežu javlja data imenica. Dovoljno je pogledati sledeću tabelu.

³ Moramo napomenuti da su mišljena po ovom pitanju različita. Dok autori gramatike savremenog albanskog jezika *Gramatika e gjuhës shqipe I* (Agaliu i dr.: 2005) koja je objavljena od strane Albanske akademije nauka smatraju da je dativ padež koga odlikuje odsustvo predloga i da se samo gore navedeni predlozi (ukupno četiri predloga) mogu semantičko-sintaksički slagati i sa dva padeža, gramatičari Š. Demiraj (Demiraj: 1971) i M. Čeliku (Çeliku: 2009) smatraju da se izvestan broj predloga u albanskom jeziku semantičko-sintaksički slaže i sa ablativom i sa dativom. Mi smo se u radu opredelili za mišljenje prve grupe gramatičara. Mišljenja smo da je ovo pitanje svakako jedno od vrlo bitnih pitanja koje se mora naći na programu sledećeg kongresa posvećenom standardizaciji albanskog jezika.

Tabela br. 1.

Deklinacija imenice ženskog roda *vajzë* (*devojka*) u neodređenom i određenom vidu

imen. ž. r. jed. <i>një vajzë</i> (<i>jedna devojka</i>) neodređeni vid	imen. ž. r. jed. <i>vajza</i> (<i>devojka</i>) određeni vid
E. <i>një vajzë</i> (<i>jedna devojka</i>)	<i>vajza</i> (<i>devojka</i>)
Gj. <i>i, e një vajze</i> (<i>od jedne devojke</i>)	<i>i, e vajzës</i> (<i>od devojke</i>)
Dh. <i>një vajze</i> (<i>jednoj devojci</i>)	<i>vajzës</i> (<i>devojci</i>)
Kallë. <i>një vajzë</i> (<i>jednu devojku</i>)	<i>vajzën</i> (<i>devojku</i>)
Rrjedh. <i>prej një vajze</i> (<i>od jedne devojke</i>)	<i>prej vajzës</i> (<i>od devojke</i>)

Tabela pokazuje da su oblici imenice u genitivu, dativu i ablativu isti. Kontekst i predlozi su dva bitna elementa u određivanju padežnog oblika imenice i u izražavanju mnogobrojnih sintaksičkih odnosa.

U pomenutoj gramatici navodi se da “predlozi kao pomoćne reči imaju ograničeno leksičko značenje i ne mogu da se upotrebljavaju samostalno ” (Agaliu i dr. 2005: 382). Da upravo zbog toga i ne mogu biti smatrani rečeničnim konstituentom jer im nedostaje samostalno leksičko značenje, ali koje ipak dobijaju uz reč kojoj prethode i sa kojom čine padežnu sintagmu, a samim tim i deo rečenice.

U albanskom jeziku, kao i u mnogim drugim jezicima, broj predloga se menjao i povećavao tokom vekova i njegovog istorijskog razvoja. U današnje vreme može se uočiti pojava uticaja stranih jezika, kao što su italijanski,

francuski i engleski, koji su doveli do pojave fraza i predloških izraza koji nisu svojstveni albanskoj leksici tj. da se pored varijante koja bi se mogla smatrati albanskom, pojavljuju i one koje su u jezik ušle usled prevoda *ad litteram* i aktivne upotrebe tih jezika od strane izvornih govornika. Tokom istorijskog razvoja jezika došlo je do nestajanja izvesnog broja predloga, usled njihovog sve manjeg korišćenja u aktivnom i pisanom govoru od strane izvornih govornika, ali je njihov broj daleko manji u odnosu na novonastale predloge. Najveći broj novih predloga su predloška grupa reči koja predstavlja kombinaciju imenice i predloga kao i predlozi nastali aglutinacijom (Samara 1999: 37). Povećanje broja predloga je dovelo i do povećavanja ili proširivanja njihovog značenja u okviru predloško-padežne konstrukcije i njihovih leksičko-semantičkih funkcija.

U srpskom jeziku problematikom proučavanja predloga bavili su se od druge polovine XIX veka pa do osamdesetih godina XX veka: Đ. Daničić, S. Novaković, Lj. Stojanović, T. Maretić, A. Belić, M. Stevanović. Ovu fazu je obeležilo interesovanje za definisanje predloga, kriterijume klasifikacije predloga i njihovo značenje u okviru sintagmi. Iako je među samim lingvistima koji su obeležili ovaj period u jednom širem kontekstu, ne samo lokalnom već i u evropskom, bilo polemike oko toga u koju oblast svrstati funkcije padežnih oblika i njihova značenja da li u morfologiju ili sintaksu, Belić i Stevanović jasno ističu da je učenje o ovoj oblasti jezika svakako deo sintakse (upor. Stevanović 1991⁵; Belić 1969). Od druge polovine XX veka ova gramatička jedinica pobuđuje sve veće interesovanje kod srpskih lingvista, kao što su: M. Ivić, Lj. Popović, Ž. Stanojčić, P. Piper, D. Gortan-Premk, T. Batistić, M. Radović-Tešić, D. Mršević, I. Klajn, I. Antoniće, N. Arsenijević..., a usled razvoja kongnitivne lingvistike i velikog broja lingvista, među kojima su: R. Bugarski, P. Piper, D. Klikovac, K. Rasulić, Z. Mančić i mnogi drugi. Od druge polovine XX veka akcenat je sa morfo-sintaksičkog aspekta prebačen na semantički. Razvoj lokalističke teorije je svakako doprineo da ova gramatička jedinica dobije na važnosti. Proučavanjem značenja predloga (u okviru padežnih sintagmi) u srpskom i albanskom jeziku kontrastivnim pristupom do sada su se bavili S.

Riza i V. Stanišić. Riza u svom radu, *Gramatici srpsko-hrvatskog jezika* (Riza 1952: 159–176) u kojoj navodi listu predloga po padežima u srpskom jeziku i daje primere koji predstavljaju njihove ekvivalente u albanskom jeziku. Autor nije dao konkretan prikaz značenja predloga u srpskom jeziku već je njihova semantika data kroz izvestan broj primera koji su prevedeni na albanski. Primeri su propraćeni i listom predloga u albanskom jeziku koji po svojoj semantici predstavljaju ekvivalente datom predlogu u srpskom jeziku. Od svih navedenih predloga jedino uz predlog *od* i *iz* u zagradi stoje odgovarajuća objašnjenja kojima se ističe da se ovim predlozima označava mesto, uzrok (za predlog *iz*), različitost, vršilac radnje i poređenje (sva navedena značenja za predlog *od*). Jedan broj predloga koje je autor naveo u svojoj gramatici danas predstavljaju arhaičnu formu ili se radi o predlozima koji su odlika pojedinih dijalekata. Stanišić u svom članku (Stanišić: 1989) govori o sličnostima u padežnom sistemu srpskog i albanskog jezika koje se prvenstveno odnose na značenje pojedinih predloško-padežnih konstrukcija. Autor ističe da je, iako je reč o jezicima koji pripadaju različitim granama indoevropske jezičke porodice, njihova arealna srodnost svakako uticala na formiranje određenih padežnih konstrukcija i njihovu semantiku. Ona se najbolje vidi u konstrukcijama koje su karakteristične za južne dijalekte srpskog jezika. Neke od tih konstrukcija su potpuno ekvivalente konstrukcijama u albanskom jeziku.

2. KLASIFIKACIJA PREDLOGA U ALBANSKOM JEZIKU

Kada je reč o klasifikaciji predloga podela koju daje A. Džuvani⁴ je poslužila kao osnova za mnoge gramatičare. Po njegovom mišljenju predlozi su podeljeni u tri kategorije:

- a) izvorni (pravi) ili prosti predlozi,
- b) izvedeni predlozi,
- c) grupe reči ili predloški izrazi.

⁴ Xhuvani, A., *Vepra I*, Akademia e Shkencave e RPSH, Tiranë, 1985.

U prvu kategoriju spadaju prosti predlozi i predlozi dobijeni aglutinacijom. U drugu kategoriju spadaju izvedeni predlozi, u najvećem broju izvedeni od priloga ili neke druge vrste reči. Dok u treću kategoriju spadaju predloške grupe reči ili predloški izrazi. Džuvani, kao vrlo dobar poznavalac govora Arbreša i dijalekata albanskog jezika govori o 18 prostih predloga. Njih detaljno analizira i govori o homosemantičkim predlozima kao što su *në* i *ndë*, *më* i *mbë* ili *nga* i *prej*. Zanimljivo je da savremeni albanski gramatičari kada nabrajaju predloge koji se slažu sa određenim padežima navode sve tri kategorije predloga, bez posebnog izdvajanja prostih i izvedenih predloga i predloške grupe reči, dok je kod srpskih gramatičara jasno odvojena kategorija predloških izraza. U tabelama koje se nalaze po gramatikama i koje predstavljaju šablonski prikaz toga koji se predlozi semantičko-sintaksički slažu s kojim padežom mogu se naći samo prosti i izvedeni predlozi.

U gramatici Albanske akademije nauka (Agaliu i dr. 2005: 383–388) predlozi su klasifikovani na osnovu tri kriterijuma:

1. na osnovu porekla,
2. na osnovu morfološke strukture,
3. na osnovu sintaksičkog kriterijuma i njihovih osnovnih značenja.

2.1. Klasifikacija predloga na osnovu porekla

Veliki broj predloga u albanskom jeziku ne spada u grupu prostih predloga. U većini slučajeva izvedeni su prvenstveno od priloga i imenica, ali i od drugih vrsta reči. Po poreklu dele se na: proste i složene (u albanskoj terminologiji *jo të parme*, u prevodu -one koji nisu prosti).

Prosti predlozi su: *mbi*, *me*, *më*, *ndaj*, *ndër*, *në*, *nën*, *pa*, *prej*, *te(k)*

Složeni predlozi su svi oni koji su nastali konverzijom i aglutinacijom sa ostalim vrstama reči - imenicama, predlozima, prilozima i veznicima. Pri čemu dominaciju u semantici svakako ima reč od koje je predlog izveden i vrlo retko se dešava da predlog dobije novo ili potpuno drugačije značenje od reči od koje je izveden. Izvedeni predlog čuva jasnu semantičku vezu sa rečju od koje je izveden.

Kada su u pitanju prosti predlozi karakteristično je da imaju čitavu paletu značenja. Među njima prednjače predlozi *për, në, prej, me* koji imaju veliki broj različitih značenja ali sva ta značenja bivaju konkretizovana sintagmom u okviru koje se nalaze i čiji su sastavni deo.

Složeni predlozi se dele u tri grupe:

- a) priloški predlozi,
- b) imenski predlozi,
- c) glagolski predlozi.

Između priloga i predloga postoji vrlo čvrsta veza. Veliki broj predloga u albanskom jeziku je nastao upravo od priloga. Ponekad je u pitanju vrlo delikatna nijansa, i to semantička, koja nam omogućava da pravimo razliku između priloga i predloga. Ta distinkcija je otežana zbog toga što jedan značajan broj priloga može imati i funkciju predloga, može se upotrebljavati i kao predlog, a takav je slučaj i sa manjim brojem predloga koji se mogu upotrebljavati i kao prilozi. Prilozi koji se upotrebljavaju kao predlozi su: *afër, brenda, gjatë, këtej, krahas, larg, para, nga, pas, përballë, poshtë, pranë, tatëpjetë, përpara, përberi, përreth,...* Vrlo je bitno naglasiti da se svi prilozi ne mogu upotrebljavati kao predlozi i da iz grupe priloga tu funkciju mogu imati samo prilozi za mesto i vreme i dva priloga za način *krahas* i *veç*. Svojom transformacijom u predloge prilozi su sačuvali svoje osnovno značenje. U većem broju slučajeva izražavaju mesne odnose, dok u pojedinim slučajevima proširuju svoje značenje pa je tako npr. prilog *brenda* kojim se prvenstveno izražava mesno značenje dobio i vremensko značenje.

Brenda një viti ajo u zbukurua tej mase. (U roku od godinu dana/Za godinu dana ona se neizmerno prolepšala.)

Brenda mureve të gurta nuk dëgjohej asgjë. (Unutar kamenih zidova nije se ništa čulo.)

Funkciju predloga u albanskom ima i jedan broj priloških izraza koji su formirani od reči koje imaju manje ili više slično ili sinonimno značenje, kao: *anë e përqark, anë e qark, rreth e rrotull, rreth e përqark* ili ponavljanjem jedne iste reči

uz veznik ili predlog koji stoji između njih, kao npr.: *rreth e rreth, tej e tej, ballë për ballë, mes për mes*. Tu funkciju ima i jedna druga grupa predloških izraza u kojima prilog ili prilošku grupu reči prati predlog *me*: *bashkë me, tok me (së bashku me, së toku me), ballë për ballë me*.

Pored priloga imenice su vrlo plodonosno tlo za formiranje predloga u albanskom jeziku. Imenice: *rreth (krug, obruč, okrug)* i *rrotull (pršljen, krug)* su tokom vremena postale predlozi, no pored njih postoji veliki broj imenica koje su direktnim putem postale predlozi, bez faze koja je podrazumevala prelazak u priloge i iz priloga u predloge. Takve su imenice: *anë, ballë, bri, buzë, faqe, majë, mes, midis, rrëzë*. Imenica *krye (glava)* je dobila vremensko značenje pa se tako u savremenom albanskom jeziku upotrebljava u okviru sintagme koja ima vremensko značenje:

Në krye të javes (muajit, vitit). (Na početku nedelje; meseca, godine)

Najveći deo imenskih predloga su predloški izrazi koji podrazumevaju kombinovanje imenice sa predlogom. Forma može biti tipa: predlog + imenica, predlog + imenica + predlog:

me anë, me anën, me përjashtim, me rastin, në bazë, në drejtim, në këmbë, në mes, në vend, nga ana, nga shkakun....;

në krahasim me, në kundërshtim me, në lidhje me, në pajtim me, në përputhje me... .

U savremenim gramatikama u okviru poglavlja koje je posvećeno predlozima nigde nije naglašeno da se radi o predloškim izrazima. Svi navedeni primeri smatraju se predlozima, dok je u gramatikama srpskog jezika ta distinkcija jasno naznačena.

Forma *predlog + imenica + predlog* kao prvi član uvek ima predlog *në* a kao treći član predlog *me*. Sve forme ovog tipa budući da kao treći član imaju predlog *me* (koji je karakteristika akuzativa u albanskom jeziku) upotrebljavaju se u akuzativu tj. uz imenicu koja je u akuzativu. Imenice koje čine sastavni deo predloškog izraza ovog tipa su uglavnom imenice koje imaju apstraktno značenje:

në krahasim me ty (u poredenju sa tobom),
në kundërshtim me ligjin (u suprotnosti sa zakonom),
në lidhje me efektin që kanë në sistemin qendror nervor (u vezi sa efektom
koji imaju u centralnom nervnom sistemu),
në përputhje me lirinë e shprehjes (u skladu sa slobodom izražavanja).

Značenje predloških izraza u mnogo čemu je određeno upravo vezom predloga i imenice koji čine njihov sastavni deo. Predlozi *për* i *nga* u kombinaciji sa imenicama imaju najčešće uzročno značenje, ali to nije jedino značenje koje ovi predlozi imaju i mogu izražavati. Za razliku od priloških predloga koji uglavnom izražavaju mesne odnose, jer veliki broj ovih predloga i potiče od priloga za mesto, imenski predlozi izražavaju čitav niz različitih odnosa, i to najčešće apstraktnih. Proučavajući albansku leksikologiju mogli bismo reći da je upravo ovo oblast koja garantuje pojavljivanje novih predloga i porast njihovog broja. I to pod uticajem stranih jezika i same prirode jezika, koja podrazumeva konstantnu promenu. U "Gramatici albanskog jezika" (Agaliu i dr. 2005: 386) grupe autora ističe se kako se ova klasa predloga konstantno bogati novim oblicima, pa su tako grupe reči: *me ndihmën* (uz pomoć), *në dëm* (na štetu), *në dobi* (u korist), *në fushën* (u oblasti, u polju), *në pamudësi* (u nemogućnosti), *në rast* (u slučaju) itd. doživele svoju transformaciju u predlošku grupu reči.

Imenski predlozi i predloški izrazi imenskog porekla su karakteristični za publicistički i naučni stil. Gotovo da nijedna vest ne može biti objavljena a da u njoj ne dominira upotreba predloških izraza imenskog porekla. Navešćemo nekoliko primera:

Realizimi i këtij projekti u mundësua *me ndihmën* e Ministrisë së Arsimit.
(Realizacija ovog projekta ostvarena je *uz pomoć* Ministarstva prosvete.)

Punëdhënsi ose personi përgjegjës, *në rast të ndodhjes së aksidentit* duhet të njoftojë menjëherë Inspektoratin e Punës. (Poslodavac ili odgovorno lice, *u slučaju nesreće* treba odmah da obavesti Inspektorat rada).

Kada su u pitanju glagolski predlozi duži vremenski period u gramatikama albanskog jezika nisu se spominjali niti navodili predlozi koji su

glagolskog porekla. Za albanske gramatičare složeni predlozi su mogli biti ili priloškog ili imenskog porekla. U gramatici albanskog jezika koju je objavila Albanska akademija nauka (Agaliu i dr. 2005: 388) kao glagolski predlog se navodi samo jedan i to je predlog *falë*. Izveden je od participa glagola *fal(em)*. Uvek ide uz imenicu koja je u ablativu:

Falë ndihmës së mjekëve. (Zahvaljući pomoći lekara.)

Falë ndihmës së partnerëve. (Zahvaljujući pomoći partnera.)

Gramatičar Čeliku⁵ smatra da se u grupu glagolskih predloga ubrajaju i: *lidhur me (u vezi sa), ngjitur me (u vezi sa, u odnosu na), krahasuar me (u poređenju sa), përfshirë/përfshi (obuhvatajući, uključujući), përjashtuar (isključujući, izuzimajući), kaluar, shkuar (polazeći)* i još po neki glagol. Reč je o glagolima koji su prešli u predloge ali koji preko svog participnog oblika čuvaju vezu sa osnovnim značenjem glagola: participni oblik glagola *lidh (vezati)* je *lidhur + predlog me (sa), ngjitur* glagola *ngjit (spojiti, lepiti)*, *krahasuar* glagola *krahasoj (uporediti, poređiti)*, *përjashtuar* glagola *përjashtoj (isključiti, udaljiti, izuzeti)*,... U ovom obliku ne izažavaju više radnju i nisu nezavisni rečenični konstituenti, već izražavaju neku vrstu odnosa i postaju deo predloško-padežne konstrukcije. Postaju sinonimi sa prostim ili složenim predlozima pri čemu uvek imaju određenije, ograničenije značenje u odnosu na predloge sa kojima imaju sinonimno značenje. Prosti i složeni predlozi mogu imati i funkciju priloške odredbe dok glagolski predlozi ne mogu imati ovu funkciju.

2.2. Klasifikacija predloga na osnovu morfološke strukture

Na osnovu morfološke strukture svi predlozi su podeljeni u tri grupe:

- a) prosti predlozi,
- b) složeni predlozi,
- c) predloški izrazi ili predloška grupa reči.

⁵ M. Çeliku, *Prafjalët foljore dhe disa çështje të formësimit të tyre*, Studime filologjike, Tiranë, 1990, f. 65 – 66

Prosti predlozi su: *mbi, me, më, ndaj, në, nën, pa, për, prej, te(k)*, jedan broj predloga koji su nastali konverzijom priloga i prostih imenica, kao što su: *afër, brenda, gjatë, jashtë, kundër, larg, lart, para, pas, tutje, veç, anë, ballë, bri, buzë...* .

Karakteristika složenih predloga je da su nastali aglutinacijom dveju posebnih reči i to najčešće predloga i predloga, predloga i priloga ili predloga i imenice, kao što su: *nëpër, përmbi, përveç, ndërmyet, nëpërmyet, përmes, përmbri, përkrah, përpara, përreth...* .

Predložki izrazi ili predložka grupa reči su nastali kombinacijom prilog + predlog, predlog + imenica, predlog + imenica + predlog, kao što su: *bashkë me, me përjashtim me, në bazë, për arsye, në kundërshtim me, në lidhje me*, itd ili pak kombinacijom drugih vrsta reči: *ballë për ballë, rreth e qark, rreth e rrothull* (imenica + predlog + imenica, imenica + veznik + imenica).

2.3. Klasifikacija predloga na osnovu sintaksičkog kriterijuma i njihovih glavnih značenja

Klasifikacija predloga na osnovu sintaksičkog kriterijuma je njihova podela na osnovu padeža sa kojim se semantičko-sintaksički slažu, konkretnije na osnovu padeža u kojem je imenica uz koju stoje i sa kojom formiraju sintagmu ili predložko-padežnu konstrukciju. Kao što smo već spomenuli specifičnost albanskog jezika je da se samo jedan predlog upotrebljava uz jedan određeni padež. Izuzetak čine predlozi *për* i *ndaj* koji se semantičko-sintaksički slažu sa dva padeža, ali i u ovom slučaju postoje pravila koja jasno razgraničavaju njihovu upotrebu. Jedna od dve upotrebe je dominantnija, glavna. Ova karakteristika u mnogo čemu pomaže govornicima kojima albanski jezik nije maternji jer gotovo da postoji matematička preciznost u distinkciji padeža, a upravo tu distinkciju omogućavaju predlozi.

Naravno, u skladu sa specifičnošću datog jezika, postoje i različiti kriterijumi klasifikacije predloga. U engleskom jeziku, na primer, postoji podela na proste i složene predloge. Prosti predlozi su iskazani jednom rečju dok su složeni oni koji se sastoje od dve ili tri reči. Mnogo bitniji kriterijum podele, koji je od velike važnosti prilikom učenja i savladavanja ove gramatičke jedinice, je

na osnovu odnosa koji izražavaju. Predlozi obično izražavaju temporalni, spacijalni ili logički odnos sa ostatkom predloško-padežne konstrukcije. U engleskom jeziku predlozi su podeljeni na one koji izražavaju prostorne odnose, šire prostorne odnose, temporalne odnose i ostale odnose (Close 1975: 1–32).

Od albanskih gramatičara jedino je M. Samara istakao nekoliko nepravilnosti u dosadašnjoj klasifikaciji predloga u albanskoj gramatici. Ona se ticala svrstavanja predloškog izraza *bashkë me (zajedno sa, sa)* u grupu predloga priloškog porekla, što po mišljenju ovog gramatičara ne može biti slučaj, jer je reč o predloškoj grupi reči koja se sastoji od dva člana i koja se u takvom obliku nikada ne upotrebljava kao prilog, predloga *anës (pokraj)* u grupu priloga imenskog porekla, što je po mišljenju Samare diskutabilno i na kraju, morfološke klasifikacije predloga (Samara 1999: 21). Klasifikacija predloga na osnovu morfološke strukture ne bi smela da obuhvata i predlošku grupu reči. Kako bi klasifikacija predloga u albanskom jeziku bila što potpunija i tačnija Samara predlaže podelu predloga na dve velike grupe:

- A. predlozi koji su jedna reč (najčešće jedna morfema ali može biti reč i o dve morfeme),
- B. predlozi koji se sastoje od dve-ili-više morfema ili dve-ili-više reči.

Ovakva podela nas asocira na podelu koja postoji u engleskom: na proste (simple prepositions) i složene (compound prepositions)⁶ predloge. Grupu A čine dve podgrupe: 1. prva u koju spadaju prosti predlozi i 2. u koju spadaju izvedeni predlozi. U grupu B spadaju predlozi formirani aglutinacijom i konverzijom ali i predlozi izvedeni od priloga i imenica. Dakle, reč je o složenim predlozima. Međutim, iako smo istakli da nas ovakva podela asocira na podelu predloga koja postoji u engleskom jeziku među navedenim klasifikacijama predloga postoji bitna razlika. U engleskom se složenim

⁶ B. Hlebec, "Gramatika engleskog jezika za srednje škole", Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999., 146.

predlogom smatra konstrukcija koja se sastoji od dve ili maksimum tri reči koje su zapravo prosti predlozi. Grupisanjem prostih predloga (kao tri zasebna elementa ili dva spojena) nastaju složeni predlozi. Sledeći primeri nam to najbolje mogu ilustrovati:

The book is *in front of* the clock. (Knjiga je *ispred* sata.)

in front of (ispred) - složeni predlog,

a u rečenici: The book is *on* the table. (Knjiga je *na* stolu.)

on (na) – prost predlog.

U albanskom je morfološka struktura reči izuzetno bitan faktor u klasifikaciji predloga te je podela na proste i složene predloge rukovođena isključivo ovim kriterijumom. Već smo na početku rada ukazali na razliku koja postoji u klasifikaciji predloga u albanskom i srpskom jeziku a koja se tiče svrstavanja i predloških izraza u grupu predloga te smo mišljenja da je podela koju je dao Samara mnogo potpunija i preciznija. No, s druge strane predloški izrazi su grupa od dve ili tri reči koje nisu srasle u predlog, te formalno nisu jedna reč i samim tim ne mogu pripadati polju morfologije ali je vrlo bitna njihova sintaksička uloga. Povezujući reči u rečenici predloški izrazi se po svojoj funkciji približavaju predlozima. Ono što bi takođe mogli dodati je da je u albanskom jeziku kod predloških izraza vrlo bitan taj drugi ili treći član (u zavisnosti od toga da li se predloški izraz sastoji od dve ili tri reči) i da upravo od tog poslednjeg člana zavisi s kojim će se padežom slagati taj predloški izraz. Ukoliko kao primer uzmemo predloški izraz: *bashkë me* (*zajedno sa*) uočićemo da se on sastoji od dva člana - priloga *bashkë* i predloga *me*, ali da će se ovaj predloški izraz slagati sa akuzativom u albanskom jer je predlog *me* predlog koji se semantičko-sintaksički slaže samo sa ovim padežom. Slična situacija je i s predloškim izrazom *në drejtim* (*u pravcu*) čije značenje proizilazi iz međusobne veze značenja prostog predloga (*në*) i imenice (*drejtim*), dok sam predloški izraz zahteva imenicu u genitivu: *në drejtim të suksesit*, *në drejtim të promovimit* (*u pravcu uspeha*; *u pravcu promovisanja*) itd.

Prilikom određivanja značenja koje može imati neki predlog i u albanskom i u srpskom jeziku od velike je važnosti je i kontekst. I to kontekst čitave rečenice – predložsko-padežna konstrukcija + ostatak rečenice. U zavisnosti od konteksta rečenice menja se i značenje konkretnog predloga. Navešćemo dva primera:

Predlozi su visoko polisemične reči koje imaju ne samo veliku, već i vrlo razgranatu mrežu značenja. Poklapanje i podudaranje u značenju različitih predloga počiva upravo na toj karakteristici, polisemičnosti. Polazeći od tipičnih značenja ka manje tipičnim i usled promena do kojih dolazi u samom jeziku tokom vremena, u svakom jeziku postoji grupa predloga koja ima sinonimno i antonimno značenje. Kada je antonimno značenje u pitanju čini nam se da nije toliko teško odrediti ga i jasno označiti. U albanskom jeziku antonimni predlozi su: *mbi* (*iznad, nad, na*) – *nën* (*ispod, pod*); *me* (*sa, uz*) – *pa* (*bez*); *afër/pranë* (*blizu*) – *larg* (*daleko*); *brenda* (*unutra*) – *jashtë* (*napolju, izvan*); *para/përpara* (*ispred*) – *pas, mbas, përmbas/prapa, mbrapa, përmbapa* (*iza*); i *poshtë* (*dole*) – *sipër/përsipër* (*iznad*), ali kada je sinonimnost u pitanju susrećemo se sa vrlo tananim semantičkim nijansama.

3. PREDLOZI U SRPSKOM JEZIKU

I u srpskom jeziku predlozi su definisani kao pomoćne reči koje služe za označavanje odnosa pojedinih padežnih oblika samostalnih reči prema drugim rečima u rečenici i za bliže određivanje tog odnosa (Stevanović 1991: 379). U “Gramatici srpskog jezika” autora Ž. Stanojčića i Lj. Popovića (Stanojčić 2011: 133) ova definicija ima i dodatak ili nešto što bismo mogli nazvati dopunom koja je data u zagradi a odnosi se na činjenicu da nije u pitanju samo odnos padežnih oblika samostalnih reči prema drugim rečima u rečenici već i u sintagmi i da je u pitanju bliže određivanje, ali i preciziranje tog odnosa.

U *Rečniku srpskohrvatskog književnog jezika* Matice srpske predlog je definisan kao nepromenljiva reč koja se nalazi ispred imenica i zamenica, i

iskazuje različite odnose između njih i subjekta ili drugih reči u rečenici (RMS 1971: 907).

Po svom značenju predlozi se slažu s oblicima reči uz koje stoje. Oni pokazuju odnos tih reči prema drugim rečima u rečenici (i sintagmi) i taj odnos može biti raznolik. Kada je reč o odnosima koje iskazuju, Stevanović navodi osam takvih odnosa (Stevanović 1991⁵: 379): 1. prostorni odnos iliti odnos po mestu, 2. odnos po vremenu, 3. uzrok, 4. cilj ili namera, 5. poređenje, 6. način, 7. zajednica i 8. namena.

1. Prostorni/mesni odnos:

Zmaj je poleteo sa krova. – Nad gradom se pojavila duga. – Iza kuće se nalazio voćnjak. – On živi u stanu.

2. Vremenski odnos:

Iz noć u noć vraćao se kući tužan. – Slavlje je trajalo od sumraka do svitanja. – Vraća se u martu. – Doručkuje u podne.

3. Odnos uzroka:

Od sramote mu se zacrvenelo lice. – Od žeđi su mu popucale usne. – Ne može da igra zbog slomljene štikle. – Sve sija od čistoće.

4. Odnos cilja ili namere:

Svratio je na kafu. – Pošao je po hleb u prodavnicu. – Došla je po svoje dete. – Doćićemo kod tebe na ručak.

5. Odnos poređenja:

Nema bolje osobe od njega. – Zemlja je veća od Meseca. – Viša je za glavu od njega. – Lepša je od gorske vile.

6. Odnos zajednice:

Išao je na ples sa mnogom. – Ispričao se s njima i lagano krenuo kući. – Svake subote šetala je s Petrom. – S njim se znam od malena.

7. Odnos namene:

Kupuju bicikl za dete. – Ovo su novi kreveti za pacijente. – Stigli su novi stolovi za kancelariju. – Uradili su sto zadataka za novu zbirku iz matematike.

8. Način:

S velikim zadovoljstvom radi svoj posao. – *Rame uz rame* hodali su otac i sin.

– *S tugom* u očima pratila je svaki njegov pokret.

U srpskom jeziku predlozi su podeljeni u dve grupe. Dele se na: prave (nemotivisane) i neprave (motivisane) predloge. Pravi su nemotivisane reči, jedna ili više fonema sa svim karakteristikama morfeme i u ovu grupu spadaju predlozi: *od, do, na, uz, u, iz, za, k(a), pod, prema, nad, pri*. Nepravi predlozi su motivisane reči tj. reči nastale od drugih vrsta reči. Kao i u albanskom jeziku, takvi predlozi su u najvećem broju slučajeva postali od priloga i imenica, kao što su: *blizu, više, niže, pre, posle, oko, preko (od priloga) i vrh, dno, čelo, duž, put (postali od imenica)*. Iako je na prvi pogled uočljivo da u grupu pravih predloga u srpskom jeziku spadaju predlozi koji su proste reči, u grupu nepravih predloga spadaju predlozi koji mogu biti i proste i složene reči (*iznad, povrh, poviše* kao i *vrh, dno, duž...*). Podela na prave i neprave predloge nije vezana za zadovoljavanje kriterijuma da u jednoj grupi moraju biti predlozi koji predstavljaju proste reči, a u drugoj predlozi koji predstavljaju složene reči. Funkcionalno, svi predlozi su isti jer se radi o morfosintaksičkim rečima. U albanskom jeziku, kao što je to već ranije napomenuto, predlozi su podeljeni na proste predloge, izvedene predloge i predložke grupe reči i izraze. Ovu podelu možemo doživeti i kao podelu na prave i neprave predloge s napomenom da se u drugoj grupi nalaze i prosti i izvedeni predlozi, ali i predložke grupe reči i izrazi. U srpskom jeziku nije takva situacija. Iako u gramatikama srpskog jezika u odeljcima posvećenim njihovoj klasifikaciji konkretno datoj kroz shematski prikaz ili tabele nećemo naći nijedan predložki izraz (izuzev onih predložkih izraza koji su vremenom postali i pravi predlozi kao što su: *kraj, mesto, prilikom* i sl.), predložki izrazi nisu izuzeti iz opšteg prikaza ove gramatičke jedinice. I to zbog dve bitne činjenice: 1. predložki izrazi se po svojoj funkciji približavaju predlozima i 2. postojeći predlozi nisu uvek dovoljni za precizno iskazivanje zavisnih značenja, naročito u stručnim tekstovima. Jedna od glavnih karakteristika predložkih izraza je da su najčešće formirani od imenice u

zavisnom padežu (sa ili bez predloga). Veliki broj njih se slaže sa genitivom, kao na primer: *povodom + gen., za vreme + gen., tokom/u toku + gen., u slučaju + gen., u cilju + gen., iz razloga + gen., s obzirom na + gen.,...* ali i sa drugim padežima.

Morfološki gledano, u srpskom jeziku neki predlozi se mogu javiti u dve varijante. Reč je o predlozima koji počinju na neki od sledećih suglasnika: *s, z, k*. Mogu biti sa nepostojanim *a*, ili bez njega. Ukoliko reč sa kojom se predlog upotrebljava počinje istim ili sličnim suglasnikom (suglasnikom koji predstavlja njegov bezvučni ili zvučni parnjak) ispred nepostojanog *a*, predlog će to nepostojano *a* imati u svom sastavu. Te ćemo uvek reći: *ka gradu, sa sestrom, sa zetom, ka kući* itd. a ne *k gradu, s sestrom* i sl. U svim ostalim situacijama nepostojano *a* se neće javiti. Zanimljivo je da u albanskom jeziku postoji slična specifičnost, ali koja se ne odnosi na predloge već na lične zamenice u trećem licu jednine i množine koje stoje uz predloge. Nije u pitanju gubitak ili zadržavanje nepostojanog *a*, ali je reč o gubljenju vokala *a* kod ličnih zamenica u trećem licu jednine i množine u akuzativu i ablativu. Književno-jezička norma savremenog albanskog jezika nalaže da mora doći do gubljenja deiktičkog prefiksa *a* (vokala *a*) prilikom upotrebe ličnih zamenica uz predloge u akuzativu i ablativu, kao što su: *në, me, për, mbi, nën, ndër, pa, nëpër, para, kundërt, kundër, ndaj* itd. Pravilno je reći: *Në vend që të flasin me të, kanë filluar ta qortojnë.* (Umesto da razgovaraju *s njim*, počeli su da ga grde.) a ne - *Në vend që të flasin me atë, kanë filluar ta qortojnë; Me ta ose pa ta do të nisemi për në Romë.* (*Sa njima* ili *bez njih*, krenućemo za Rim.); *Në të, ndër ta, mbi të, me ta, mbi ta, mbi to, në ta, në to,...* Ju bashkëpunoni *me ta*, a nikako: Ju bashkëpunoni *me ata.*; *Ai fliste gjithmonë kundër tyre* (Uvek je govorio protiv njih.) a ne - *Ai fliste gjithmonë kundër atyre.*

Karakteristika predloga je da se javljaju u okviru predložko-padežne konstrukcije ili sintagme i da izražavaju neki odnos. Predlozi ne samo da označavaju različite odnose, već taj odnos i ostvaruju, bliže ga određuju i preciziraju. U primerima: "Izašla je iz kuće" i "Ulazi u zgradu" imamo dva

predloga – *iz* i *u* kojima se iskazuje prostorni odnos, ali taj odnos je još preciznije određen zahvaljujući predlozima koji nam ukazuju na to da se (u prvom slučaju) radi o odvajanju ili udaljavanju od prostora koji se doživljava kao zatvoren i (u drugom slučaju) o ulaženju u prostor koji se doživljava kao zatvoren. Stevanović ističe kako predlozi pored glavnog značenja kojim se podudaraju s padežnim oblikom ispred kojeg stoje imaju i priloško značenje (Stevanović 1991⁵: 380). Po mišljenju ovog autora to priloško značenje ukazuje na to da su predlozi priloškog porekla.

Kao i u albanskom, tako i u srpskom jeziku izvestan broj predloga je istovremeno i prilog (*ispred, iza, više, niže, blizu...*). Distinkcija u njihovoj funkciji je ono što nam može pomoći da jasno odredimo o kojoj od ove dve vrste reči se radi u konkretnom primeru. Kada ove reči stoje uz imenice ili zamenice (*Iza tebe je ulaz. – Iznad krova, lebdeo je prvi sumrak.*), one su predlozi, a kada određuju glagole, onda su prilozi (*Oni su iza; - Ja stanujem blizu, ali mi je mnogo teško da se popnem uz ovo brdo i dođem do vas.*). Ista situacija je i u albanskom jeziku. Ukoliko ove reči stoje uz glagole onda imaju funkciju priloga:

Shkuan larg. (*Otišli su daleko.*); Banonin përballë. (*Stanovali su preko puta.*); Motra i rrinte ndanë. (*Sestra je sedela blizu njih/ pored njih; bukv. prevod- Sestra im je sedela blizu*) a kada stoje uz imenice ili zamenice onda su predlozi:

Ndodhet larg qendrës. (*Nalazi se daleko od centra*); Ti rri përballë meje. (*Ti sediš preko puta mene.*); Aritëm ndanë qytetit. (*Došli smo blizu grada.*). Manji broj predloga se upotrebljavaju kao rečce, kao što su: *osim, do, mesto* i po mišljenju Stevanovića možda još koji drugi (Stevanović 1991⁵: 381). Ali pored konstatacije da bi to mogao biti još koji drugi predlog, ne navodi konkretan primer ili primere. U albanskom predlozi koji se mogu upotrebljavati kao rečce su: *me* i *për*. Predlozi mogu biti upotrebljeni sa značenjem reči za izuzimanje kao što su: *jedino, samo* u srpskom i *veç, përveç* u albanskom:

Niko drugi *do njega* lično nije znao gde se nalaze potpisani ugovori.

Taj zadatak ne može obaviti niko drugi *do ti*. (sa značenjem - *jedino ti, samo ti.*)

Veç rojës, atje s'kishte njeri. (Tamo nije bilo nikoga do (osim) straže.) (Çeliku 2006: 223).

S'dua gjë tjetër *veç asaj*. (Ne tražim ništa drugo *samo (do) to*.) (Çeliku 2006: 223).

Predlozi se mogu upotrebiti i uz priloge za vreme, kao što su: *lani, zimus, letos, jesenas, sinoć, jutros, juče, danas, preksinoć, pre neki dan, odonomad i sl. :*

Sedim ovde *od jutros*. – *Od mraka do jutra*. – *Od prošle godine*.

Po rri këtu *nga mëngjesi* (Sedim ovde *od jutros*). *Nga vjeshta* ka filluar një proces të mbledhjes të informacioneve. (*Od jeseni* je započeo proces prikupljanja informacija.)

Ali, mogu biti upotrebljeni i uz rečenice koje po smislu znače isto što bi značilo oblik genitiva glagolske imenice predikata rečenice uz koju stoji i predlog: *Umesto priznanja*, nastavio je da i dalje tone u laž.

I u albanskom i u srpskom jeziku predlozi su reči koje uvek stoje ispred imenica, zamenica, brojeva, priloga (u albanskom jeziku i ispred bezličnih glagolskih oblika - gerunda i participa, kao i ispred posebnih oblika infinitiva sa predlogom *me*⁷). Predlozi se javljaju i u okviru predložko-padežnih konstrukcija / padežnih sintagmi.

Brojne funkcije padeža ogledaju se u sintagmama. Iako srpski jezik spada u grupu jezika sa razvijenom fleksijom, u kome su vrlo razvijene spoljne oznake pojedinih jezičkih sistema i jezičkih kategorija, u proučavanju padežnih sintagmi svakako da polazimo od oblika pojedinih padeža. Ipak, Stevanović ističe kako mi „pre svega, vodimo računa o funkcijama njihovim, u prvom redu u sintagmi, kada je reč o pravim padežima, i u rečenici, u jeziku uopšte, kada mislimo na padeže kojima se ne označava nikakav odnos, ali koji se ne javljaju isključivo kao pojedine reči nego i kao grupe reči, sintaksički povezanih u sintagme“ (Stevanović 1991a⁵: 163). Posmatrano iz jednog šireg ugla, sintagma i

⁷ U ovom radu tome nismo posvetili posebnu pažnju budući da u albanskom jeziku predlozi predstavljaju obavezni konstituent u građenju bezličnih glagolskih oblika ali koji nemaju nikakvu ulogu kada je njihova semantika u pitanju.

mora biti polazište jer u mnogim jezicima sveta nema nikakvih spoljnih oznaka koje bi jasno obeležavale padeže i uticale na njihovu distinkciju, nego se oni otkrivaju u vezi sa ostalim rečima, u sintagmama. U srpskom jeziku je ponekad jedino moguće razlikovati jedan padež od drugog u sintagmi. Na slučajeve jednakosti oblika dva ili više padeža nailazimo u dativu i lokativu jednine, dativu, instrumentalu i lokativu množine, kao i u nominativu i akuzativu jednine kod jedne grupe reči i genitivu i akuzativu kod druge grupe reči. Iako srpski jezik spada u grupu jezika sa padežnom fleksijom, mogli bismo reći da u izvesnim slučajevima i predlozi imaju značajnu ulogu u određivanju padeža. U albanskom jeziku zbog sinkretizma, tj. jednakosti oblika čak tri padeža-genitiva, dativa i ablativa, kao i nominativa i akuzativa u neodređenom vidu jednine, ali i množine neodređenog i određenog vida predlozi su ključni element u njihovom jasnom razgraničavanju i određivanju.

Kada govorimo o padežima i predložko-padežnim konstrukcijama moramo spomenuti i padežnu sinonimiju. Pojedina značenja i funkcije mogu biti izražena različitim padežima ili predložko-padežnim konstrukcijama. Možemo reći: *devojka crne kose* (gen.) / *devojka s crnom kosom* (s + instr.); *posle/nakon sastanka* (*posle/nakon* + gen.); *doći za/kroz petnaest minuta* (*za/kroz* + akuz.); *radi/zbog naše sigurnosti* (*radi/zbog* + gen.); *bojati se pasa* (gen.) / *bojati se od pasa* (*od* + gen.) itd.

Među padežnim sinonimima mogu postojati određene razlike. Te razlike se prvenstveno odnose na frekvenciju upotrebe pa tako određeni glagolski oblik zahteva i određeni padež (uz glagol *kupiti* može stajati i akuzativ i instrumental – *kupiti za novac, kupiti novcem*; uz glagol *postati* se može upotrebiti i nominativ i instrumental, ali je nominativ češći – *postati kralj, postati kraljem*), a zatim i na značenje. Na primer, glagol *stideti se* može biti dopunjen i genitivom bez predloga i genitivom sa predlogom *od*, pri čemu drugi slučaj ukazuje da se stid oseća u odnosu na neki imenički pojam – *stideo se od mene, stideo se od nas, stideo se od svoje familije*,... dok će prvi slučaj ukazivati da je imenički pojam razlog za stid – *stideo se svog prezimena, stideo se svoje sudbine, stideo se svoje nespretnosti* itd.

U srpskom jeziku antonimni predlozi su: *iznad-ispod; iza-ispred (pred); više-niže; bez- s(a); pre-posle; nad-pod; niz-uz; iz-u; vrh-dno*.

4. OPŠTI PRIKAZ PREDLOGA U ALBANSKOM I SRPSKOM JEZIKU

Na osnovu uvida u veći broj rečnika savremenog albanskog jezika objavljenih u poslednjih šezdeset godina možemo zaključiti da se broj predloga konstantno povećavao. Predlozi koji su se prvi našli na opštem spisku predloga albanskog jezika bili su predlozi priloškog porekla, dok su predlozi imenskog porekla svoje mesto na listi dobili tek u drugoj polovini XX veka. U tom periodu i veći broj predloških izraza biva uključen u ovu listu da bi u *Rečniku savremenog albanskog jezika* iz 1980. godine (FGJSSH: 1980) bilo navedeno preko 185 predloga i predloških izraza. Ukoliko uzmemo u obzir činjenicu da je ovaj rečnik imao oko 41.000 reči mogli bismo reći da su predlozi, statistički gledano, predstavljali 0,5% ovog rečnika (upor. Samara: 27–31). U sledeće izdanje rečnika iz 1984. godine uključen je izvestan broj predloga koji predstavljaju dijalekatske varijante nekih predloga i koji su označeni kurzivom kao *krah*. (fjalë krahinore) ili *bised*. (fjalë e stilit bisedor), kao reči čija se upotreba vezuje za određene krajeve, regione ili pak samo za usmeni govor. Dok je za najnovije izdanje rečnika iz 2006. godine karakteristično povećanje broja predloških izraza koje je prvenstveno rezultat uticaja različitih stilova kao što je književno-umetnički, naučno-administrativni, publicistički itd. ali i uticaja stranih jezika.

U srpskom jeziku uočili smo sličnu tendenciju. Rečnik koji nam je poslužio kao polazište za proučavanje predloga u srpskom jeziku je *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika* Matice srpske (1967–76) u kome je obrađeno oko 150 hiljada reči. Kako u ovom rečniku nije naveden tačan broj obrađenih predloga odlučili smo se da nam kao osnova za prikaz broja predloga posluže gramatike savremenog srpskog jezika, konkretno Stevanovićeva gramatika (Stevanović 1991a⁵). Na osnovu uvida možemo reći da je ukupan broj predloga

u srpskom jeziku 64, među kojima je 12 prostih predloga. Jedan broj prostih predloga ima i svoje sinonimne varijante koje predstavljaju složeni predlozi, kao što su: *van-izvan; kraj-nakraj, ukraj, pokraj; mesto-umesto; duž-uzduž* i sl. koji su nastali kombinacijom tog konkretnog prostog predloga i još jednog prostog predloga. I u rečnicima srpskog jezika uočili smo tendenciju povećavanja broja predloških izraza usled uticaja različitih stilova među kojima svakako naučno-administrativni ima najveći uticaj.

Da bi prikaz najvažnijih predloga u albanskom i srpskom jeziku bio što potpuniji u daljem nastavku date su liste.

Predlozi su taksativno navedeni po redosledu koji se odnosi na njihovo slaganje sa određenim padežima (od nominativa do ablativa u albanskom jeziku i od nominativa do lokativa u srpskom jeziku).

Predlozi u albanskom jeziku:

nga
te(k)
me anë
në drejtim
në sajë
për shkak
në vend
në mes
në këmbë
në dëm
në dobi
me përjashtim
nga shkaku
për arsye
për nder
për hir
nga ana

Predlozi u srpskom jeziku:

od
iz
s(a)
zbog
radi
usled
iza
između
iznad
ispod
ispred
više
niže
bez
osim
van (izvan)
do

në	blizu
me	kod
pa	u
për	kraj (pokraj)
mbi	pored
nën	mimo
më	duž (uzduž)
nëpër	preko
ndër	nakon
bashkë me	posle
tok me	pre
me gjithë	oko
në krahasim me	na
në pajtim me	po
në përshatje me	nasred
në lidhje me	za
në kundërshtim me	prema
në bashkëpunim me	nasuprot
në raport me	k(a)
ngjitur me	protiv
prej	uprkos
ndaj	kroz
sipas	niz
majë	uz
midis	o
buzë	nad
rrëzë	pod
afër	među
larg	pred
para	pri

pas	vrh
përtej	duž
sipër	čelo
me anë	prilikom
në mes	nakraj
brenda	ukraj
mes	usred (posred)
përballë	
pranë	
përkrah	
veç	
përbri	
drejt	
poshtë	
kundrejt	
kundër	
ndërmjet	
anës	
rreth	
ndanë	
anembanë	
gjatë	

4.1. Lista predloga po padežima

4.1.1. Lista najvažnijih predloga uz padeže u albanskom jeziku:

Nominativ	<i>nga, te(k)</i>
Genitiv	<i>me anë, me anën, në drejtim, në sajë, në vend, për arsye, për shkak, në mes</i>
Dativ	-----
Akuzativ	<i>në, me, për, pa, mbi, nën, ndër, nëpër, bashkë me, në lidhje me, në pajtim me, në përshtatje me</i>
Ablativ	<i>prej, ndaj, sipas, rreth, përpara, afër, larg, buzë, para, anë, majë, krahas, rrëzë, midis, pas</i>

4.1.2. Lista najvažnijih predloga uz padeže u srpskom jeziku⁸:

Nominativ	-----
Genitiv	<i>iz, s(a), od, do, pored, kraj, kod, blizu, iznad, ispod, ispred, iza, između, pre, posle, nakon, uoči, usred, oko, (iz)van, prilikom, zbog, usled, radi, poput, uprkos, protiv, osim/sem, mesto, (arhaično) u</i>
Dativ	<i>k(a), prema, uprkos</i>
Akuzativ	<i>na, u, o, po, uz, niz, kroz, za, nad, pod, pred, među</i>
Instrumental	<i>s(a), nad, pod, pred, za, među</i>
Lokativ	<i>na, u, o, po, prema, pri</i>

⁸ Lista predloga je data na osnovu uvida u veći broj gramatika u srpskom jeziku, među kojima kao najvažnije izdvajamo: M. Stevanović, Savremeni srpskohrvatski jezik II – Sintaksa, Beograd, 1991a⁵; Ž.Stanojčić i Lj. Popović, Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole, Beograd, 2011.

5. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U NOMINATIVU

5.1. Predložko-padežne konstrukcije u nominativu u albanskom jeziku

Predlozi koji se u albanskom jeziku semantičko-sintaksički slažu sa nominativom su: *nga, te (k)*

U indoevropskim jezicima nominativ je označen kao padež subjekta. Velika većina indoevropskih jezika nema predloge za nominativ⁹. Iako je i u albanskom jeziku nominativ padež u kome se javlja subjekat u rečenici, njegova specifičnost je postojanje predloga u nominativu. Po mišljenju albanskih lingvista postojanje predloga koji se semantičko-sintaksički slažu s nominativom je proisteklo iz njihove upotrebe kao kopulativnih reči (Agaliu i dr. 2005: 383). Po njihovom mišljenju primeri: *shkova te pusi, vij nga lumi* (otišla sam *do bunara, otišla sam na izvor; dolazim sa reke*) su proistekli iz sledećih oblika – *shkova tek është pusi, vij nga është lumi* (otišao sam *gde je* (gde se nalazi) *izvor; dolazim (odadle) gde je reka*).

Gramatičar M. Čeliku (Çeliku 2006: 221) ističe kako je zapravo reč o veznicima koji su tokom vremena postali predlozi zahvaljujući eliptičnim konstrukcijama. Predlog *nga* i *te(k)* uvek stoje uz imenicu koja je u određenom vidu. Jedini izuzetak od ovog pravila je imenica kojoj prethodi član za neodređeni vid *një* i koji uslovljava upotrebu imenice u neodređenom vidu bez obzira na to što ispred nje stoji predlog *nga* ili *te(k)*, kao u sledećim primerima:

Jam *nga një fshat* afër lumit. (Ja sam *iz jednog sela* blizu reke.)

Ju duhet të shkoni *te një dietolog* për të kontrolluar shtimin në peshë.
(Treba da odete *kod nutricioniste* kako bi svoju kilažu držali pod kontrolom.)

⁹ Na osnovu našeg ličnog zapažanja možemo reći da dobar deo indoevropskih jezika nema predloge koji se semantičko-sintaksički slažu sa nominativom. Među jezicima koji nemaju predloge za nominativ nalaze se: srpski, ruski, bugarski, makedonski, engleski, nemački, italijanski, španski, francuski, norveški i švedski. Mišljenja smo da bi se na toj listi, osim pomenutih, morao nalaziti i veliki broj indoevropskih jezika.

Ali, ukoliko ispred imenice ne stoji član za neodređeni vid (*një*) imenica će uvek biti u određenom vidu, kao u sledećim primerima:

Jam *nga Suedia*. (Ja sam *iz Švedske*.)

Të falenderoj *nga zemra*. (*Od srca, hvala*.)

Duhet të shkoj *te mjeku*. (Treba da idem *kod lekara*.)

5.1.1. Predložko-padežna konstrukcija u nominativu sa predlogom *nga* (od)

Predložko-padežna konstrukcija u nominativu sa predlogom *nga* može označavati mesto na kome se dešava radnja, gde neka radnja započinje ili ka kome je usmerena neka radnja:

Për një çast iu mor mendja dhe ra *nga shkallët*. (U trenutku mu se zamutilo u glavi i pade *sa stepenica*.) (Agaliu i dr. 2005: 389).

E pashë *nga dritarja*. (Video sam *ga s prozora*.) (razg.).¹⁰

Nga dritarja e avionit vështronte atë plejadë yjesh si margaritarë. (*Kroz prozor* aviona posmatrao je tu plejadu zvezda nalik biserima.) (razg.).

Pacientët duke pritur në radhë u habitën *nga zhurma* që vjen *nga kabineti* i doktorit. (Pacijenti koji su čekali u redu su se začudili zbog buke koja je dolazila *iz lekarske ordinacije*.) (RM).

Treni i linjës për në Durrës *nga kryeqyteti* niset në orën 8.35 të paraditës. (*Voz za Drač iz prestonice* polazi u 8.35 pre podne.)

Shumë sy u drejtuan *nga ajo*. (Mnogi pogledi su bili usmereni *ka njoj*; Mnogi su je pogledali.)

Priste me sytë *nga dera*. (Čekao je pogleda *u vrata*.)

Ariani vështroi *nga i biri*. (Arian je pogledao *u svoga sina*.) (Petro 2010: 58).

¹⁰ U daljem radu korišćemo se ovom skraćenicom da bismo njom označili primere do kojih smo došli slušajući razgovor govornika albanskog, ali i srpskog jezika. Primeri su zabeleženi na različitim lokacijama u zemlji i inostranstvu, neki su zabeleženi u sredstvima javnog transporta tokom našeg putovanja, a neki u javnim institucijama, kao što je Filološki fakultet (u Beogradu i Tirani). Ponekad smo i sami bili učesnici diskursa, a jedan broj primera predstavljaju primeri koje smo sami osmislili.

- mesto ili stvar od koje se lice ili predmet udaljavaju ili odvajaju, mesto iz kojeg počinje kretanje:

U largova nga ekrani. (Udaljila sam se od ekrana.)

Ai i hoqi sytë nga skica. (Odvojio je pogled od skice.) (Kadare 1980: 14).

Hoqa dorë nga të gjitha se s' mund të duroja dhimbjen më. (Odustala sam od svega jer više nisam mogao da podnesem bol.)

U nis nga Shkupi për në Romë për t' u takuar me të dashurën. (Krenuo je iz Skoplja za Rim da bi se sreo sa svojom voljenom.)

I ati kishte dalë nga shtëpia më herët atë mëngjes. (Njegov otac je tog jutra izašao ranije iz kuće.)

Aeroplani u ngrit nga aeroporti drejt Perëndimit në mbrëmje vonë. (Avion je poleteo sa aerodroma ka Zapadu kasno uveče.)

E shkëputa nga Marga dhe i kërkova të shkonte të gjente mjekun e rojës. (Odvojio sam je od Marge i zatražio da ode i nađe dežurnog lekara.) (Kongoli 2003: 57).

Më vonë ai u ngrit nga tryeza dhe shkoi drejt dhomës së gjumit. (Malo kasnije ustao je od stola i otišao pravo u spavaću sobu.)

- mesto ili prostor kroz koji neko ili nešto prolazi, nešto izlazi, teče, dolazi i sl.:

Nga goja mjaltë lëshonte. (Iz usta joj je tekao med.)

E vërteta vjen nga goja e fëmijës. (Istina dolazi iz dečijih usta.)

E flaku këpucën nga dritarja. (Hitnuo je cipelu kroz prozor.)

Kur ja, papritur, nga dera doli një plakë. (Kad se eto, neočekivano, na vratima pojavila starica.)

Kur varëfëria hyn nga dera, dashuria del nga dritarja. (Kada siromaštvo uđe na vrata, ljubav izlazi kroz prozor.) (narodna poslovice).

Doli nga dera e pasme e avionit. (Izašla je na zadnja vrata aviona.)

I doli shkumë nga goja. (Izašla mu je pena na usta; Zapenio je; Dugo je pričao o nečemu bez prestanka.)

Treni del *nga tuneli* dhe përmytet sërish nga drita verbuese e diellit. (Voz izlazi iz tunela i ponovo uranja u zaslepljujuću sunčevu svetlost.) (Gjoza 2006: 41).

Të nesërmen i tregova Tonit atë që kisha parë *nga vrina* e çelësit. (Sutradan sam ispričala Toniju šta sam videla kroz ključaonicu.) (Petro 2010: 76).

Nga dera e hapur e dhomës mbërrinte një zhurmë përzier me tinguj muzikorë. (Kroz otvorene vrata sobe dopirala je buka pomešana s zvukom muzike.) (Kongoli 2003: 187).

- poreklo, poticanje, pripadnost:

Jam *nga Beogradi*. (Iz Beograda sam.)

Babi im është *nga një fshat* afër Prizrenit. (Moj otac je iz jednog sela blizu Prizrena.)

Fotografitë *nga majat* e ndërtesave më të larta. (Fotografije sa vrhova najviših zgrada.)

Botim me poezi *nga Aleksandër Sergejeviç Pushkin*. (Izdanje poezije Aleksandra Sergejeviča Puškina; u bukvi. prevodu- izdanje poezije od Aleksandra Sergejeviča Puškina.)

Më vonë mësova se atë e quanin Sergei. Ishte me babë shqiptar *nga Vlora* dhe me nënë ruse *nga Shën Petërburgu*. (Kasnije sam saznao da se zove Sergej. Otac mu je bio Albanac iz Valone a majka Ruskinja iz Sankt Peterburga.) (Kongoli 2003: 59).

Gjyshi im *nga babai*, një tregtar i pasur, vdekur në kohën e atyre që kam dëgjuar të quheshin tatime të jashtëzakonshme, paskej qenë pronar i godinave në fjalë. (Moj deda sa očeve strane, jedan vrlo bogat trgovac, koji je umro u ono vreme za koje sam čuo da se zvalo doba izuzetnih poreza, bio je vlasnik spomenutih zgrada.) (Kongoli 2007: 35).

Ajo ishte *nga Myzeqeja*, *nga vendi* i grurit. (Bila je iz Muzećeje, iz mesta čuvenog po pšenici.) (Gjoza 2006: 70).

- biće ili stvar od koje se nešto skida, uzima ili traži:

Heq degët e thata *nga pema*. (Skida suve grane *sa voçke*.) (razg.).

Heq qimet *nga fytyra*. (Skida dlake *sa lica*.)

E kërkon *nga ai*. (Traži *od njega*.)

Kërkon ndihmë *nga njerëzit*. (Traži *pomoć od ljudi*.)

Mbledh fletoret *nga nxënësit*. (Skuplja sveske *od učenika*.) (FGJSH 1981: 1238).

- uzrok:

Shkova vetëm në klinikë dhe po dridhesha *nga frika*. (Otišla sam sama na kliniku i drhtala sam *od straha*.) (razg.).

Rrëmbeu celularin mbi tryezë dhe *nga frika* se mos tringëllinte edhe ai, e bllokoi. (Zgrabio je mobilni sa stola i *od straha* da ne zazvoni i on, isključio ga je.) (Kongoli 2007: 19).

Vështrimi iu mjegullua, sytë i dogjën *nga djersa* që i shpërtheu në të gjitha poret e trupit e i kulloi mbi ballë. (Pogled mu se zamutio, a oči zažarile *od znoja* koji mu je jurnuo kroz sve pore na telu i cedio se sa čela.) (Kongoli 2007: 71).

Më shumë se 2.6 milionë infeksione të reja *nga virusi HIV* ndodhin çdo vit dhe gati dy milionë njerëz vdesin *nga sida* çdo vit. (Više od 2.6 miliona novih infekcija *od HIV virusa* svake godine i gotovo dva miliona ljudi koji umru *od side* svake godine.) (RK).¹¹

Bashkë me të qeshnin edhe të rriturit, dhe pylli kumbonte *nga të qeshurat* e tyre gazmore. (Zajedno s njim smejali su se i odrasli, i šuma je odzvanjala *od njihovog radosnog smeha*.) (Petro 2010: 94).

Tridhjetë e pesë veta vdiqën në Japoni *nga vapa* e madhe dhe mbi 7.000 të tjerë janë shtruar në spitale. (Trideset i pet osoba je umrlo *zbog velike vrućine* u Japanu, a preko 7.000 je smešteno u bolnicu.) (RK).

¹¹ Objašnjenje za skraćenice RK, RM, KD i Shqit (na albanskom) i Blic, Pol. (na srpskom) se nalaze na kraju rada u odeljku – Spisak izvora građe. U pitanju su skraćenice koje označavaju imena časopisa i dnevnih novina. Kako su navedeni primeri prikupljeni tokom 2011. godine i u elektronskom izdanju, nismo želeli da rad operetimo navođenjem linkova.

- vreme, ali ne kao jasno i precizno određena kategorija, već više kao orijentir ili okvirna odrednica. Precizno određeno vreme nam daje predlog *në*, dok predlog *nga* više ukazuje na približno vreme. Dovoljno je uporediti sledeće primere:

Në orën tetë fillon mësimi. (U osam sati počinje čas/nastava.)

Nga ora tetë fillon mësimi. (Oko osam počinje čas/nastava.)

Takohemi *në orën shatë* para kinemasë! (Nalazimo se u sedam sati ispred bioskopa!)

Takohemi *nga ora shatë* para kinemasë! (Nalazimo se oko sedam ispred bioskopa!)

Nga fundi i dhjetorit ra dëbora e parë. (*Krajem decembra* pao je prvi sneg.) (Agaliu i dr. 2005: 389).

Pasaportat biometrike qytetarët zviceranë do të mund t'i kërkojnë *nga fundi i vitit* 2005. (Građani Švajcarske će moći da traže biometrijske pasoše *krajem* 2005. godine.) (RK).

Nga fundi i javës së dhjetë të shtatzënisë, mund ta gjeni veten në një turbullirë emocionale, një ditë ndjehesh e trishtuar, ditën tjetër plot gëzim. (*Krajem* desete *nedelje* trudnoće može Vas zadesiti stanje emocionalne pometenosti, jednog se dana možete osećati tužnom, sledećeg dana vrlo radosnom.) (RK).

Unë mbërrita në Shqipëri *nga fundi i vjeshtës* 1942, isha nëntoger i ushtrisë italiane. (U Albaniju sam stigao *krajem jeseni* 1942., bio sam potporučnik italijanske vojske.) (Shqit).

- u kombinaciji sa predlogom *në* ili *më* označava vremenski period koji ima jasno ograničeno trajanje, početak i kraj:

Nga shkurti deri në gusht. (*Od februara* do avgusta.)

Nga nëntori deri në dhjetor. (*Od novembra* do decembra.)

Ajo zgjati një muaj, *nga qershori* deri në korrik. (To je trajalo mesec dana, *od juna* do jula.)

Nga qershori deri në 20 gusht, 497 aksidente rrugore, ku kanë humbur jetën 73 qytetarë. (Od juna do 20. avgusta, 497 saobraćajnih nesreća u kojima su život izgubile 73 osobe.) (RM).

Nga data 20 deri më 30. (Od 20. do 30. ovog meseca.)

Nga ora tre deri në orën katër. (Od tri do četiri.)

Kafeja pihet nga mëngjesi në darkë. (Kafa se pije od jutra do uveče.)

- u kombinaciji sa predlogom *në* može označavati neprekidno kretanje u vremenu i prostoru, ili ponavljanje radnje ili stanja:

Nga dera në derë. (Od vrata do vrata.)

Nga mali në mal. (Od planine do planine.)

Nga fshati në fshat. (Od sela do sela.)

Nga puna në punë. (S posla na posao.)

Numri i studentëve të tij ka ardhur duke u rritur *nga viti në vit*. (Broj njegovih studenata je stalno rastao *iz godine u godinu*.) (RM).

Çanta kalonte *nga njëri skaj në tjetrin skaj të dhomës*. (Torba je letela *od jednog do drugog kraja sobe*.)

- radnju ili posao koji počinje:

Filloi *nga puna qendra eksperimentale e televizionit*. (Eksperimentalni televizijski centar je počeo *sa radom*.) (RM).

Nisi *nga të vjelat*. (Počeo je *sa berbom*.) (FGJSH 1981: 1238).

Nisi *nga puna si referent për mediat*. (Počeo je *da radi* kao referent za medije.) (RM).

Operatori i tretë fillon *nga puna me prefiksin e ri 067*. (Treći operater počinje *da radi* s novim pozivnim brojem 067.) (RM).

- celinu od koje se izdvaja deo. Predlogu *nga*, u tom slučaju, uvek prethodi broj *një* (jedan, jedna) koji dodatno ukazuje na razdvajanje ili odvajanje od celine ili grupe.

Një nga artistët ... (Jedan od umetnika ...)

Kjo vajzë ishte *një nga dallëndyshet* e para që lajmëronte ardhjen e një pranvere të re. (Ova девојка je bila *jedna od* prvih *lastavica* koje su najavljivale dolazak novog proleća.) (Agaliu i dr. 2005: 389).

Vihet nën pranga *një nga oficerët* e Gardës. (Uhapšen *jedan od* gardijskih *oficira*.) (RM).

Ai ishte *një nga aktorët* më të mëdhenj të shekullit XX. (On je bio *jedan od* najvećih *glumaca* XX veka.) (RM).

Bez broja predlog *nga* više ne naglašava odvajanje od celine ili grupe već isitçe jednu osobu, biće ili stvar koja pripada grupi ili celini. Predlog tada uvek prati pokazna zamenica *ata, ato* :

Jam *nga ata njerëz* që rri në shtëpi me një birrë në dorë duke parë futboll amerikan. (Ja sam (*jedan*) *od onih ljudi* koji sede u kući sa pivom u ruci dok gledaju američki fudbal.) (razg.).

Jam *nga ata tipa* që e pranojnë gabimin. (Ja sam *od onih* koji priznaju svoju grešku.) (razg.).

Ukoliko ispred konstrukcije *nga* + pokazna zamenica *ata, ato* stoji odrična rečca *nuk* u pitanju je naglašavanje izdvajanja. Reč je o delu koji ne pripada celini ili grupi:

Nuk jam *nga ata* që e durojnë të ftohtit. (Nisam *od onih* koji podnose hladnoću.) (razg.).

Nuk jam *nga ata lojtarë* që shënojnë 20 apo 30 gola në sezon, por di të shënoj kur më jepet rasti! (Nisam *od onih igrača* koji daju po 20 ili 30 golova u sezoni, ali znam da dam gol kada mi se ukaže prilika!) (RM).

- usmerenost, odredbu, karakteristiku:

Blerta ka mbetur me sy *nga dera*. (Bljerta je ostala pogleda prikovanog *u vrata*/ iščekujući da se neko pojavi na vratima.)

I pjekur *nga mendja*. (*Pametan*; bukv. prevod – zrele pameti, zreo sa mozgom; zreo mentalno)

I hollë *nga mendja*. (*Pametan*.)

I shkuar *nga mosha*. (*Ostareo, star.*)

Nga mosha dukej të ishte mbi të tridhjetat. (*Izgledao je kao da ima preko trideset; bukv. Prevod - Po dobi je izgledao da ima preko trideset.*)

Ato kohë isha i përpirë *nga një pasion*: mësimi i kitarës. (U to vreme bio sam obuzet *jednom strašću*: časovima gitare.) (Kongoli 2007: 107).

Njerëzit ndryshojnë *nga njëri-tjetri nga koka*, jo *nga këmbët*. (Ljudi se jedni od drugih razlikuju pameću a ne po tome što su im noge drugačije; bukv. prevod - Ljudi se jedni od drugih razlikuju *po glavi*, a ne *po nogama*.)

- u poređenju:

Nga pamja si dielli, *nga shtati vigan*. (*Lep kao sunce, s telom kao u diva.* ; bukv. Prevod - *Po izgledu kao sunce, po telu kao div.*)

- povratak ili vraćanje iz nekog konkretnog ili apstraktnog mesta ili prostora:

Unë u ktheva sot *nga një udhëtim* jashtëzakonisht i mirë dhe jashtëzakonisht i suksesshëm. (Danas sam se vratila *sa jednog* izuzetno dobrog i uspešnog *puta*.) (KD).

Njeriu që u kthye *nga parajsa*. (Čovek koji se vratio *iz raja*.) (RM).

Të premteve zakonisht Luani kthehej më herët *nga puna* dhe ajo vendosi që pikërisht atë ditë të flasë me të. (Petkom se Ljuan obično vraćao ranije *sa posla* i ona je odlučila da upravo tog dana razgovara sa njim.) (RM).

- izlazak ili napuštanje prostorije, mesta kao i prostora koji se doživljava kao zatvoren.

Predložko-padežnoj konstrukciji u nominativu sa predlogom *nga* sa ovim značenjem najčešće prethode glagoli- *dal, zbres (izaći, spustiti / sići)* koji već svojim značenjem ukazuju na izlaženje ili napuštanje nekog prostora, prostorije, mesta:

Doli *nga banja* dhe, pa hapur asnjë dritë, vajti në dhomën e gjumit. (Izašao je *iz kupatila* i, ne paleći svetla, otišao u spavaću sobu.) (Kongoli 2007: 21).

Ai u arratis nga *shtëpia* për herë të dytë në fund të korrikut. (Po drugi put pobegao *od kuće* krajem jula.) (Kongoli 2007: 105).

Ai zbriti nga *makina* kur çifti u fut në vilë. (Izašao je *iz kola* kada je par ušao u vilu). (Kongoli 2007: 77).

Ajo mbylli dritën, doli nga *dhoma* dhe unë u zhyta në errësirë. (Ugasila je svetlo, izašla *iz sobe* a ja sam uronio u tamu.) (Kongoli: 39).

Zbriti nga *autobusi*. (Izašao je *iz autobusa*.)

Doli nga *kabina telefonike*. (Izašao je *iz telefonske govornice*.)

Një varg automjetesh prisnin nën diell, disa u binin borive, të tjerë zbrisnin nga *makinat*, shtyheshin tutje për të parë ç'kishte ndodhur. (Gomila automobila je čekala na suncu, neki su trubili, drugi su izlazili *iz kola*, gurali se napred da bi videli šta se dogodilo.) (Kongoli 2003: 122).

Doli nga *kinemaja*. (Izašla je *iz bioskopa*.)

Doli nga *ashensori* dhe iku. (Izašao je *iz lifta* i pobegao.)

- u kombinaciji sa predlogom *te (deri te)*:

Ovakva kombinacija podrazumeva da se neko ili nešto odmerava, gleda sa posebnom pažnjom i to u celosti njegovog fizičkog pojavljivanja ali sa naglašavanjem onoga što bi se moglo smatrati granicama ili linijama naše fizičke pojave. U smislu najniže i najviše tačke. To može biti i neka karakteristika, svojstvo, ali i bilo šta drugo što se može naći na površini naše kože ili nekog entiteta:

I hodhi një vështrim nga *këmbët te koka* dhe tha me vete: "Për besë, pse jo?" (Bacio je jedan pogled na nju *od glave do pete* i rekao kao za sebe: "Zaboga, zašto da ne?") (Kongoli 2007: 10).

E bukur nga *koka te këmbët*. (Lepa *od glave do pete*.)

Jam i lagur krejt nga *koka te këmbët*. (Skroz sam mokar *od glave do pete*.)

Ka qenë nga *koka deri te këmbët* i përlyer me baltë. (Bio je *od glave do pete* umazan blatom.)

Uz predloge *deri te*, *deri në* i *te* može predstavljati graničnu ili konkretnije, početnu tačku ne samo u prostornom, vremenskom, već i u bilo kom drugom smislu:

Nga a-ja deri te zh-ja. (Od A do Š.)

Nga fillimi deri në fund. (Od početka do kraja.)

Nga konkretja tek abstraktja. (Od konkretnog do abstraktnog.) (FGJSH 2006: 26).

- vršioća radnje:

Për të pasur një zemër në formë të mirë dieta më e këshillueshme *nga specialistët*, është ajo që përmban shumë fruta dhe zarzavate, si dhe substanca antioksiduese. (Da bi vam srce dobro funkcionisalo najpreporučljivija ishrana *od strane specijalista* je ona koja sadrži puno voća i povrća, kao i antioksidantnih substanci.) (RM).

Kishte shumë fëmijë, pjesa më e madhe e tyre ishin të shoqëruar *nga prindërit*. (Bilo je tu puno dece, većina je bila u pratnji *roditelja*.) (Gjoza: 52).

Vërejtjet që mora *nga redaktori* i fletës letrare ishin dërrmuese. (Opaske koje sam dobio *od urednika* književnog lista su bile poražavajuće.) (Kongoli 2003: 166).

Rrallë është vajtuar një grua *nga kunatat* e saj me kaq ngashërim. (Retko je oplakana neka žena *od strane njenih jetrova (zaova)* sa toliko tuge.) (Kadare 1999: 8).

- pojam ili biće koje služi kao uzor, primer kako se radi ili obavlja neka radnja:

Marrim shembull *nga ti*. (Ti si nam uzor.; bukv. prevod: Uzimamo primer *od tebe*.)

Fëmijët e tjerë duhet të marrin shembull *nga Gjergji*. (Ostala deca bi trebalo da se ugledaju *na Đerđa*.)

Marrin shembull *nga prindërit*. (Roditelji su im uzor; Roditelji im služe kao primer.)

- podelu na jednake delove, jednaku raspodelu:

Ndanë nga 10 kg ushqime për familje. (Delili su po 10 kg hrane po porodici.) (Agaliu i dr. 2005: 389).

Në çdo pako ushqimore kishte nga 50 kg miell, 6 litra vaj, 5 kg kripë, 3 kg oriz,... (U svakom paketu sa hranom bilo je po 50 kg brašna, 6 litara ulja, 5 kg soli, 3 kg pirinča,...) (RM).

Në secilën dorë e këmbë njeriu ka nga pesë gishta. (Na svakoj ruci i nozi čovek ima po pet prstiju.) (Šuška 1997: 104).

- predmet ili mesto sa čije se površine ili unutrašnjosti nešto uzima, skida, odvaja ili udaljava:

E hoqi nga koka. (Skinuo je sa glave.)

Librin e mora nga tryeza. (Knjigu sam uzela sa stola.)

Hoqi duart nga fytyra. (Sklonio je ruke sa lica.) (Dones 2002: 88).

Edhe loti që iu këput nga syri, nuk e çliroi dot shpritin e dridhur. (Čak ni suza, koja joj se otela iz oka, uopšte nije uspela da olakša uzdrhtaloj duši.) (Petro 2010: 83).

Mori nga tryeza një dosje dhe nxori prej saj dy fletë. (Sa stola je uzeo dosije i iz njega izvukao dve stranice.)

U ngrit nga kolltuku dhe më përqafoi fort. (Ustala je iz fotelje i jako me zagrlila.)

Ai ngriti kokën nga fletët e shpërndara mbi tryezë dhe vështrroi një copë herë dritaren. (Podigao je pogled sa rasutih listova na stolu i neko vreme gledao u prozor.) (Kadare 1991: 67).

Bërtiti i shqetësuar dhe u ngrit nga karrigia. (Viknuo je uznemiren i ustao sa stolice.)

E ngriti nga tryeza gazetën e palosur. (Sa stola je podigao složene novine.)

Atë mëngjes të tmerrshëm, para se të ngrihej nga shtrati, Marga m'u lut të mos e shihja në trup. (Tog užasnog jutra, pre nego što je ustala iz kreveta, Marga me je zamolila da ne gledam u njeno telo.) (Kongoli 2003: 14).

Bukën e nxora nga furra. (Hleb sam izvadila iz pećnice.)

Menjëherë e nxorën *nga uji* dhe filluan me ringjalljen e saj. (Odmah su je izvukli *iz vode* počeli sa reanimacijom.)

- stvar, predmet ili deo tela za koji se neko hvata. Po ovom značenju sinoniman je predlogu *për* koji stoji uz imenicu u ablativu:

Më kapi *nga krahët* dhe më ngriti. (Uhvatila me je *za ramena* i podigla.)

Kur dritat po veniteshin ngadalë, ajo e zuri të bijën *nga dora*, e tërhoqi drejt derës që ndante hollin e vogël të teatrit me sallën. (Kada bi se svetla lagano gasila, uhvatila bi *cerku za ruku* i povukla je ka vratima koja su razdvajala mali pozorišni hol od sale.) (Kongoli 2003: 78).

M'u afrua, më zuri *nga dora* dhe më njoftoi gjënë më të papritur. (Približila mi se, uhvatila *za ruku* i saopštila mi najneočekivaniju stvar.) (Kongoli 2003: 100).

Meqë nuk je i zoti ta zësh kaun *nga brirët*, e zë *nga bishti*. (Ako vola ne možeš da uhvatiš *za rogove*, uhvati ga *za rep*.) (narodna poslovica)

Mos e zër gjarpërin *nga bishti*, se të zë *nga gishti*! (Zmija se *za glavu* hvata!; bukv. prevod: Ne hvataj zmiju *za rep*, jer će te ujesti *za prst*!) (narodna poslovica)

Mos e tërhiq macen *nga bishti*! (Ne vuci mačku *za rep*!)

Pastaj e kapi vajzën e vogël *nga krahu* dhe i tha.... (Zatim je devojčicu uhvatila *za ruku* i rekla joj...) (Petro 2010: 75).

Gramatičar M. Samara je predlog *për* označio kao predlog koji u albanskom jeziku ima najveći broj značenja. Nakon uvida u listu značenja predloga *nga* u Rečniku savremenog albanskog jezika (FGJSSH 1981: 1238-1239) mišljenja smo da ovaj predlog ima najveći broj značenja u albanskom jeziku. Čak 28 u odnosu na 21 značenje predloga *për* na koje smo naišli u tom istom rečniku. Jezička praksa ukazuje na izuzetno frekventnu upotrebu ovog predloga. Rečnici koji su novijeg datuma, kao što je rečnik koji je objavila Albanska akademija nauka (Fjalor i gjuhës shqipe 2006) nam daju i novi pregled značenja predloga. Ono što je uočljivo je smanjenje broja njihovih značenja u odnosu na značenja koja su data u rečnicima koji su objavljeni u drugoj polovini dvadesetog veka. No, i pored toga rečnik Akademije nauka iz 2006. godine nam

daje još jednu potvrdu da predlog *për* nema najveći broj značenja jer je pod odrednicom predlog *për* dato devet značenja kao i za predlog *nga* (koji takođe ima devet navedenih značenja). Kako se predlozi mogu upotrebljavati jedan umesto drugog i samim tim imati sinonimno značenje ukoliko izražavaju sinonimne odnose, vrlo je važno napomenuti da ta sinonimnost ne važi za sve slučajeve, jer se njihova značenja ne poklapaju uvek. Samara je predloge *prej* i *nga* označio kao najstarije sinonimične predloge u albanskom jeziku (Samara 1999: 58), a gramatičar R. Muljaku¹² ističe kako su ova dva predloga sinonimna jedino kada označavaju mesto i uzrok nekog stanja ili radnje. S ovakvim mišljenjem se, naravno, moramo složiti. U gramatikama i rečnicima savremenog albanskog jezika nailazimo na mnoštvo primera koji potvrđuju ovaj stav. Mnogobrojni primeri nam potvrđuju da u albanskom potpuno isto značenje (u okviru konstrukcije, ali i rečenice) imaju predlog *nga* i *prej* kada ukazuju na mesto:

Nga Prishtina në Pejë. (Od Prištine do Peći.)

Prej Prishtine në Pejë.

Ili uzrok :

E bëri nga frika. (Uradió je to iz straha; Uradió je to zbog straha.)

E bëri prej frikës.

U dogj nga vapa. (Izgoreo je od vrućine.)

U dogj prej vapës.

Mišljenja smo da se ovde mora dodati još pet značenja koja imaju ova dva predloga i koja su po našem mišljenju sinonimna:

1. Kada označavaju - poreklo, poticanje, pripadnost:

Rrjedh nga një familje e pasur.

Rrjedh prej një familjeje të pasur. (Potičem iz bogate porodice.)

Kushëriri nga babai.

¹² R. Mulaku, *Kundër përdorimit të parafjalës në në vend të nga*, Gjuha shqipe, Prishtinë, 1/2004, f. 52

Kushëriri *prej babait.* (Očev rođak.)

E mora letrën *nga motra.*

E mora letrën *prej motrës.* (Dobila sam pismo *od sestre.*)

Poslednja grupa primera zahteva napomenu. U prvom primeru govornicima je sasvim jasno da je subjekat (logički subjekat dat u 1. licu jednine) u rečenici primio pismo od sestre i da ga je ona napisala. U drugom primeru to ne mora biti slučaj jer sestra može biti samo donosilac, prenosilac pisma ali ne i osoba koja je to pismo napisala (E mora letrën *prej motrës* dhe jo *prej dikujt tjetër*). Kod albanskog pisca F. Kongolia naišli smo na sledeće primere:

Ja nga ato që mësova *prej Sergeit* për nënën... (Bilo zbog onoga što sam saznao *od Sergeja* o majci...) (Kongoli 2003: 153).

Mundet që nëna t'i dinte qysh në fillim këto hollësira, por unë nuk i mësova *prej saj.* (Moguće je da je majka od početka znala za sve te pojedinosti, ali ja sam ih saznala *od nje.*) (Kongoli 2003: 157).

2. Odvajanje i udaljavanje od nečega ili nekoga:

U nda *nga unë.* (Odvojio se *od mene*; Napustio me je.)

U nda *prej meje.*

U shkëput *nga ne.* (Odvojio se *od nas.*)

U shkëput *prej nesh.*

U largua *nga unë.*

U largua *prej meje.* (Udaljio se *od mene*; Odvojio se *od mene.*)

U nda *nga ajo vajzë.*

U nda *prej asaj vajze.* (Raskinuo je *sa onom devojkom*; Nije više *sa onom devojkom*; bukv. prevod - Odvojio se *od one devojke.*)

3. Kada je u pitanju označavanje dela koji pripada nekoj celini, grupi:

Disa *nga ne.* (Neki *od nas.*)

Disa *prej nesh.*

“S'kemi kohë”- thotë një *nga ata*.

“S'kemi kohë”- thotë një *prej tyre*. („Nemamo vremena“- kaže jedan *od njih*.)

Ai është një *nga ata*.

Ai është njëri *prej tyre*. (On je jedan *od njih*.)

Gramatičar M. Čeliku¹³ ističe kako se za iskazivanje udaljavanja od nekog entiteta, iskazivanje ostalih mesnih nijansi, porekla i sl. upotrebljavaju sintagme s predlogom *nga* i kako je upotreba predloga *prej* u tom slučaju blago udaljavanje od književno-jezičke norme, ali je ne označava kao nepravilnu. Naglašavajući pri tom i činjenicu da je još u tom periodu (kada je objavljen njegov članak) upotreba predloga *prej* bila intenzivnija kod nekih autora sa juga Albanije i svakako dominantna kod autora koji pišu gegijskim dijalektom. Pogled na trenutno stanje u savremenom albanskom jeziku nam ukazuje na sinonimnu upotrebu ova dva predloga u određenim slučajevima. Slučajevima kojima se ne iskazuje samo uzrok i mesto. Upotreba predloga *nga* u okviru predložko-padežnih konstrukcija je češća i preporučena od strane albanskih gramatičara ali ona, po našem mišljenju, ne isključuje i upotrebu predloga *prej* u određenim slučajevima (upravo ovim koje smo naveli).

Një nga ata që prisnin në radhë për t'u freskuar para kroit te muzeu ka qenë edhe ai.

Një prej tyre që prisnin në radhë për t'u freskuar para kroit te muzeu ka qenë edhe ai.

(Jedan od onih koji su čekali u redu da bi se osvežili ispred izvora kod muzeja je bio i on.)

4. Situacija iz koje izlazimo, stanje u kome više nismo (nešto od čega se spašavamo ili smo uspeli da ga izbegnemo):

Hoqi dorë *prej luftës*.

¹³ M. Čeliku, Česthje të normës morfologjike në letërsinë artistike pas çlirimit, Studime filologjike, Tiranë, nr. 3, 1963., f. 115

Hoqi dorë nga lufta.	(Odustao je od rata.)
Shpëtoi prej rrezikut.	
Shpëtoi nga rreziku.	(Spasio se od opasnosti.)
Nxjerr prej prapambetjes.	
Nxjerr nga prapambetja.	(Izvlači iz zaostalosti.)

5. Mesto, prostor, institucija koji se doživljavaju kao zatvoren prostor iz koga neko ili nešto izlazi ili se izvlači:

E nxori nga xhepi.	
E nxori prej xhepit.	(Izvukao ga je iz džepa.)
Zbriti nga makina.	
Zbriti prej makine.	(Izašao je iz kola.)
I nxori fotografitë nga çanta.	
I nxori fotografitë prej çantës.	(Izvadio je fotografije iz torbe.)
Kur doli nga spitali ishte i dobët dhe i paaftë për punë.	
Kur doli prej spitalit ishte i dobët dhe i paaftë për punë.	(Kada je izašao iz bolnice bio je slab i nesposoban za posao.)

Ovo peto značenje bi mogli definisati kao značenje mesta, ali ne u smislu kako to gramatičar Muljaku podrazumeva jer su u njegovom radu pomenuti isključivo primeri koji se odnose na usmerenost kretanja ka nekom mestu¹⁴.

Veliki broj albanskih gramatičara je u svojim radovima posvećenim proučavanju značenja predložko-padežnih konstrukcija akcenat stavio upravo na odnos konstrukcije u nominativu sa predlogom *nga* i ablativu sa predlogom *prej*. Među njima postoji opšte slaganje u stavu da od navedenih dveju konstrukcija konstrukcija sa predlogom *nga* predstavlja preporučljiviju

¹⁴ Gramatičar Muljaku navodi primere: "Prej Drenasi në Prishtinë" i "Nga Drenasi në Prishtinë" (Mulaku 2004: 52) kako bi ukazao na sinonimno značenje predloga *nga* i *prej*. Smatramo da ovakvi primeri ne ukazuju na odvajanje ili razdvajanje dva entiteta od kojih se jedan entitet doživljava kao mesto ili prostor iz koga se neki drugi entitet izvlači ili izlazi.

konstrukciju kada je u pitanju izražavanje određenih značenja (koja smo već spomenuli). Interesantno je da do sada ni u jednom radu nije spomenuta i pogrešna upotreba predloga *nga*. Kada se u albanskom jeziku označava materija od koje je nešto napravljeno obavezna je upotreba predloga *prej*. Konstrukcija sa predlogom *nga* ne može imati ovo značenje te je samim tim upotreba ove konstrukcije nepravilna. Primeri iz svakodnevnog govora i iz štampe pokazuju da pogrešna upotreba predloga *nga* nije redak slučaj. Navešćemo nekoliko primera:

Shtëpitë *nga druri* që ofrohen nga Rudi Group janë të rezervuara për fundjavë, prandaj planifikoni që më parë. (Kuçe *od drveta* koje nudi Rudi Grup se rezervišu za vikend, zato unapred isplanirajte dolazak.) (RM).

Dormeo rekomandon: Mbulesë mbrojtëse *nga pambuku*. (Dormeo preporučuje: Zaštitni prekrivač *od pamuka*.) (RM).

U navedenim primerima bi trebalo da stoji: Shtëpitë *prej druri*, mbulesë mbrojtëse *prej pambuku*.

Upotreba ovog predloga je dozvoljena kada želimo da istaknemo da se entitet sastoji od neke materije koja nije homogena u smislu da se sastoji samo od jednog elementa, već da ga čini više elementa, supstanci i tome sl. U tom slučaju predlozi *prej* i *nga* imaju sinonimno značenje:

Një molekulë uji përbëhet *nga dy atome* hidrogjeni dhe *një atom* oksigjeni. (Jedan molekul vode se sastoji *od 2 atoma* vodonika i jednog *atoma* kiseonika.)

Qeliza përbëhet *nga membrana* citoplazmatike dhe *citoplazma*. (Ćelija se sastoji *od* ciotplazmatične *membrane* i *citoplazme*.)

Atomët përbëhen *nga copëzat* e vogla që lëvizin rreth e rrotull një qendre. (Atomi se sastoje *od elementarnih* čestica koje se kreću svuda oko centra.)

U tom slučaju predlog *nga* i *prej* imaju sinonimno značenje, pa možemo reći:

Një molekulë uji përbëhet *nga* dy atome hidrogjeni dhe një atom oksigjeni.

Një molekulë uji përbëhet *prej* dy atomesh hidrogjeni dhe një atom oksigjeni.

Mišljenja smo da i u ovakvim slučajevima konstrukcija sa predlogom *nga* ima frekventniju upotrebu.

Gramatičar Karapinjali (Karapinjalli 1986: 45) smatra da predlozi *nga* i *prej* imaju sinonimno značenje i kada ukazuju na vršioca radnje. Obe konstrukcije mogu izražavati vršioca radnje ali je u albanskom jeziku u tom slučaju primarna konstrukcija u nominativu sa predlogom *nga*. U prilog ovakvom stavu govori i mnogo veći broj primera u korist predloga *nga*. Karapinjali dalje ističe kako do upotrebe oba predloga u okviru složene rečenice dolazi usled stilskih razloga i potrebe da se razbije monotonija u izlaganju. Smatramo da je ovakvo mišljenje tačno ali da je u velikom broju primera ipak reč o različitim značenjima koja dati predlozi izražavaju. Pogledaćemo primer koji je naveo autor:

U hartua një projekt drejtshkrimor *prej një komisioni të përbërë nga A. Xhuvani, K. Cipo, E. Çabej etj.* (Napravljen je pravopisni projekat od strane komisije koju čine A. Džuvani, K. Cipo, E. Čabej itd.) (Karapinjalli: 47).

Konstrukcija- *prej një komisioni (od strane komisije)* iskazuje vršioca radnje dok konstrukcija- *të përbërë nga* (sastavljena od, koju čine) ni po kojoj osnovi ne označava vršioca radnje. Konstrukcija - *të përbërë nga* upravo predstavlja primer značenja koje smo gore naveli. Kada se entitet sastoji od neke materije koja nije homogena ili kada entitet nije kompaktna, homogena celina u smislu da se sastoji samo od jednog elementa, već da ga čini više elementa, supstanci i tome sl., predlozi *prej* i *nga* imaju sinonimno značenje. U veći slučajeva upravo polisemičnost predloga dovodi i do mogućnosti njihovog kombinovanja u okviru složene rečenice. A u zavisnosti od stila izražavanja govornika zavisice i njihovo kombinovanje. Gore navedena rečenica može glasiti:

U hartua një projekt drejtshkrimor *nga një komision të përbërë nga A. Xhuvani, K. Cipo, E. Çabej etj.*

Obe varijante su gramatički ispravne.

5.1.2. Predložko-padežna konstrukcija u nominativu sa predlogom *te(k)*
(*kod,u*)

Navedena konstrukcija pokazuje mesto gde se neko ili nešto nalazi, gde se nešto dešava, ali i predmet ili mesto ka kome je usmerena neka radnja. Ukoliko imenica iza predloga počinje samoglasnikom predlog proširuje svoj oblik i glasi *tek*:

Shkoj *te tezja*. (Idem *kod tetke*.)

ali

Shkoj *tek Agimi*. (Idem *kod Agima*.)

kod ovog predloga akcenat je na usmerenosti radnje:

Mendja i shkoi *te Dina*, njëra nga kamerieret e lokalit në katin përdhes të pallatit... (Pomislilo je *na Dinu*, jednu od konobarica u lokalu u prizemlju zgrade...) (Kongli 2007: 5).

Diana e vizitonte rrallë në këtë orë. Dhe nuk ngjitej *tek ai* kur shërbente në lokal. (Diana ga je retko posećivala u ovo vreme. I ne bi se penjala *do njega* kada bi služila u lokalu.) (Kongoli 2007: 9).

Profesori erdhi për herë të fundit *te ne* mbrëmjen e ditës kur babai solli në shtëpi nënën dhe Brunildën... (Profesor je poslednji put došao *kod nas* one večeri kada je otac doveo majku i Bruniljdu...) (Kongoli 2003: 41).

Kësaj radhe nëna e tij nuk erdhi *te prindërit* e mi me lot në sy. (Ovoga puta njegova majka nije došla *kod* mojih *roditelja* sa suzama u očima.) (Kongoli 2007: 105).

Çdo verë shkonte *te gjyshi* në fshat. (Svako leto je odlazila *kod dede* u selo.) (Agaliu i dr. 2005: 390).

Marku nuk besonte *te Zoti*, por *te kushdo* që do t'i jepte pak shpresë. (Mark nije veroval u *boga*, već u *svakoga* ko bi mu mogao dati malo nade.)

Dhe, me një ndjenjë fajësie për mosbindjen time, tërë kohën i mbaja sytë *tek ajo*. (I, s osećajem krivice zbog svoje neposlušnosti, sve vreme sam gledao samo u *nju*.) (Kongoli 2003: 38).

A keni besim *te partneri juaj?* (Verujete li *svom partneru?*; Imate li poverenja *u svog partnera?*) (RM).

- ovaj predlog može označavati i mesto:

Suelën e prita si zakonisht *te hyrja* e hotelit dhe ajo si zakonisht, mbërriti me dhjetë minuta vonesë. (Suelen sam, kao i obično, čekao *kod ulaza* u hotel a ona je, kao i obično, stigla sa deset minuta zakašnjenja.) (Kongoli 2007: 270).

Blija gjithmonë *te qoshja* franxholla italiane. (*Na uglu* sam uvek kupovao italijanske veknice.) (Gjoza 2006: 69).

Ku është lapsi? Ja, *te dritarja*. (Gde je olovka? Eno, tamo *kod prozora*.)

Ai e puthi shkresën *te vendi* i vulës, u përul lehtë dhe, pasi e mbështolli prapë, ia ktheu bujtësit. (Poljubio je dopis *u mesto* gde je stajao pečat, lagano se naklonio i, pošto ga je ponovo zamotao, vratio ga gostu.) (Kadare 1999: 11).

Të nesërmen në mëngjes shkova përsëri dhe i rashë *te këmbët*. (Sutradan ujutru ponovo sam otišao tamo i pao joj *kraj nogu*.) (Gjoza 2006: 107).

Tregonte se duhej të kishte kaluar disa ditë në plazh, ndoshta në Ulqin, *te hoteli "Albatros"*, atje ku kishin qenë bashkë para një viti. (Govorilo je o tome da mora da je provela nekoliko dana na moru, možda u Ulcinju, *u hotelu "Albatros"* u kojem su zajedno odseli pre godinu dana.) (Kongoli 2007: 76).

Shkova përsëri *te vila*, i rashë ziles, ...po përsëri nuk e hapi njeri. (Ponovo sam otišao *do vile*, pozvonio... ali ponovo mi niko nije otvorio.) (Gjoza 2006: 108).

Kao i uslučaju predloga *nga* koji se javlja u okviru predložko-padežnih konstrukcija u nominativu i predlog *te(k)* zahteva imenicu u određenom vidu:

Kam shkuar *te tezja*. (Otišao sam *kod tetke*.)

Takohemi *te sheshi*. (Nalazimo se *na trgu*; Naćićemo se *na trgu*.)

Të pres *te stacioni* i autobusëve. (Čekam *te na autobuskoj stanici*.)

Ukoliko imenici prethodi neodređeni član *një*, pokazna zamenica *ai, ajo, ata, ato, ky, kjo*,... imenica će biti u neodređenom vidu bez obzira što joj prethodi predlog *te(k)*:

Tek ajo shtëpi nis e mbyllet gjithçka imja. (U toj kuçi počinje i završava se sve ono što je moje.) (Kongoli 2007: 5).

Te një shtëpi. (Kod jedne kuće.)

5.2. Predložko-padežne konstrukcije u nominativu u srpskom jeziku

U srpskom jeziku nominativ je, kao i u većini indoevropskih jezika, padež koji nema predloge. On je poseban oblik samostalnih reči koji ima svoje funkcije u rečenici. A najznačajnija funkcija ovog imenskog oblika je funkcija rečeničnog subjekta. Kako je ovaj rad usmeren na proučavanje predloga i značenja koju ova grupa reči može imati u okviru predložko-padežnih konstrukcija, u daljem radu ćemo se fokusirati na imenske oblike u određenim padežima koji se javljaju uz predloge.

6. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U GENITIVU

6.1. Predložko-padežne konstrukcije u genitivu u albanskom jeziku

Imenici u genitivu u albanskom jeziku prethode sledeći predložki izrazi: *me anë, me anën (uz pomoć), në drejtim (u pravcu), për punë (zbog), në sajë (zahvaljujući, podstredstvom, uz pomoć), për shkak (zbog)* itd. Značenje ovih predloga proizilazi iz međusobne veze značenja prostog predloga i imenice koja čini deo predložkog izraza.

6.1.1. Predložko-padežna konstrukcija sa imenicom u genitivu, čiji je prvi deo predlog *me anë, me anën*

Predložko-padežna konstrukcija sa imenicom u genitivu, čiji je prvi deo predlog *me anë, me anën* pokazuje sredstvo:

Kjo çështje u la të zgjidhej *me anë të bisedimeve* ndërmjet zëvendësministrave. (Ovo pitanje je ostavljeno da se reši *uz pomoć razgovora* između zamenika ministara.) (Agaliu i dr. 2005: 390)

Avokati i Popullit *me anë të zbatimit* të marrëveshjeve të mësipërme arriti të sigurojë një mbështetje të madhe. (Advokat Naroda je *uz pomoć sprovođenja* gore pomenutih sporazuma uspeo da obezbedi veliku podršku.) (RM).

Mjekimi *me anë të ushqimeve*. (Lečenje *uz pomoć hrane*.)

Google: Të kërkosh në internet *me anë të të folurit*. (Gugl: Pretraživanje interneta glasom.) (RM).

Zbuloni moshën e trupit tuaj *me anë të testit*. (Otkrijte godište svoga tela *uz pomoć testa*.) (RM).

Krijohet makina që ecën *me anë të erës*. (Pravi se auto koji *ide na vetar*.) (RM).

6.1.2. Predložko-padežna konstrukcija sa imenicom u genitivu, čiji je prvi deo predlog *në drejtim*

Predlog *në drejtim* se uglavnom upotrebljava u publicističkom stilu i to da označi neku nameru, težnju ili ograničenje:

Kufizohet lëvizja e automjeteve *në drejtim të "Gërmisë"*. (Ograničava se kretanje automobila *u pravcu „Grmije“*) (KD).

Anijet nisen *në drejtim të limanit*. (Brodovi kreću *ka luci*.)

Dhjetë hapa *në drejtim të suksesit*. (Deset koraka *ka uspehu*.)

Raporti i progresit të R.M. *në drejtim të promovimit të të drejtave të grave dhe barazisë gjinore ...* (Izveštaj o progresu R. M. *u pravcu promovisanja prava žena i jednakosti među polovima...*) (RM).

Transmetimi bëhet në të dy drejtimet, por me shpejtësi që ndryshon (asimetrike). *Në drejtim të abonentit (downstream)* me shpejtësi prej 1,5 gjer 8 Mbps... (Prenos se obavlja u oba pravca, ali različitom brzinom (asimetrično). *U pravcu pretplatnika (downstream)* brzinom od 1,5 do 8 Mbps...) (RM).

- može označiti i konkretan pravac kretanja :

Aeroplani u kthye *në drejtim të detit dhe humbi në kaltërsi*. (Avion je zaokrenuo *u pravcu mora* i izgubio se u plavetnilu.) (Agaliu i dr. 2005: 390).

Në drejtim të jugut rrjedh lumi Nerodime, degë e Lepencit, i cili nëpërmjet Vardarit ujin e derdh në detin Egje. (Na jugu teçe reka Nerodimka, pritoka Lepenca koja se preko reke Vardar uliva i otiče u Egejsko more.) (RM).

Po të largohemi nga Arusha e Madhe, *në drejtim të Arushës së Vogël atëherë do të shohim një yjësi që ngjan me shkronjën W... (Ukoliko se udaljimo od Velikog medveda u pravcu Malog medveda onda ćemo ugledati sazvežđe koje liči na slovo W...)* (RM).

Në drejtim të jugut ndodhet yjësia e Akrepit me yllin e dritshëm të saj Antares. (U pravcu juga nalazi se sazveđe Škorprije sa svojom sjajnom zvezdom Antares.) (RM).

6.1.3. Predloško-padežna konstrukcija sa imenicom u genitivu, čiji je prvi deo predlog *në sajë*

Konstrukcija u genitivu sa predlogom *në sajë* (*uz pomoć, zahvaljujući*) označava, u uopštenom smislu, sredstvo koje omugućava izvršenje ili obavljanje neke radnje koje se može doživeti i kao način, ali i kao uzrok, kao na primer:

Në sajë të përkujdesjes së AMC vaksinohen fëmijët e fshatit SOS. (Zahvaljujući brizi AMC-a vakcinišu se deca iz SOS sela.) (KD).

Kjo lëvizje e lehtë e peshqve ndodh *në sajë të shtyllës së tyre kurrizore elastike, si dhe në sajë të disa sistemeve të tjera në organizmin e tyre. (Ova laka pokretljivost riba se dešava uz pomoć njihovog elastičnog kičmenog stuba, kao i uz pomoć nekoliko drugih sistema u njihovom organizmu.) (RM).*

Peshkut kjo nuk i ndodh kurrë *në sajë të një shtrese të papërshkueshme në lëkurën e tij të jashtme. Kjo shtresë ndalon ujin të hyjë në trupin e tij. (Ribi se to nikada ne dešava zahvaljujući neprobojnom sloju u njenom spoljašnjem epidermu. Ovaj sloj sprečava vodu da prodre u njeno telo.) (RM).*

Në sajë të teknologjisë së përdorur në këto zgjedhje procesi i numërimit të votave në VNV shihet direkt në selinë e KQZ-së në sajë të kamerave të instaluar aty. (Zahvaljujući tehnologiji koja je korišćena tokom ovih izbora proces

prebrojavanja glasova u IJ se video direktno u ćeliji CIK-a *zahvaljujući instaliranim kamerama.*) (KD).

6.1.4. Predložko-padežna konstrukcija sa imenicom u genitivu, čiji je prvi deo predlog *në vend, për arsye* i *për shkak*

Konstrukcija u genitivu kojoj prethodi predlog *në vend* označava zamenu ili izmenu:

Fjala shqipe *në vend të fjalës* së huaj. (Albanska reč *umesto strane reči.*)

Dashuri *në vend të urrejtjes*. (Ljubav *umesto mržnje.*)

Shpresë *në vend të rrënit*. (Nada *umesto razaranja.*)

Erdhi ai *në vend të të atit*. (*Umesto oca došao je on.*)

Eja me mua se të kam *në vend të vëllait*. (Pođi sa mnoj jer si mi ti *kao brat.*) (Agaliu i dr. 2005: 390).

Në vend të fjalëve, një pikturë. (Slika govori više od reči; u buk. prevodu: *Umesto reči, slika.*)

Roboti *në vend të shoferit*. (Robot *umesto vozača.*)

Predlozi *për arsye* i *për shkak* (zbog) pokazuju uzrok i mogu se smatrati sinonimima. Značenje uzroka je ipak izraženije kod drugog predloga, po mišljenju mnogih albanskih lingvista upravo zbog toga što je njegov drugi član imenica *shkak* (*uzrok*).

Dakle, njihova osnovna funkcija je da ukazuju na uzrok:

Leonardo është arrestuar *për shkak të drejtimit* të makinës në gjendje të dehur. (Leonardo je uhapšen *zbog vožnje* u pijanom stanju.)

Është i përjashtuar nga shkolla *për shkak të mos frekuentimit* të rregullt të shkollës. (Izbačen je iz škole *zbog izostanaka.*)

Për shkak të stresit të përhershëm që kanë, afaristët plaken shumë më herët! (*Zbog konstantnog stresa* pod kojim su, poslovni ljudi stare mnogo pre vremena!)

Për arsye të motit të keq gjatë muajve të dimrit mund të ketë ndërprerje të aktiviteteve të zakonshme të shkollës. (*Zbog lošeg vremena* tokom zimskih meseci može doći do prekida uobičajenih školskih aktivnosti.) (RM).

Prodhimi i energjisë elektrike pati rënie të ndjeshme për arsye të mungesës së reshjeve. (Proizvodnja električne energije je vidno opala zbog izostanka padavina.) (Agaliu i dr. 2005: 390).

Me fjalën infarkt nënkuptohet vdekja e një organi (lat. nekroze) për arsye të mungesës së oksigjenit. (Reč infarkt podrazumeva smrt jednog organa (lat. nekroze) usled nedostatka kiseonika.) (RM).

6.2. Predloško-padežne konstrukcije u genitivu u srpskom jeziku

Kada je u pitanju broj predloga koji se javljaju u okviru padežnih sintagmi u srpskom jeziku, možemo reći da primat imaju genitivne sintagme. One se javljaju sa sledećim predlozima: *od, iz, s(a), do, pored, kraj, kod, blizu, zbog, radi, usled, iza, između, iznad, ispod, ispred, više, niže, bez, osim, van (izvan), pre, posle, nakon, uoči, usred, oko, prilikom, zbog, usled, radi, poput, uprkos, protiv, osim/sem, mesto, (arhaično) u.*

6.2.1. Predloško-padežna konstrukcija u genitivu sa predlogom *od*

Predloško-padežna konstrukcija u genitivu sa predlogom *od* ima značajno veći broj značenja u odnosu na ostale konstrukcije u genitivu. Opšte značenje ovog predloga je ablativno. Iako i ostali predlozi koji su deo konstrukcije u genitivu imaju to isto, ablativno, značenje, ipak se prioritet mora dati ovom predlogu. Predlog *od*, označava:

- poticanje, odvajanje i udaljavanje od nekoga ili nečega:

Otišli su daleko *od grada* i tamo nastavili razgovor na miru, daleko *od gradske buke*.

Od kuće je otišao već sa dvanaest godina.

Brzo se udaljio *od nje*, nekako mu je slutila na nevolju.

Od naših roditelja smo naučili da je mirna savest najvažnija.

Ne laži, nikada to nisi čuo *od mene!*

Odvajamo *od usta* da bi naš sin mogao da se školuje.

S velikom mukom su ga razdvojili *od drugova*, koje tek što je stekao preselivši se iz jednog dela grada u drugi.

On je *od Petrovića* (iz familije Petrovića).

Zvala se Jelenka i bila je *od Tasića*, sa Gornje Lijeske. (Andrić 1962: 209).

Očistila se *od mrvica* koje su joj pale u krilo dok je jela.

Poslednje pismo koje sam *od Vasilisa* dobila, u junu '76. godine, bilo je, po mom mišljenju, neodređeno obećanje da će pokušati da u avgustu bude u Mihanjoni. (Jovanović 2009: 36).

- mesto, lice ili predmet od kojeg počinje pružanje nečega, udaljenost u bilo kom pravcu i mesto ili položaj koji se određuje prema nečemu:

Izgrađen je autoput *od Drača* do Tirane.

Merila je gospođu Simić *od glave* do pete, u nadi da će joj naći neku manu.

Zastala je na deset koraka *od njega* i u trenutku pomislila da je sve to bila jedna velika greška.

Nalazili su se na kilometar *od planine*.

Na četvrtom kilometru *od logora* sustigne ih karabinjer. (Stevanović 1991a⁵: 215, Jakovljević).

Sunce osvetljava majčino čelo u profilu, ruke *od ramena* do šake, dekolte i slamnate šiške devojčice... (Arsić 2009: 121).

Od nožnih prstiju do temena nešto vatreno i šumno prostruji kroz njega. (Andrić 1962: 190).

- vreme

početak vremena, ime vremenskog pojma od kojeg se računa vremenski razmak:

Od ranog detinjstva voleo je knjige. Za njega je to bio magičan svet.

Od pre tri godine ne pušim i vrlo sam sretan zbog toga.

Igrala se *od jutra* do mraka i često bi se toliko zaigrala da bi zaboravila i na glad.

Nisu bili takvi ranije, sve je to počelo *od srednje škole* kada je svako žurio da što pre skine opnu dečijeg sveta i uđe u svet odraslih.

To sam želela *od kada sam ga srela*; ispalo je prebrzo, vojska, udaja, odjednom ću sve prekinuti i odseliti se iz Beograda, neka, baš me briga, moram ići za njim. (Jovanović 2009: 107).

- izdvajanje ili odvajanje jednog pojma ili entiteta iz celine ili grupe:

Bio je to jedan *od onih dana* kada ti ništa ne polazi za rukom.

Hteo to da priznaš ili ne, ali ti si jedan *od najmudrijih ovde*, te ti se zato i obraćamo za pomoć.

Prišla je jednom *od gostiju* i iz ruke mu otela meni.

Jedan *od najboljih sportista evrope* posetiće naš grad.

Brak se najčešće sastoji *od jednog lažova i jednog nasilnika*. (Dučić 1986: 105).

Već sam osećala da ponašanjem odudaram *od svojih vršnjaka*; apsolutno odsustvo smisla za realnost činilo me je smušenom i smešnom. (Jovanović 2009: 12).

- način na koji se vrši radnja i tada ima funkciju priloške odredbe:

Njima sve ide *od ruke*, čak i ljubav.

Radio je sve kao *od šale*, pa čak i zadatke iz matematike.

Čitava porodica se radovala njenom uspehu *od sveg srca*.

Kvalitet tkanine je procenjivao po dodiru, a dužinu štofa *od oka*.

Funkciju načinske odredbe mogu imati i izrazi tipa: *od glave do pete*, *od nemila do nedraga*, *od slučaja do slučaja*, *od vremena do vremena* i sl.:

Brašno i šećer je dobijao *od slučaja do slučaja*, tako da je uvek bio u neizvesnosti i nekoj vrsti blagog grča.

Pogledala ga je *od glave do pete*, prostrelila ga svojim hladnim pogledom i izašla iz sobe.

Niko nije znao da je već pet godina tumarao *od nemila do nedraga* i da se od toga poprilično umorio.

Bila je obučena u crno *od glave do pete*, delovala je pomalo jezivo.

Taj njen odgovor mladom Hamziću proćuo se i ponavljao *od usta do usta*, kao i sve ostalo što je radila i govorila. (Andrić 1962: 136).

- uzrok:

Ništa se ne vidi *od dima*. (razg.).

Ne čujem te ništa *od buke*, možeš li malo glasnije da govoriš? (razg.).

Srce mu je zakucalo brže *od uzbuđenja*. (razg.).

Od radosti joj je zasijalo celo lice i ličila je na jednu od gracija ukradenih iz njegovih snova. (razg.).

Od silne želje za uspehom sagoreo je i više nije bio u stanju da prepozna svoj lik u ogledalu. (razg.).

Iz torbice za šminku Lida vadi ogledalce i zagleda oči zakrvavljene *od dugog bavljenja* u vodi. (Arsić 2009: 133).

Pala je u nesvest *od straha*.

Grane su se povile ka zemlji *od roda*.

Stigli smo predveče, bilo mi je muka *od puta i vrućine*, krenula sam da izađem iz kola i spazila ga, na istom mestu, u bašti preko puta „naše“ kuće. (Jovanović 2009: 36).

Na tu opomenu, Dušan mi je stisnuo ramena prodorno, krv mi je stala *od tog stiska* koji nosim i danas, kao pečat, u sebi, a onda se izmakao. (Velmar-Janković 1995: 26).

Bela košulja se nadula *od vetra* i zbog toga pomalo liči na jastuk pun perja. (Arsić 2009: 118).

Predložsko-padežna konstrukcija vezana za određivanje uzroka voljne, organizovane radnje označava se genitivom s predlogom *iz*. Osobina, stanje, raspoloženje ili osećanje subjekta, kao i okolnosti u kojima se subjekat nalazi su elementi koji su od velike važnosti za ostvarivanje radnje:

Iz straha da je ne otkriju, ćutala je i nije se pomerala.

Sve što se našlo ispred njega srušio je *iz čiste obesti*.

Uradila mi je sve to *iz čiste ljubomore*.

Iz ubeđenja da radi pravu stvar, napravio je kardinalnu grešku u svom životu.

Za označavanje uzroka nevoljnih procesa koristi se konstrukcija u genitivu s predlogom *od*:

Boli me želudac *od muke*. Ludi *od ljubavi*. (Poludeli su od ljubavi.)

Umro sam *od sramote*. (U figurativnom smislu; Bilo mi je strašno neprijatno i pozeleo sam da umrem zbog sramote.)

Drhtim *od hladnoće*. Pocrveneo je *od besa*.

Boli me glava *od stresa*. Krče mi creva *od gladi*.

U manjem broju slučajeva ova konstrukcija može označavati i uzrok svesnih i organizovanih radnji:

Zagrlj me *od velike radosti*. (Stevanović 1991a⁵: 220).

Iako Stevanović ističe kako se upravo u ovom slučaju posebna značenja predloga *od* i predloga *iz* najviše približavaju među sobom i omogućavaju im sinonimno značenje, mišljenja smo da danas ipak nije takav slučaj. U aktivnom i pisanom govoru ne može se čuti: Zaglila me je iz velike radosti.

U ovu grupu spada i konstrukcija sa predlogom *od*, koja označava izazivača radnje i stanja, odnosno raspoloženja. Te izazivače radnje, stanja ili raspoloženja kao imenice u genitivu koje stoje uz predlog *od*, doživljavamo i kao subjekte tj. prouzrokovala datog raspoloženja ili stanja:

Od jednog crnog oka i lakog dodira ruke strepela je kao srna.

Tonem u bezdan *od pogleda njenog oka*.

Nema vajde ni *od prote* ni *od litije*. (Stevanović 1991a⁵: 220).

Nebo će zaiskriti *od vatrometa* njene duše.

- vršioca radnje:

Bio je prozvan *od strane kolega*, ali se kao veliki orator nije dao zbuniti.

Kroz staklo umrljano *od mnogobrojnih insekata* nije se moglo ništa videti.

Od njega čovek ne može mnogo da nauči, ma koliko se trudio.

Cipele su mu se nakvasile *od kiše* koja je nemilosrdno padala.

Informacija je bila objavljena *od strane zvaničnika*.

Glavni model proizveden *od strane nemačke kompanije* Audi, A8 je do sada dobio nekoliko nagrada ali sve one su bile za automobil u celini. (Pol.).

Naš rad je proglašen za najbolji *od strane stručnjaka*.

Ovaj operativni sistem se najčešće koristi u uređajima takođe proizvedenim *od strane ove kompanije*. (Pol.).

Primali su poštu *od konjanika*, ali sa svim merama predostrožnosti. (Andrić 1962: 127).

- poređenje kojim se ističe nejednakost među pojmovima:

Delfini su za celu dužinu bazena bili brži *od šampiona*. (Blic).

Podigla sam poklopac koji je kamuflirao otvor za dimnjak i videla ih kako se kikoću, šćućureni, maleni i slatki, slađi *od šećerleme*, čak i *od šećerne vate* koju sam jela na novogodišnjem vašaru... (Jovanović 2009: 11).

On je viši i lepši *od njega*, a i blage je naravi, sve to zajedno čini ga upečatljivim. (razg.).

Ona se zaista po mnogo čemu razlikovala *od prostog naroda* iako je i sama potekla iz nižih slojeva. (razg.).

Zevs je, veli, dao Titonu večnu nesreću, jer mu je dao starost koja je strašnija i *od smrti*. (Dučić 1986: 191).

Naročito ne treba da se vidi prednji zub Lidijine majke, jer je nešto tamniji *od ostalih*, ali ipak se vidi, stidljivo izviruje dok se slikaju u kupaćim kostimima... (Arsić 2009: 105).

- atribut (koji nam pokazuje po čemu se neko ističe):

Predsednik je zahvalio ministru, kao *čoveku od pera*... (Pol.).

Način na koji je izlagao svoje stavove, argumentovano i sigurno, nije ostavljao nikakav prostor za nedoumicu da se pred nama nalazi *čovjek od nauke*, pravi zaljubljenik u filozofiju.

Kao *čovjek od ukusa* i stila, nije se plašio da bude među prvima koji će novu modu iz sveta doneti u ove naše krajeve.

Bilo mu je stalo da sve ispadne kako treba, smatrali su ga za *čovjeka od reči* i tu reputaciju je želeo da po svaku cenu zadrži.

On nije od onih koji mnogo pričaju, on je *čovjek od dela*.

Nad hùkom Pariza tada je promicalo blago, ozareno predvečerje kasnog oktobra godine 1928. posle Hrista, likovni *kritičar od velikog ugleda*, istoričar umetnosti već viđen za mesto profesora Univerziteta... (Velmar-Janković 1995: 59).

On je svakako bio *čovjek od imena*, to su u najmanju ruku potvrđivale grupe stručnjaka.

Atributsku funkciju imamo u konstrukciji koja podrazumeva predlog *od* + broj:

Juče je na saslušanje bila pozvana za sada javnosti nepoznata devojka *od dvadeset godina*. (Pol.).

Ova gospođa *od dvadeset šest godina* u takozvanom blagoslovenom stanju, udata za profesora univerziteta a i sama profesor književnosti, ... (Velmar-Janković 1995: 94).

Skokovi se izvode sa visine *od 1000 metara* a ekipe se sastoje od 4 ili 5 članova. (Pol.).

On je svakako bio *čovjek od pedeset godina*. (Stevanović 1991a⁵: 224).

Leteo je pravolinijski, *na visini od oko 20 i dužini od oko 1000 metara*, od jednog do drugog kraja trkališta. (Pol.).

- materiju od koje je nešto napravljeno:

Čaršafi, prekrivači i jastučnice *od čiste svile*.

Rolat *od mesa* (Blic).

Mermerni pod je skrivala čvrsta skrama *od maltera, prašine, peska i kala*. (Velmar-Janković 1995: 17).

... Besmisleno je izgledao taj skijaški džemper kupljen, pred rat, za zimovanje u Sloveniji, ispod kućnog ogrtača *od crne kadife*, uz tople, jeftine, duboke „Batine“ patike *od kockastog filca* na njegovim nogama, sve to nije išlo jedno s drugim... (Velmar-Janković 1995: 18).

Kaput *od meke engleske čoje*, tamnosive, postavljen tamnosivim krznom, kaput koji je prianjao uz prikrivenu unutrašnju energiju profesora Pavlovića... (Velmar- Janković 1995: 27).

Štrudla *od marcipana i lešnika*.

Mladalačka haljina *od čipke* koja savršeno ističe liniju tela. Univerzalne je veličine, domaća proizvodnja. (Blic).

Naručuju telefonom da im iz picerije Kli-Kli donesu dve makrobiotičke pice *od crnog brašna*, sa maslinama i artičokama. (Arsić 2009: 102).

Na sledećoj fotografiji devojčica je sama, sa tašnicom *od pruća* u krilu. (Arsić 2009: 120).

Pored konkretnog značenja materije, može biti reči i o apstraktnoj materiji ili figurativnom značenju materije:

Njen je život satkan *od snova*.

„Lica *od magle*“ autora Zlatibora Stankovića. (Blic).

Zavesa *od magle*.

Lepo jutro 28. novembar na Babinom Zubu, Midžor pod svojom uobičajenom kapom *od oblaka*. (Pol.).

Oni su bili jedinstveni u svom novom identitetu izgrađenom *od nepamćenja*. (Velmar-Janković 1995: 44).

- označava nečije zvanje, položaj sa kojeg se avanzuje ili sa kojeg neko biva unapređen. Ovu konstrukciju uvek prati predlog *do* kojim se označava domet ili dostignuti nivo:

Avanzovala je *od sekretarice* do poslanika.

Ova firma je prešla put *od gubitnika* do evropskog izvoznika (Pol.).

Napredovao je *od pomoćnika* do glavnog šefa kuhinje.

6.2.2. Predložko-padežna konstrukcija u genitivu sa predlogom *iz*

Predlogom *iz* se označava ablativni odnos poticanja, dolaska i pokretanja. Ovaj predlog ukazuje na odvajanje i uzimanje nekog entiteta iz određenog prostora. Pri čemu je glavni akcenat na akciji odvajanja iz unutrašnjosti:

I da se vine još više i zakloni žmirkavu svetlost televizora što se *iz stanova* pruža prema mrkom nebu. (Arsić 2009: 10).

Izašla sam *iz lifta* pre nego što je uspeo da odreaguje i nešto mi kaže. (razg.).

Dolazi *iz Novog Sada*. (razg.).

Vodka prijatno omamljuje, Lida vadi *iz čaše* krišku limuna i sisa je grčevito stisnutih usana. (Arsić 2009: 73).

Njeni krici *iz savane* zasecaju prozračan vazduh kao aluminijum. (Arsić 2009: 103).

Opalio je *iz pištolja* nekoliko puta. (razg.).

Nema novčanik, *iz džepa* vadi pregršt zgužvanih novčanica kojima plaća, ostale nemarno gurnuvši u džep. (Arsić 2009: 197).

Iz mermernog ulaza nestali su i sagovi, i palme, i fikusi: ostale su dve prazne, ogromne saksije, sasvim olupane. (Velmar-Janković 1995: 17).

Otišla sam na Čuburu čim sam čula da je Dejan izašao *iz bolnice*. (Jovanović 2009: 54).

Šišti voda *iz slavine*. (Arsić 2009: 9).

Iz hladnog neonskog roja izdvaja se udebljali svitac i leti prema njoj. (Arsić 2009: 9).

Žurno iznosim stvari *iz kola*, ušeprtljana, jer me on gleda. (Jovanović 2009: 37).

Pojam odakle počinje kretanje ne mora imati tačno određene granice:

Dorđe je bio najsigurniji da mu se žena neće izvući *iz klopke*. (Stevanović 1991a⁵: 234)

Zbog svog revolucionarnog rada, Đilas Bećo je 1933. godine otpušten je *iz službe* i proteran u Bijelo Polje, gde su mu živeli roditelji. (Pol.).

Izvukao se *iz njenih kandži*, spreman da počne iz početka. (razg.).

Taj glas je došao *iz dubine* njene duše.

- mesto na kome se dešava radnja

u velikom broju slučajeva ovu konstrukciju prate glagoli: *štrčati, viriti, rasti*:

Iz torbe su virile stranice izgužvane knjige.

Iz žbunja se videla samo njegova ogromna glava.

Tako su jednog ranog, toplog jutra iz zemlje nikle dve stabljike.

Iz ćoška su nas posmatrala dva krupna, crna oka.

Kada je skinuo svoj kaput iz njega su isplivali čudnovati mirisi kao jato šarenih riba.

Iz njegovih rukava virili su đavolčići.

Ti vijugavi rukavci liče na tetovažu, na puteljke u kafenom socu iz kojeg se čita sudbina. (Arsić 2009: 120).

- može biti deo izraza kao što su: *iz dana u dan, iz godine u godinu, iz meseca u mesec, iz časa u čas, iz noći u noć,...* ali i izraza koji u prvom delu nemaju neku imenicu koja označava vremensku jedinicu, kao npr.: *iz ruke u ruku* i sl.:

Iz noći u noć dolazi kasno kući. (sa značenjem – svake noći, stalno)

Iz dana u dan sve gore je i gore. (sa značenjem- svakog dana)

Iz meseca u mesec, uvek ista priča, kaže da će doći i onda je nema.

Fotografija je kružila *iz ruke u ruku* i svima je nakako bilo nelagodno zbog toga.

Pri čemu u najvećem broju slučajeva ima funkciju priloške odredbe za način i vreme.

- uzrok:

Iz ubeđenja da radi pravu stvar, napravio je kardinalnu grešku u svom životu.

Uradio je to iz čiste obesti.

Ako sam ti nešto i prećutala, to je bilo više iz straha i potrebe da se zaštitim.

Iz poštovanja prema njegovim godinama rešila je da prećuti ovu više nego pakosnu opasku.

Otvorila je svesku sa njegovim rukopisima *iz radoznalosti i želje da što pre uroni u taj predivni svet njegovih reči koje su se ukrštanjem pretvarale u slike.*

- prema čemu se vrši, na osnovu čega se vrši ili izvršava ono što se označava upravnim glagolom:

Iz razgovora sa njom saznala sam da izuzetno voli muziku.

Iz Natašinoz izlaganja možemo zaključiti da za ovaj predlog ne treba da glasamo.

Iz daljeg razgovora vidimo da autor ne misli tako.

Iz navike a ne zbog zarade drže otvorenu krčmu do ponoći. (Stevanović 1991a⁵: 240).

- odredba:

Razgledanje sličica *iz detinjstva* je guljenje kore sa otkinute grane ispod koje uvek plaminja vlažno, belo drvo nekadašnje radosti. (Arsić 2009: 122).

Ulazim, najzad, *iz predsoblja* u prostoriju zvanu „zimzka bašta“, prepodnevni je čas nekog dana *iz kasnog novembra* 1944. (Velmar-Janković 1995: 134).

Naglo se zgrušava i zgušnjava u mrklost, potire odraz Savinog mladog i izmučenog lica *iz oktobra* 1928... (Velmar-Janković 1995: 134).

6.2.3. Predložko-padežna konstrukcija u genitivu sa predlogom *s(a)*

Konstrukcija sa predlogom *s(a)* ima ablativno značenje. Njime se označava poticanje, ali i odvajanje i udaljavanje s gornje površine bilo kakvog entiteta:

Skinula je sliku *sa zida* i dugo zurila u beličasti pravougaonik koji je ostao iza slike na zidu. (razg.).

Čim to čuje, Fani se opet smiruje, mazno se bacaka po minijaturnom vodopadu što ga po tepihu prosipa ogledalce *sa police*. (Arsić 2009: 101).

Vrelina leta *sa udaljenih livada* pretvarala se u drhturavu jaru nad asfaltom, koju opusteli grad nema kome da podari. (Arsić 2009: 108).

Sa velikih kamenih ploča, još toplih od dnevne žege, a poprskanih toplom vodom i dobro pometenih, diže se mlak i mirisan, osobit dah kapije... (Andrić 1962: 125).

Pesma „Come le viole“, *sa Sanrema*. (Arsić 2009: 121).

Ušavši pre njega, Lida se, baveći se suknjama koje su spale *s vešalica*, čudi koliko to on dugo gleda u izlog. (Arsić 2009: 110).

Uspravljala sam se, polako, *sa mene* je klizilo ćebe, toplo, pled, kupili smo ga u Engleskoj... (Velmar-Janković 1995: 18).

Možda će nekoj ženi i poći za rukom da, pošto skloni *sa njega* Mango dekoraciju koja se na ovom telu pretvara u dronjke, opipa muškarca. (Arsić 2009: 112).

- Kako vam stoji?- pita Lida, provlačeći ruku *sa* neisprobanim rekvizitom u prorez zavese iza koje šušti kao da neko pije penu *s piva*. (Arsić 2009: 112).

Zatvorivši ih i ušavši u hodnik privatne ordinacije, čuje spolja prigušene taktove uvertire „Karmen“, *sa mobilnog telefona*, taaaa-ta-ta-ta... (Arsić 2009: 117).

Sa ušiju skida teške srebrne minđuše, koje su joj neznatno razvukle resice... (Arsić 2009: 75).

Salvetom briše znoj *sa izbrijane ćele*, zatim iznosi poslužavnik *sa* pićem u baštu koja se polako puni. (Arsić 2009: 64).

- Ova konstrukcija ne označava neizostavno odvajanje i udaljavanje s gornje površine entiteta, ona može označavati i mesto pored ili iznad pojma označenog imenicom u genitivu:

Ima i onih drugih, vrlo mladih zatočenica koje gledaju *s visokog prozora* zamka obraslog ladoležom, čekajući da će se baš sad, evo ga gde ulazi, pojaviti vlasnik tog dvorca... (Arsić 2009: 62).

Juče se vratio *s mora*. (razg.).

Ostatak grupe će krenuti *sa Dunava*.

Osim toga, ovakva konstrukcija može označavati i odvajanje ali ne više od površine entiteta već odvajanje u konkretnom smislu. I u ovim slučajevima u pitanju je voda:

Zahvatila je vodu *sa česme*. (razg.).

U kanti se migoljila voda koju je donela *sa bunara*.

Donose *sa izvora* vodu za pijenje, a *sa bunara* za ostale potrebe. (Stevanović 1991a⁵: 245).

- kretanje s jednog mesta na drugo, pri čemu upotreba predloga *s(a)* s genitivom prvenstveno pretpostavlja viši nivo tj. uzdignutost mesta sa koga kretanje počinje. Vrlo često kretanje se vrši s mesta koje se doživljava kao više u prostoru ka nižem (s nekog uzvišenja, vrha ka nižim predelima, prostorima), ali i obrnuto:

Te večeri je sišao *sa planine* i u selu se zadržao punih mesec dana.

Pao mu je kamen *s leđa*.

Nije valjda pao *s kruške*? Razume o čemu se radi, sigurno.

Spao je *sa konja* na magarca.

Sa vrhova planina sneg je sipio kao prosejano brašno po selima u podnožju i blagoj kotlini.

Krenuli su *sa Zlatibora* na Taru.

Popela se *s drugog sprata* na deseti.

Pošli su *sa Bojaninih voda* ka Nišu.

- privremeno ili stalno odvajanje od dužnosti, posla, zabave ili bilo čega sličnog. U velikom broju slučajeva ova konstrukcija se javlja uz povratni glagol- *vratiti se*:

Vratio se *sa puta* (*sa studija, sa posla, sa zabave, sa svadbe, sa igranke,....*).

Pri povratku *s jednog od putovanja* svratio je do mene i konačno mi se izvinio.

U osam sati, kao i obično, radnici su se vraćali *sa gradilišta*.

Sa svadbe je otišao totalno trezan i umesto radosnog osmeha sa sobom je poneo ugriz rečenice koja mu je odzvanjala u ušima.

Kada su se vratili *sa utakmice* sve im je nekako izgledalo lepše i bolje nego što je zaista bilo. Ni za šta nisu marili.

- transformaciju ili prelazak iz jednog oblika u drugi, iz jednog stanja u drugo i sl.:

Nataša je prevela je pripovetku „Ambasador“ Ronalda Đoze *s albanskog* na srpski.

S mesta funkcionera degradirao je u običnog šalterskog službenika.

Svu tu poeziju koja je vrcala pred njegovim očima trebalo je prevesti s *japanskog* na srpski.

- mesto odvijanja radnje:

S vrata je počeo da viče i mlatara rukama.

Doviknuo mu je *s prozora* da pazi kako prelazi ulicu.

Sa usnule njive orila se pesma tek pristiglih seljaka posutih jutarnjom rosom.

S hrastovih grana opadalo je jesenje lišće.

S trga je dopirao huk mase koja je pretila da se razlije po celom gradu.

Sve se odigralo u sekundi, čuo se lom, a pre toga je *sa bine* dopirala muzika. (Blic).

- vreme :

S proleća priroda počinje da se budi.

Pred nama je Antologija srpske priče *s početka 21. veka*, Vase Pavkovića, pod nazivom "21 za 21". (Pol.).

S jeseni dani postaju kraći i sunčanih intervala je sve manje i manje.

Pravoslavni hram u Ečkoj *s početka 18. veka* čeka obnovu (Pol.).

Uvek tako *s jeseni* ona se iznenada pojavljivala i unosila nemir u moju dušu.

6.2.4. Predložko-padežne konstrukcije u genitivu s predlozima: ***zbog, radi i usled***

- Glavno značenje ablativnog predloga ***zbog*** je značenje uzroka:

Lida navlači tesnu gumenu kapicu, *zbog kose* koju je na vrhu glave smotala u čvornastu punđu. (Arsić 2009: 130).

Njegova pokretljivost i fizička sposobnost se progresivno smanjuju *zbog upale* koja se odvija u njegovim mišićima.

Zbog slabosti i malaksalosti javila se lekaru opšte prakse.

Pošto on, obično, kod ljudi izaziva odbojnost *zbog naporne terminologije* koju je koristio, pokušaću da krajnje pojednostavljeno iznesem njegovo shvatanje. (Jovanović 2009: 125).

Zbog neprobojnog stakla među njima, uzaludni pokušaj podsvesti da nešto dovikne, da u magnovenju kratkog susreta na nešto upozori, ostajao bi samo pokušaj očajnika. (Jovanović 2009: 132).

Plakala je zbog njegovih uvreda.

Zbog tvoje bolesne radoznalosti čovek više ne želi da nas vidi.

Uradila je to zbog njega.

Predlozi *zbog* i *radi* predstavljaju predloge koji imaju sinonimno značenje. Stevanović ističe kako je predlog *radi* predlog kojim se iskazuje cilj, a međusobno mešanje ova dva predloga je, pre svega, uslovljeno time što je cilj *radi* kojeg neko obavlja neku radnju takođe izazivač dotične radnje, odnosno osobine, što je drugačije rečeno, u isto vreme i cilj i uzrok date radnje (Stevanović 1991a⁵: 258). S ovakvim mišljenjem se moramo složiti. No, današnja situacija u jeziku nam pokazuje da se predlog *radi* ipak ređe upotrebljava. Na ovaj predlog možemo naići u administrativnom i novinarskom stilu:

Bolje je ispitati celu konstrukciju mosta *radi svake eventualnosti* i sprečavanja neželjenih posledica. (Pol.).

Takođe (isto nije obavezno ukoliko ste zdrava soba), ali *radi svake eventualnosti* možete uraditi analizu krvne slike i biohemije krvi sa faktorima koagulacije. (Pol.).

Molim Nastavno-naučno veće da mi odobri odsustvo u trajanju od godinu dana *radi daljeg naučnog usavršavanja*.

Radi bolje dorade tj. *boljeg krajnjeg efekta* slike se doraduju sa metalik prehrambenim bojama (*radi isticanja pojedinih detalja*) a zatim se posipaju svetlucavim metalik prehrambenim prahom (šljokicama)... (Blic).

Stranke, njihovi punomoćnici, branioci i druga lica koja dolaze u sud *radi traženja obaveštenja, razgledanja i prepisivanja spisa, dobijanja potvrda* i slično primaju se od 08:00 do 12:00 časova. (Pol.).

Stevanović ističe kako je gramatičarima promakla i obrnuta upotreba predloga *zbog*, sa značenjem cilja (Stevanović 1991a⁵: 259) i da je takva upotreba vrlo česta:

Videlo se da više govori *zbog sebe* nego zbog onoga što govori. (Stevanović 1991a⁵: 260).

Princip opšte ćutnje narušava jedino Jakov koji govori više *zbog ljudi* u savetu nego zbog sebe.

Kada su u pitanju predlozi *zbog* i *radi* moramo istaći da se njihova značenja prepliću (značenja uzroka i cilja) ali da se mogu i razgraničiti. Da se uzrok može definisati kao nešto što kao gotova činjenica prethodi radnji koju ona prouzrokuje, dok cilj tek treba da se ostvari.

Kao još jedan sinonim predlogu *zbog* kada je u pitanju uzročno značenje i predlog koji se javlja u okviru konstrukcije u genitivu je predlog *usled*:

U sedećem položaju, kičma najviše trpi zamor *usled* jednoličnog položaja. (Blic).

Šećerna bolest – dijabetes se javlja *usled nedostatka insulina* u organizmu, koji se proizvodi u žlezdi pankreas. (Blic).

Usled straha nadležnih za bezbednost kako pešaka tako i rečnog saobraćaja, most je zatvoren 12.juna, nakon samo 3 dana upotrebe. (Blic).

Usled tuge koja nas je obuzimala nismo ni bili u stanju da primetimo tog čoveka, a još manje da mu se obratimo.

Usled želje da pobeđi nije prezaio ni pred čim.

Njegov klupski kolega se *usled kiše* okrenuo na stazi i propustio šansu da pobeđi .

Humor je izraženiji u filmu *usled mogućnosti* da se događaji vizuelno sagledaju i dorade. (Blic).

U okviru predložko-padežne konstrukcije predlog *usled* po svom značenju mnogo više ukazuje na nešto što je nepovoljno ili negativno nego na pozitivno i povoljno.

6.2.5. Predložko-padežne konstrukcije u genitivu sa predlozima: *iza*, *između*, *iznad*, *ispod*, *ispred*

- Predlog *iza* označava odvajanje, pokretanje nekog entiteta ili mesto vršenja radnje:

Boba je provirio *iza vrata*, istisnuo malo gela na dlan, i utrljao ga u kosu iznad ušiju. (Pol.).

Izašao je *iz autobusa* i nije me ni pogledao.

Iza ugla iznenada se pojavila grupa mladića koja je urlala iz sveg glasa.

Narnija... zemlja *iza vrata ormana*, tajno mesto okovano večnom zimom. (Pol.).

Kosa joj je stepenasto padala *iza leđa* dok je po ramenima samo dodirivala granicu njene kože.

“Otišao sam. *Iza mene* je ostalo sve što su ljudi rekli, kao pramičak magle koji se gubi. A sve što su uradili poneo sam na dlanu jedne ruke” (Pol.).

Već na prvi pogled jasno nam je da je cilj postavljen negde daleko *iza horizonta*,...

- mesto završetka radnje ili kretanja:

Završio je *iza rešetaka*, potpuno sam i ogorčen na sve što ima osmeh na licu.

Nestala je *iza ugla*.

Prsten se otkotrljao i nestao negde *iza njenih nogu*.

Jako uplašen, sakrio se *iza ulaznih vrata*.

Otrčao je što je brže mogao i sakrio se *iza žbuna*.

- može imati i prenosno značenje (najčešće u rečenicama koje izražavaju nečiji stav):

Mi se krijemo *iza tih reči*.

Zbog toga, muškarci treba da znaju da se ponekad *iza jedne izgovorene reči* krije lavina skrivenih značenja i osećanja. (Blic).

Bojim se da je čovek koji stoji *iza njega* izuzetno moćan i da nećeš moći ništa da uradiš. (razg.).

Niste dobar uzor. Govorite deci da ne govore drugima *iza leđa*, a onda pred njima opušteno tračarite preko telefona?

- može označavati red ili redosled:

Ratni poglavica drugi je po važnosti, odmah *iza kasika* (kasik – poglavica). (Blic).

U 2006. godini Kina je postala drugi trgovinski partner EU, odmah *iza SAD*. (Pol.).

Drugi po važnosti bitan element u razvoju dece, odmah *iza roditelja*, je društvo. (razg.).

Francuska je istovremeno i vodeći izvoznik prehrambenih proizvoda, na prvom mestu u Evropi i na drugom u svetu, *iza SAD*. (Pol.).

Donovan Bejli je postao drugi čovek u istoriji, *iza Karla Luisa*, koji je istovremeno bio olimpijski pobednik, svetski prvak i svetski rekorder na 100m. (Pol.).

Voda je izvor života, osnovni je sastojak ljudskog organizma i po svojoj važnosti je odmah *iza kiseonika*.

- vremensko značenje:

Čitav period *iza Drugog svetskog rata* do danas, uključujući i najnovije društvene promene i preokrete, doneo je i velike razdore i tenziju a ne samo napredak. (Pol.).

Nakon burnih vremena koja su usledila *iza Februarske i Oktobarske revolucije* 1917. godine, 1921. godine Kijev postaje jedan od najvažnijih gradova tek formirane Sovjetske Ukrajine. (Pol.).

6.2.6. Predložko-padežna konstrukcija s predlogom *između*

Ova konstrukcija prvenstveno označava mesto gde se nešto ili neko nalazi, poziciju koja je u sredini, mesto gde se obavlja radnja:

Nalazio se na granici *između ljubavi i mržnje*. (razg.).

Za mene će to uvek biti veseli grad *između Dunava i neba*.

Slobodan Ristanović je jedan od 142.400 udarnika koji su na močvarištu *između Beograda i Zemuna* napravili najveći posleratni graditeljski poduhvat. (Blic).

U krugu *između Zemunske gimnazije i bolnice*, domaćin „Blica“ zastaje prvo kod nekadašnje „domobranske kasarne“, a onda redom ispred zidića nekadašnjeg kontumaca – karantina... (Blic).

Nailazi voz i gubi se *između visokih zgrada*, koje su tik do obale.

Nakon žučne svađe *između kapetana i jednog od članova posade*, avion je konačno uzleteo. (razg.).

Trudio se da sakrije jaz koji postoji *između njega i njegove žene*, ali što se on više trudio to je jaz među njima bio očigledniji. (razg.).

-vreme

i to najčešće kao imenska odredba:

U noći *između petka i subote* na nebu će moći da se vidi pojava koju astronomi nazivaju meteorska kiša Perseida, najpoznatijeg i jednog od najbogatijih meteorskih rojeva, objavljeno je na sajtu EarthSky. (Blic).

U noći *između nedelje i ponedjeljka*, 27. februara, će u Los Anđelesu biti dodeljene nagrade Američke filmske akademije.

Sve se to dogodilo u periodu *između 10. i 12. jula* ove godine. (razg.).

Projekcije se odvijaju svakog dana u periodu *između 12h i 18h*. (razg.).

Trenutak *između dana i noći*. (Andrić 1962: 125).

- ukazuje na neku relaciju, odnos između entiteta ali i apstraktnih pojmova:

Ovo je *između mene i njega*. (razg.).

Sve je to nekako *između komičnog i tragičnog*. (razg.).

Između tebe i nje ima toliko razlike. (razg.).

6.2.7. Predložko-padežna konstrukcija s predlogom *iznad*

Konstrukcija s predlogom *iznad* označava mesto. Označava da se entitet nalazi iznad ili nad pojmom koji je označen imenicom u genitivu:

Iznad staklenih balkonskih ograda, još sačuvanih, elegantnih, bili su, kroz rupe na oknima, nimalo elegantno, izvučeni zardali čunkovi od peći. (Velmar-Janković 1995: 17).

Nalazio se *iznad njega*, na visokoj trešnjinoj grani. (razg.).

Suknja *iznad kolena* je lelujala na prolećnom vetru. (razg.).

Stajao je *iznad njene glave* i motrio svaki njen pokret, bio je ubeđen da prepisuje. (razg.).

Iznad plodnih njiva obasjanih suncem smešilo se pozlačeno sunce. (razg.).

Boli me negde u predelu *iznad krsta*. (razg.).

Metar *iznad asfalta* kola su jurila brzinom svetlosti. (razg.).

- komparativno značenje:

U svakom smislu je *iznad njega*.

Poezija je po mišljenju mnogih pesnika *iznad proze*.

Guti je u intervjuu za *Gasetu* izjavio da je Mesi mnogo *iznad Kristijana* u ovom trenutku. (Blic).

Ali *iznad svega* osećao se neki prijatan miris, neka mešavina mirisa možda lavande i meda. (razg.).

6.2.8. Predložko-padežna konstrukcija s predlogom *ispod*

Predlog *ispod* je antonim predlogu *iznad*. Njime se takođe označava mesto samog procesa radnje ili stanja. Subjekt može biti u stanju mirovanja ili u procesu kretanja prostorom (mestom) koji je označen imenicom u genitivu:

U petak uveče, Strider je došao kod mene, po kiši, bez kišobrana-ali bitno da je fotoaparatus sakrio *ispod jakne*. Izgledao je kao pokislo mače! (Blic).

Ispod kape, koja je više ličila na žbun nego na kapu, virili su pramenovi plave kose.

Položite bebu u krevetac tako da joj noge budu u dnu krevca, navucite joj prekrivač do ramena i ušuškajte je tako da se ne meškolji *ispod prekrivača*. (Blic).

Listovi uvelog jesenjeg lišća ubrzo će nestati *ispod belog prekrivača*.

Na svim slavljima malenima je *ispod stola* najzanimljivije. Raskošna trpeza, pa čak ni raznovrsni kolači nisu primamljivi koliko zabava *ispod stola*. (Blic).

Praktična gornja ručka na prozoru omogućava vam da smestite nameštaj direktno *ispod prozora*.

Ispod tanke letnje košulje kucalo je moje srce. Plašila sam se da će to primetiti.

- mesto početka ili završetka radnje:

Idemo dalje – reče ona i kao da nešto želi sprečiti, uhvati ga *ispod ruke*.

Stavio je jastuk *ispod glave* i u istom trenutku zaspao.

Norvežanin iz Tonsberga bio je prisiljen da pozove policiju jer je, vrativši se kući, zatekao usnulog jazavca *ispod svog kreveta*. (Pol.).

Ispod te maske srdačnosti i naslutio je jasno upozorenje.

Jedan dan ulazim u kola, sedam kad odjednom zvuk *ispod cipele* „šljap“, pogledam a prostor *ispod mojih nogu* natopljen vodom. (razg.).

- poređenje i može imati funkciju priloške odredbe za način ili pridevsku funkciju:

Ona je tako *ispod tvog nivoa*. (razg.).

U odnosu na sve ostale iz grupe rastom je bio *ispod proseka*. (razg.).

Hteo sam da joj okrenem leđa, hteo sam da je pogledam istim onim pogledom punim prezira, onako popreko i *ispod oka...* ali nisam... (razg.).

Krenuli su dalje dok ju je on držao *ispod ruke* osećajući svaki njen drhtaj. (razg.).

Sve to smo kupili *ispod ruke*. (razg.).

6.2.9. Predložko-padežna konstrukcija s predlogom *ispred*

Konstrukcijom sa ovim predlogom određuje se kretanje prostorom. I to kretanje *ispred* entiteta, s njegove prednje strane ili pored njega:

Na stotine demonstranata koji nedeljama protestuju u Njujorku protiv pohlepe Vol strita organizovalo je „Marš milionera“ na Menhetnu i prošetalo *ispred domova* nekih od najbogatijih ljudi u SAD. (Pol.).

Onda bih stajala satima *ispred ogledala* obučena u maminu haljinu.

Bilo je tačno 12h kada je veliki žuti taksi zastao *ispred ulaza* u zgradu.

Zastale su *ispred izloga* i dugo gledale u predivan par ženskih sandala.

U dugačkom crnom kaputu, gazda je koračao *ispred njih* i osvetljavao im put.

- poređenje:

Po svom ponašanju i stavovima bio je mnogo *ispred svojih vršnjaka*.

Tačno je da su oni mnogo *ispred nas*.

Kaskamo za njima, čini mi se da su u tom pogledu dvadeset godina *ispred nas*.

6.2.10. Predložko-padežna konstrukcija s predlogom *više* i *niže* :

Predlozi *više* i *niže* su isključivo komparativnog značenja. U pitanju su predlozi koji su istovremeno i prilozi (izvedeni od priloga i po svom obliku potpuno identični sa njima). Njihovo osnovno značenje je određivanje mesta, iznad ili ispod pojma označenog imenicom u genitivu:

Više kuće je ogromni hrast koga je moj otac zasadio još kao mladić.

Marko stiže do njega i zamlatara rukama *više njegove glave* a ovaj viknu strahovitim glasom: „Evo Marka, ne bojte se, braćo!“ (Pol.).

"I metnuše Mu *više glave* krivicu Njegovu napisanu: Ovo je Isus car judejski." (Biblija, Matej 27:37).

Zafrljačio ga je potom kroz prozor, tik *više naših glava*.

Niže njegove glave, na samom vratu svetlucaje zlatni lanac.

Niže naših nogu bile su naslagane cigle. (razg.).

6.2.11. Predložko-padežna konstrukcija s predlozima: *bez*, *van (izvan)* i *osim, do*

Navedeni predlozi ukazuju na izuzimanje i imaju ablativno značenje. Predlog *bez* označava izuzimanje:

Bez torbe pune hrane, ne krećem na put. (razg.).

Na more ne idem *bez Jekoderma i Pantenol kreme*, što je sigurno, sigurno je.

Ugovor je potpisan *bez njegovog znanja*.

Bez nje i njenih smelih šala ne može se zamisliti nijedna trevenka. (Andrić 2009: 239).

To je najlepša devojka u kasabi, sirota *bez oca*, vezilja kao što joj je i majka. (Andrić 1962: 242).

Za nepun sat Milan je ostao *bez novca*. (Andrić 1962: 187).

- određuje način na koji se vrši glagolska radnja:

Otišao je *bez ijedne reči i bez pozdrava*.

Bez žurbe i oklevanja okreće stranice dnevnika i u njih upisuje potrebne podatke.

Uradila je to *bez griže savesti, hladno i proračunato*.

Bez ikakvih problema je stigao u Indiju, iako su njegovi roditelji bili itekako zabrinuti.

Odgovorila mu je ljutito i naravno ne *bez izvesne doze ironije*. (razg.).

Lotika mu prilazi *bez straha*, lako i prirodno. (Andrić 1962: 231).

I Milan je poslušao, *bez pogovora* otišao i pokorno se vratio. (Andrić 1962: 187).

I konstrukcija sa predlogom *van (izvan)* označava izuzimanje:

Iskoristite preostale sunčane dane i jedan od najboljih meseci u godini provedite *van grada*.(Blic).

U članku je navedeno deset destinacija *van domašaja* svih nas, običnih smrtnika.

Preporučujemo da lekove čuvate *van domašaja dece*.

Deo objekta se nalazi *van stranice*.

Neki smatraju da su *izvan zakona*.

Njihova deca su *izvan svake kontrole*.

Svi novoizgrađeni hoteli nalaze se *van starog jezgra* Hurgade. (Blic).

Skije postavite ukoso *van vode* s time da je barem 30-ak cm skije *van vode*. (Blic).

U dobrom delu navedenih primera konstrukcija sa predlogom *van* označava mesto, ali može označavati i način vršenja radnje, dakle može imati funkciju priloške odredbe:

Smatrao je da su Nepalci rđav narod i voleo je *van svake mere* svoj.

U tom trenutku je bila *van sebe*. Nekontrolisano se kretala i lomila prste od nervoze.

Konstrukcija sa predlogom *osim* označava izuzimanje, isključivanje svega ostalog van onoga što znači pojam u genitivu:

Okrenem glavu udesno prema satu, ne vidim ništa drugo *osim haosa i nečeg nedefinisanog* što pritiska.

Po prodavanicama se tada ništa nije moglo kupiti *osim hleba i nekoliko osnovnih namirnica*. (razg.).

Na promociju su došli svi *osim Marka*. (razg.).

Toliko mi je bilo loše da nisam mogao jesti ništa drugo *osim dvopeka i barenog pirinča*. (razg.).

- pridruživanje nečemu u značenju koje ima predlog *pored* s genitivom i predlog *uz* s akuzativom:

Osim Španije, ovim jezikom (španskim) se govori i u Hispanoamerici.

Ostavljen sam sebi španski narod je *osim muka* u građanskom ratu morao da istrpi fašističku diktaturu koja je trajala punih 37 godina. (Pol.).

Osim pomenute vinarije iz Subotice, veliku pažnju posetilaca privukli su i štandovi susedne Mađarske... (Blic).

Osim pomenutih redovnih aktivnosti „Arhimedes“ organizuje i druge povremene aktivnosti sa ciljem popularizovanja matematike. (Pol.).

Konstrukcija sa predlogom *do* svakako ima ablativnu nijansu. Ipak, u savremenom srpskom jeziku primat pri označavanju izuzimanja je preuzeo predlog *osim*, te kod savremenih pisaca nailazimo na konstrukcije sa predlogom *osim*, ali i *izuzev*, dok su konstrukcije sa predlogom *do* nekako dobile arhaičnu notu:

Do juče u podne ništa nije okusio *do vode i zelena voća*. (Stevanović 1991a⁵: 290).

Ničim se drugim tu ne može žeti *do srpom*. (Stevanović 1991a⁵: 290).

Na sebi nije imao ništa drugo *osim čarapa i donjeg veša*. (razg.).

Te 1987. samo u Beogradu su održali dvanaest koncerata i to je i tada bilo neverovatno za jedan bend koji nije imao ništa *osim usmene reklame prijatelja*. (Blic).

- približavanje, dopiranje, dolazak u neposrednu blizinu pojma označenog imenicom u genitivu:

Mobilni zvrči u rano subotnje jutro. Lida ide sa njim *do prozora* (napolju je tragično vruće...) (Arsić 2009: 23).

Strelovitom brzinom dolazi *do mene*, obuhvata me oko struka i snažno povlači na gore, ka površini i Suncu. (Jovanović 2009: 94).

Idem za njim. Dolazim *do zida sobe* koga Vasilis rukom cepa, kao hartiju. (Jovanović 2009: 94).

Preko Vršca i Temišvara stigli smo *do Arada* a onda smo prema Salonti sporo napredovali.

Dok su moji vršnjaci spavali, ja sam uživala u muzici i ponoćnim razgovorima koji su *do mene* dopirali posredstvom male crne kutije.

...I tako je izduženi dan jednog ranog leta, okupacijskog, izdvojen iz nepostojanja i sačuvan u sećanju mojim silaskom sa prvog sprata zgrade u Dositejevoj 17, *do ugla, do Jermeninove bakalnice*. (Velmar-Janković 1995: 14).

- označava dokle nešto doseže, prostire se

često se pojavljuje u kombinaciji sa predlogom *od* i u takvoj sintagmi označava dokle se nešto prostire ili doseže, ali i krajnju tačku tog prostiranja ili kretanja:

Čitavim putem *od Beograda do Niša* prostirala su se zelena polja. (razg.).

Čutura je išla *od njegove do moje ruke* brzinom kakvu je malo ko mogao pratiti. (razg.).

Tumaraju tako *od grada do grada, od kuće do kuće* kao da svoju vlastitu i nemaju. (razg.).

Odavde pa *do grada* ima 15 km. (razg.).

Od glave do pete bio je obučen po poslednjoj modi. (razg.).

- uz glagol *doći* ima funkciju dopune:

Nije mogao da dođe *do čvrstih dokaza* da su njih dvoje zaista u vezi. (razg.).

Doći do njega bila je naučna fantastika, imao je toliko sekretarica da mi se često činilo da nije u pitanju direktor pozorišta već neki ministar. (razg.).

U ovim vremenima nije lako *do novca* doći. (razg.).

Moguće je da su genijalci iz oblasti rada sa masama došli *do genijalne ideje* kojom će nas ubediti da je sve u savršenom redu.

Kao i uz glagole: *držati* i *biti* (u značenju- *biti zainteresovan (za nešto)*, *mariti* i *interesovati se (za nešto)*, *ceniti*, *hteti (nešto)*, *osećati potrebu (za nečim)*):

Treba *držati do sebe* da bi to i drugi činili, a opet treba i voditi računa o drugom. (razg.).

Po rečima kreatorke, inspiracija nije bila neka osoba ili modni trend, već potreba mlade, savremene žene koja *drži do svog stila*. (Blic).

Edukacija zaposlenih prioritet je i obaveza svakog ozbiljnog poslodavca koji *drži do renomea i ugleda*, ali i visoke produktivnosti i uspešnosti. (Blic).

Sve te dame koje *drže do kulture* trebalo bi da malo obrate pažnju i na svoj rečnik. (razg.).

Stalo mi je *do Vašeg mišljenja* i zato se toliko trudim. (razg.).

Stalo mi je *do igre i pobeda*.

Kada živa na termometru pređe 30 stepeni, nikome nije *do teških i masnih jela*.

- odredba za vreme:

Do juče je bila samo dete a vidi je sad. (razg.).

Do srednje škole sedeli smo zajedno i družili se, a sada samo prođe pored mene i čak mi se ni ne javi. (razg.).

Otac Johana Gutenberga, pronalazača štampanja pokretnim slovima, prezivao se *sve do ženidbe Gensflajš*. (Blic).

Do rata, taj hol je bio prekriven tamnocrvenim sagom a po uglovima su stajale palme i neki visoki, krupni, pomalo divlje zeleni fikusi. (Velmar-Janković 1995: 11).

Tako je bilo sve *do nedelje*, 16. aprila 1944, prvog dana Uskrsa kada je, posle američkog bombardovanja, odlučni kućepazitelj..., provalio unutra. (Velmar-Janković 1995: 15).

- pored osnovnog značenja, kojim se ukazuje na odvajanje ili isključivanje, konstrukcija s predlogom *do* može ukazivati i na uključivanje ili obuhvatanje:

Pojeli su sve *do poslednje mrvice* sa stola. (razg.).

Vidimo ga kako se bori *do poslednjeg daha*, dok zamak nestaje u plamenu.

„Popili smo sve *do kapi*,

Suve usne duvaju u jedra“ (EKV, Iznad grada).

To su mi zapravo svi savetovali. *Svi do jednog*.

Radio bi i pisao *do poslednje kapi* mastila.

Bila je to ljubav *do poslednje pare*.

Iskoristite svoju odeću *do poslednje niti*.

- označava da se neko ili nešto nalazi u neposrednoj blizini entiteta koji je označen imenicom, zamenicom ili brojem u genitivu (mesto):

Pomislili biste da je plakala zato što ima stravično meko srce ili nešto, ali ja sam sedeo odmah *do nje* i znam da nije tako.

Pevačica koja je promovisala svoj novi album zakolutala je očima dok se okretala prema osobi koja je sedela *do nje*.

Seo je na fotelju koja se nalazila odmah *do kreveta*. (razg.).

Do zgrade je predivna bašta i ogromna topola pa ćeš je lako prepoznati. (razg.).

Mladić je seo na sedište *do prozora*, ja *do njega*, a pored mene je stajala devojka. Čovek koji je stajao *do njega* izustio je „Gospode bože“ i odjurio napolje.

6.2.12. Predložko-padežne konstrukcije s predlozima: *blizu, kod, u, kraj* (sa složenim predlozima: *pokraj, ukraj, (nakraj), pored, mimo, duž* (složeni: *uzduž*) i *preko*

Konstrukcije s ovim predlozima označavaju da se neki entitet nalazi u našoj neposrednoj blizini ili da se u našoj blizini obavlja neka radnja, postoji neko zbivanje ili stanje. Takvo značenje ima i i konstrukcija sa predlogom *blizu*:

Konstrukcija sa predlogom *blizu*

Novi požari u Crnoj Gori, požar stigao *blizu Dubrovnika* (Pol.).

Skup i udoban, ovaj je stan imao, po profesorovom mišljenju, mnoge prednosti nad onim u kojem smo do tada stanovali na Vračaru: u tihoj ulici a u samom centru i *blizu Univerziteta*, novi je stan bio mnogo manji... (Velmar-Janković 1995: 84).

Centar sela je veoma *blizu vile* a u njemu se nalaze restorani, kafići, barovi, supermarketi, prodavnice itd.

Stajala je *blizu nas* i sve nas fiksirala svojim mačijim očima. (razg.).

Tomi je uskočio u teretni voz kada je ovaj smanjio brzinu prolazeći pored radionica *blizu železničkog čvora*.

Prva glavna beogradska poštanska stanica-mezulana, nalazila se *blizu Kalemegdana*. (Pol.).

- odredba:

U to vreme moja majka je bila *blizu pedesete*. (razg.).

Naime, prema jednom istraživanju od 58 pacijenata koji su doživeli iskustva *blizu smrti* čak 30 njih nije bilo u stvarnoj opasnosti da umre... (Blic).

Negde *blizu katoličkog Božića* počela se javljati redovno.

Bila je toliko *blizu raskida ugovora* a da toga nije ni bila svesna.

- predlog *blizu* može stojati uz brojeve (označavajući količinu):

Klinčaselske mažoretkinje postoje već sedam godina i iza sebe imaju *blizu 500 nastupa* u Hrvatskoj, Italiji, Crnoj Gori,... (Blic).

Već naredne akademske godine na našem fakultetu je upisano *blizu 500 studenata*.

Fiksni telefon sam već otkazao, da ne bih plaćao pretplatu koja je *blizu 500 dinara*.

Zobnatica je kao idealna lokacija za uzgoj konja poznata *blizu 500 godina*.

Konstrukcija sa predlogom *kod*

Iako kao predlog predstavlja deo predložko-padežne konstrukcije u genitivu predlog *kod* nije vezan za ablativno značenje koje je na neki način

dominantno kada su u pitanju predložko-padežne konstrukcije u genitivu. Predlog *kod* prvenstveno određuje mesto na kome se vrši radnja:

Stajao sam *kod ulaznih vrata*, oko pola 11, kada se čulo šuštanje vode pod pritiskom. (Arsić 2009: 187).

Neaktivirana bomba iz Drugog svetskog rata pronađena je *kod jedne osnovne škole* u Podgorici. (Pol.).

Legenda kaže da su bitku *kod Termopila* u kasno leto 480. godine stare ere preživela trojica od tri stotine Spartanaca.

Sastajali smo se *kod Joce* na Slaviji i učili da igramo.

Čekao me je *kod ulaza*, uvek u isto vreme, nasmejan i spreman da mi oprostí kašnjenje.

Kod sata na velikom gradskom trgu spale su naše maske i istina je dobila svoje pravo lice.

Pored ukazivanja na mesto gde se obavlja neka radnja ili nešto dešava, predlog *kod* može ukazivati i na završetak kretanja:

Kada je počeo neočekivani događaj njegova majka se sklonila *kod rođaka*.

Pošto sam shvatila da se stvari ne mogu promeniti nabolje otišla sam *kod ćerke* i više se nikada nisam vratila.

Konstrukcija sa predlogom *kod* ne mora uvek označavati mesto u neposrednoj blizini ili dalje od pojma koji je označen imenicom u genitivu. Može se odnositi na nečiji stav, mišljenje, verovanje, shvatanje:

Ni *kod Marka* mi se ne dopada taj mračni stil i nihilistički pogled na svet.

Kod nje je sve ili crno ili belo, prosto ne ume da shvati da su mnoge stvari sive.

Kod Hermana Hesea se uvek oseća borba između čulnog i duhovnog.

Ili se može odnositi na prisustvo, kao i boravljenje:

Ja sam ostao *kod kuće* pišući neka pisma.

U utorak ujutro nisam ih zatekao *kod kuće*.

Smisao za humor jedna je od glavnih karakteristika koju muškarci žele *kod svojih dugoročnih partnera*, tako da najveći broj traži upravo ovu osobinu *kod svojih izabranica*. (Blic).

Predstava je naišla na dobar prijem *kod publike*.

Mjuzikl "Čikago", iako na prvi pogled mračnog sadržaja i oštrog i satiričnog oslikavanja stanja u američkom društvu, je veoma popularan *kod publike*. (Pol.).

BMW- omiljeni auto brend na društvenim mrežama *kod nas* i u svetu (Blic).

Često se dešava *kod nas* ovde da devojka koja je na velikom glasu ostane upravo zbog toga bez prosca. (Andrić 1962: 134).

- ima funkciju dopune upravnog glagola tj. funkciju nepravog objekta:

Tražio sam po internetu, knjigama, raspitivao se *kod ljudi* i evo šta sam saznao... (razg.).

Raspituje se *kod vršnjaka* iako bi pravi odgovor trebalo da potraži od nas. (razg.).

Svakoga dana prijavljuje se *kod načelnika* ali ga on ni ne primećuje.

Predlog *kraj* predstavlja sinonim predlogu *kod* samo kada su u pitanju određena značenja. Kada konstrukcija u genitivu s ovim predlogom označava mesto na kome se vrši radnja, nešto nalazi ili zbiva i kada označava da se nešto ili neko nalazi u neposrednoj blizini pojma koji je izražen imenicom u genitivu:

Hotel je smešten je *kraj same reke* Nišave i gleda na tvrđavu.

Sedi *kraj moga kreveta* u neko ovakvo veče,

makar samo sat ili pola sata... (M.Antić, *Ljubav*).

Etno kuća je nastala uređivanjem stare tradicionalne monoštorske kuće čiji su osnovni građevinski materijal zemlja, drvo i trska, smeštene u ulici *kraj starog dunavskog rukavca*... (Blic).

U sobi je drveni bračni krevet sa goblenom *kraj uzglavlja*.

Po Feng Šuiju ogledalo koje je *kraj kreveta* samo će nam vraćati emocije, tako da nećemo moći da se probudimo osveženi.

Kraj mojih nogu nađoše se dvojica.

- odredba glagola kojim se označava kretanje (najčešće je u pitanju glagol-*prolaziti*):

Neke od riba se hrane isključivo organizmima koji prolaze *kraj njih* nošeni vodenom strujom.

Neobavezna šetnja i njihov prolazak *kraj stadiona* Rena, omogućila im je krajnje spontan susret i srdačan razgovor s najvećom zvezdom francuskog kluba. (Blic).

Trudi se da kroz maglu raspozna lica vozača koji zaštićeni toplinom i udobnošću svoga auta prolaze *kraj nje*. I sva ta lica su tako različita. (Arsić 2009: 22).

Ostali takmičari prolaze *kraj njega* a on ne odustaje bez obzira na povrede. Nije videla ništa drugom osim konjanika kako *kraj nje* juri na vrancu, ili joj se možda samo učinilo da je tako. (razg.).

Konstrukcija sa predlogom *pokraj*

Predlog *pokraj* ima sinonimno značenje sa predlogom *kraj*. Takođe označava mesto na kome se vrši radnja ili mesto u neposrednoj blizini pojma koji je označen imenicom u genitivu:

Automobilska staza „Enco i Dino Ferari“ je staza koja se koristi za trke motornih vozila, a nalazi se *pokraj italijanskog gradića* Imole... (Blic).

Od ove zime proradila su dva ugostiteljska objekta na ovom skijalištu, restoran u podnožju i bife *pokraj staza*. (Pol.).

Staza vas dalje vodi uzbrdicom *pokraj kapele* Sv. Petke, oko Pobednika, pored zgrade Zavoda za zaštitu spomenika, kroz Sahat kulu i kroz mnoge druge zanimljivosti Kalimegdana. (Pol.).

Šetamo lagano *pokraj reke* i ništa ne govorimo, samo ćutimo. (razg.).

Najviša dnevna temperatura do 38 stepeni. Preporučuje se boravak u hladovini, u parku ili *pokraj reke*. (Pol.).

Grad sagrađen *pokraj reke Vltave*, Prag, nikada nije prestao da očarava posetioce, slikare, fotografe i pesnike.

Konstrukcija sa predlogom *pored*

Osnovno značenje konstrukcije u genitivu sa predlogom *pored* je isto kao i kod predloga *kraj*, *pokraj*. Označava mesto na kome se vrši radnja, nešto zbiva ili nalazi, mesto u neposrednoj blizini pojma koji je označen imenicom u genitivu:

Često se posle pijančenja u staničnim bircuzima budio *pored neke krezave kelnerice* čija su ga deca preskakala po krevetu. (Arsić 2009: 96).

Lida čeka na stanici *pored veoma zgodnog mladića* sa štakama dok zajedno prate njihanje nafrakanog devojčeta, kome je tamni puder dodao bar još pola sata solarijuma...(Arsić 2009: 96).

Prolazila je *pored njega* kao da ne postoji, uživajući u njegovim mukama. (Arsić 2009: 132).

Te noći se pilo i na Mezalinu, *pored reke*, pod orasima, sve do zore. (Andrić 1962: 243) Onda se smešta *pored devojčice* koja pažljivo ređa po peškuru ono što je njen brat izronio iz bazena...(Arsić 2009: 132).

Upitani nije ništa odgovorio, samo ju je zgrabio za ruku i prošao *pored mene*.

Mladić je seo na sedište do prozora, ja do njega, a *pored mene* je stajala devojka.

Ćorkan je sedeo *pored vatre*, usturen i svečan, čas zanesen i raspevan, čas brižan i zamišljen. (Andrić 1962: 234).

Pored nje bila je stolica sa keksom, a sa druge strane sedeo je gospodin, koji je čitao novine. (Blic).

- označava izuzimanje, pri čemu vrlo često konstrukcija u genitivu sa predlogom *pored* pretpostavlja zajednicu sa onim od čega se na izvestan način izuzima:

Pored umora, pojavljuje se glavobolja, bolovi i napetost u zglobovima i mišićima. (Pol.).

U ovoj ogromnoj radnji *pored svega drugog* možete kupiti proizvode svetskih kozmetičkih i modnih kuća.

Pored svega ostalog, nismo ni imali vremena da mislimo na njihov dolazak. (razg.).

Pored svega ostalog, nismo mislili isto. (razg.).

Pored knjige, kupila je i paketić keksa.

- dopusno značenje:

Međutim, i *pored svih ovih zamerki*, pojedini delovi istorije Gota su od neprocenjive vrednosti.

S mnogo mana i propusta, Milovan Vidaković je ipak stvarao srpki roman, ostajući, i *pored svih zamerki*, uporan u tome. (Pol.).

I pored svih zamerki protivnika ova knjiga je neka vrsta sažete paradigme Kišovog stvaralaštva. (Pol.).

I pored velike buke on je mogao mirno da spava.

Iako se nije profesionalno bavio sportom *pored njega* niko nije imao šanse da pobedi.

- završetak kretanja u neposrednoj blizini pojma označenog genitivom:

Presvukla sam joj spavaćicu i sela *pored nje*.

Lagano klizeći po usijanom asfaltu iza ugla se pojavila limuzina i iznenada zaustavila *pored mene*. (razg.).

Malo se vrtela po kuhinji a zatim je sela *pored sestre* koja ju je zbunjeno gledala. (razg.).

Ušao je tiho na prstima u sobu i stao *pored mog uzglavlja*. (razg.).

Jurnuo je ka nama i u trenutku kada sam pomislila da ga ništa ne može zaustaviti iznenad se zaustavio i stao *pored Marijine sestre*. (razg.).

Konstrukcija sa predlogom *mimo*

Prvenstveno označava kretanje na izvesnom razmaku u prostoru nedaleko od pojma označenog imenicom u genitivu:

Onako iscrpljena, videla sam kolonu biciklista kako prolazi *mimo nas*.

To ne znači da je tog dana, ili tih meseci, život prošao *mimo nas*, ali znači da smo mogli biti bolji, vredniji i sl. (razg.).

Sutradan je nonšalantno prošao *mimo nas* zakasnivši 15 min. na posao. (razg.).

Prolaze jedni *mimo drugih* kao pored turskog groblja. (razg.).

- ablativno značenje (pretpostavlja neko izuzimanje ili rastavljanje):

Ova sova se *mimo običaja* drugih vrsta gnezdi na tlu, u visokom pitskom rastinju. (Blic).

Mimo običaja, neću napisati ni reč o zapletu, nema potrebe. Naslov sve objašnjava. (Blic).

Tako je Pompej 52. godine pre nove ere *mimo običaja* postao konzul bez kolege. (Blic).

Jedni su dobili sve *mimo svih pravila i zakona*, a drugima je oduzeto sve. (razg.).

Mimo svih očekivanja ona je za mene nešto potpuno novo. (razg.).

6.2.13. Predložko-padežne konstrukcije u genitivu sa predlozima koji imaju vremensko značenje: *nakon, posle i pre*

Navedena tri predloga imaju ablativno značenje i deo su konstrukcije u genitivu. I sva tri predloga se pretežno upotrebljavaju u funkciji vremenskih odredbi:

U Bugarskoj se za badnje večer priprema posebna večera od 12 jela bez mesa koja simboliše 12 meseci u godini. *Nakon večere* svi članovi porodice ustaju u isto vreme. (Pol.).

Nakon odslušanih predavanja u okviru svakog modula biće organizovani seminari.

Pre određenog vremena pojavila mi se mala crvena fistula iznad zuba „jedinice“. (razg.).

Stajala sam pred onim istim nevelikim platnom koje se zvalo „Na kupanju“, retrospektivna izložba Save Šumanovića u Beogradu bila je otvorena *pre nekoliko minuta*. (Velmar-Janković 1995: 64).

Pre ulaska u kuću uvek je vrlo temeljno i sa tolikom predanošću brisao svoje cipele. (razg.).

Posle udaje žene se ugoje.

Marko i Jovana su *posle venčanja* krenuli put Zlatibora na medeni mesec.

U kombinaciji sa brojevima, takođe:

Nakon samo dve nedelje provedene u Parizu ona više nije bila ista osoba. (razg.).

Pre trideset i pet godina počela je njihova saradnja ali i prijateljstvo.

U početku je hodala sigurno i slobodno, ali sam *pre dve nedelje* primetila da je počela da se sapliće *posle dva tri koraka*. (Blic).

- konstrukcija sa predlogom *posle* upotrebljava se i komparativno, za označavanje reda, koji neko ili nešto zauzima iza pojma označenog genitivom:

Posle Đorđa on je bio najbolji igrač u našem timu. (razg.).

Po visini i lepoti bio je prvi *posle Marka*. (razg.).

U odeljenju je sigurno u oblasti statistike prvi *posle nagrađenih drugova*. (razg.).

kao i konstrukcija sa predlogom *pre*:

Pre sebe bih svakako spomenuo plejadu dobrih glumaca koji su ostavili neizbrisiv trag u domaćoj kinematografiji. (razg.).

Pre svih to je Đorđe, jer se ističe svojom inteligencijom i sposobnošću da pojmove poveže na najbolji mogući način. (razg.).

Ili samo označavanje redosleda:

Na početku želim da ukažem na vrlo dramatične posledice značenja termina tolerancije, kao što je i profesor *pre mene* govorio o njegovom osnovnom značenju. (Blic).

Posle mene, kao treći izvođač, na sceni se našao totalno nepoznati glumac, *nakon njega* grupa dece i tako redom. (razg.).

U redu je *pre nas* stajao jedan stariji bračni par a iza nas grupa tinejdžera. (razg.).

6.2.14. Predložko-padežne konstrukcije u genitivu sa predlozima kojima se ukazuje na upravljenost, usmerenost, suprotnost i određuje odnos zamene

Upravljenost nasuprot nekome ili nečemu označava genitiv s predlogom *protiv*:

Opisanu šemu po kojoj će se bebama davati vakcina *protiv hepatitisa B*, stručnjaci kratko definišu kao 0, 1, 6. (Blic).

Po povratku u domovinu Tadeuš se borio *protiv rasparčavanja Poljske*, ali je njegova vojska poražena u oktobru 1794. (Pol.).

Vuk Stefanović Karadžić se borio *protiv samovlašća* kneza Miloša Obrenovića, kao i *protiv jakog fronta* protivnika svojih reformatorskih ideja. (Pol.).

U Srbiji i svetu danas se obeležava Međunarodni dan borbe *protiv nasilja* nad ženama. (Pol.).

Odnos zamene se označava predlogom *mesto/umesto* i predložkim izrazom *u ime*:

Umesto pozdrava mahnula mi je rukom i hitro se spustila niz stepenice. (razg.).

Umesto nje na sceni se pojavila jedna bledunjava prilika, na tren smo pomislili da je to samo deo njenog poigravanja sa živcima publike. (razg.).

Umesto reči iz grudi joj se oteo uzdah. (razg.).

U ime svih nas potpisan je ugovor kojim se potvrđuje saradnja između naša dva kluba. (razg.).

U ime svih kandidata zahvaljujemo Vam se na saradnji. (razg.).

Umesto mene na projekciju filma je došao moj brat. (razg.).

7. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U DATIVU

7.1. Predložko-padežne konstrukcije u dativu u albanskom jeziku

U gramatici koja je objavljena od strane Albanske akademije nauka istaknuto je da je dativ padež bez predloga¹⁵. Uprkos ovakvom jasnom stavu naišli smo i na drugačija mišljenja. Gramatičar Demiraj (Demiraj 1971: 261) govori o predlozima koji se semantičko-sintaksički slažu i sa dativom i ablativom. Njih označava kao dativsko-ablativne predloge. A to su prvenstveno predlozi: *prej, ndaj, sipas, pranë (od, prema, po, pored)* zatim: *afër, larg, sipër, përmes, mes për mes, kundër* itd. (*blizu, daleko, iznad, preko, nasuprot* itd.) Po mišljenju Demiraja ukoliko ove predloge prati lična zamenica u prvom ili drugom licu jednine ili množine, ta zamenica će biti u ablativu što svakako znači da je i predlog deo konstrukcije u ablativu. Ukoliko predlog prati bilo koja druga zamenica ili imenica u množini ta konstrukcija će biti dativska. A kada predlog prati imenica koja je u jednini konstrukcija je i dativska i ablativna. Te tako treba reći:

Prapa meje, a ne - prapa mua (meje – lična zamenica u 1. licu jednine u ablativu, mua – lična zamenica u 1. licu u dativu)

Pas nesh, a ne - pas neve (nesh – lična zamenica u 1. licu množine u ablativu, neve – lična zamenica u 1. licu množine u dativu)

Predlozi: *pranë, afër, përpara, pas, prapa, kundër, rreth, buzë* itd. (*pored, blizu, ispred, iza, nasuprot, oko, uz, ...*) su predlozi samo ukoliko stoje ispred imenice, poimeničenog prideva, broja ili zamenice u dativu-ablativu. Navodi nekoliko primera od kojih ćemo navesti samo dva:

Përpara shkollës sonë janë mbjellë shumë lule. (Ispred naše škole je zasađeno cveće.)

Rreth nesh u grumbulluan njerëz. (Oko nas su se okupili ljudi.)

Na osnovu pravila koje daje Demiraj svaka imenica u jednini koja stoji uz jedan od navedenih predloga (koji su po stavu akademije predlozi koji se semantičko-sintaksički slažu samo sa ablativom) je i u dativu i u ablativu. Ovakva situacija se može

¹⁵ Agalliu F., Angoni E., Gramatika e gjuhës shqipe I, Tiranë, 2005, f. 390; 2. Rexha H., Petro R., Çelësi i gjuhës shqipe, Tiranë, 2010, f. 89

objasniti i istorijskim razvojem jezika jer je dativ kao, u hronološkom smilu, mlađi padež iznikao iz veze sa ablativom (v. Stanišić 2006: 231).

Demiraj dalje ističe da je razlika između padežnog oblika imenice u dativu i ablativu uočljiva jedino u slučaju množine neodređenog vida. Za padežni oblik imenice u neodređenom vidu u ablativu karakterističan je nastavak *-sh*, dok je nastavak *-ve* karakteristika imenice u dativu.

U novije vreme gramatičar Čeliku (2009: 221 – 222) zastupa isto mišljenje. Među predloge koji se slažu s dativom ubraja: *buzë, majë, mes, midis, drejt, pranë, afër, larg, lart, sipër, poshtë, brenda, përreth, sipas, para, prapa,...* (*uz, vrh, nasred, između, k(a), pored, blizu, daleko, iznad, ispod (pod), unutra, oko, prema, ispred, iza...*) i te iste predloge navodi i ubraja u listu predloga koji se slažu sa ablativom. Jedino su predlozi *prej* i *për* iz navedene grupe označeni kao predlozi koji se slažu samo s ablativom. Čeliku ističe kako predlozi imenskog i priloškog porekla obično prethode imenicama u dativu, dok ukoliko takvi predlozi prethode zamenicama onda je reč o konstrukciji u ablativu. U rečenici:

Qëndronte *para shtëpisë*. (Stajao je ispred kuće.) *para shtëpisë* - je konstrukcija u dativu

A u rečenici:

Qëndronte *para meje*. (Stajao je ispred mene.) *para meje* - je konstrukcija u ablativu

Demiraj navodi i sledeće primere:

Dashuria *ndaj atdheut*. (Ljubav prema domovini) - konstrukcija u dativu

U soll mirë *ndaj meje*, ndërsa *ndaj jush* jo. (Ponašao se lepo prema meni, a prema vama ne.) - konstrukcija u ablativu

Po mišljenju gramatičara Čelikua u rešavanju ove problematike primaran je padežni oblik imenice ili zamenice a ne predlog koji stoji ispred date imenice ili zamenice.

Rekli bismo da je ovakav pogled na problematiku tačan, ukoliko se rukovodimo oblikom imenice ili zamenice tj. morfološkim kriterijumom sa ovakvim mišljenjem se moramo složiti. Naravno, kod zamenica je mnogo lakše napraviti razliku između oblika u dativu i oblika u ablativu, kod imenica je situacija komplikovanija. Ali, kriterijum koji

bi trebalo da bude mnogo bitniji je semantičko-sintaksički. Kakvo je značenje date konstrukcije bi trebalo da predstavlja jasniji kriterijum. Prva dva, gore navedena, primera imaju isto značenje – izražavaju mesto gde se neko ili nešto nalazi. Dakle u pitanju je lokativno značenje. Dok u većini indoevropskih jezika dativ ukazuje na usmerenost ka nekom entitetu. U sledeća dva primera predlog *ndaj* označava usmerenost ka entitetu. U prvom primeru predlog je u funkciji rekcijske dopune imenice *dashuri (ljubav)*, a u drugom primeru konstrukcija sa predlogom *ndaj* predstavlja nepravilni objekat. Rekli bismo da je u oba primera u pitanju usmerenost ka datom entitetu.

7.2. Predložko-padežne konstrukcije u dativu u srpskom jeziku

Predložko-padežna konstrukcija u dativu upotrebljava se uz predloge: *prema, k (ka), nasuprot, uprkos* i s predložkim izrazom- *u susret*.

7.2.1. Predložko-padežna konstrukcija u dativu s predlogom *k/ka*

Konstrukcija u dativu s predlogom *k/ka* se upotrebljava uz glagole kretanja i glagole koji ukazuju na usmerenosti (ka nečemu ili nekome). Ponekad ova konstrukcija samo ukazuje na pravac usmerenosti, označava kraj i završetak nekog kretanja ili nagnutost prema cilju:

U trenutku se okrenula *ka njemu* i unela mu se u lice. (razg.).

Zgrabio me je za ruke i bukvalno vukao *ka izlazu*. (razg.).

Ektoplazmični skeletni prsti pružaju se *ka brodu*, šire se, spremni da zgrabe, i povlače se. (Simons 2009: 11).

Krozijer korača preko palube *ka osmatračnici* na levom boku. (Simons 2009: 15).

Nagnula sam se *ka Vasilisu*. (Jovanović 2009: 79).

Nagnuo se *ka ogradi* i zagledao u ponor za koji mu se učinilo da ima ljudsko lice. (razg.).

Kao da razume njegove reči, Nemušta se polako okreće *ka njemu*. (Simons 2009: 17).

Iako su prodavac i prodavačica pokušali da me u toj istoj radnji zadrže po svaku cenu, bez razmišljanja sam krenuo *prema izlazu*. (razg.).

Ubrzanim koracima krenuli su *prema meni*. (razg.).

Ti ideš mračnim hodnikom *prema mojim vratima*. (Stevanović 1991a⁵: 373).

I kada nisu u pitanju glagoli kojima se označava kretanje ovom konstrukcijom se označava usmerenost ka nekome ili nečemu:

S kakvim uživanjem je te večeri parodirao uslužnu predusretljivost *prema Vasilisu*. (Jovanović 2009: 77).

- Konstrukcija *prema* + dativ upotrebljava se kao rekcijska dopuna imenicama. U pitanju su apstraktne imenice kao što su: *divljenje, ljubav, mržnja, poštovanje, ne/poverenje, zavist, zahvalnost, superiornost, inferiornost, slabost, privlačnost* itd.:

Verujem da je zahvaljujući i tom danu počela ljubav moje ćerke *prema otkrivanju* sveta koji počinje kada se zavrte pedale i kada svet postane drugačiji. (Pol.).

U stvari mi se stidimo da ozakonimo svoj apsurd i time priznamo inferiornost *prema našim sanjarskim očevima* (uprkos tome što nas danas gnjave racionalnim argumentima), inferiornost *prema zverima* koje se bore, *prema nebu* koje seva i *dvoću* koje strpljivo raste i *vetru* koji mrvči, inferiornost *prema predmetima* koji imaju čak svoja molekularna uzbuđenja... (Pol.).

...Ali Ćorkanova ljubav *prema igračici* pominje se još. (Andrić 1962: 240).

Jako se dobro vidi moja slabost *prema kolačima*. (razg.).

Rekao mi je da je osetio privlačnost *prema Emi*. (razg.).

Pokazivao je poštovanje *prema njenim roditeljima*. (razg.).

Osećala je mržnju *prema svemu* što je bilo drugačije u njenom okruženju. (razg.).

Upotrebljava se i kao rekcijska dopuna pridevima (kao što su: *blag, pravičan, dobar, neprijatan, strog, sumnjičav, ravnodušan, pažljiv, darežljiv* itd.) kao i dopuna glagolima tipa: *odnositi se, ponašati se* koje prati priloška odredba za način :

Bio je tako dobar *prema tebi* a ti si mu tako vratila!? (razg.).

Nije znao za nežnost i bio je grub prema njoj, no uprkos svemu ona ga je volela. (razg.).

Odnosi se prema njemu vrlo loše i nije imao razumevanja za njegove mlade godine. (razg.).

Ponašala se prema nama vrlo korektno. (razg.).

7.2.3. Predložko-padežna konstrukcija u dativu s predlogom *u susret*

Moguće je upotrebiti i predložki izraz *u susret*, ali u tom slučaju u dativu mora biti imenica koja označava osobu (ili personifikovani pojam), i postoji namera da se s njom uspostavi kontakt:

Pomalo zbunjen krenuo je u susret *pridošlim gostima*. (razg.).

Ideš u susret *novom porazu*, lagana i nežna, onako kako samo ti znaš. (razg.).

U susret *župniku* išla je jedna suvonjava žena, na trenutak mi se učinilo da je znam. (razg.).

Gotovo ne dišući hitala je u susret ostvarenju svoga sna. (razg.).

7.2.4. Predložko-padežna konstrukcija u dativu s predlogom *nasuprot*

Označava da su dva objekta okrenuta jedan prema drugom. Ta okrenutost podrazumeva odnos suprotstavljanja, pri čemu može biti reč o konkretnom ali i apstraktnom značenju suprotstavljanja:

Nasuprot njemu sedeo je neki ljubazan stranac, koji je primetio da je njegov saputnik vrlo uznemiren.

Sedeo sam *nasuprot njemu* i drhtao, da li su me svi prozreli ili još uvek ima nade da svoj plan sprovedem do kraja?

Nasuprot svemu tome našeg je pisca ipak pratila zla sudbina. (Pol.).

Nasuprot njemu, on je bio poetska duša. (razg.).

Nasuprot mnogima, oni su oduvek znali šta hoće. (razg.).

7.2.5. Predložko-padežne konstrukcije u dativu sa predlogom *uprkos*

Predložko-padežne konstrukcije u dativu sa predlogom *uprkos* imaju dopusno značenje:

Uprkos svemu ovome, granice su u svetu ipak sve manje relevantne za sve.
(Pol.).

Uprkos jakom vetru i snažnim strujama, rizikovaće i upustiće se u ispitivanje ovih voda, kao i njenih misterioznih stanovnika koji žive na skoro nezamislivim dubinama... (Blic).

Uprkos velikoj razlici u godinama - Vanja je 13 godina starija od Vasila, njih dvoje se odlično slažu. (Pol.).

Sve se odigralo baš kako treba *uprkos njenom nastojanju* da nam sve pokvari. (razg.).

Uspela je da se plasira među prvih deset, *uprkos velikoj konkurenciji.*
(razg.).

Uprkos velikoj količini šećera, kora je veoma lagana i vazdušasta. (Blic).

8. PREDLOŠKO- PADEŽNE KONSTRUKCIJE U AKUZATIVU

8.1. Predložko-padežne konstrukcije u akuzativu u albanskom jeziku

U albanskom jeziku akuzativ je padež uz koji stoji najveći broj prostih predloga, kao što su: *në, mbi, me, pa, nën, për, ndër*, ali i velik broj složenih predloga i predloških izraza:

nëpër, në krahasim me, në lidhje me, në pajtim me, në përshtatje me, bashkë me, tok me, me gjithë.

8.1.1. Predložko-padežna konstrukcija u akuzativu sa predlogom *në* (*u, na*)

Predlog *në* spada u grupu najstarijih predloga u albanskom jeziku. Označava:

- mesto gde se nalazi živo biće, predmet ili apstraktni pojam:

Në katin e parë të një konvikti, populluar i tëri nga elementi femror, veç dhomës sime dhe dy të tjerave, ku u vendosën djem për të cilët nuk mbetën vende në konviktet e meshkujve. (Na prvom spratu jednog studentskog doma, u

potpunosti naseljenog ženskaćima, izuzev moje i još dve sobe, gde su bili smešteni mladići za koje nije bilo mesta u muškom *studentskom domu*.) (Kongoli 2006: 108).

Emri i saj i vërtetë nuk ishte Nirvana. Kështu ajo thirrej në një rreth të ngushtë miqsh. (Njeno prvo ime nije bilo Nirvana. Tako je zvao jedan uži krug prijatelja.) (Kongoli 2006: 107).

Kur doli, e veshur dhe më e qetë, tjetrin e gjeti në *sallon*, me shishen e uiskit përpara. (Kada je izašla, obučena i mirnija, zatekla ga je u *salonu*, sa flašom viskija pred sobom.) (Kongoli 2007: 8).

Në *sytë* e tij vuri re një xixëllim të çuditshëm. (U njegovim *očima* primetila je čudan sjaj.) (Kongoli 2007: 8).

Ato kohë banonim në një *apartament* në katin e dytë të një pallati në rrugën "Myslim Shyri". (U to vreme smo živeli u *stanu* na drugom spratu jedne zgrade u Ulici „Muslim Šuri“.) (Kongoli 2003: 69).

Gjatë asaj nate pa gjumë në *trurin* tim ishte endur qyteti M. (Tokom te probdevene noći u *mom mozgu* je tumarao grad M.) (Kongoli 2003: 162).

Nuk jam në *ëndërr*, thashë me vete tek merrja gotën. (Ne *sanjam*, rekoh samom sebi dok sam uzimao času.) (Kongoli 2003: 67).

- mesto koje se doživljava kao zatvoren prostor u koji se neko ili nešto zatvara, stavlja:

U mbyll në *dhomë*. (Zatvorio se u *sobu*.)

I futi rrobat në *valixhe*. (Stavio je garderobu u *kofer*.)

E futi në *kuti*. (Stavio je u *kutiju*.)

E futi në *sirtar*. (Stavio je u *fijoku*.)

Tabletën e futi në *gojë*. (Stavila je tabletu u *usta*.)

E futi shpatën në *këllf*. (Stavio je mač u *korice*.)

- predmet preko koga se obavlja neka radnja, predmet koji nam služi kao posrednik:

Femrat mund të flasin me orë të tëra në *telefon*. (Žene mogu satima da pričaju preko *telefona*.)

E pa në ekran. (Video ga je na ekranu; na televiziji.)

Ke dëgjuar një këngë në radio dhe nuk ia di titullin? (Çuo si pesmu na radiju a ne znaš kako se zove?)

Po e shoh në monitor. (Vidim je na monitoru.)

Në 1610, kur Galileo pa në teleskop ai zbuloi katër Hënat më të mëdha të Jupiterit, Io, Europa, Callisto, Ganymede. (Kada je Galileo 1610. godine pogledao kroz teleskop, otkrio je četiri najveća Jupiterova meseca (satelita) Io, Evropu, Kalisto, Ganimed.) (RM).

- označava posao, delatnost, grupu, organizaciju, instituciju u kojoj je neko, u kojoj radi ili kojoj pripada:

Punon në një kompani produktesh kozmetike për meshkujt dhe femrat. (Radi u jednoj kompaniji koja se bavi proizvodnjom kozmetičkih preparata za muškarce i žene.)

Punon në një uzinë. (Radi u jednoj fabrici.)

Është në fakultet. (Na fakultetu je; studira.)

Është në brigadën e tankeve. (U tenkovskoj je brigadi.)

Është në një komision. (U komisiji je.)

Punoj në një redaksi. (Radim u jednoj redakciji.)

Ka dalë në pension. (U penziji je.)

- usmeravanje ili krajnje odredište kretanja:

Kur Tursun pashai hyri në çadrën ku bëhej mbledhja, të gjithë anëtarët e këshillit ishin ulur rreth e rrotull mbi shiltet e minderit të madh. (Kada je Tursun paša ušao u šator u kome se održavao sastanak, svi članovi saveta su sedeli na šiltama velikog divana svuda okolo.) (Kadare 1980: 35).

Megjithëse u deshën 97 vjet, më në fund "Titaniku" arriti në destinacionin e dëshiruar, në Nju Jork. (Iako je bilo potrebno 97 godina, „Titanik“ je konačno stigao na željeno odredište, u Njujork.) (RM).

Në etazher unë vendosja librat e rinj...Të vjetrit i fusja në kuti prej kartoni. (Na policu sam stavljao nove knjige... Stare sam stavljao u kartonsku kutiju.) (Kongoli 2003: 56).

- vreme

Tryezës sime të punës iu ktheva *në një nga ato ditë*. (Svom radnom stolu sam se vratio *jednog od tih dana*.) (Kongoli 2003: 163).

Bashkë me vjershën time të parë, në dosjen me numrin 1 ruhen edhe një tufë poezish të shkruara *në kohë të ndryshme në dialektin verior*, imitime të poetëve shkodranë. (Zajedno sa mojom prvom pesmom, u dosijeu pod brojem 1, čuva se i gomila pesama napisanih *u različitim periodima na gegijskom dijalektu*, imitacija skadarskih pesnika.) (Kongoli 2003: 165).

Hoqa dorë nga dialekti verior *në vitin e tretë gjimnaz*, kur rashë në dashuri me një vajzë të vitit të dytë. (Odustao sam od gegijskog dijalekta *u trećoj godini gimnazije*, kada sam se zaljubio u jednu devojkku iz druge godine.) (Kongoli 2003: 165).

Si të ruajmë lekurën të butë në dimër? (Kako da sačuvate mekoću kože *tokom zime?*) (RM).

Kanalin e mbaruam *në ditët e para të shtatorit*. (Kanal smo završili *proivh dana septembra*.) (Agaliu i dr. 2005: 391).

- ograničenje i atributska odredba:

Besnike gjer *në vdekje...* (Verna *do smrti...*) (Kongoli 2003: 163).

Bashkë me vjershën time të parë, në dosjen me numrin 1 ruhen edhe një tufë poezish të shkruara *në kohë të ndryshme në dialektin verior*, imitime të poetëve shkodranë. (Zajedno sa mojom prvom pesmom, u dosijeu pod brojem 1, čuva se i gomila pesama napisanih *u različitim periodima na gegijskom dijalektu*, imitacija skadarskih pesnika.) (Kongoli 2003: 165).

Atë e quanin Sonila, ishte në të njëjtin kurs me mua, bjonde, *e shkëlqyer në mësim*, më e mira e kursit por, siç thoshin dashakeqët, pak e sfazuar. (Zvala se Sonilja, bila je na istom kursu kao i ja, plavuša, *izuzetan učenik*, najbolja na kursu ali, kako su to zlonamernici govorili, ne baš tako čista u glavi.) (Kongoli 2003: 167).

Pastrojeni fytyrën *një herë në ditë!* Pastrimi i tepërt mund të thajë lekurën. (Čistite lice jedanput dnevno! Preterano čišćenje može isušiti Vašu kožu.) (RM).

Rrotull arkivolit një grumbull grash e qajnë në gjuhë të huaj. (Oko kovčega gomila žena i plaču na stranom jeziku.) (Kadare 1999: 7).

Për të bërë një kurim të mirë për sëmundjet e hipertensionit dhe zemrës në një muaj, një pensionisti i shkon gati 12 mijë lekë. (Za dobro sprovedeno lečenje protiv bolesti hipertenzije i srca za jedan mesec, prosečan penzioner potroši skoro 12 hiljada leka.) (RM).

- rezultat prelaženja neke stvari ili pojma iz jednog stanja u drugo:

Kënetat dhe moçalishtet e dikurshme u shndërruan në fusha pjellore e të lulëzuara. (Nekadašnje močvare i baruštine pretvorene su u plodna i cvetna polja.) (Agaliu i dr. 2005: 391).

E para vilë që nga shtëpi banimi do të shndërrohej në një vend çlodhës e të hapur publik për të gjithë në Tiranë do të ishte vila Tafaj. (Prva vila koja će se od kuće za stanovanje pretvoriti u mesto za odmor i koja će biti javno otvorena za sve u Tirani biće vila Tafaj.) (RK).

Tirana, nga një qendër modeste u shndërrua në kryeqytet. (Tirana, kao skroman centar se pretvorila u glavni grad.) (RK).

Hap pas hapi, "Neptun" u transformua në një nga kompanitë më të mëdha në vend... (Korak po korak, "Neptun" je postao jedna od najvećih kompanija u zemlji... (KD).

Kaloi nga vdekja në jetë. (Prešao je iz smrti u život.)

Pas disa operacionesh u shëndërrua në bukuroshe. (Nakon nekoliko operacija pretvorila se u lepoticu.)

- granicu ili limit (koji se može odnositi na količinu, veličinu, dužinu, cenu i sl.) predlogu tada prethodi predlog *deri (do)*:

Një peshkaqen mund të ndërrojë deri në 30 mijë dhëmbë gjatë gjithë jetës së tij dhe ky faktor ndihmon shumë në jetën e tyre prej grabitqari. (Jedna ajkula može da promeni do 30 hiljada zuba tokom celog svog života i ovaj faktor izuzetno pomaže u njenom životu kao ribe grabljivice.) (RM).

Peshkaqeni mund të arrijë 5 deri në 6 metra, me një peshë rreth 2 tonë. (Ajkula može da dostigne dužinu 5 do 6 metara i da teži oko 2 tone.) (RM).

Varësisht nga furrtarët, çmimi i një buke sillet nga 0.40 centë *deri në 0.50 centë*. (U zavisnosti od pekara, cena jednog hleba je od 0.40 *do 0.50 centi*.)

- označava odevni predmet koji neko ima na sebi, tkaninu, materiju u koju je neko ili nešto umotano, kao i boju u kojoj se neko ili nešto pojavljuje (u smislu boje koja dominira u njegovoj garderobi ili izgledu) :

Sot ajo ishte e veshur *në të kuqe*. (Ona je danas bila *u crvenom*; bukv. prevod: Ona je danas bila obučena u crveno.)

E veshur *në të bardhë*. (Obučena *u belo*.)

Këngëtarja ishte fotografuar *në një këmishë të bardhë meshkujsh*. (Pevačica je fotografisana *u belo* muškoj *košulji*.) (RM).

Jogurti është i paketuar *në ambalazh plastik prej 0.18 litra*. (Jogurt je upakovan *u plastičnu ambalažu* od 0.18 litra.)

Të gjitha i ka paketuar *në thasë*. (Sve ih je upakovao *u džakove*.)

Sasia ishte e paketuar *në 8 qese plastmasi*. (Količina je bila upakovana *u 8 plastičnih kesa*.) (RM).

Dekori i shtëpisë ka qenë *në ngjyrë vjollce*. (Dekor kuće je bio *u ljubičastoj boji*.)

Ëmbëlsirat ishin të mbështjella *në letër alumini*. (Kolači su bili umotani *u aluminijumsku foliju*.)

Buka mbështillet dhe shitet vetëm *në letër ushqimore*. (Hleb se umotava i prodaje jedino *u papiru* za pakovanje hrane.) (KD).

- odnos (sa nekim pojmom):

u ovom slučaju predlog *në* uvek prati imenica koja je u određenom vidu u akuzativu i to imenica koja svojim značenjem ukazuje na neku vrstu odnosa, kao što su: *lidhje, krahasim, grindje, kundërshtim, marroeshje,...* (*veza, poređenje, svađa, suprotstavlanje/suprotnost, dogovor...*):

Blogu i parë *në lidhje* me artin digjital. (Prvi blog *u vezi* sa digitalnom umetnošću.) (RM).

Pyetje *në lidhje* me muzikën. (Pitanje *u vezi* sa muzikom.)

Në kundërshtim me Kushtetutën. (U suprotnosti sa Ustavom; Nije u skladu sa Ustavom.)

Veprime në kundërshtim me vendimin e gjykatës. (Radnje koje nisu u skladu sa odlukom suda.)

Numri i turistëve në krahasim me vitin e kaluar është më i vogël. (Broj turista u odnosu na prošlu godinu je mnogo manji.) (RM).

Në krahasim me llojet e tjera të qumshtit, qumështi i nënës ka shumë përparësitë. (U odnosu na ostale vrste mleka, majčino mleko ima mnoštvo prednosti.)

- dogadaj u kome neko ili nešto učestvuje:

Në dasmë morën pjesë vetëm 30 të ftuar. (Na svadbi je bilo samo 30 zvanica.)

Mori pjesë në Luftën e Dytë Botërore. (Učestvovao je u Drugom svetskom ratu.)

Në këtë festival morën pjesë edhe shumë poetë. (Na ovom festivalu učestvovalo je i mnogo pesnika.)

Mora pjesë në festë. (Učestvovao sam u proslavi.)

Në fejesën e Dritanit ishin mbledhur shokët e tij. (Na Dritanovoj veridbi okupili su se njegovi drugovi.)

Para dy ditësh u vonova një orë e gjysmë në një takim pune. (Pre dva dana zakasnila sam sat i po na jedan poslovni sastanak.)

- stanje u kojem se neko ili nešto nalazi, ili okolnosti pod kojima se obavlja radnja:

Është në gjumë. (Spava.)

Tërë trupi im u mpi në çast. Isha në shok. (Celo telo mi se oduzelo u trenutku. Bila sam u šoku.)

Janë në hall. (U nevolji su.)

Është në humor të mirë. (Dobro je raspoložen; U dobrom je raspoloženju.)

Jam në mëdyshje. (U nedoumici sam; U dilemi sam.)

Jam *në pritje* të një telefonate. (Očekujem jedan telefonski poziv; *U iščekivanju* sam telefonskog poziva.)

- uz imenicu u akuzativu može biti deo grupe reči koja ima glagolsko značenje:

Vë në dijëni. (Staviti *do znanja*; Obavestiti.)

Vë në rrezik. (Rizikuje; Dovodi *u opasnost.*)

E vuri në përdorim. (Počeo je da je upotrebljava; Stavio je *u upotrebu.*)

Vë (fut) në fre. (Imati nekoga *pod kontrolom.*)

Rri në pritje. (Čekati.)

- nameru (zbog koga ili čega se nešto radi):

Në dobi të ekonomisë janë bërë ndryshime fiskale. (*Zbog ekonomije* napravljene su fiskalne promene.)

Ceremonia u mbyll me himnin, *në shenjë* miqësie dhe vëllazërie mes dy popujve. (Ceremonija se završila uz himnu, *u znak* prijateljstva i bratstva između dva naroda.) (RK).

Banka Botërore shton huatë *në përgjigje* të krizës. (Svetska Banka povećava pozajmice *kao odgovor* na krizu.) (KD).

Monitorimi i institucioneve *në luftë* kundër korrupsionit është e nevojshme. (Nadgledanje institucija *u borbi* protiv korupcije je neophodno.) (KD).

8.1.2. Predložko-padežna konstrukcija u akuzativu sa predlogom *me* (sa, uz):

- pokazuje društvo

Agimi *me Perlatin* po afroheshin drejt nesh me hapa të shpejtë. (Agim *i Perlat* su nam se približavali brzim koracima.) (Agaliu i dr. 2005: 391).

Kur bridhja *me shokë* përtej lagjes sonë, ndodhte të kaloja para një godine të vjetër dykatëshe... (Kada sam tumarao *sa drugovima* izvan našeg kvarta, dešavalo se da sam prolazio ispred jedne stare dvospratne zgrade...) (Kongoli 2007: 34).

Anila me të shoqin, të pushuar nga puna në Prokurorinë e Përgjithshme, ndodheshin në Greqi. (Anilja se sa *svojim suprugom*, otpuštenim s posla iz Opšteg tužilaštva, nalazila u Grčkoj.) (Kongoli 2007: 65).

Bashkë me nënën, ulur pranë një dritareje të sallonit, rrinim ndonjëherë me orë duke soditur festat e përnatshme në lulishten përballë. (Sedeći kraj jednog od salonskih prozora, *majka i ja*, ponekad samo sedeli satima posmatrajući slavlja koja su se ponavljala iz noći u noć u vrtu preko puta.) (Kongoli 2003: 31).

- sjedinjavanje, spajanje, povezivanje:

Nina F. moskovite. Martuar më 1959 me një oficer shqiptar. (Nina F. Moskovljanka. Udala se 1959. godine za jednog albanskog oficira.) (Kadare 1999: 7).

Ka kohë që mungesa e gjumit është lidhur me shtimin e peshës trupore tek të rriturit. (Već izvesno vreme se nedostatak sna povezuje sa povećanjem telesne težine kod odraslih.) (RM).

Shumë prindër vëzhgojnë me vëmendje aftësitë e fëmijëve për të mbajtur mend, shpesh pasi këtë e lidhin me nivelin e inteligjencës së fëmijës, si dhe me mundësinë për të pasur arritje të larta akademike. (Mnogi roditelji pažljivo prate sposobnost svoje dece da pamte, vrlo često zbog toga što to povezuju sa nivoom inteligencije deteta, kao i sa mogućnošću njihovog dosezanja velikih akademskih uspeha.) (RM).

- sredstvo :

Fshiu djersën me shami dhe u ul të ndizte një cigare. (Obrisao je znoj maramom i seo da zapali cigaru.) (Agaliu i dr. 2005: 391).

Nëna më mbuloi me jorgan, më pyeti në kisha frikë të flija vetëm... (Majka me je pokrila jorganom, upitala me je da li me je strah da spavam sam...) (Kongoli 2007: 39).

Tek ngjitej me ashensor për në apartamentin e tij, ajo e përfytyroi ç' do të ndodhte. (Dok se liftom penjala do njegovog stana, zamišljala je šta će se dogoditi.) (Kongoli 2007: 44).

Isha pajisur me një pasaportë të thjeshtë, të kuqe. (Imao sam jedan običan pasoš, crveni.) (Kongoli 2006: 17).

Xhesi nxori një cigare nga çanta e hedhur krahëqafë dhe e ndezi me duart që i dridheshin. (Džesi je izvadila cigaru iz torbe prebačene preko ramena i zapalila je drhtavim rukama.) (Dones 2002: 52).

Qyteti i Krujës gjendet 32 km në veriperëndim të Tiranës dhe 20 minuta me makinë nga aeroporti i Rinasit. (Grad Kruja nalazi se na 32 km severozapadno od Tirane i 20 minuta kolima od aerodroma Rinas.)

Në fillim prej andej zbriti dikush me çadër në dorë. (Prvo je odatle izašao neko s kišobranom u ruci.) (Kongoli 2003: 35).

- uz glagol *porediti/uporediti* iskazuje poređenje :

Studiuesit e krahasojnë kujtesën me një sistem dosjesh. (Naučnici pamćenje upoređuju sa sistemom dosijea.) (RK).

Në mënyrë figurative mund t'i krahasojmë me efektin domino. (Figurativno mogli bismo ga uporediti sa domino efektom.) (RM).

Nëse e krahasojmë me fjalorin e botuar në vitin 1976, fjalori i ri ka dy herë më shumë zëra, rreth 75 mijë të tillë. (Ukoliko ga uporedimo sa rečnikom koji je objavljen 1976. godine, novi rečnik ima dva puta više jedinica-pojmova, oko 75 hiljada.) (RM).

Studimet e fundit kanë treguar se femrat e ndiejnë më shumë dhimbjen në krahasim me meshkujt. (Poslednja istraživanja su pokazala da žene mnogo više osećaju bol u poređenju sa muškarcima.) (RM).

- sličnost sa nekom osobom ili nečim:

Kejdi Veizi është 14 vjeç dhe ngjan shumë me të atin. (Kejdi Veizi je četrnaestogodišnjak i mnogo liči na svoga oca.) (raz.)

Limoni është një frutë me origjinë greke, në pamje të parë ngjan me portokallin... (Limun je voće grčkog porekla, na prvi pogled liči na pomorandžu...) (RK).

Natasha ngjan me nënën. (Nataša liči na majku.)

Më shumë se me një shtëpi, kjo ngjan *me një çadër...* (Liçi mnogo više na šator nego na kuću...) (RK).

Kjo është një teknologji e ngjashme *me pajisjet* e vendosura në vesh për të ndihmuar dëgjimin. (Ovo je tehnologija slična *opremi* koja se stavlja u uši kako bi se poboljšao sluh.) (RM).

- način na koji se prikazuje neka radnja:

Nxënësit e pritën *me gëzim* të madh këtë lajm. (Učenici su s velikom radošću dočekali ovu vest.) (Agaliu i dr. 2005: 391).

Mendimet e saj u dëgjuan *me vëmendje* e u përfillën plotësisht ashtu sikundër do ta kishte merituar edhe një veteran i letrave. (Njeno mišljenje je sa pažnjom saslušano i u potpunosti uvaženo kao da je reč o književnom veteranu.) (Elsi 1995: 89).

Ai merrte frymë *me vështirësi*. (*Teško* je disao.) (Šuška 1997: 231).

Më përshëndeti *me respekt* sikur jam një nga profesorët. (Pozdravio me je s poštovanjem kao da sam jedan od profesora.) (razg.).

Shokët e dëgjonin *me habi*. (Drugovi su su ga začuđeno slušali.)

Beni e zuri *me kujdes* gaforren interesante dhe *me mund* e nxori nga plasa e shkëmbit. (Ben je pažljivo uhvatio interesantnog raka i uz veliki napor ga izvukao iz pukotine u steni.) (Pepivani 2010: 95).

- odredba i dopuna:

Në korridoret e spitalit pamë shumë mjekë të veshur *me të bardha*. (Po hodnicima bolnice videli smo mnogo lekara u belim mantilima.) (Pepivani 2010: 59).

Vëllimi i tij i fundit *me poezi...* (Njegova poslednja zbirka poezije...) (Elsi 1995: 85) (bukv. prevod – Njegova poslednja zbirka sa poezijom).

Nuk donte të ndahej nga ne, sadoqë *me moshë* ishte më i vogël. (Nije želeo da se odvoji od nas, iako je po uzrastu bio najmlađi.) (Agaliu i dr. 2005: 391).

Infermieret nxitonin duke shtyrë karrocet *me rrota* ku mbanin ilaçet. (Bolničarke su žurile gurajući kolica na točkiće na kojima su bili lekovi.) (Petro 2010: 59).

-u obaveznoj kombinaciji sa brojem naglašava ili ističe koliko je:

a) nešto dugačko, široko ili visoko

Maja më e lartë në botë është Mont Everest *me* 8882 m, gjendet në Nepal. (Najviši vrh na svetu je Mont Everest *sa* 8.882 m, nalazi se u Nepal.) (RM).

Maja malore Elbrus *me* 5642 metra lartësi njihet si maja më e lartë në Evropë. (Planinski vrh Elbrus *sa* 5.642 metra visine je dobio epitet najvišeg vrha u Evropi.) (RM).

b) broja stanovnika

Kina është shteti më i madh në botë *me* 1.221.692.000 banorë. (Kina je najveća država na svetu *sa* 1.221.692.000 stanovnika.) (RM).

c) razdaljinu i površinu

Breshka mund të ecë *me* 10 km në orë. (Kornjača može da pređe i *do* 10 km na sat.) (Petro : 89).

Rusia është shteti më i madh për nga sipërfaqja *me* 17.075,400 km². (Sa površinom *od* 17.075.400 km², Rusija je najveća država na svetu po površini.) (RM).

d) meru

Pjesën më të madhe të tyre, për shkak të ngushticës së vendit, i shisja *me* kile. (Njihov najveći deo, usled nedostatka prostora, prodavao sam *na* kilo.) (Kongoli 2003: 163).

Ajo është aktore që paguhet *me* 40 mijë dollarë në një ditë. (Ona je glumica kojoj plaćaju 40 hiljada dolara po danu.)

- materiju kojom je ispunjen neki entitet, materiju kao sastavni deo ili element u pravljenju ili nastajanju nečega:

Kur u kthye nga fshati, Bardhyli na solli një shportë të madhe *me* rrush të zi. (Kada se vratio iz sela, Bardulji nam je doneo jednu veliku korpu *sa* crnim groždem.) (Agaliu i dr. 2005: 391).

Autobusi ishte mbushur cit më cit *me* njerëz, *me* sende dhe *me* erëra aspak të këndshme... (Autobus je bio krcat *ljudima*, *stvarima* i ne baš tako priyatnim *mirisima*...) (Gjoza 2006: 151).

Silvi kishte sjellë një fillxhan *me kafe*...(Silva je donela šolju *kafe*; buk. prevod- šolju *sa kafom*.) (Kongoli 2004: 43).

Shishe të vogla *me barna*. (Boçice *sa lekovima*.)

Metod Antrakidi, që nuk fliste, rrotulloi sytë nëpër shtëpi dhe pa një kanistër të mbushur *me libra*. (Metod Antrakidi, koji je ćutao, bacio je pogled po kući i ugledao korpu *punu knjiga*.) (bukv. prevod- ... i ugledao korpu ispunjenu *sa knjigama*.) (Blushi 2008: 45).

Pilaf i shkëlqyer *me erëza*, tha Mihali duke shijuar gjellën. Gatuan si nëna jote. (Odličan pilav *sa začinima*, reče Mihalji dok je probao jelo. Spremaš kao tvoja majka.) (Blushi: 63).

Shtëpia është ndërtuar *me panele* të presuar kashte. (Kuća je izgrađena od presovanih *panela* od slame).

“Linditë”, dëgjoj emrin e vogëlushes dhe sytë më mbushen *me lotë*. („Lindita“, čujem ime devojčice i oči mi se pune *suzama*.)

Kur u përmend, e pa veten në një kasolle të mbushur *me pajisje* peshkimi. (Kada se probudio, video je da se nalazi u jednoj kolibi koja je puna *opreme* za ribarenje.) (Petro 2010: 129).

- uzrok:

Të gjithë gajaseshin *me shakatë* e xha Kadriut. (Svi su se kidali od smeha zbog čika Kadrijinih *šala*.) (Agaliu i dr. 2005: 391).

- svojstvo, karakteristiku, izgled:

Një vajzë *me sy* të zinj. (Crnooka devojka.)

Ishte e gjatë, e hollë, *me flokë* të shkurtër. (Bila je visoka, mršava, kratke *kose*.)

Me dy sy si dy yje, më shikonte me vëmendje. (S *dva oka* kao dve zvezde, gledala me je pažljivo.)

Shamitë *me dizajne* apo *vizatime*, *me lule*, *me forma* gjeometrike, *me vija* apo edhe *me tufa*. (Marame *sa raznim oblicima* ili *crtežima*, *sa cvećem*, različitim geometrijskim *oblicima*, *na linije* ili čak *sa tačkama*.) (RM).

Vajza *me flokë* të gjatë. (Devojka dugačke kose; bukv. prevod: Devojka sa dugačkom kosom.)

- uslov:

Me një kujdes më të madh mund të ishin shmangur edhe këto mangësi. (Uz veću pažnju mogli su izbeći i ove nedostatke.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

Predložka grupa reči koja kao poslednji član ima predlog *me*, kao što su: *bashkë me* (zajedno sa), *në krahasim me* (u poređenju sa), *në lidhje me* (u vezi sa), *në pajtim me* (u skladu sa), *tok me* (zajedno sa) itd. u svojoj osnovi ukazuju na neki odnos, društvo ili spajanje. U zavisnosti od toga uz koju imenicu ili prilog stoje, mogu imati i neka druga značenja. Predložka grupa reči *me gjithë* (*svim, sa svim*; čije se značenje može razlikovati od konteksta rečenice, pa tako može biti – *uprkos, i pred toga*) može imati i dopusno značenje:

Me gjithë këto, shumë njerëz në thellësi të zemrës së tyre besonin se një ditë do të jetë më mirë. (*Uprkos svemu*, mnogi ljudi su u dubini svog srca verovali da će jednog dana biti bolje.)

- blizinu, kontakt u prostoru ili vezu koje neko biće ili predmet mogu imati sa nekim drugim bićem ili predmetom:

Është e rrethuar *me fusha e kodra* shumë të pasura me bimësi. (Okružena je *poljima i brdima* izuzetno bogatim biljem.) (Shqit).

Tempulli i tanishëm është rrethuar *me muret* nga të katër anët. (Sadašnji hram je okružen *zidovima* sa sve četiri strane.) (RK).

Fshati turistik kufizohet *me plazhe* të bukura. (Turističko selo je okruženo lepim *plažama*.) (RK).

U përçafua *me miqtë* e tij. (Zagrlio se sa svojim *prijateljima*.)

Vajza e tij është e lidhur *me Bullgarinë*, sepse është martuar me bullgar. (Njegova ćerka je vezana za Bugarsku jer je udata za Bugara.)

USB-ja punon kur është e lidhur *me një kompjuter* dhe nga ana tjetër e lidhur *me një iPhone*. (USB radi kada je povezan sa *kompjuterom* i sa druge strane povezan sa *iPhone-om*.) (RM).

Janë fqinjë *me Antonin*. (*Antonove* su komšije.)

- može biti deo fraze ili grupe reči koja je formirana ponavljanjem jedne reči i koja iskazuje vreme, način i sl.:

E prisnin dita *me ditë*. (Čekali su ga *iz dana u dan*; Čekali su ga svaki dan.) (FGJSH 1981: 1104).

- može biti rečca:

u tom slučaju stoji uz imenicu srednjeg roda koja je glagolskog porekla i zajedno s njom predstavlja bezlični glagolski oblik, koji ima vremensko značenje (veznik za vreme-čim):

Me të dëgjuar thirrjen, u nis. (Čim je čuo poziv, krenuo je.)

Me të marrë letrën, nis. (Čim dobiješ pismo, kreni.)

Me të dalë nga shtëpia, dëgjoj zhurmat në oborr. (Čim je izašla iz kuće, čula je buku u dvorištu; Izašavši iz kuće, čula je buku u dvorištu.)

8.1.3. Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *pa* (*bez*)

Predlog *pa* (*bez*) ima suprotno značenje od predloga *me* (*sa*) i uopšteno označava nedostatak, izuzimanje neke stvari ili bića.

Predložko padežna konstrukcija u akuzativu sa predlogom *pa* može izražavati:

- izostajanje društva:

Liliana nuk dilte kurrë në shëtitje *pa Entelën*. (Lilijana nikada nije išla u šetnju *bez Entelje*.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

Ajo nuk vjen *pa Agimin*. (Ona neće doći *bez Agima*.)

...Marga dergjej *pa njeri* një kat më sipër. (...Marga je *bez igde ikoga* umirala na spratu iznad.) (Kongoli 2003: 58).

Krushqit vijnë *pa nuse*. (Svatovi dolaze *bez mlade*.)

- nedostatak neke materije, supstance:

Liria nuk e dinte që gjyshi i Aliut e pinte kafën *pa sheqer*. (Liria nije znala da Alijin deda ne pije kafu *sa šećerom*.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

Mbërriti kamerieri. Kryeredaktori e pyeti ç'kërkonte dhe ai iu përgjigj "ujë mineral *pa gaz*". (Došao je konobar. Glavni urednik ga je upitao šta bi želeo da popije i on je odgovorio „Negaziranu mineralnu vodu“.; u bukvalnom prevodu: mineralnu vodu *bez gasa*.) (Kongoli 2007: 79).

Është krijuar një lloj çokolade e cila mund të hahet lirisht edhe kur jeni në dietë, çokolatë *pa yndyrë* dhe rezizstuese ndaj temperaturës. (Napraplajena je vrsta çokolade koja se može slobodno jesti i kada ste na dijeti, çokolada *bez masnoće* i otporna na visoke temperature.) (RM).

Qumështi *pa yndyrë* ul tensionin e gjakut. (Mleko *bez masnoće* snižava krvni pritisak.)

Karotat pastrohen, lahen dhe zihen në ujë të vluar *pa kripë*. (Šargarepe se oljušte, operu i kuvaju u provreloj vodi *bez soli*.)

- nedostatak predmeta, sredstva:

Lexon *pa syze*. (Čita *bez naočara*.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

Shkruan *pa laps*, por me një dorë që instiktivish shkruan atë emër. (Piše, *bez olovke*, ali rukom koja instinktivno beleži to ime.)

Punon *pa shatë*. (Radi *bez motike*.)

Fermerët mbetën *pa certifikatë* pronësie për tokën. (Farmeri su ostali *bez sertifikata* o vlasništvu zemlje.) (KD).

- oduzimanje:

Dymbëdhjetë *pa tre* bëjnë nëntë. (Dvanaest *manje tri* je devet.)

Pesë *pa dy* bëjnë tre. (Pet *manje dva* je tri.)

Dyzet e pesë *pa një* bëjnë dyzet e katër. (Četrdeset i pet *manje jedan* je četrdeset i četiri.)

- karakteristiku, osobinu:

Ca njerëz janë si uji... *pa ngjyrë, pa shije* dhe marrin formën e enës ku ndodhen. (Neki ljudi su kao voda....*bez boje* su, *bez ukusa* i imaju oblik posude u kojoj se nalaze.)

- dopuštanje ili dozvolu:

Ju mund të gatvani çdo lloj ushqimi *pa gjalpë*. (Svaku vrstu jela možete pripremiti *bez maslaca*.)

Edhe *pa biletë* mund të hyni brenda. (I *bez karte* možete ući unutra.)

- način:

Likja tha se kishte ardhur koha që gratë të dilnin në punë *pa druajtje, pa frikë* nga askush, se asnjëri nuk mund t'i pengonte. (Likja je rekla da je došlo vreme da žene idu na posao *bez bojazni, bez straha*, jer ih niko u tome ne može sprečiti.) (Agaliu i dr. 2005 392).

“Në qoftë se keni ndonjë nevojë, më thoni *pa druajtje*” (“Ukoliko Vam nešto zatreba, recite mi *slobodno*.”; bukv. prevod: recite mi *bez straha*.)

- uslov:

Pa punë, nuk ka as sukses. (*Bez rada, nema ni uspeha*.)

Nuk rron peshku *pa ujë*. (Lako je žabu u vodu naterati (narodna poslovice); u bukv. prevodu: Ne živi riba *bez vode*.)

Pa një ide e mirë, nuk mund të bëhet asgjë. (*Bez dobre ideje* ne može se ništa postići.)

Njëri *pa tjetrin* nuk deshën. (Jedan *bez drugog* nisu hteli.)

Në një kohë të tillë, *pa mushama, pa çizme*, është vështirë të punosh me çekiç në dorë përjashta. (Po jednom takvom vremenu, *bez kabanice, bez çizama*, teško je raditi napolju s čekićem u ruci.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

Pa gur, s'është mur. (*Bez kamena, nema ni zida*; narodna poslovice koja bi mogla da se prevede kao: Bez alata nema ni zanata.)

Lola sikur ta vrisnin s'dilte *pa të kuq buzësh*. (Lola čak ni pod pretnjom smrću ne bi izašla napolje *bez stavljenog ruža za usne*.) (Dones 2002: 85).

- poređenje:

u kome postojë dva člana koja se porede na osnovu istog krijerijuma - izostanka ili nedostatka (predmeta, živog bića ili apstraktnog pojma). Najčešće se javlja u poslovicama:

Fëmija *pa nënë* si nata *pa hënë*. (Dete *bez majke, k'o noć bez meseca*; narodna poslovice)

Fjala *pa punë*, si peshku *pa lumë*. (Reči *bez dela, ne znače ništa*; narodna poslovice, u bukv. prevodu: Reč bez rada, kao riba bez vode.)

Shtëpia *pa fëmijë*, si nata *pa yje*. (Kuća *bez dece, kao noć bez zvezda*; narodna poslovice)

Njeriu *pa shokë*, si muri *pa tokë*. (Čovek bez prijatelja, kao zid bez temelja; narodna poslovice; u bukv. prevodu: Čovek bez drugova, kao zid bez zemlje.)

Iako u savremenim gramatikama nije spomenuto i vremensko značenje, mišljenja smo da bi se ovde moglo dodati i vremensko značenje:

Fshatari u ngrit *pa gdhirë*. (Seljak je ustao *pre svitanja* / pred svitanje.)

Tani u hipni kuajve edhe ejani të shkojmë që të arrijmë *pa gdhirë* në shtëpi. (Sada se popnite na konje i hajde da krenemo kako bismo stigli *pre svitanja* kući.) (RM).

Ora është dymbëdhjetë *pa dhjetë*. (Deset *do doanaest* je.)

Tani është shtatë *pa shtatë*. (Sada je sedam *do sedam*.)

Treni niset në shtatë *pa pesë*. (Voz polazi u pet *do sedam*.)

8.1.4. Predloško-padežna konstrukcija sa predlogom *për* (za, o, zbog)

Konstrukcija kojoj prethodi predlog *për* može imati sledeće značenje:

- može označavati cilj neke radnje, čemu ili kome je nešto namenjeno, nameru:

Pas dy javësh erdhi tek ne një vasal i sulltanit, i cili hiqej si miku ynë, dhe u përpoq të ndërmjetësonte *për pajtim*. (Nakon dve nedelje do nas je došao sultanov vazal koji se pretvarao da nam je prijatelj i trudio da posreduje oko toga da se *postigne dogovor*.) (Kadare 1980: 3).

Gjatë gjithë pranverës ne forcua muret e saj, rindërtua kullat e dëmtuara, shtua rezervat e armëve dhe të ushqimeve dhe i stërvitëm ditë e natë të rinjtë *për luftë*. (Tokom čitavog proleća učvršćivali smo njene zidove, popravljali oštećene kule, uvećavali rezerve hrane i oružja i danonoćno obučavali mlade *za rat*.) (Kadare 1980: 4).

Nga e djathta po ngrenë diçka që ngjan si punishte *për derdhjen* e topave. (S desne strane podižu nešto što liči na radionicu *za livenje* topova.) (Kadare 1980: 15),

Unë i bëj *për vete*. (Slikam ih *za sebe*.) (Gjoza 2006: 96).

Lufta *për ekzistencë*. (Borba *za egzistenciju*.)

Njëri ka prirje *për matematikë*, tjetri *për gjuhë*. (Jedan je talentovan *za matematiku*, drugi *za jezik*.)

Udhëzimet për ekspertët . (Uputsva za stručnjake.)

E ftoi për darkë. (Pozvao ga je na večeru.)

- uzroka:

Anila tërbohej më shumë edhe për një arsye tjetër. (Anilja je besnela još više iz jednog drugog razloga.) (Kongoli 2007: 57).

Për një lugë çaj u vra im bir... (Zbog jedne kašike čaja ubijen je moj sin...) (Gjoza 2006: 177).

Këto ishin ditët kur Anila më merrte me të mirë. Për bakllavanë, sigurisht. (To su bili dani kada je Anilja bila dobra prema meni. Naravno, zbog baklave.) (Kongoli 2007: 62).

Për një pe, për një gjilpërë, vajti dëm një gunë e tërë. (Zbog nečeg malog ili nebitnog, upropašteno je nešto značajno ili veliko; bukv. prevod- zbog jednog konca, jedne igle, uništen je ceo gunj.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

U gëzua për vajzën . (Obradovao se zbog ćerke.)

Kush ka turp, vdes për bukë (narodna poslovice). (Ko se stidi, ostaje gladan; bukv. prevod- Koga je sramota, umire za hlebom.)

U shkarkua për pakujdesi në detyrë. (Otpušten je zbog nemarnosti na poslu.) (Samara 1999: 43).

Pse qan? – pyet burri. Qaj për sheqerin, - përgjigjet gruaja. (Zašto plačesh?- upita muškarac. -Plačem zbog šećera- odgovorila je žena.) (Gjoza 2006: 37).

- osobu ili nešto drugo u šta se neko zaklinje:

Për besë! (Vere mi!)

Për kokën e djalit! (Sina mi!; bukv. – Sinovljeve mi glave!)

Për nder! (Časti mi!)

Për atë bukë! (Ovoga mi hleba!) (FGJSH 1981: 1416).

Për sytë e ballit! (Očiju mi!; Tako mi očiju!)

Për fjalën e nderit! (Časti mi!)

Për gjën më të shtrenjtë që kam! (Kunem se u ono što mi je najvrednije!)

- zamenja za nekoga ili nešto:

Sy për sy! (Oko za oko!) (drugo značenje - Oči u oči.)

Dhëmb për dhëmb! (Zub za zub!)

- problematiku o kojoj se razmišlja ili govori:

Prindërit, të afërmit, fqinjët, të gjithë flisnin vetëm për Brunildën. (Roditelji, rođaci, svi pričali su samo o Bruniljdi.) (Kongoli 2003: 36).

“Mbi disa pikëpamje për shqipen e shkruar” (“O nekoliko stanovišta o pisanom albanskom jeziku”) (RM).

Një natë më parë, pa kuptuar ndonjë gjë të madhe nga bisedat e të rriturve, kisha arritur të krijoja një mendim për profesorin. (Prethodno večë, ne razumevajući ništa posebno iz razgovora odraslih, uspeo sam da formiram neko mišljenje o profesoru.) (Kongoli 2003: 39).

Studime për mbrojtjen e mjedisit. (Studije o očuvanju životne sredine.)

Do t'ju tregoj për një burrë dhe dy gra. (Ispričaću vam priču o jednom muškarcu i dve žene.) (Gjoza 2006: 117).

- osobu koja je na određenom položaju, nivou, koja je u to zvanje ili položaj izabrana, osobu koja je u određenom odnosu sa nekim :

E zgjodhën atë për president. (Izabrali su ga za predsednika.)

Ndërkaq, Tiesti, me ndihmën e gruas së tij, Aeropës, ia vjedh këtë dash dhe vetë shpallet për mbret. (U međuvremenu mu Tiest uz pomoć njegove supruge, Aerope, krade ovna i sam se proglašava za kralja.) (RM).

E mori Jokastën për grua. (Oženio je Jokastu; Uzeo je Jokastu za ženu.)

- predmet na koji se nailazi, za koji se neko drži ili oslanja tokom obavljanja neke radnje ili kretanja. Primera za ovakvo značenje, u kojima se predlog për pojavljuje u okviru predloško-padežne konstrukcije u akuzativu ima znatno manje u odnosu na konstrukciju u ablativu sa ovim predlogom:

Mbështetej për mur. (Naslanjao se o zid.)

Përplas fytyrën për mur. (Lupiti glavom o zid; bukv. prevod- tresnuti licem u zid)

- vreme

Koliko je nešto trajalo, za koliko je vremenski trebalo da se završi u prošlosti ili treba da se završi:

Sipas projektit hidrocentrali duhet të ndërtohet *për katër vjet*. (Po projektu hidrocentrala treba da se izgradi *za četiri godine*.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

E lexoi *për dy ditë*. (Pročitao je (knjigu) *za dva dana*.)

Fakultetin do ta mbaroj *për katër vjet*. (Fakultet ću završiti *za četiri godine*.)

Për tri orë arrijmë atje. (*Za tri sata* stižemo tamo.)

E bëri *për një gjysmë ore*. (Uradio ga je *za pola sata*; Obavio ga je (posao) *za pola sata*.)

“I shkreti unë ç’më gjeti, Lola shpirt, ja sikur kemi mbërritur te doktori, në këtë orë s’ka qarkullim të madh dhe *për pesë minuta* jemi atje.” („Jadan ja, šta me snađe, Lola dušo, začas ćemo stići kod doktora u ovo doba nema gužve u saobraćaju i *za pet minuta* smo tamo.”) (Dones 2002: 84).

- mesto:

Aty-këtu shihje njerëz të shtrirë *për tokë*. (Tu i tamo mogao si videti ljude kako leže *na zemlji*.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

U shtri *për tokë*. (Pao je *na zemlju*.)

Uglavnom označavajući pravac kretanja ili usmerenost:

Unë e kopjova kanunoren dhe e mora me vete kur shkova *për Kolonjë*. (Kopirao sam pravilnik i poneo ga sa sobom kada sam krenuo *za Kolonju*.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

U nis *për Nish* para njëzet minutash. (Krenuo je *za Niš* pre dvadeset minuta.)

Teta Lina, nesër do të nisem *për L*. (Tetka Lina, sutra putujem *za L*.) (Dones 2002: 69).

Albanski gramatičari ističu kako predlog *për* u rečenici obično prati predlog *në* kada je u pitanju pravac kretanja :

U nisa *për në Beograd*. (Krenuo sam *za Beograd*.)

Ata u kthyen *për në kamp*. (Vratili su se u kamp.) (Kadare 1980: 85).

Paketa turistike *për në Shqipëri*. (Turistički arazhmani *za Albaniju*.)

Irma u largua *për në aeroport* dhe unë mbeta këtu. (Irma je krenula *na aerodrom* a ja sam ostao ovde.) (Kongoli 2003: 65).

Prenotoni bileta avioni online *për në Vjenë!* (Rezerviшите avionske karte onlajn za Beč!) (RM).

Udhëtoni *për në Austri!* (Putujte za Austriju!)

Qenë përqaftuar sikur njëri prej të dyve po nisej *për në Legjionin* e të Huajve nga ku natyrisht nuk do të kish më kthim. (Zagrlili su se tako kao da je jedan od njih dvojice trebalo da krene u Legiju stranaca odakle se, naravno, neće vratiti.) (Dones 2002: 88).

- odredbe:

E megjithatë ai shquhej *për lëvizje* të gjalla si të një të riu, *për zërin* kumbues e *për sjelljen* e tij të dliirë. (Ipak, isticao se svojim živahnim pokretima kao u mladića, gromkim glasom i svojim lepim ponašanjem.) (Agaliu i dr. 2005: 393).

Punon sa *për tre*. (Radi za trojicu.)

I dyti *për latësi*. (Drugi po visini.) (FGJSH 1981: 1416).

I zoti *për shpatë* dhe *për fjalë*. (I na rečima i na delu; bukv. prevod- sposoban i za mač i za reči) (FGJSH 1981: 1416).

- naçin na koji se nešto radi ili prikazuje, nivo ili svojstvo neke radnje koja se završava:

Makina godet *për vdekje* kalimtarin. (Pregažen pešak; bukv. prevod- Kola na smrt udarila pešaka.) (KD).

Një 27-vjeçar është qëlluar *për vdekje* paraditen e sotme. (Jedan dvadesetsedmogodišnjak je ubijen danas pre podne.; bukv. prevod- Jedan dvadesetsedmogodišnjak je pogođen na smrt...) (RM).

E quanin ashtu *për shaka*. (Tako su ga zvali iz šale; Tako su ga zvali šale radi.) (FGJSH 1981: 1416).

Janë dy të dashuruar *për vdekje*. (Oni su dvoje ludo zaljubljenih jedno u drugo; Oni su dvoje smrtno zaljubljenih.; bukv. prevod- Oni su dvoje na smrt zaljubljeni.)

Punë *për merak*. (Posao iz zadovoljstva) (FGJSH 1981: 1416).

Ha *për tre*. (Jede za troje.)

- može označavati za koliko je nešto prodato ili kupljeno i tada ima funkciju kvantifikatora:

Të enjtën në ankand ai e shiti këtë "libër komik" për 500.000 dollarë. (U çetvrtak je na aukciji prodao ovaj „strip“ za 500.000 dolara.) (RM).

Hajde, merre edhe për tetë mijë lekë!. (Hajde, uzmi ga (kupi ga) za osam hiljada ljeka!)

Mora pesëdhjetë libra për 5000 lekë. (Kupila sam pedeset knjiga za 5000 ljeka.)

Një makinë garash Bugatti, e cila ishte blerë për 60 funte në vitin 1950, tani është shitur në një ankand për 430 mijë funte. (Jedan auto za trke model Bugati, koji je kupljen 1950. za 60 funti, sada je na jednoj aukciji prodan za 430 hiljada funti.) (RM).

- predmet, apstraktni pojam ili osobu za kojim se oseća potreba ili želja:

Më ka marrë malli për ty. (Nedostaješ mi; bukv. prevod: Uхватила me je čežnja za tobom.)

Vdiqa për gjumë / Jam i këputur për gjumë . (Umirem za malo sna.)

Është i etshëm për revansh (Željan je revanša; bukv. prevod: Žedan je za revanšom.)

Jeni të etshëm për ndryshime?! (Željni ste promena?!; bukv. prevod: Žedni ste za promenama.) (RK).

- Vdes për një palë këpucë të reja. (- Umirem za jednim novim parom cipela.) (Gjoza 2006: 53).

Fëmijët kanë nevojë për dashuri dhe përkëdhelje. (Deci je potrebna ljubav i nežnost.; bukv. prevod: Deca imaju potrebu za ljubavlju i milovanjem.)

Iu tek për kafe. (Hteo je baš kafu; Pila mu se baš kafa i ništa drugo; Zapeo je da popije baš kafu.)

Ai kishte nevojë për shami mëndafshi, parfume dhe pará. (Bile su mu potrebne svilene marame, parfemi i novac.) (Gjoza 2006: 95).

- osobu, predmet, prostor koji nije onakav kakav bi trebalo da bude ili kako se to od njega očekuje:

Apartamenti im është shumë i vogël për katër persona. (Moj stan je isuviše mali za četiri osobe.)

Bota është shumë e vogël për dy të dashuruar. (Svet je isuviše mali za dvoje zaljubljenih.)

Salla është e vogël për kaq njerëz. (Sala je mala za toliko ljudi.)

Ajo është shumë e pjekur për moshën që ka. (Ona je suviše zrela za svoje godine.)

Është tepër i qetë dhe i turpshëm për një djalë. (Isuviše miran i stidljiv za jednog dečaka.)

- osobu umesto koje ili u čije ime se obavlja neka radnja, za šta ili za koga nas neko smatra:

Nënshkroi për sekretarin. (Potpisao je za sekretara (neki dokument ili sl.); potpisao je umesto sekretara.)

Punon për shokun. (Radi za/ umesto druga.) (FGJSH 1981:1416).

Ata më morën për budalla. (Smatraju me budalom; Misle da sam budala.; bukv. prevod: Oni me uzimaju/smatraju za budalu.)

Ditari i Edvard Lear-it: Në Shqipëri më morën për shenjtor - Dnevnik Edvarda Leara: U Albaniji su me smatrali za sveca (RK).

(Dnevnik Edvarda Leara: U Albaniji su me smatrali za đavola.) (RK).

Kam paguar për ty. (Platio sam za/ umesto tebe.)

Shkonin në ushtri për të tjerët. (Išli su u vojsku za druge/ umesto drugih.) (FGJSH 1981: 1416).

- stvar, predmet koji se greškom ili namerno smatra ili uzima kao nešto drugo:

Do të më shes sapunin për dhjatë? (Hoćeš da mi podvališ? bukv. Hoćeš da mi prodaš sapun umesto sira / za sir?)

Baltën e zezë e ha për çokollatë. (Nešto što nema dobre osobine greškom smatramo takvim; bukv. - umesto čokolade, (jede) crno blato.)

I dha misër për grurë. (Podvalio mu je; bukv. - umesto žita dao mu je kukuruz.) (FGJSH 2006: 780).

E mori bakrin *për flori*. (Nešto što nema dobre osobine greškom smatramo takvim; bukv. -Bakar je smatrao zlatom.) (FGJSH 2006: 780).

E shet shkumën *për ajkë*. (Predstavljia stvari boljim i lepšim nego što jesu; Podvaljuje: u bukv. prevodu – Prodaje penu *umesto kajmaka*.)

Të shet ujin e pusit *për verë*. (Podvaljuje; u bukv. prevodu- Prodaje ti bunarsku vodu *umesto vina*.)

- uz broj označava matematičku operaciju- deljenja, množenja i način na koji je nešto poređano:

U radhitën *për dy*. (Stali su red *po dvoje*.) (FGJSH 2006: 780).

Nëntë pjesëtim *për tre* bëjnë tre. (Devet podeljeno *sa tri* jednako je tri.)

Dymbëdhjetë pjesëtim *për katër* bëjnë tre. (Dvanaest podeljeno *sa çetiri* jednako je tri.)

Por në vend që ta shumëzonte me dy, gabimisht e shumëzoi *për dhjetë*. (Ali *umesto* da ga pomnoži sa dva, greškom ga je pomnožio *sa deset*.)

- osobu koja je deo grupe i koja kao takva dobija nešto ili joj nešto pripada kao i svima ostalima u grupi:

Të ardhurat *për frymë*. (Prihodi *po glavi stanovnika*.)

33 lekë *për frymë* në ditë. (33 Ljeka *po glavi stanovnika* dnevno.) (KD).

- cenu nečega što košta podjednako za svaku osobu:

Nata e Vitit të Ri do të kushtojë 100 euro *për person*. (Doček Nove godine će koštati 100 eura *po osobi*.)

Vetëm katër ditë në vilën “Tara” kushtojnë 300 deri në 350 euro *për person*. (Samo çetiri dana provedena u vili „Tara“ koštaju 300 do 350 eura *po osobi*.)

Paketa e plotë (fjetje + 2 vakte) kushton 4.000 lekë *për person* në ditë. (Pun pansion (noćenje + 2 obroka) košta 4.000 leka *po osobi* dnevno.)

- u čestitanjima:

Për shumë vjet! (Mnogaja ljeta!)

Për shumë mot Pashkët! (Srećan Uskrs!)

Shumë urime për ty! (Srećan rođendan!)

- u frazama ili grupama reči koje su formirane od predloga i jedne reči koja se ponavlja, koje imaju priloško značenje i mogu označavati vreme, mesto, način i sl.:

krah për krah, ditë për ditë, sy për sy, dorë për dorë, javë për javë, vit për vit, derë për derë, shtëpi për shtëpi, kokërr për kokërr,... (rame uz rame, iz dana u dan, oči u oči, zajedno (rame uz rame), sad- zasad (zajedno), iz nedelje u nedelju, iz godine u godinu, od vrata do vrata, od kuće do kuće (u svakoj kući), zrno po zrno,...).

E përktheu fjalë për fjalë. (1. Preveo ga je od reči do reči; 2. Preveo ga je bukvalno.)

Ai po vuan ditë për ditë e natë për natë. (Boluje svaki dan i svaku noć; Boluje iz dana u dan, iz noći u noć.)

- može biti rečca

u građenju infinitiva (*për të* + particip glagola; *për të* punuar, *për të* hapur, *për të* fjetur,...) (raditi; otvarati; spavati,...):

kada se upotrebljava ispred imenice ili prideva u nominativu ili akuzativu cela konstrukcija ima funkciju glagolske odredbe: E mbanin për burrë të mençur. (Smatrali su ga za pametnog čoveka.) – E njihite për njeri të mirë (Znao ga je kao dobrog čoveka.) (FGJSH 1981: 1417).

8.1.5. Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *më*

Ova predložko padežna konstrukcija može imati sledeća značenja:

- vremena

Kada se u albanskom jeziku navode datumi i godine kada se nešto dogodilo ili treba da se dogodi u smislu neke manifestacije, događaja, sastanka, koncerta, rođenja, ..., kada je nešto objavljeno ili treba da se objavi itd. ovaj predlog je obavezan:

Më 18 prill 1936 Migjeni nisi punën si drejtor i një shkolle në Pukë. (18. aprila 1936. godine Miđeni je počeo da radi kao direktor škole u Puki.) (Elsi 2006: 133).

Biblioteka Publike e qytetit të Durrësit, e vlerësuar me çmimet “Naim Frashëri i Argjendhtë” dhe “Mirënjohje e Qytetit” më datë 10 shtator mbush plot

65 vjet që nga dita e parë e hapjes së saj. (Javna biblioteka grada Drača, nosilac nagrade “Srebrna plaketa Naim Frašeri” i “Zahvalnica grada”, 10. septembra puni 65 godina od njenog prvog dana rada.) (KD).

Arnold fon Harf u kthye në Këln në vjeshtën e vitit 1498 ose 1499 dhe vdiq më 1505. (Arnold von Harf se vratio u Keln ujesen 1498. ili 1499. i umro 1505.) (Elsi 2006: 13).

Më 1393 turqit kishin hyrë në Skodër... (1393. godine Turci su ušli u Skadar...) (Elsi 2006: 37).

Më 1924 L. Poradecit iu dha mundësia të vazhdonte studimet jashtë shtetit. (1924. godine L. Poradeciju se ukazala prilika da nastavi studije van zemlje.) (Elsi 2006: 139).

Ivo Andriq ka lindur më 9 tetor 1892 në Dollac. (Ivo Andrić je rođen 9. oktobra 1892 u Dolcu.)

Më 1930 Asturias boton veprën e tij të parë “Legjendat e Guatemalës”. (1930. godine Asturias je objavio svoje prvo delo “Lende Gvatemale”.) (RM).

Më një shtator hapen shkollat. (Prvog septembra počinje škola.) (FGJSH 1981: 1123).

Më dy të natës u dëgjua një ulërimë që na zgjoi të gjithë. (U dva posle ponoći začuo se urlik koji nas je sve probudio.)

- određeno vreme u smislu vremenskog roka

Tada ovom predlogu obavezno prethodi predlog *deri* (do):

Deri më dhjetë korrik. (Do desetog jula.)

Deri më sot nuk u paraqit. (Do danas se nije pojavio.)

Afati i provimeve zgjat nga 20 gushti *deri më 4 shtator*. (Ispitni rok traje od 20. avgusta *do 4 septembra*.)

Zbritje 12 % për rezervime të hershme *deri më 25 gush* për qëndrime *deri më 30 shtator*. (Snizenje od 12% za rane rezervacije *do 25. avgusta* za boravak *do 30. septembra*.) (KD).

Nga 28 gushti *deri më 12 shtator* në Turqi u zhvillua Kampionati botëror në basketboll. (U Turskoj je od 28. avgusta do 12. septembra održano Svetsko prvenstvo u košarci.) (RM).

Predlog *më* se u albanskom jeziku vrlo često javlja i kao sastavni deo grupe reči kao što su: *më të ngrysur, më të errur, më të perënduar* (u zalazak, kad padne noc), *më të gdhirë* (svanuoshi, u svanuće) koje takođe imaju vremensko značenje:

U nis *më të gdhirë*. (Krenuo je čim je svanulo (u svitanje).)

Erdhi *më të perënduar*. (Stigao je u sumrak (kad je pao mrak).)

Albanski gramatičari ističu kako predlog *më* ima mnogo frekventniju upotrebu u narodnom govoru nego u književnom jeziku. Naglašavajući pri tom kako je ovaj predlog tokom istorijskog razvoja jezika imao mnogo intenzivniju upotrebu u narodnom jeziku i delima autora Preporoda ali da je do njegovog povlačenja došlo usled intenziviranja upotrebe predloga *në* (Agaliu i dr. 2005: 393). Sa ovakvim mišljenjem se svakako moramo složiti jer su tragovi pokušaja takvog transfera vidljivi u nekim slučajevima, kao npr. :

Rri *më këmbë*.

Rri *në këmbë*.

(Stojim (na nogama))

U ngrit (u çua) *më këmbë*.

U ngrit *në këmbë*.

(Postao je svoj čovek;
bukv. prevod- Stao je na
noge, Ustao je (na noge))

Obe rečenice se mogu i čuti u svakodnevnom govoru izvornih govornika a i naći u pisanom obliku, različitim tekstovima. U jednojezičnom rečniku Albanske akademije nauka iz 1981. godine (FGJSH 1981: 1702) nailazimo na rečenicu - Rri *më këmbë* i kraj nje se ne nalazi druga varijanta tj. rečenica sa predlogom *në*. U jednojezičnom rečniku iz 2006. godine (ASHSH FGJSH 2006: 531) nailazimo na primer - Rri *në këmbë*, bez primera u zagradi sa predlogom *më*. Što bi se svakako moglo protumačiti kao promena koja je nastala usled dominantnije upotrebe predloga *në*. Drugi primer koji smo naveli, se u oba rečnika navodi u dve, gore pomenute, varijante. Ono što nam nije moglo promaći da je u rečniku iz 1981. godine (FGJSH 1981: 810) predlog *në* dat u

zagradi: U ngrit *më (në) këmbë*, dok je u rečniku iz 2006. godine (ASHSH FGJSH 2006: 453) predlog *më* dat u zagradi: U ngrit *në (më) këmbë*.

Zanimljiv primer je:

Shkoj *më këmbë*.

Shkoj *në këmbë*. (Hodam. (Pešačim) Bukv. prevod: hodam nogama)

Shkoj *me këmbë*.

Primer se javlja čak u tri varijante u aktivnom govoru i kod nekih autora u pisanom obliku. U jednojezičnom rečniku albanskog jezika i iz 1981. (FGJSH 1981: 1859) godine i onom iz 2006. godine dat je samo jedan primer i to sa predlogom *më* : Shkoj *më këmbë* (ASHSH FGJSH 2006: 1020). Uz glagole kojima se označava kretanje, kao što su glagol *eci* (hodati,ići) i *lëviz* (kretati se, pomerati se) upotrebljava se predlog *më* – *eci më këmbë*, *lëviz më këmbë* (ići pešice, hodati peške). Međutim, ova činjenica nije uspela da dovede do prestanka upotrebe predloga *në* i u primerima u kojima upotreba ovog predloga nije u skladu sa jezičkom normom.

Uz glagol kojim se u albanskom jeziku označava statičnost, kao što je glagol *rrri* (*sedeti, stojati*), uvek se upotrebljava predlog *në*:

Në ballin e llagëmit ai pa një grup njerëzish që rrinin në këmbë. (Na početku laguma video je grupu ljudi koji su stajali (*na nogama*).) (Kadare 1980: 125).

Ai kaloi me thes në krahë përbri ushtareve, që rrinin si statuja në këmbë... (Prošao je s džakom na ramenu pored vojnika koji su stajali (*na nogama*) kao statue...) (Kadare 1980: 126).

A Kod F. Kongolia nailazimo na primere upotrebe predloga *më* i *në* kao sinonima:

Ajo mbërriti më gjashtë fiks. (Stigla je tačno u šest.) (Kongoli 2003: 86).

Para se të largohesha, blija një shishe gjysmëlitreshe, e fusja në xhepin e xhaketës nën pardesy dhe *në gjashtë fiks* ngjisja shkallët e errëta të pallatit... (Pre nego što bih krenuo, kupovao bih polulitarsku flašu, stavaljao je u džep jakne,

ispod kaputa i tačno *u šest* penjao bih se uz mračne stepenice zgrade...) (Kongoli 2003: 92).

- mesta:

Një tank në bulevard vente e vinte me shpejtësi duke qëlluar *më të dy anët*. (Tenk na bulevaru je hitro dolazio i odlazio gađajuci *na obe strane*.) (Agaliu i dr. 2005: 393).

- u frazama i grupama reči gde se jedna reč ponavlja i kazuje vreme, način i sl. :
kokë më kokë, sy më sy, rrugë më rrugë, breg më breg, fshat më fshat, derë më derë, vesh më vesh, gojë më gojë, (jedan uz drugog (glavu uz glavu), oči u oči, od ulice do ulice, od brda do brda, od sela do sela, od vrata do vrata, od uva do uva, od usta do usta, ...):

E kërkoi *fshat më fshat*. (Tražio je *od sela do sela*.)

Kërkonte lëmosh *derë më derë*. (Prosio je *od vrata do vrata*.)

U gjendën *sy më sy*. (Našli su se *oči u oči*.)

U puthën *buzë më buzë*. (Poljubili su se *u usta*.)

Brodha *rrugë më rrugë*. (Lutao sam ulicama.; bukv. prevod: Tumarao sam/Lutao sam *od ulice do ulice*.)

8.1.6. Predložko-padežna konstrukcija u akuzativu sa predlogom *mbi* (*iznad, nad, na, po, o*)

Konstrukcija u čijem se sastavu nalazi predlog *mbi* može imati sledeća značenja:

- mesta

Pokazuje mesto iznad koga se nešto nalazi ili dešava. U albanskom jeziku predlog „*mbi*“ jasno ukazuje da se nešto ili neko nalazi IZNAD. Iako, u nekim primerima, u zavisnosti od konteksta, ovaj predlog može imati i sinonimno značenje s predlogom *në*, manji je broj takvih slučajeva:

Kjo ishte arsyeja që në shtëpinë tonë kurdoherë flitej me zë të ulët, ecej me kujdes, sikur të shkelnim *mbi vezë*... (To je bio glavni razlog što se u našoj kući uvek tiho pričalo, hodalo pažljivo kao da gazimo *po jajima*...) (Kongoli 2003: 37).

Kish vënë valixhen në tokë e kish bredhur sytë një copë herë *mbi kopertinat* përtej xhamit të pluhurosur. (Spustio je kofer na zemlju dok mu je pogled neko vreme lutao *po koricama* knjiga koje su se nalazile iza prašnjavog stakla.) (Dones 2002: 104).

Ndërkaq kamerierja po u rrinte *mbi kokë*. (U međuvremenu, konobarica im je stajala *nad glavom*.) (Kongoli 2007: 33).

Mbi hundë ai mbante një palë syze. (*Na nosu* je imao naočare.) (Petro 2010: 64).

Rrëshqitazi pa orën *mbi komodinë*: shtatë e gjysmë. (Letimice je pogledala na sat *na komodi*: pola osam.) (Kongoli 2007: 49).

Në të vërtetë, në fillim unë gjeta një medalion me zinxhir të hollë floriri, nga ata që më vonë mësova se vareshin *mbi gjoks*. (Zaista, na početku sam našao medaljon sa tankim, zlatnim lancem, jedan od onih za koje sam kasnije saznao da se kače oko vrata. / da vise *na grudima*/) (Kongoli 2003: 44).

Zgjati dorën te grumbulli i kartonëve dhe mori përsëri planin e keshtjellës. Me një laps plumbi bëri dy shenja *mbi të*. (Ispružio je ruku ka gomili kartona i ponovo uzeo plan tvrđave. Olovnom olovkom napravio je dva znaka *po njemu*.) (Kadare 1980: 13).

Me faqe të skuqura *mbi jastëk*, vajza shikonte nga poshtë lart fytyrën e tij të ashpër e të mprehtë. (Zarumenjenih obraza *na jastuku*, devojka je posmatrala odozdo nagore njegovo surovo i oštro lice.) (Kadare 1980: 13).

Shiu vazhdimisht bënte zhurmë *mbi çadër*. (Kiša je neprestano pravila buku (padajući) *po šatoru*.) (Kadare 1980: 14).

- iz konkretnog značenja ovog predloga došlo je do formiranja figurativnog značenja kojim se ističe kako je nešto i iznad određene veličine ili mase:

A jeni 10-15 kg *mbi peshën* Tuaj optimale trupore? (Imate li 10-15 kg *više od* Vaše optimalne telesne *težine*?)

Mbi 5 mijë maturantë për testin e gjuhës shqipe. (*Preko 5 hiljada* maturanata na testu iz albanskog jezika) (RK).

Është një kuti plot me lapsa pasteli, *mbi 180 lapsa* me ngjyra me të gjitha nuanca. (To je kutija prepuna pastelnih olovaka, *preko 180 olovaka* u bojama raznoraznih nijansi.) (Gjoza 2006: 65).

Arritën rendimente *mbi mesataren* e vendit. (Postignuti su prinosi *iznad proseka* zemlje.) (Agaliu i dr. 2005: 393).

- objekat razmatranja, saopštavanja, osećanja i tome slično:

Sidoqoftë pikëpamjet e tua *mbi jetën* e njerëzit, *mbi paqen e luftën* - tha Besimi - shpeshherë janë të thata. (U svakom slučaju tvoji pogledi *na ljudski život, mir i rat* - reče Besim - vrlo često su suvoparni.) (Agaliu i dr. 2005: 393).

Pyetja *mbi kuptimin* e jetës është e lidhur ngushtë me pyetje të tjera si: "Cila është prejardhja e jetës?" "Cili është qëllimi i jetës (së njeriut)?" (Pitanje *o smislu* života je usko povezano sa sličnim pitanjima, kao što su: „Kako je nastao život?“ „U čemu je smisao (ljudskog) života?“) (RM).

Ukoliko pažljivo pregledamo naučne i stručne radove kao i časopise iz različitih oblasti na albanskom jeziku primetićemo da se u naslovima naučnih radova, članaka, referata itd. vrlo često upotrebljava baš ovaj predlog. Ova pojava nije slučajna jer nam upravo predlog *mbi* omogućava da vrlo koncizno sublimiramo temu. „*Mbi*“ se prevodi srpskim „*o*“ . Albanski gramatičari ističu kako je upotreba predloga *mbi* sa pomenutim značenjem vrlo karakteristična za publicistički i naučni stil ali da je takva upotreba nastala pod uticajem stranih jezika i da bi umesto ovog predloga trebalo koristiti predlog *për* ili *rreth* (Agaliu i dr. 2005: 393). A mi bismo dodali da se upravo ova dva predloga mogu prevesti predlogom „*o*“ u srpskom jeziku i da su njegov pravi ekvivalent:

“*Për disa zhvillime të reja gjuhësore që dëmtojnë shqipen*“ a ne “*Mbi disa zhvillime të reja gjuhësore që dëmtojnë shqipen.*“ (O *nekim* novim jezičkim *razvojima* koji nanose štetu albanskom jeziku.)

No, i pored saveta Albanske akademije nauka, predlog *mbi* sa ovim značenjem i dalje nalazimo u naučnom i publicističkom stilu. U ovom trenutku bismo mogli reći da su sva tri predloga u upotrebi - *mbi*, *për* i *rreth* ali da ipak, dominaciju i dalje ima predlog *mbi* kada je u pitanju glavni naslov dela ili

članka. U svom članku „Mbi disa pikëpamje për shqipen e shkruar“ prof. dr Bahri Beci je četiri puta upotrebio predlog *rreth* i jedanput predlog *mbi*, ali je taj predlog zadržao u naslovu članka:

Mbi disa pikëpamje për shqipen e shkruar (O nekoliko stanovišta o pisanom albanskom jeziku)

Rreth të ashtuquajturave „bashkëvariante letrare veriore“ (O takozvanim “književnim suvarijantama severa”)

Stiče se utisak da za govornike albanskog jezika predlozi *mbi*, *për* i *rreth* imaju sinonimno značenje kada stoje uz glagole- *flas* i *diskutohet* (*govoriti* i *diskutovati*, *raspravljati*) i sve tri konstrukcije zahtevaju objekat. Prelistavanjem svakodnevnih štampa naišli smo na sledeće primere:

U okviru istog članka nailazimo na upotrebu dva različita predloga uz isti glagol:

U diskutua për aspekte të ndryshme të dialogut... (Razgovaralo se o različitim aspektima dijaloga...) (KD).

Në universitet *u diskutua mbi problemet* e pranimit të studentëve. (Na Univerzitetu se *diskutovalo o problemima* vezanim za prijem studenata...) (KD).

Gjatë takimit *u diskutua rreth bashkëpunimit* ndërmjet komisionit dhe OJQ-ve... (Tokom sastanka *raspravljalo se o saradnji* komisije i nevladinih organizacija...) (KD).

Ajo *foli për projektet* e sivjetshme. (*Govorila je o ovogodišnjim projektima.*)

Profesori *foli mbi punën* 16 vjeçare që e kishte bërë për të gjetur dosjet. (Profesor *je govorio o* svom 16-o godišnjem *radu* na pronalaženju dosijea.) (KD).

Ajo *foli rreth shpikjeve* në fushën e baterive (*Govorila je o izumima* u oblasti baterija ...) (KD).

Kada se u rečenici kao objekat pojavljuje neka osoba ili živo biće a upotrebljen je glagol *flas*, predlog koji stoji iza pomenutog glagola je uvek *për*:

Foli për Natashën. (Pričao je o Nataši.)

Nikako – *Foli mbi Natashën.*

Foli për zogun që ka parë në rrugë. (Pričao je o ptici koju je video na putu.)

Nikako – Foli *mbi zogun* që ka parë në rrugë.

Befas dhe ende duke tundur dorën time, Carey u ngrit nga karrigia dhe filloi të fliste për shkrimtarin Ismail Kadare. (Iznenada i još uvek drmajuci moju ruku, Keri je ustao sa stolice i počeo da priča o piscu Ismailu Kadareu.) (RK).

Ni u navedenoj rečenici nije moguća upotreba predloga *mbi*.

Možda bismo mogli reći da je upotreba predloga *mbi* u ovakvoj konstrukciji nemoguća jer je značenje predloga *mbi* prvenstveno vezano za lokaciju (njime se ukazuje na nešto što je iznad, nad nama) i koji je vremenom dobio prenosno značenje pa je tako nešto iznad ili preko određene mere. Kada se radi o živom biću znamo da govorimo o određenoj osobi ili biću te stoga ne možemo govoriti o prenesenom značenju. Međutim, ukoliko su u pitanju apstraktne imenice u pisanom i usmenom albanskom jeziku aktivno se upotrebljavaju oba predloga iako pravopisna norma albanskog jezika prihvata samo upotrebu predloga *për* kada je reč o objektu razmatranja, saopštavanja, osećanja i tome slično.

8.1.7. Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *nën* (*ispod, pod*) u akuzativu

Predlog *nën* ima suprotno značenje od predloga *mbi*. Ukazuje na to da se nešto ili neko nalazi ispod (nečega, nekoga). Ima sledeća značenja:

- označava mesto

stvar, mesto, prostor ispod koga se nešto ili neko nalazi ili se dešava neka radnja:

Tani astrologu ndodhej *nën truallin* e kështjellës. (Sada se astrolog nalazio *ispod tvrđave*.) (Kadare 1980: 125).

Çdo gjë dukej e heshtur dhe e ftohtë si dëbora që kishim *nën këmbë*. (Sve je izgledalo tiho i hladno, kao sneg koji nam je bio *pod nogama*.) (Agaliu i dr. 2005: 394).

Për të gjithë ata që duan të shijojnë një jetë luksi *nën tokë*, ekziston një suitë e ndodhur 155 metra në brendësinë e tokës, në një hotel suedez... (Za sve

one koji žele da okuse luksuzan život *pod zemljom*, postoji apartman koji se nalazi 155 m u unutrašnjosti zemlje, u jednom švedskom hotelu...) (RK).

Minatorët vijojnë grevën e tyre *nën tokë*. (Rudari nastavljaju štrajk *pod zemljom*.) (KD).

Mua nuk më interesoi dhe nuk kishte pse të më interesonte ai medaljon, të cilin ajo e hoqi dhe e vendosi *nën jastëk*. (Nije me interesovalo i nije bilo razloga zašto bi me interesovao taj medaljon, koji je skinula i stavila *pod jastuk*.) (Kongoli 2003: 87).

Para se të largohesha, blija një shishe gjysmëlitreshe, e fusja në xhepin e xhakëtës *nën pardesy* dhe në gjashtë fiks ngjisja shkallët e errëta të pallatit... (Pre nego što bih krenuo, kupovao bih polulitarsku flašu, stavaljao je u džep jakne, *ispod kaputa* i tačno u šest penjao bih se uz mračne stepenice zgrade...) (Kongoli 2003: 92).

- Kao i u slučaju predloga *mbi*, koji je dobio preneseno značenje i predlog *nën* ima preneseno značenje. Njime se označava da je nešto za stepen ispod prosečnog, normalnog ili potrebnog:

Shqetësim janë fëmijët *nën peshë*. (Ono što izaziva uznemirenost su *neuhranjena deca*.) (RM).

Dukshëm *nën mesataren* e vendit janë qarqet malore. (Vidljivo *ispod proseka* prihoda u zemlji su okruzi koji se nalaze u planinskim predelima.) (KD).

Problemi ynë i madh janë bebet *nën peshë*. (Naš veliki problem su *nedonošćad*.)

Në këtë film, lehoven të hyjnë fëmijë *nën moshën* 16 vjeç. (Ovaj film mogu pogledati i deca *ispod* 16 godina.) (Gjoza 2006: 54).

U publicističkom i naučnom stilu konstrukcija s predlogom *nën* ima i uzročno značenje. U tom smislu predlog često prati i jedna određena grupa imenica, kao: *ndikim, drejtim, pretekst, udhëheqje, veprim (uticaj, proac, izgovor, rukovođenje, radnja)itd.*:

“Real Madrid” shënon 101 gola, *nën udhëheqjen* e Mourinhos. („Real Madrid” postigao 101 gol *pod rukovodstvom* Murinja.) (KD).

Është zbuluar se djemtë, *nën ndikimin* e kafeinës qëndrojnë më gjatë përpara kompjuterit për të përfunduar lojërat, ndërsa te vajzat nuk është vërejtur një efekt i tillë. (Otkriveno je da se mladići *pod uticajem* kofeina zadržavaju duže kraj kompjutera kako bi završili igrice koje igraju, dok kod devojaka nije primećen takav efekat.) (RK).

- sredstvo kojim se nešto prikriva, prava namera, identitet i sl. :

Nën maskën e mirësisë m'u afrua vetëm të më lëndonte. (Glumeći dobru osobu približila mi se samo da me povredi; u bukv. prevodu - *Pod maskom* dobrote približila mi se samo da me povredi.)

Fshihej *nën një emër* të rremë për shumë vjetësh. (Dugo godina se krio *pod* lažnim imenom.)

Dhe Maria vazhdoi luftën *nën maskën* e paqes. (I Marija je nastavila rat *pod maskom* mira.)

Ernest Koliqi shkroi *nën pseudonimet* Hilushi, Hilush Vilza dhe Borizani. (Ernest Kolići je pisao *pod pseudonimima* Hiljuši, Hiljuši Viljza i Borizani.) (Elsi 2006: 73).

- predmet, sredstvo ili prirodnu pojavu koja deluje nad nekom osobom, nekim predmetom ili pojmom iz prirode:

Qëndrimi i fëmijve *nën rrezet* e forta të diellit mund të shkaktojë djegie brenda 10 minutash. (Izloženost dece jakim sunčevim *zracima* može da izazove opekotine u roku od 10 minuta.) (RM).

Aktorja është akuzuar pasi kishte drejtuar makinen *nën ndikimin* e barnave gjumëdhënëse. (Glumica je optužena je zbog toga što je vozila *pod uticajem* lekova koji izazivaju pospanost.) (RK).

Ndeshja u zhvillua në një temperaturë të ftohtë dhe *nën një shi* të rrëmbyeshëm. (Utakmica je odigrana po vrlo niskoj temperaturi i *pod* jakom *kišom*.)

Sytë e maceve janë me fosfor dhe kjo gjë dallohet sidomos natën *nën dritën* e hënës. (Mačije oči sadrže fosfor i to dolazi do izražaja naročito noću *pod* mesečevom *svetlošću*.) (RM).

- stanje zavisnosti od nekoga ili nečega; situacije i okolnosti u kojima se neko ili nešto nalazi a koje ne podrazumevaju njihovo samostalno odlučivanje:

Ushtarët ishin *nën komandën* e Edmondit. (Vojnici su bili *pod Edmondovom komandom.*) (RM).

Ata vazhdimisht kanë qenë *nën thundrën* e popujve numerikisht më të mëdhenj. (Oni su stalno bili *pod petama* brojčano većih naroda; Stalno su bili potlačeni od strane brojčano većih naroda.) (Elsi 1995: 78).

Fëmijët janë *nën kujdesin* e prindërve. (Deca su *pod starateljstvom* roditelja.)

Mësuesit dhe personat e tjerë që kanë *nën mbikëqyrje* të mitur janë përgjegjës për zhvillimin e tyre. (Uçitelji i ostale osobe koje su zadužene za *nadziranje* maloletnih osoba su odgovorne za njihov razvoj.) (RK).

- uzrok neke radnje, pojave, stanja:

Ky indeks ka humbur një të tretën e vlerës nga fillimi i korrikut, *nën ndikimin* e frikës se bankat do të humbin miliarda dollarë në bono qeveritare...(Ovaj indeks je izgubio trećinu svoje vrednosti od početka juna, *pod uticajem* straha da će banke izgubiti milijarde dolara u državnim obveznicama...) (KD).

Nën përshtypjen e kënaqësisë së përjetuar të dashurisë së parë ajo ia premtoi këtë. (*Pod utiskom* doživljenog zadovoljstva koje je izazvala prva ljubav ona mu je to i obećala.) (Dones 2002: 114).

Nën shtytjen e komunitetit ndërkombëtar u zhvillua një tryezë e rrumbullakët mes partive politike parlamentare... (*Na podstrek* međunarodne zajednice organizovan je okrugli sto za parlamentarne političke partije....) (KD).

- zvuk, buku ili glasove koji prate neko stanje ili radnju:

Nën tingujt e muzikës dhe fishekzjarrëve, qyteti ynë shënon ndërrimin e moteve. (*Uz muziku* i vatromet naš grad obeležava dolazak Nove godine.)

Banorët ishin zgjuar *nën krismat* e armëve. (Stanovnici su se probudili *uz pucnjavu* oružja.) (KD).

Një romancë *nën zhurmën* e dallgëve. (Romansa *uz zvuke* talasa.)

Sonte gjeta rastin më të mirë të qaja... të qaja nën zhurmën e shiut. (Veçeras sam našla najbolju priliku da plačem... da plačem *uz zvuke* kiše koja pada.)

Ka folur nën zhurmën e një fontane uji. (Govorio je *uz žubor* fontane.)

Pranë nesh, nën sigurimin e fortë dhe nën zhurmën e sirenave të automjeteve të policisë, kaluan disa xhipsa. (Pod jakim obezbeđenjem i *bukom* sirena policijskih kola, kraj nas su prošla dva džipa.) (RM).

- u izrazima i frazama:

tada može označavati kako ili na koji način se obavlja neka radnja, kao i mesto na kome se neko ili nešto nalazi ili obavlja neka radnja:

Dardha *nën dardhë* bie. (Ne pada iver daleko od klade; Gde će kruška da padne nego ispod kruške!?!; Kruška pada *ispod kruške*.)

Qesh *nën hundë*. (Zadirkuje; Šali se na nečiji račun.)

Flet *nën zë*. (Govori tiho.) (FGJSH 1981: 1231).

Punon *nën rrogz*. (Radi iza leđa (nekome).) (FGJSH 1981: 1231).

8.1.8. Predloško-padežna konstrukcija u akuzativu sa predlogom *ndër* (*među, između*)

Konstrukcija sa predlogom *ndër* može da označava:

- celinu, grupu živih bića, predmeta, stvari određene klase ili vrste iz koje se izdvaja jedna ili nekoliko osoba, ili kada je grupa predmeta ili stvari u pitanju, jedan ili nekoliko predmeta koji su nosioci određene osobine, karakteristike na najvišem ili najnižem nivou u odnosu na ostale. Kao u sledećim primerima:

Plazhi i Drimadhes, *ndër më të bukurit* e Rivierës (Plaža Drimada, *jedna od najlepših* na Rivijeri.) (Shqit).

Arsimi është *një ndër investimet* më të mira që mund të bëjë një shtet. (Obrazovanje je *jedna od najboljih investicija* koju država može da napravi.) (KD).

Hotelet e Gjenevës janë *ndër më të shtrenjtat* në botë. (Ženevski hoteli su *među najskupljim* na svetu.)

Dhuna vazhdon të jetë *një ndër fenomenet* më problematike në shoqërinë tonë... (Nasilje nastavlja da bude *jedna od najproblematicnijih pojava* u našem društvu ...) (RM).

- ili jednostavno isticanje da je nešto ili neko deo neke celine ili grupe:

Një ndër ta ishte shumë i hijshëm. (*Jedan od njih* bio je vrlo lep.)

Një ndër ta ishte zoti Xhorxh. (*Jedan od njih* bio je gospodin Džordž.)

Ndër ata fëmijë ishte edhe Edmondi. (*Među tom decom*, bio je i Edmond.)

Gotleb lidhi martesë me Ema Kurz, me të cilën kishte pesë fëmijë, *një ndër ata* ishte edhe Paul Daimler. (Gotleb se oženio se Emom Kurc, sa kojom je imao petoro dece, *jedno od njih* bio je i Paul Dajmler.) (RM).

- Konstrukcija sa ovim predlogom može imati i mesno značenje. U tom slučaju drugi član konstrukcije je imenica koja označava deo tela ili lična zamenica, kao na primer: *ndër duar, ndër dhëmbë, ndër këmbë, ndër sy, ndër ne, ndër ju, ndër ta*. Mišljenja smo da bi se ovde mogla dodati i imenica mend (*ndër mend*) koja se prevodi kao razum, um, pamet u srpskom i koja nije deo tela u klasičnom smislu reči. Koja je mnogo više od toga jer bi se svakako mogla doživeti i kao deo našeg telesnog i kao deo našeg duhovnog. Ali, opet kao prostor koji je lokalizovan u našem telu.

Më bie *ndër mend*. (Pada mi *na pamet*; u bukv. prevodu: Pada mi među mislima)

Kam *ndër mend* të... (Nameravam da...; u bukv. prevodu: Imam među mislima, *imam na umu, u pameti*...)

Siç duket, kanë *ndër mend* të derdhin topa më të mëdhenj se ata që barten zakonisht me deve. (Kako izgleda, *nameravaju* da izliju veće topove od onih koji se obično prenose kamilama.) (Kadare 1980: 15).

Jam me shpirt *ndër dhëmbë* (Vrlo mi je loše; jedva sam živ; jedva dišem; u bukv. prevodu: Sa dušom *među zubima* sam.)

I ra *ndër këmbë*. (Pao mu je *pod noge*; Ponizno ga je molio.)

Më vjen shumë keq ta them *ndër sy*. (Vrlo mi žao što ti ovo kažem *u lice*.)

Ndër ju, unë jam më i miri. (*Među vama*, ja sam najbolji.)

Kjo figurë mitologjike është e njohur jo vetëm në Ballkan, por edhe në botën arabe, nga duhet të ketë ardhur *ndër ne*. (Ovo mitološko biće je poznato ne samo na Balkanu, već i u arapskom svetu odakle je izgleda došlo *do nas*; bukv. prevod: među nas) (RK).

Jeton *ndër ta*. (Živi među njima.) (FGJSH 1981: 1207).

I hynë *ndër hundë*. (Meša se u tuđi posao; Dosađuje.)

8.1.9. Predloško-padežna konstrukcija u akuzativu sa predlogom *nëpër* (kroz, po, preko)

Konstrukcija kojoj prethodi predlog *nëpër* označava:

- mesto preko koga ili kroz koje se odvija neko kretanje

Kaloi *nëpër rrugë* dhe u ndal para kinemasë. (Prešao je *preko ulice* i zaustavio se ispred bioskopa.) (Šuška 1997: 125).

Nëpër rrugët kryesore qarkullojnë vazhdimisht vetura, autobusë dhe automjete të tjera. (Kroz glavne *ulice* stalno cirkulišu kola, autobusi i ostala motorna vozila.) (Šuška 1997: 55).

E kërkoi *nëpër pyll*. (Tražio ga je *po šumi*.) (FGJSH 1981: 1237).

Astrologu kaloi *nëpër vendin* ku llagëmi merrte një pjerrësi të papritur. (Astrolog je prošao *kroz deo* gde se lagum neočekivano pretvarao u strm prostor.) (Kadare 1980: 125).

Ullug beu dhe ndihmësi i tij vrapuan *nëpër llagëm*. (Ulug beg i njegov pomoćnik su trčali *kroz lagum*.) (Kadare 1980: 127).

... Po ndërkaq vuri re se tjetri e dëgjonte me një mospërfillje të tillë, thua se nuk kishte kaluar kurrë *nëpër atë rrugë*. (...Primetio je da ga je sagovornik slušao s takvim omalovažavanjem, kao da nikada nije prošao *tim putem*.) (Kadare 1999: 12).

Gjithmonë duke shkelur lehtë eci *nëpër një mesore* të ngushtë, hapi një derë dhe u gjend në një kthinë të gjatë, të mbyllur, që merrte dritë nga një frëngji e pullazit. (Gazeći uvek lagano hodao je *kroz uzani hodnik*, otvorio je vrata i našao se u dugačkoj, zatvorenoj prostoriji u koju je svetlost dopirala kroz mazgal na krovu.) (Kadare 1999: 13).

Dhe të gjitha i kishte pikturuar ai plak i zgjebosur që vërtitej me bastun *nëpër galeri*. (I sve ih je naslikao onaj šugavi starac koji se vrteo s štapom *po galeriji*.) (Gjoza 2006: 67).

- Ovaj predlog može pratiti i imenica koja označava deo tela ili samo telo (*nëpër duar, nëpër këmbë, nëpër gishta, nëpër trup, ali i nëpër mend*). Takva konstrukcija označava mesto, ali u nekim slučajevima može imati i figurativno značenje:

Dy-tri herë Dianës i kishte shkuar *nëpër mend* se ndoshta ... (Dva-tri puta Diani je prošlo *kroz glavu* da možda...) (Kadare 1980a: 56).

Marr *nëpër këmbë*. (Zlostavljeni; maltretirati nekoga)

Më iku *nëpër duar*. (Pobegao mi je.)

- mesto na kome se nešto ili neko nalazi ili na kome se dešava radnja:

Çiftet shpërndaheshin *nëpër sallë*, larg njëri-tjetrit dhe filmi ishte gjëja e fundit që u interesonte. (Parovi bi se raštrkali *po sali*, daleko jedni od drugih a film je bio poslednja stvar koja ih je interesovala.) (Kongoli 2003: 85).

Në një errësirë të plotë, duke u kujdesur të mos thyeja qafën *nëpër shkallë*, mbërrita atje ku duhej. (U potpunom mraku, vodeći računa da ne slomim vrat *na stepenicama*, stigao sam tamo gde je trebalo.) (Kongoli: 87)

Vjehrra atë ditë kish sulmin e përjavshëm *nëpër dyqanet* e modës. (Tašta je tog dana imala nedeljni napad kupovine *po buticima*.) (Dones 2002: 101).

Nëpër mure ishin varura fotografitë e vjetra. (*Po zidovima* su bile okačene stare fotografije.)

Njëra nga kusherirat futi kokën, më tha se *nëpër shkallë* po dëgjoheshin hapat e tyre dhe do të bëja mirë t'i prisja te dera. (Jedna od rođaka je uvukla glavu unutra, rekla mi da se *na stepenicama* čuju njihovi koraci i da bi bilo bolje da ih čekam na vratima.) (Kongoli 2003: 117).

Sytë më zunë vetëm dikë me syze optike që po vinte drejt meje bashkë me Irmën, të cilin e ngatërrova me një nip të Margës, që shpesh e shoqëronte Irmën *nëpër disko*. (Primetio sam samo nekoga sa naočarima ko je išao ka meni zajedno s Irmom, i koga sam pomešao sa jednim Marginim bratancem koji je često izlazio s Irmom *po diskotekama*.) (Kongoli 2003: 118).

-mesto može biti shvaćeno i u širem kontekstu, kao medijum preko koga je nešto objavljeno:

Të nesërmen u shkruajt shumë *nëpër gazeta* për një piktor të madh që kishte pikturuar tërë jetën nudo me pastel. (Sutradan je *po novinama* mnogo pisano o velikom slikaru koji je ceo svoj život slikao aktove u pastelu.) (Gjoza 2006: 67).

8.2. Predložko-padežne konstrukcije u akuzativu u srpskom jeziku

Akuzativ je prvenstveno padež objekta. U konstrukcijama ovog padeža može se javiti više predloga, kao što su: *kroz, niz, uz, na, o, u, po, mimo, među, nad, pod, pored, za*.

8.2.1. Predložko-padežna konstrukcija u akuzativu s predlogom *kroz* označava da nešto prolazi s jedne na drugu stranu pojma označenog imenicom u tom padežu, da se kreće između njegovih delova ili prostorom koji taj pojam obuhvata:

Kroz prozor Arsenove sobe na sedmom spratu hotela „Paradise“, videlo se ono što obično Evropljanin zamišlja i očekuje od Njujorka.... (Kapor 1984: 17).

Za jednog Kozilijanca naviknutog od detinjstva na sklad ostrvskih gradova, koji su još u petom veku podizani po strogim planovima na temeljima grčkih i rimskih kastruma, pogled *kroz hotelski prozor* izazivao je nešto slično osećanju bekstva... (Kapor 1984: 17).

Lida je isto tvrda i ćutljiva, gleda *kroz staklo kafića* „La Revolusion“ kako pahulje prave u žardinjeri malu belu planinu. (Arsić 2009: 139).

U saradnji sa 17 svetskih muzeja, Google nam je omogućio da istražujemo istoriju umetnosti putujući *kroz hodnike* nepreglednih galerija. (Blic).

-Ništa se nemoj smijati,- govorio je *kroz uski otvor* na vratima uzbuđeni mladić. (Andrić 1962: 136).

Put vodi *kroz pustinju*, naseljenih mesta celom dužinom uopšte nema.

U leto četvrte godine prošao je *kroz kasabu* prvi voz, okićen zelenilom i zastavama. (Andrić 1962: 268).

- Svetlost, zvuk, glas, vibracija prolaze kroz izvestan prostor ili materiju dok ne budu percipirani našim čulima. Njihovo prostiranje, prodiranje ili širenje ide preko određenog kanala (posrednika). Konstrukcije koje ukazuju na njihovo kretanje su uglavnom konstrukcije koje podrazumevaju predlog *kroz*:

Odjek njenog dozivanja se širio *kroz pećinu*.

Jedva vidljiva svetlost probijala se *kroz gustu maglu*. (razg.).

Svetlost je dopirala *kroz severni prozor* njene iskošene kućice, razlivala se preko radnog stola i padala direktno meni u krilo. (razg.).

- Kretanje ne mora nužno biti shvaćeno kao prolaženje s jedne strane pojma na drugu. Akcenat može biti i na sâmom kretanju i konstrukcija sa predlogom *kroz* može označavati sâmo kretanje u granicama pojma:

Posle skoro dva kilometara vožnje *kroz mrak*, primićemo se izlazu.

Kroz moju glavu i dalje su nezadrživo jurišali frejmovi sada već izgubljene sreće. (razg.).

Kroz grad se brzo proširila vest o tom skandalu. (razg.).

Kroz njene vene tekla je ta čudna krv, znala je da će je njen huk večitio pratiti i odzvanjati joj u ušima. (razg.).

Osećanje potpune nemoći prođe *kroz Paola* i njegov nekada iskričavi pogled sada je bio nalik ugašenom fenjeru. (razg.).

- vreme (u toku kojeg vremena se dešavalo, vršilo ili bilo ono što se iskazuje upravnim glagolom):

Grbovi Srbije su se *kroz vekove* menjali, dobijali ili gubili neke elemente grba, ali su uvek zadržavali osnovne simbole državnosti i državotvornosti. (Pol.).

Iako su se ideali ženske lepote smenjivali *kroz vekove*, ženska potreba za šminkanjem i ulepšavanjem ostala je ista.

Sve to može ljudima da pruži, *kroz vekove* da pruža, jedna građevina, kad je lepa i jaka. (Andrić 1962: 124).

- može imati funkciju odredbe za način:

Svega se sećam kao *kroz san*. (razg.).

Kroz suze je pratio njeno pojavljivanje na televiziji ali joj to nikada nije rekao. (razg.).

Vrata stana u jednoj zgradi u Beogradu se otvaraju i iza njih istrčava petogodišnji dečak i *kroz suze* traži oca.

Svi monasi su ćutali oborene glave, samo je stari otac Ilija *kroz jecanje* odgovorio da onaj koga traže nije više među njima.

On je to rekao dva puta *kroz smeh*. (razg.).

Terao je šegu, nemilosrdan, dok je pobeledi Šumanović, srubljen, gledao *kroz njega i kroz mene, i kroz zidove*, preko načičkanih glava. (Velmar-Janković 1995: 78).

Dobar deo ovih konstrukcija su i predložki izrazi koje često srećemo u književnom jeziku, ali i u jeziku svakodnevnice komunikacije:

Danas sam mu *progledala kroz prste*, ali već od sutra moraće više da se trudi.

Rado bismo ih malo *propustili kroz ruke*.

Sve *gleda kroz ružičaste naočare*. (razg.).

Pobedili su i provukli se *kroz iglene uši* do polufinala!

Njih dvojica su prošli *kroz sito i rešeto* zajedno. (razg.).

Predložko-padežna konstrukcija u akuzativu s predlogom *niz*

Akuzativ + predlog *niz* označava kretanje, usmerenost od gornje strane pojma označenog imenicom u akuzativu prema donjoj:

Mladić je ćutao, a *niz obraze* su mu se slivale suze. (razg.).

Začuo sam tutnjavu, a onda sam ugledao autobus kako velikom brzinom juri *niz ulicu*. (Pol.).

Svi smo sigurno primetili pse koji vuku svoje vlasnike *niz ulicu*, očajnički pokušavajući da dođu do svog omiljenog žbuna, drveta ili klupice... (Blic).

Verovatno bi deo po deo mene postepeno izumirao dok mi se D3s (fotoapararat marke Nikon) kotrlja *niz put*, ali za razliku od mene ovaj čovek je bio sasvim pribran.

Pruga je išla *niz Drinu*, onom strminom ispod Mejdana, usečena u breg...(Andrić 1962: 269).

Duša ludaka je uvek detinjasta, uvek spremna da se spušta *niz tobogan*. (Arsić 2009: 20).

8.2.2. Predložko-padežna konstrukcija u akuzativu s predlogom *uz*

- Suprotan pravac kretanja, tj. kretanje od donjeg kraja pojma prema gornjem označava predložko-padežna konstrukcija u akuzativ + predlog *uz*. Može označavati i da se nešto nalazi u neposrednoj blizini pojma koji je označen imenicom u akuzativu (živo biće, predmet, stvar):

Ona se okrenu i pođe *uz stepenice*.

Ali dete pomisli šta mu je otac rekao, pa izađe napolje i pođe *uz potok* u drugu vodenicu. (narodna pripovetka, *Laž za opkladu*).

U gore navedenom primeru predložko-padežna konstrukcija se može razumeti kao konstrukcija koja ima oba značenja. Možemo je doživeti kao kretanje od donjeg kraja pojma ka gornjem (da se dete kretalo od niže ka višoj tački), ali i kao kretanje koje podrazumeva paralelnost ili neposrednu blizinu sa pojmom označenim imenicom u akuzativu. Dok je u većini slučajeva ta distinkcija jasna:

Uz samu ivicu gornjih i donjih trepavica nanosite olovku, najbolje tamno smeđu da biste izbegli dramatičan izgled. (Blic).

Skijaš ili border koji se kreće peške mora se kretati *uz samu ivicu staze*.

Retimno je gradić lep kao veseli dečiji crteži, sav u kućama živih boja i sa nizom načičkanih restorana *uz obalu*. (Jovanović 2009: 189).

Izvučite prste, napravite puža od pramena i pričvrstite ga šnalicom *uz glavu*. (Blic).

Poređali su se *uza zid* i čekali šta će dalje da bude. (razg.).

Ne znam šta toliko privlači ovog malog mešanca pa je spreman da se popne *uz ogradu* visoku oko dva metra.

Tik *uz njen obraz* priljubio se predivan crni pramen njene kose. (razg.).

Kada je reč o konstrukciji u okviru koje se pojavljuje apstraktna imenica + predlog *uz*, takva konstrukcija najčešće ima funkciju dopune ili je reč o izrazu:

Stambeni krediti *uz učešće*.

Uz adekvatnu nadoknadu, uz odgovarajuću negu, uz odgovarajuću zaštitu,...

Još jedan važan uslov za dobijanje stambenog kredita *uz subvenciju* države je minimalno učešće korisnika u iznosu od 5% ukupno odobrenog kredita. (Blic).

- istovremenost dveju radnji:

Uz oštar zvuk motora podrhtavao je i asfalt pod njenim nogama. (razg.).

Čim „mlada“ uđe u novi dom, prisutni *uz ciku i vrisku* cepaju kapu i maramu sa glava svekra i svekrve. (Pol.).

Potom *uz zvuke mandolina i pesmu* gosti idu u kafanu ili na pijacu na belu kafu sa koromanima.

Zbog njene i njenog setnog pogleda mladići će noćima *uz zvuke mandolina* zavijati pod njenim prozorom.

Uz beogradske vesti prekidane džinglovima i upozorenjima o zabrinjavajućem rastu temperature, Lida žuri na posao u strahu da će zakasniti. (Arsić 2009: 108).

8.2.3. Predložko-padežne konstrukcije u akuzativu s predlozima: *na, u, o i po*

Gore pomenuti pedlozi su predlozi koji se javljaju i u okviru predložko-padežnih konstrukcija u lokativu, naravno uz drugačiju rekciju. Ovim predlozima se označava zauzimanje određenog mesta posle izvesnog kretanja koje se označava upravnim glagolom.

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *na* označava mesto završetka kretanja ili pretpostavku da se to kretanje završava na površini nekog pojma, odnosno na njegovom gornjem kraju ili da se nešto stavlja na gornju stranu nečega:

Popela se *na tvrđavu* i odatle posmatrala predivan mediteranski grad koji se kupao u suncu. (razg.).

Hitro, kao mačka, popela se *na drvo* ostavivši nas u totalnom šoku. (razg.).

Pomalo crveni u licu i zadihani stigli smo *na ručak*. (razg.).

Uzletela je *na ulicu* i u panici zaustavila prva kola koja su joj išla u susret. (razg.).

Pažljivo ga stavlja *na dlan* razgledajući okca na krilima. (Arsić 2009: 171).

Videvši Sofronija, mog kućnog ljubimca, skočila je *na stolicu* i nije disala. (razg.).

Ušao je sav besan i *na sto* bacio knjige. (razg.).

Četke u mikado poziciji kaplju, otoresaju višak slikarskog ludila *na umazanu krp* među tubama. (Arsić 2009: 98).

Popeo se *na krov* i u znak protesta počeo da peva. (razg.).

Odlazi *na sprat* sa dečacima, lucprdastim vukodlacima koje mnogo voli, jer su surovi i neoprezni u svojoj iskrenosti. (Arsić 2009: 39).

- odredba mesta radnje upravnog glagola:

Na podijum se penju muzičari u havajkama, dvojica sa slamnim šeširima čije oklembesene trake oko vrata vise čak do struka. (Arsić 2009: 66).

Lida ponekad postoji i u Mangu, jer *na jednobojni kostur* sveta navlači šarenilo, kao kad slikar *na skicu* stavlja boju. (Arsić 2009: 112).

Prvo španuje platno *na blind ram*, psujući prodavca koji joj je uvalio neko rumunsko đubre prepuno grumuljica... (Arsić 2009: 99).

Kesu iznosi *na ulicu* i spušta je pored kontejnera. (Arsić 2009: 149).

Pre rastanka, Branko malo drema oslonjen *na volan*. (Arsić 2009: 177).

- usmerenost, upravljenost (pogleda, misli ili nečeg sličnog) na neki pojam ili bilo kakvu namenu:

Nek Vam je *na čast / zdravlje!* (razg.).

Na prvi pogled učinilo mu se da je izrazito vitka. (razg.).

Čekao je *na priliku* da joj opet nešto prebaci iako je znao da ona nije razlog njegovog nezadovoljstva. (razg.).

Skakali su *na svaku njenu reč* i po njihovom mišljenju ona je bila isuviše buntovna za njihovu familiju. (razg.).

Kidiše *na nju*, šišti i grgolji, a onda opet onaj čeznutljiv krik od kojeg se Duški cepa srce. (Arsić 2009: 101).

Pomišljao je i *na ono najgore*, ali je nekako izgurao taj težak period. (razg.).
- uz glagol *ličiti*, *podsećati* ukazuju na sličnost sa nekim ili nečim:

Kulturni centar liči *na veliki terarijum*. (Arsić 2009: 109).

Za njima ostaje palilulska rupa, smeštena poput mrtvaje u prostor bez provetravanja, sa crvenom neonskom reklamom diskonta BIM SLAVIJA koji, iako liči *na veliku vulkanizersku radnju* punu guma, prodaje jeftine mesne preradevine. (Arsić 2009: 172).

Sa ušiju skida teške srebrne minđuše, koje su joj nezatno razvukle resice i čiji visuljak, što je udara po vratu, liči *na kritske sekire* sa ulaza u Lavirint. (Arsić 2009: 75).

... Nije prošlo ni petnaestak minuta a na vratima već stoji dečko sa pank frizurom u majici bez rukava i kaubojkama, koje na plus trideset i tri, dok proviruju iz nogavica farmerki, neodoljivo podsećaju *na prepečene kifle*. (Arsić 2009: 102).

Grad uopšte ne liči *na Beograd*, ali čim vidim ljude kako sede po baštama mnogobrojnih kafića, Rome što mole na ulici, čak i poneki „spaćek“ koji prođe, sve me nekako neodoljivo podseća na Beograd. (razg.).

Beograd i tadašnji automobili koji su se u njemu vozili, ličili su mi *na pokretni muzej na točkovima*. (Pol.).

- Uz glagole: *misliti*, *pomisliti*, *izbrojati*, *raditi* ima funkciju glagolske dopune:

Sa svojom štulom nisam mogao misliti ni *na konja* ni *na rat*, te sam se morao, hteo ne hteo, navikavati, koliko sam mogao, na sedenje kod kuće. (Pol.).

Mislila sam *na onaj tup bol* koji se iznenada, ali sa takvom preciznošću, pojavljuje i lomi ti dah u grudima. (razg.).

Ponekad *pomislim na njega*, ali svojim mislima ne dam da njegovu sliku dugo nose kroz etar. (razg.).

Mislim *na svoje* i taj osećaj me već duže vreme drži. (razg.).

Prave prijatelje možeš izbrojati *na prste jedne ruke*. (razg.).

Radim *na sat* ali mi dobro plaćaju i nema razloga da se žalim. (razg.).

Radi *na nadnicu* jer mu je tako lakše i ima osećaj da ga neće prevariti. (razg.).

- atributa:

Osuđenik na smrt organizovao takmičenje u vicevima (Blic).

Ako se već otiskuješ na otvoreno more gde može tako nešto da se desi onda ne ideš *brodom na jedra*. (razg.).

Samo što na svoje čelo nije nalepila etiketu- *Kuća na prodaju*. (razg.).

Stolovi na rasklapanje su se baš divno uklopili uz garnituru u kuhinji.

- rastojanje

koje nam pokazuje koliko je nešto udaljeno od nas ili nekog entiteta, ali i rastojanje na kojem se nešto nalazi :

Znanje celog sveta sada se nalazi na samo *na par klikova*.

U svakom slučaju, muzika je nastala uz pomoć rekvizita koji su se nalazili *na dohvat ruke* prvobitnih ljudi... (Blic).

Na dva metra od semafora nalazi se kiosk. Tu ću te čekati. (razg.).

Ne mora uvek označavati rastojanje već može imati funkciju jedinice za meru:

Odlazim *na nekoliko dana*, brzo ću se vratiti. (razg.).

Putuje *na godinu dana* u Afriku i zato bi bilo bolje da odeš i pozdraviš se s njim. (razg.).

... Nije prošlo ni petnaestak minuta a na vratima već stoji dečko sa pank frizurom u majici bez rukava i kaubojkama, koje *na plus trideset i tri*, dok proviruju iz nogavica farmerki, neodoljivo podsećaju na prepečene kifle. (Arsić 2009: 102).

- odredba za način:

Na brzinu navlači svoju dugu haljinu i popravlja šminku. (razg.).

Radi *na svoju štetu*. (razg.).

Oduvek je bio *na svoju ruku*. (razg.).

Napraviću *na brzinu* malu skicu. (Arsić 2009: 114).

Konstrukcija sa predlogom u prvenstveno označava završetak kretanja i usmerenost ka unutrašnjosti pojma, ka nečemu što se nalazi u granicama, među delovima ili na ograničenom prostoru datog pojma koji je označen imenicom u akuzativu. Konstrukcija s predlogom u označava i bilo kakvu vrstu kretanja i usmerenosti u pravcu pojma označenog imenicom u akuzativu :

Duška gura štafelaj *u čošak*. (Arsić 2009: 103).

Odlaze četke *u teglu* dopola napunjenu razređivačem. (Arsić 2009: 103).

Svetlost se polako povlači *u tube s bojom*, a na njeno mesto dolazi razređen štamparski slog noći, sve crnji i sve gušći. (Arsić 2009: 103).

Ušavši pre njega, Lida se, baveći se suknjama koje su spale s vešalica, čudi koliko to on dugo gleda *u izlog*. (Arsić 2009: 110).

U kafić ulazi devojka nevešto gazeći u stranu iskrivljenim potpeticama, mladić iza nje otresa kišobran. (Arsić 2009: 140).

Lida svaki čas gleda *u mobilni* koji ne pokazuje propušten poziv, proverava da ga slučajno nije ostavila na vibraciji... (Arsić 2009: 178).

Urlik se vraćao *u utrobu*, cepao mi žile i dah ali sam se i ja već vraćala *u sobu*, među četvoricu a pred njega. (Velmar-Janković 1995: 27).

Obojica usredsređeno gledaju *u plamen* koji ispred fotografije pali neka tuđa ruka. (Arsić 2009: 63).

Poslovođa treskanjem prekida slaganje korpi, odlazi *u pomoćnu prostoriju* zakrčenu kartonskim kutijama i pronosi pored Lidine glave, kao kakav olimpijski nosač baklje, vileda krpku. (Arsić 2009: 24).

Lida stavlja tortu *u mračni frižider*. (Arsić 2009: 31).

U Grčku sam krenula umorna od nagađanja hoće li biti tamo ili ne. (Jovanović 2009: 36).

- može imati funkciju odredbe za vreme, ukazujući na radnju koja se dešava u sadašnjosti ali i na radnju koja se dešavala u jednom određenom periodu ili trenutku u prošlosti:

U gluvo doba noći, začuo se snažan krik koji nas je sve probudio. (razg.).

U taj čas preda mnogom se stvori neka šarena mačka ostavljajući me potpuno zatečenom. (razg.).

U ponoć će se popaliti sva svetla na tornju. (razg.).

Naime, još *u vreme starih Grka* vino je dobilo status pića kojim se iskazuje zdravlje, bogatstvo i uspeh, pa je bilo neizostavni pratilac većine proslava i verskih svečanosti... (Blic).

U proleće provodimo više vremena napolju, izlažući kožu uticajima sunca i vetra, ali i smoga i zagađenja, što znači da joj je potrebna posebna nega. (Blic)

Mobilni zvrči *u rano subotnje jutro*. (Arsić 2009: 23).

Ako je vreme velikih vrućina, najbolje je krenuti na put *u ranu zoru* ili u ranim večernjim satima, dok nema jakog sunca i gužve u saobraćaju.

U rano jutro 5.maja te daleke 1936. godine rođen je moj otac.

Videćemo se *u nedelju*. (razg.).

U leto četvrte godine prošao je kroz kasabu prvi voz... (Andrić 1962: 268).

- odredba za način:

Svi govore *u isti glas* i svi o istom.

Prati me *u stopu* i ne da mi da dišem. (razg.).

Pošto više nisu mogli da sviraju klavir *u četiri ruke*, kao nekad, Sanja se izvežbala da sama svira svoju omiljenu kompoziciju „Za Elizitu“... (Kapor 2003: 76).

Kružić sunca prati je *u stopu* drmusajući se na metalnoj kopči cegera, koji Lida kači kod naslaganih žičanih korpi... (Arsić 2009: 23).

Obratio sam se njegovom kolegi koji mi je sve *u tančine* objasnio.

- Konstrukcija sa predlogom *u* može označavati promenu- određenog položaja, stanja ili raspoloženja u nešto drugo (neko drugo stanje, raspoloženje ili položaj) i transformaciju. Može ukazivati i na neku vrstu usmerenosti u pravcu pojma označenog imenicom u akuzativu. U ovom slučaju predložko-padežna konstrukcija najčešće ima funkciju dopune:

Naše selo se zbog kiše koja je padala danima pretvorio *u jezero*.

Bez ikakvog razloga briznula je *u plač*. (razg.).

Nekako naglo i neočekivano utonula je *u depresiju i tugu* iako za to nije imala realnih razloga. (razg.).

Iz guste tame susednog dvorišta čuju se krici koji se pretvaraju *u smeh* pa *u režanje*. (Arsić 2009: 20).

U međuplanetarnom prostoru stoje rojevi različito raspoređeni, osipaju se munjevitim prolazanjem meteora, od ponora do ponora, pretvaraju se *u mravinjak* koji struji kroz Duškine palčeve. (Arsić 2009: 155).

Vrelina leta sa udaljenih livada pretvara se *u drhturavu jaru* nad asfaltom, koju opusteli grad nema kome da podari. (Arsić 2009: 108).

Zgrčila se *u fetusni položaj* i tiho jecala. (razg.).

Konstrukcija sa predlogom o uglavnom označava završetak nekog kretanja ili pomeranja. U akuzativu je imenica koja označava ime predmeta, pojma, entiteta na kome se završava pomeranje nekog drugog predmeta, pojma, entiteta koji se za njega vezuje, kači, veša i zadržava pri svom kretanju:

Torbu je obesila *o kvaku* kuhinjskih vrata i zadihano sela za sto. (razg.).

Obesila mu se *o vrat*, pa ne pušta. (razg.).

Očešala se *o njegovo rame* i bez reči izvinjenja nastavila da se probija dalje kroz gomilu. (razg.).

Ko izađe poslednji neka zaključa vrata i ključ zakači *o ekser* žute boje na tabli u portirnici. (razg.).

O njenu ruku je prislonio najlepši komad svile puštajući je da se i sama uveri u njen kvalitet. (razg.).

Obojici je bilo važno da objasne veličinu Hoknijevih slika sa onom zaista čarobnom vodenastom svetlošću bazena u kojem se, poput heksaedra, u vodi prelama torzo kupača oslonjenog *o ivicu* i leđima okrenutog posmatračima. (Arsić 2009: 152).

- mesto odigravanja procesa / radnje / označenog upravnim glagolom. Uglavnom glagolom: *udariti, nasloniti, osloniti, brisati, razbiti*.

Žica za belance koja žustro udara *o zidove* ovalnog kazančeta pretvarala je majčinu ljutnju u čvrstu, belu penu što sve više raste. (Arsić 2009: 106).

U Lidinoj tegli bube su malo udarale *o staklo* pa bi se ubrzo smirile. (Arsić 2009: 107).

Prilikom nesreće udario je glavom *o naslon* prednjeg sedišta. (razg.).

Dva puta je lupila nogom *o pod* a zatim dreknula na šalterskog službenika. (razg.).

Obrisala je ruke *o kecelju* i hitro nastavila da dalje ukrašava kolače. (razg.).

U trenutku zanosa razbio je čašu *o zid*. (razg.).

U njihovim sadašnjim životima sigurno da svako ponekad čuje udaranje lopte *o zid* i kuckanje figurica „čoveče ne ljuti se“ po kartonskoj tabli... (Arsić 2009: 34).

Iako nije reč o odigravanju procesa u ovu grupu se svakako ubraja i glagol *ogrešiti (se)*. To je glagol koji zahteva dopunu u obliku imenice ili zamenice u akuzativu kojoj prethodi predlog *o*, kako bi se označilo kome ili čemu je usmereno ono što se označava upravnim glagolom:

Imajući na umu dugogodišnju tradiciju Beogradskog letnjeg festivala (BELEF), kao i njegovu multimedijalnu prirodu, veoma je teško i nezahvalno prihvatiti se selektorskog posla a ne ogrešiti se *o nečiji ukus i očekivanja*. (Pol.).

Plesni sudija je prekršio pravila suđenja i ogrešio se *o etički kodeks* u samom finalu takmičenja. (razg.).

Ogrešila si se *o mene*. (razg.).

Ogrešili su se i *o božije i o ljudske zakone*. (razg.).

8.2.4. Konstrukcija sa predlogom *po*

Predlog *po* se mnogo češće pojavljuje u konstrukcijama lokativa. Uz imenicu u akuzativu ukazuje na cilj radi kojeg se vrši radnja upravnog glagola kretanja:

U ovoj zdravstvenoj ustanovi otvorena je dnevna bolnica, u koju devojčice i dečaci dolaze *po terapiju* i ne zadržavaju se duže od dva sata. (Blic).

On je poput najstarijeg građanina nekog mesta, kod njega svi dolaze *po savet*. (razg.).

Otišao je do prodavnice *po hleb* ali će se brzo vratiti. (razg.).

Obezbeđen joj je prevoz, auto po podne dolazi *po nju*. (Arsić 2009: 158).

Otišla sam *po kvasac*, vratila sam se sa strepnjom koja, sad znam, više nikada nije nestala. (Velmar-Janković 1995: 14).

- kao dopuna imenica, prideva i priloga:

Takvo rešenje uopšte ne bi bilo dobro *po nas*. (razg.).

Veliki stres je svakako poguban *po zdravlje*.

To će ostaviti nesagledive posledice *po čitavo ljudsko društvo*. (razg.).

Ukoliko problem ne rešimo, dugoročno to može imati negativne posledice *po nas*. (razg.).

8.2.5. Predložko-padežne konstrukcije u akuzativu s predlozima: *među, nad, pod, pred i za*

Navedeni predlozi mogu biti deo predložko-padežne konstrukcije u akuzativu ali i konstrukcije u instrumentalu, naravno uz glagole drugačije rekcije. M. Stevanović ističe da je zajedničko značenje koje navedene predloge vezuje s akuzativom ono koje proističe iz funkcije određivanja kretanja u odnosu na pojam prema kome se to kretanje vrši i završetak tog kretanja (Stevanović 1991a⁵: 422).

Konstrukcija sa predlogom *među* određuje, prvenstveno, kraj kretanja u mestu, prostoru koji se nalazi između delova pojma označenog imenicom u akuzativu:

Sve to što si mi ispričala ostaće *među ova četiri zida*.

Zabio je glavu *među jastuke* i tiho jecao. (razg.).

Stavila je olovku *među zube* i od napetosti je povremeno i grickala. (razg.).

Izađi *među ljude*, da te svi vide. (razg.).

Među zube mu je zapalo parče hrane i zbog toga se osećao vrlo neprijatno. (razg.).

Njenu fotografiju je stavio *među stranice knjige* od koje se nikada nije razdvajao. (razg.).

Umeša se *među ostalu decu* koja su se igrala u dvorištu kao da se oduvek znaju. (razg.).

Konstrukcija s predlogom *nad*

I konstrukcija s predlogom *nad* takođe označava mesto završetka kretanja, samo što je u ovom slučaju reč o završetku kretanja iznad pojma (živog bića ili predmeta) označenog imenicom u akuzativu:

Sve te senke iz prošlosti su se baš *nad nas* nanele. (razg.).

Savin glas se nadnosio *nad mene* kao krik, odgovarala sam mu nešto blago, umirujuće, da, takva platna, nova, izvanredna su, naročito „Akt u crvenoj fotelji“ ... (Velmar-Janković 1995: 63).

Konstrukcija s predlogom *pod*

Označava mesto završetka kretanja, konkretnije mesto koje se nalazi ispod pojma označenog imenicom u akuzativu:

Deca su se uvukla *pod jedan veliki jorgan* i klicala od radosti. (razg.).

Bio je spreman da sve baci *pod njene noge*. (razg.).

Torbu sa knjigama je stavila *pod sto*. (razg.).

Masaža ledom pomaže, a naročito je značajno podmetnuti jastučić *pod pazuh* da bi se nadlaktica odmakla od tela. (Blic).

Pod glavu je stavio jastuk, dva-tri puta ga je prodrmao u potrazi za boljim položajem i utonuo u san. (razg.).

Pod desno krilo šatora stavio je dodatno ojačanje. (razg.).

Zbog kiše koja je pljuštala sklonila se *pod njegov kišobran*. (razg.).

- Ova konstrukcija može imati i funkciju glagolske dopune. Vrlo često uz glagol *staviti* jer je to glagol koji zahteva dopunu u obliku akuzativa, kao na primer: *staviti pod zabranu, staviti pod zaštitu, staviti pod kontrolu, staviti pod prismotru, staviti pod nazdor, staviti pod hipoteku, staviti pod pritisak, staviti pod starateljstvo, ...*

Ukoliko postoje indicije da zbog bolesti lice treba lišiti poslovne sposobnosti i *staviti ga pod starateljstvo*, lišenje poslovne sposobnosti je vanparnični sudski postupak koji najčešće pokreću članovi porodice... (Pol.).

Takođe, *pod zabranu staviti* slatkiše koji remete unos dobre hrane, iz dobro poznatih razloga - stvaraju masne naslage. (Blic).

- mogu biti sastavni deo fraza i tada najčešće imaju funkciju odredbe za način, mesto ili glagolske dopune:

Uhvatile su se *ruku pod ruku* i krenule u šetnju. (razg.).

Sada mi je sve to *gurnula pod nos* u želji da mi pokaže da ništa nije niti zaboravila niti oprostila. (razg.).

U njenoj kući sve je bilo *kao pod konac*. (razg.).

Nećemo valjda sada sve to *gurnuti pod tepih* i praviti se kao da ne postoji?! (razg.).

- za označavanje vremena, ukazuje na vreme kada se vrši radnja upravnog glagola:

Pod starost se setio da pita za sina koji je živeo u istom gradu. (razg.).

Dve stvari o kojima se *pod starost* najviše govori, to je novac i kuhinja. (Dučić 1986: 204).

Konstrukcija s predlogom *pred* označava mesto završetka nekog kretanja ispred pojma označenog imenicom u akuzativu:

Popela se stepenicama do poslednjeg sprata moje zgrade i stala *pred mene*. (razg.).

Pred njega je stavila čašu crnog vina i ljupko mu se nasmešila. (razg.).

Doćiće đavo i *pred tvoja vrata*! (razg.).

...Noću se *pred njom* otvarao svet, bogat, pun svetlosti i radosnih promena, nepregledan. (Andrić 1962: 139).

Očiju punih suza bacila joj se *pred noge*. (razg.).

Ogrnuta tankom pelerinom istčala je *pred njega*. (razg.).

Izazovi koje moderan stil života stavlja *pred čoveka* neprekidno se povećavaju.

- odredba:

General je ponovo bio pozvan *pred sud*. Međutim, on nije izašao *pred sud*, ograničivši se na pismeni iskaz.

Nećemo istrčavati *pred rudu*. (Stevanović 1991a⁵: 428).

- odredba za vreme:

Pred svitanje je lagano krenula svojoj kući. (razg.).

Negde pred jesen počela je da se oseća bolje. (razg.).

Pred Novu godinu uvek osetim neku vrstu dečije radosti. (razg.).

Ovom predložko-padežnom konstrukcijom se označava vreme i ispred kakve akcije ili zbivanja označenog imenicom u akuzativu:

Dete je *pred spavanje* uvek bilo nervozno što njegovu majku nimalo nije čudilo, ali je zato za sve ostale to bilo najgore doba u toku dana. (razg.).

Ustalasalo se more kao *pred oluju*. (razg.).

U bašti kafića „La Revolusion“, sve tri žene se smeštaju za sto pored žardinjere odakle se vidi podijum za muzičare, koji još uvek sede unutra, za šankom i uz piće se kuraže *pred nastup*. (Arsić 2009: 63).

Bila je jedra i rumena kao nar *pred branje*. (razg.).

Namrštio se kao nebo *pred kišu*. (razg.).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom za

Pored svojih brojnih značenja uglavnom kazuje kome ili čemu je nešto namenjeno ili usmereno. Po funkciji reč je ili o glagolskoj dopuni ili imenskoj odredbi:

Izraz ženinog lica sa uskim prorezima *za oči* kao kod alpiniste koji na panou reklamira nepromočivu jaknu još se više izoštrava. (Arsić 2009: 25).

Porodice se pripremaju *za doček*, sklapaju privremena primirja da bi te večeri, ispred televizora, oglodali reš pečena rebarca, uz rusku salatu napravljenu sa kupovnim majonezom. (Arsić 2009: 197).

Napravila je dve činije nezaobilazne ruske salate, jednu *za sina, snaju i njihove sinove*, koji Novu godinu uvek čekaju sa sinovima. (Arsić 2009: 197).

Na sto je stavila šoljicu *za kafu* od predivnog kineskog porculana. (razg.).

Pripremio je ukusnu večeru samo *za nju* a da bi sve izgledalo još romantičnije upalio je sveće. (razg.).

Na stalku je stojao peškir *za ruke* od čistog pamuka. (razg.).

U dobrom delu primera konstrukcija ima funkciju glagolske dopune ili imenske odredbe, kao u primerima: šoljica za kafu, prorez za oči, peškir za ruke,

pripremaju se za doček. Ova konstrukcija ima funkciju glagolske dopune kada se ističe za koga se neka ženska osoba udala:

Jedna Engleskinja se udala *za Francuza* koga je kao dete upoznala na letnjem raspustu, a slučajno je naletela na njega 18 godina kasnije. (Blic).

Iako smo svi očekivali suprotno, udala se *za svog šefa*. (razg.).

Udala se *za beskičmenjaka* i to je vrlo dobro znala. (razg.).

I uz glagole *znati, kazati, govoriti i sl.* uz koje stoji kao dopuna:

Ne zna *za umor* niti *za odmor*, samo juri napred. (razg.).

On to kaže *za tvoje dobro*. (razg.).

Hteo je da se pobrine *za sve njene drugarice i svu njihovu decu*. (razg.).

U jednom trenutku mi se učinilo da ne zna *za nas*, jer je na pomen naše organizacije nekako čudno gledao kroz mene. (razg.).

- namena:

Te čizme mi ne trebaju *za šetnju*, već *za hodanje* po snegu. (razg.).

Boca koja stoji u uglu nije *za igru*, već *za gašenje požara*. (razg.).

Želim da umesim jednu dobru pitu *za moju decu*. (razg.).

Film je *za odrasle*, ne *za mlađe* od osamnaest. (razg.).

Knjiga je pisana *za studente*, pa zato i pored svoje sveobuhvatnosti predstavlja koncizan prikaz razvoja filozofije.

Gotovo sva prozorska okna bila su polomljena, a praznine prekrivene tamnoplavim pakpapirom koji se upotrebljavao *za zamračivanje*. (Velmar-Janković 1995: 17).

- njome se iskazuje namera koja je usmerena ka ostvarivanju nekog cilja, pa je vrlo teško podvući jasnu granicu između cilja i namere:

Njih dve se bore *za prevlast* nad celom redakcijom, ali jedna svakako mora izgubiti.

Žrtvovao je sve svoje slobodno vreme *za napredak* u kompaniji. (razg.).

Bio je ubeđen da bi mu ona nacrtala projekat *za određenu sumu novca*. (razg.).

- konstrukcija sa predlogom *za* ukazuje i na neku vrstu zamene. Da se nešto nudi, menja ili razmenjuje za nešto drugo i sl.:

Ponudio joj je džak krompira *za gajbu jabuka*. (razg.).

Za dijamantski prsten dala bi sve svoje mlade godine. (razg.).

Reč *za reč* a dug *za dug*. (razg.).

Za gizdavog vranca ponudio joj je pola svog imanja. (razg.).

Vraćam ti istom merom, milo *za drago* i nema više one naivne devojčice koja te je obožavala i trpela sve ove godine. (razg.).

Tri milijarde dinara *za šibicu*. Pet biliona *za dve litre mleka*. (Jovanović 2009: 32).

- uzrok:

Drhtala je *za svoje dete*. (razg.). (u značenju- strahovala je i brinula zbog svog deteta.)

U strahu *za svoj život*, napustila je Njujork. (razg.).

Za jednu reč dobijala bi veliki ukor od oca. (razg.).

Za malu stvar pobiju se i nakon toga niko ne govori ni sa kim. (razg.).

- značenje usmerenosti (u službi određivanja mesta iza ili ispred (s prednje strane) predmeta/pojma označenog imenicom u akuzativu u pravcu koga se vrši neko kretanje ili u kome se to kretanje završava) ali može označavati i samo pravac kretanja prema pojmu označenom imenicom u akuzativu (isključivo ako je u pitanju neko mesto ili zemlja):

Za nogavicu okači zvonce kako bi ga svi u selu čuli. (razg.).

Frulu okači *za pojas* i hitro krenu prema selu. (razg.).

Ruzmarin mi je okačila *za rever* i otela novac iz ruke hitajući dalje ka novim svatovima koje je trebalo okititi. (razg.).

Autobusom su krenuli *za Novi Sad i Suboticu*. (razg.).

U ranu zoru krenuli su *za Grčku*. (razg.).

Konobar donosi *za njihov sto* tri čaše sa koktelima. (Arsić 2009: 68).

Put *za Lajpcig* je izuzetno naporan ali mi smo ga sa lakoćom podneli. (razg.).

- predmet, deo tela za koji se neko ili nešto hvata, vezuje, čvrsto drži ili prijanja:

Njen prijatelj ga je zgrabio *za revere* i snažno udario u stomak.

Robls je u finišu trke dva puta povukao *za ruku* svetskog rekordera, Kineza Liu Ksianga, nakon čega je prvi prošao kroz cilj. (Blic).

Prvo ga je poljubila, pa ga je onda onako ovlaš povukla *za nos*. (razg.).

Ne vuci sestru *za kosu*, koliko puta treba da ti ponovim?! (razg.).

Na trolejbuskoj stanici čeka mnogo ljudi sa prepunim kesama i decom koja se ćutke drže *za ručke cegera*. (Arsić 2009: 76).

Uhvatila ga je *za uvo* i odvukla do sobe da vidi kakav je nered ostavio iza sebe. (razg.).

Zaklonjen leđima iz teretane, sapetim u pretesnu majicu, neki mladić drži devojku *za bradu*, gleda je u oči, lagano joj pomera glavu, ljubi je. (Arsić 2009: 66).

Uhvatila se *za prvu čašu* koja joj je pala pod ruku. (razg.).

Peđa se mamurno tetura do svog ulaza, pokušava da ga otključa pa mu svežanj ključeva pada na beton, cipela ih trapavo privlači pre nego što se telo nesigurno savija držeći se *za gelender*. (Arsić 2009: 166).

Bili su izuzetno vezani *za veru i zemlju svojih predaka*. (razg.).

- vreme:

Sledeći sastanak smo zakazali *za petak* u dva sata. (razg.).

Dođite nam opet *za Božić*, s radošću vas očekujemo! (razg.).

Sve smo ostavili *za sledeću nedelju* u nadi da ćemo imati mnogo bolju koncentraciju. (razg.).

Premijera ovog filma je zakazana *za 21. jun*.

Za mesec dana oporavio se toliko da nismo mogli da ga prepoznamo. (razg.).

Za trenutak je zastala i još jednom pogledala u displej svog mobilnog telefona. (razg.).

Za celu godinu videli smo se samo dva puta. (razg.).

Za nekoliko minuta niz stepenice se spustio i Bane. (razg.).

Ta ideologija je, *za relativno kratko vreme*, uspela da suštinski izmeni svet, bezočno instrumentalizujući jezik koji se sveo na skup besmislenih fraza. (Jovanović 2009: 166)

- Ovom konstrukcijom se označava i mera:

Za mesec dana porastao je *za 5 cm.* (razg.).

Uspeo je da se revanšira svom protivniku, mladom vrancu Stemu, koji ga je u prethodnom susretu pobedio *za dužinu vrata.*

Danas je njegov konj pretekao sve ostale *za dve dužine.*

Za dlaku je izbegao direktan sudar. (razg.).

Nepoznati penjač i avanturista se popeo do vrha zgrade jedne od najvećih zgrada u Tokiju *za četiri sata* bez ikakve zaštite i prateće opreme.

Popela se *za jedan stepenik* više s obzirom da je prošle godine na turniru bila sedma. (razg.).

- kao izraz u prenesenom značenju:

Hoda i nešto *govori kao za sebe.*

Ni za živu glavu ih ne bih odao.

Ne zna za sebe. (U bunilu je, nije pri čistoj svesti.)

9. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U ABLATIVU U ALBANSKOM JEZIKU

9.1. Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *prej* može izražavati:

- mesto od koga započinje ili dolazi kretanje nekoga ili nečega

U nisa *prej Stambolli.* (Krenuh iz Stambola (Istambula) narod. pesma)

Buron *prej malit.* (Izvire iz planine.) (FGJSH 1981: 1537).

- mesto iz koga neko ili nešto dolazi u konkretnom i apstraktnom smislu:

Erdhën *prej fshati.* (Došli su iz sela.)

U zgjua *prej gjumit* para disa minutash. (Probudio se pre nekoliko minuta; u bukv. prevodu: *probudio se iz sna* pre nekoliko minuta.)

Vargu më doli *prej shpirtit.* (Stih mi je došao iz duše.)

- mesto ili predmet sa čije površine ili unutrašnjosti se nešto izvlači, uzima, udaljava, ili skida :

E nxori *prej xhepi*. (Izvadio ga je iz džepa.)

Zbriti *prej makine*. (Izašao je iz kola.)

- poreklo ili poticanje živog bića ili stvari (mesto, sredina, okruženje, porodica, grupa itd. od koje potiče neko ili nešto):

Tefiku ishte bir i një bujku *prej Malaseji*. (Tefik je bio sin jednog zemljoradnika iz *Maljaseja*.) (Agaliu i dr. 2005: 394).

Medaljoni i përkiste nënës sime. Ajo vetë e kishte trashëguar *prej nënës së saj dhe sot, as njëra, as tjetra nuk janë më*. (Medaljon je pripadao mojoj majci. Ona, sama, ga nasledila od svoje majke a danas niti jedna niti druga nisu više među živima.) (Kongoli 2003: 137).

Jam *prej Pogradeci*. (Iz Pogradeca sam.)

Kushëriri *prej nënës sime*. (Rođak moje majke.)

Mora letrën *prej vellait* tim. (Dobio sam pismo od brata.)

- materiju od koje je nešto napravljeno:

Në qoshe ishte një ibrik dhe një legen *prej bakri*. (U ćošku je bio ibrik i jedan lavor od bakra.) (Kadare 1980: 10).

Kjo arkë *prej mermeri* nuk ka kapak. (Ovaj mermerni sanduk nema poklopac.) (Petro 2010: 104).

Mbi një shtizë metalike, ishte ngulur një gjysmëhënë *prej bakri*, emblema e perandorisë. (Na metalnom koplju bilo je prikovan polumesec od bakra, amblem carstva.) (Kadare 1980: 17).

Mbi tryezë, një pjatancë *prej qelqi*, mbushur me mollë. (Na stolu, staklena činija puna jabuka.) (Kongoli 2007: 61).

Por plaku kish zbuluar se nga sirtarët qenë zhdukur gjithë veshjet intime *prej mëndafshi e dantellash të së shoqes*. (Ali, starac je primetio da je iz fijoka nestao sav intimni veš njegove supruge od svile i čipke.) (Dones 2002: 81).

Mbathi këpucët e zeza *prej lëkure të rehatshme, kërcitëse, me një shkëlqim lëbyrës* (dhuratë nga ambasadori anglez) dhe, si vuri një borsalinë *prej feltri* e u

pa duke rrotulluar para pasqyrës së madhe *prej kristali*, u fut në studio i rrethuar nga dhjetëra piktura të reja e të vjetra, që ai nuk ua hidhte nga sytë. (Obuo je crne cipele *od* udobne *kože*, koje su škripale i koje su imale zaslepljujući sjaj (poklon engleskog ambasadora) i, kako je na glavu stavio šešir *od flica* i ogledao se okrećući se ispred velikog, *kristalnog ogledala*, ušao je u studio okružen desetinama starih i novih slika, od kojih nije odvajao pogled.) (Gjoza 2006: 95).

Porta *prej hekuri* rrinte e hapur po asgjekundi nuk dukeshin njerëz. (*Gvozdena* kapija bila je otvorena ali nigde nije bilo ljudi.) (Gjoza 2006: 106).

- vreme:

Ai ndodhet *prej pesë vjetësh* në Shtetet e Bashkuara, në Nju Jork...(Veç *pet godina* je u Sjedinjenim Državama, u Njujorku...) (Kongoli 2003: 12).

Skuadra *prej disa ditësh* po stërvitet në Greqi. (Ekipa veç *nekoliko dana* vežba u Grčkoj.) (KD)

Banonte *prej gjashtë muajsh* në Ridgewood, në një shtëpi të vjetër... (Živeo je veç šest meseci u Ridžvudu, u jednoj staroj kući...) (Gjoza 2006: 147).

Policia nis kërkimet për një adoleshente të zhdukur *prej 6 ditësh*. (Policija je započela traganje za maloletnicom koja je nestala *pre 6 dana*.) (KD).

Realizoni një ide që e bluani në mendje *prej kohësh*. (Realizujte ideju o kojoj veç *duže vreme* razmišljate.) (RM).

Poetë, filozofë dhe teologë kanë vrarë mendjen *prej shekujsh* për të përcaktuar çfarë është lumturia. (Pesnici, filozofi i teolozi su se *vekovima* mučili da definišu šta je to sreća.)

Toni banon *prej vitesh* në Kanada. (Toni veç *godinama* živi u Kanadi.)

- vreme kao određeni vremenski period :

Hareja zgjati *prej mëngjesi* deri vonë në mbrëmje. (Slavlje je trajalo *od jutra* do kasno uveče.) (Šuška 1997: 35).

Prej 15 gushtit e deri në fund të tetorit do të jem në Tiranë. (*Od 15. avgusta* do kraja oktobra biću u Tirani.)

Prej marsit 2000 deri tani. (*Od marta* 2000. do sada.)

Zbritje *prej datës 14* deri më 24 shtator. (Popust *od 14.* do 24. septembra.)

Prej 8 deri më 11 korrik në qytetin tonë do të mbahet Kampi Edukativ Ndërkombëtar. (Od 8. do 11. jula u našem gradu će se održati Međunarodni edukativni kamp.)

- količinu, meru, masu:

Për këtë fushatë u mblodh një ushtri prej 30 mijë vetash dhe një flotë prej 30 anijesh. (Za ovaj pohod sakupio je vojsku od 30 hiljada ljudi i flotu od 30 brodova.) (Agaliu i dr. 2005: 395).

Presidenti i klubit është i suspenduar në afat prej tre muajve, ndërsa do të paguajë edhe një gjobë prej 45 mijë euro. (Predsednik kluba je suspendovan na tri meseca i treba da plati kaznu od 45 hiljada eura.) (RM).

Christian Louboutin krijoi këpucë me taka prej 20 centimetrash! (Kristijan Louboutin napravio cipele sa štiklom od 20 centimetara!)

Voskopoja gjendet në një lartësi prej 1.160 metrash mbi nivelin e detit dhe shtresa e dëborës aty zgjat deri në tre muaj. (Moskopolje se nalazi na visini od 1.160 metara iznad nivoa mora i snežni sloj ovde traje i do tri meseca.) (RM).

Vathë prej pesëdhjetë zgjojesh. (Pčelinjak (paviljon) od pedeset košnica.) (FGJSH 2006: 1158).

- karakteristiku ili osobinu kojom se neko ili nešto izdvaja:

Sjellje prej rrugaçi. (Prostačko ponašanje.) (FGJSH 2006: 840).

Siç thuhet, Zoti më ndjeftë për xhelozinë time prej çapaçuli. (Kako se kaže, bože mi oprostí zbog moje ljubomore, ljubomore jedne ništarije.) (Kongoli 2003: 36).

Punë prej mjeshtri. (Majstorski rad; Majstorski urađeno) (FGJSH 2006: 840).

U paraqit një burrë nja dyzet vjeç, me pamje prej engjëlli. (Pojavio se muškarac u svojim četrdesetim, anđeoskog izgleda.)

Ujë prej uji. (Voda nad vodama; Kvalitetna i dobra voda)¹⁶

¹⁶ Primer Q. Muratija kojim ističe artificalno građenje i upotrebu nekih reči u albanskom jeziku, u članku "Ndërtime artificiale me frymë kundërshqiptare", Gjuha shqipe, 1/2004, Prishtinë, 38

Me sjelljen e tij *prej marroku*, ai ka vendosur një standard. (Svojim *glupim ponašanjem*, postavio je standard.) (RK).

Ajo vazhdonte të ishte e shëmtuar, me sy të vëngër e vetulla të trasha të ashpra *prej burri*... (I dalje je bila ružna, razroka i imala je guste, jake obrve kao *kod muškarca*...) (Gjoza 2006: 69).

Tim eti, për shpirtin e tij *prej nëne*. (Mom ocu i njogovoj *majčinskoj duši*; bukv. prevod: Mom ocu, njogovoj duši *od majke*.) (Dones 2002: 4).

- celinu od koje se izdvaja deo ili sâmo odvajanje:

Tre prej tyre u nisën drejt qytetit. (*Troje od njih* se uputilo ka gradu.)

Shumë prej nesh kanë dëgjuar për këtë ngjarje. (*Mnogi od nas* su čuli za ovaj događaj.)

Edhe *njëri prej studiuesve* më të mëdhenj të piramidave Barbarin, në *një prej librave* të tij shkruan... (I *jedan od* najvećih *stručnjaka* za piramide Barbarin, u *jednoj od* svojih *knjiga* piše...) (Petro 2010: 103).

- Ke shtëpi? - e pyeti më i moshuari *prej tyre*. (- Imaš li kuću?- upitao ga je najstariji *među njima*; bukv. prevod - od njih.) (Gjoza 2006: 18).

Objektet arkeologjike me vlerë, dy *prej tyre* gjenden në Greqi. (Arheološki artefakti od velike važnosti, (od kojih su) *dva* pronađena u Grčkoj.) (KD).

Përfundoi artisti dhe i kënaqur u shkëput *prej nesh*, duke menduar se kureshtja jonë tashmë ishte shuar. (Rekao je umetnik i zadovoljno se odvojio *od nas*, misleći da je naša radoznalost sada zadovoljena.) (RK).

U largua *prej tyre*. (Odvojila se *od njih*; Udaljila se *od njih*.)

Por edhe aty, punët s' shkonin mirë dhe ajo me motrën, u ndanë *prej prindërve* dhe u strehuan në një jetimore... (Ali ni tamo im nije dobro išlo, te se ona zajedno sa svojom sestrom odvojila *od roditelja* i sklonila u jedno sirotište...) (RK).

- uzrok:

Qemali kishte një natyrë të çelur, të sinqertë, dhe kur ishte puna për të mbrojtur parimet e tij, nuk trembej *prej asgjëje*. (Ćemal je bio vedre naravi, iskren

i kada je trebalo da brani svoje stavove, nije se plašio *ničega*.) (Agaliu i dr. 2005: 395).

E ka *prej lodhjes*. (To mu je *zbog umora*; To mu se dešava zbog umora.) (FGJSH 2006: 840).

Plasa *prej inatit*. (Pukla sam *od besa*.)

Zjarrfikësi *vdiq prej mejteve primitive* (Poginuo vatrogasac *zbog primitivne opreme*) (RM).

Ai *vdiq prej zemrës*. (Umro je *od srca*; Umro je od srčanog udara.)

S'më kishte ndodhur të shihja një djalë të skuqej *prej meje* siç skuqe ti, tha ajo... (Nije mi se desilo da vidim da je neki dečak tako pocrveneo *zbog mene*, kao što si ti, rekla je ona...) (Kongoli 2003: 217).

- vršioca neke radnje:

Usta Vangjeli heshti, i mundur *prej të tjerëve*. (Mučen *od strane ostalih*, Usta Vandjelji je ćutao.) (Agaliu i dr. 2005: 395).

UET-i u themelua *prej një grupi* individësh që përbëhet nga akademikë, pedagogë (shqiptarë e të huaj), gazetarë... (EUT-i je osnovan *od strane grupe* pojedinaca koju čine akademici, profesori (domaći i strani), novinari... (RK).

Ky botim është përgatitur *prej të gjithë* anëtarëve të Grupit të Fushës së Arsimit... (Ovo izdanje je piredeno *od strane svih* članova Grupe za oblast obrazovanja...) (RM).

Ushtarët dhe stafi ndihmës duhej të qëndronin në baraka të ndërtuara *prej nesh*. (Vojnici i pomoćno osoblje trebalo je da ostanu u barakama koje smo *mi izgradili*.) (RM).

- mesto ili deo za koji možemo uhvatiti nešto ili nekoga:

Iako kada je ovo značenje u pitanju predlozi *për* i *nga* imaju prioritet, u albanskom jeziku i predlog *prej* može imati i gore pomenuto značenje:

E tërhoqi *prej xhakete*. (Povukao ga je *za jaknu*.) (FGJSH 2006: 840).

E kapi *prej krahësh*. (Uhvatio ga je *za ramena*.) (FGJSH 2006: 840).

E kapi *prej flokësh*. (Uhvatio je *za kosu*.)

Sulmi erdhi nga një person i turmës i cili e tërhoqi *prej xhakete* me forcë.
(Napad je došao od strane osobe iz gomile koja ga je snažno povukla za *jaknu*.)

Predlog *prej* je sinoniman predlogu *nga*, ali samo kada su u pitanju određena značenja. Iako su ova dva predloga označena kao “najstariji sinonimni predlozi” (M. Samara 1999: 58) u albanskom jeziku, njihova je sinonimnost po mišljenju R. Mulakua i Samare vezana samo za iskazivanje značenja mesta i uzroka. M. Čeliku (Çeliku 1963: 114) navodi šest značenja predloga *prej* koja predstavljaju normu u umetničkoj književnosti i koja, po njegovom mišljenju, imaju veliku mogućnost da postanu norma književnog jezika, a samim tim i standardizovanog albanskog jezika. U pitanju je šest sledećih značenja: 1. materija od koje je nešto napravljeno, izgrađeno ili od čega se nešto sastoji, 2. karakteristika, osobina živog bića ili stvari, 3. deo koji predstavlja deo celine, vršilac radnje, uzrok, udaljavanje, 4. količina, masa, mera 5. vreme (vremenski fragment, koliko neka radnja traje) i 6. upotrebljava se u konstrukcijama u kojima se ponavlja ista reč (*gjë prej gjëje, ditë prej ditësh,...*). Po mišljenju ovog autora za iskazivanje uzroka, osobe ili predmeta koji je vršilac radnje, početka radnje, udaljavanja od nečega ili nekoga, ostalih nijansi iskazivanja mesta, porekla itd. koriste se sintagme koje sadrže predlog *nga*. Upotreba predloga *prej* umesto predloga *nga* pri iskazivanju navedenih značenja po mišljenju Čelikua predstavlja udaljavanje od norme. Ono je sporadično kod autora sa juga Albanije dok je kod autora sa severa mnogo izraženije. Autori sa severa Albanije u predložko-padežnim konstrukcijama mnogo intenzivnije koriste predlog *prej* u odnosu na predlog *nga*, te je sasvim razumljivo što je ovaj predlog tokom vremena dobio i veći broj značenja.

Prelistavajući izvestan broj jednojezičnih rečnika na albanskom jeziku objavljenih od strane Albanske akademije nauka, kao i tokom čitanja različitih vrsta tekstova, uočili smo da predlozi *prej* i *nga* predstavljaju sinonime i kada su u pitanju i neka druga značenja. O tome smo više govorili na stranicama 24–28. Ipak, prioritet u upotrebi je dat predlogu *nga*. To svakako pokazuje i veći broj značenja koja su data pod odrednicom *predlog nga* u rečniku Savremenog

albanskog jezika (1981: 1237–1239) gde su kao sinonimna značenja navedena samo četiri značenja predloga *prej* koja su data kao dopuna ili dodatno objašnjenje. Dok je u slučaju predloga *prej* dato 14 značenja koja imaju svoje dopunsko objašnjenje uz primere sa predlogom *nga*. Moramo se složiti i sa mišljenjem Samare koji ističe kako ta sinonimnost u značenju ova dva predloga svakako ide u korist predloga *nga* jer je upotreba svakako glavni pokazatelj koji predlog ima prioritet. Iako u aktivnom i pisanom govoru nailazimo na primere: “disa nga ne” i “disa prej nesh”, ipak se sintagma “disa nga ne” češće upotrebljava (Samara 1999: 60). A mi bismo mogli postaviti pitanje da li je i do ove pojave došlo usled postavljanja toskijskog dijalekta kao norme?

9.2. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom *ndaj* (*prema, k(a), kod, kraj*)

Konstrukcija sa predlogom *ndaj* može imati značenje:

- mesta

i to mesta gde se neko ili nešto nalazi, ali i pored koga se nešto nalazi:

Te ahu *ndaj burimit*. (Kod hrasta *kraj izvora*.) (FGJSH 1981: 1201).

U afrua *ndaj zjarrit*. (Približio se *vatri*.) (FGJSH 1981: 1201).

U ulën *ndaj zjarrit*. (Posedaše oko vatre; *kraj vatre*.)

- vremena

Vremena koje nije precizno određeno ili trenutak pred samo dešavanje radnje. Na početku rada smo već ukazali da je konstrukcija sa predlogom *ndaj* karakteristika ablativa, ali da se samo dva predloga u albanskom jeziku – *ndaj* i *për* mogu upotrebljavati u konstrukcijama dva različita padeža.

Konstrukcija sa predlogom *ndaj* kojom se izražava vremensko značenje je konstrukcija u akuzativu a ne u ablativu. Sva ostala značenja su rezervisana za konstrukcije u ablativu:

Erdhën *ndaj të gdhirë*. (Stigli su *pred svitanje*; u zoru.)

Ndaj të gdhirë u ndamë. (Rastali smo se *pred zoru*.; u zoru; pred svitanje)

Ndaj të ngrysy. (Pred sumrak; u sumrak.)

- izražavanje osećanja, mišljenja, stava prema nekom entitetu i uopšteno, ukazivanje na odnos koji postoji između dva ili više entiteta :

Nuk kam paragjykime *ndaj të tjerëve*. (Nemam predrasuda *prema ostalima*.)

Në një farë mënyre ky ishte fillimi i tradhtisë *ndaj Margës*. (Na izvestan naçin, ovo je bio početak moje izdaje *prema Margi*.) (Kongoli 2003: 73).

Sipas Margës, ajo vajzë me origjinë familjare të dyshimtë, që banonte vetëm, në një apartament po aq të dyshimtë, ushtronte ndikimet më negative *ndaj vajzës* sonë. (Po Marginom mišljenju, ta devojka iz sumnjive porodice, koja je živela sama u stanu takođe sumnjivog porekla, imala je izuzetno negativan uticaj *na našu ćerku*.) (Kongoli 2003: 24).

Dashuria *ndaj natyrës*. (Ljubav *prema prirodi*.)

Unë nuk bëhesha xheloz që Anila privilegjohej, me gjithë trajtimet mizore *ndaj meje*. (Nisam bio ljubomoran zbog toga što je Anilja bila favorizovana, i pored njenog okrutnog ponašanja *prema meni*.) (Kongoli 2007: 62).

- poređenje:

Një kthesë e madhe *ndaj vitit* të kaluar. (Veliki preokret u odnosu *na prošlu godinu*.) (FGJSH 1981: 1201).

Ti, *ndaj këtij*, je sa një gurneckë vetë. (Ti si, u odnosu *na njega*, kao kamenčić.; U odnosu *na njega* ti nisi ništa.) (Agaliu i dr. 2005 395).

Ndaj atij, ai është si engjëll. (U poređenju *s njim* on je kao anđeo.)

9.3. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom *për*¹⁷ (o, za)

U gornjem delu teksta već smo spomenuli da je primarna upotreba predloga *për* u okviru konstrukcije u akuzativu. Pored toga, predlog *për* se upotrebljava i u okviru konstrukcije u ablativu i tada označava deo tela (ljudi i životinja). Imenica koja prati ovaj predlog je uvek u neodređenom vidu i u

¹⁷ Predlog *për* je predlog koji je preventivno karakteristika predložko padežne konstrukcije u akuzativu. Njegova upotreba u predložko padežnim konstrukcijama u akuzativu je vezana samo za određene slučajeve koje ćemo navesti u daljem tekstu

ablativu. Glagoli koji prethode ovoj konstrukciji su najčešće: *kap, marr, mbaj* (*uhvatiti, uzeti, držati*):

Ndodheshim në holl, në pritje të fillimit të shfaqjes dhe ajo mbante *për dore* të bijën. (Nalazili smo se u holu, čekali smo da predstava počne a ona je svoju ćerku držala za *ruku*.) (Kongoli 2003: 83).

Vajzat po ecnin të zëna *për krahu*. (Devojke su hodale držeći se za *ruke*.) (Pepivani 2010: 74).

Ajo po më mbante *për dore* dhe unë ndjeva dridhjen e dorës së saj. (Držala me je za *ruku* i osećao sam drhtanje njene ruke.) (Kongoli 2003: 140).

Ai e mbante *për beli*. (Držao je *oko struka*; obuhvatio je *oko struka*.) (Dones 2002: 100).

E kapi *për krahu*, por ajo e shtyu me një: lërmë kaqol. (Uhvatio je za *mišicu*, ali ga je ona odgurnula jednim: “Ostavi me, budalo“.) (Dones 2002: 109).

E kapi *për flokësh*. (Uhvatio ga je za *kosu*.)

E kapi *për fyti* kundërshtarin. (Uhvatio je za *vrat* svog protivnika.)

E heq (tërheq) *për hunde* (*për hundësh*). (Vući za *nos*; Povući za *nos* – u figurativnom, ali i u konkretnom smislu)

Može označavati ne samo deo tela, već i deo garderobe:

Kështu që sapo N. T. u shfaq në shoqërinë e gruas së re, përfitova nga rasti t'i sulesha e gati ta zija *për jake*. (Tako da mi se, tek što se N. T. pojavio u društvu mlade žene, pružila prilika da ga napadnem i skoro šćepam za *kragnu*.) (Kongoli 2003: 21).

Pa e çarë kokën për bishën e vogël, as për Tomin, i cili kushedi pse, po më tërhqte *për mënge*. (A da uopšte nisam brinuo zbog malene zveri, niti zbog Tomija koji me je, ko bi znao zbog čega, vukao za *rukav*.) (Kongoli 2003: 77).

Osim delova tela ovaj predlog može označavati i neki predmet koji smo uhvatili ili na koji smo naišli tokom obavljanja radnje:

Makina e tij doli nga rruga dhe u përplas *për muri*. (Njegov auto je sleteo sa puta i udario u *zid*.)

Ja, ky është Xhonatani, i cili ka kapur *për freri* kalin e tij. (Evo, ono je Džonatan, onaj koji je uzeo svoga konja za uzde.)

- može označavati mesto odakle nešto ili neko dolazi:

Doli *për dere* jashtë nga ndërtesa ku punonte prej shumë vitesh. (Izašao je na vrata i iz zgrade u kojoj je radio toliko dugo godina.)

Kur doli *për dere* më tha që edhe unë të shkoja pas saj te drejtori dhe sekretari i shkollës. (Kada se pojavila *na vratima* rekla mi je da i ja pođem s njom do direktora i sekretara škole.) (Petro 2010: 105).

Nxirrte flakë *për* goje. (Bljuvao je vatru *kroz usta*.) (FGJSH 1981: 1416).

Më del *për hundësh*. (Skupo sam to platio; bukv. – izlazi mi *na nos*)

Hëngri sa i doli *për hudësh*. (Prejeo se; Pojeo je toliko da mu je izašlo *na nos*.)

9.4. Predloško-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom *sipas* (*prema, po*)

Predlog *sipas* u konstrukciji najčešće prati imenica ili zamenica. Ova konstrukcija ima sledeća značenja:

- može označavati način:

Ti shikon gjërat *sipas vetes* sate. (Stvari posmatraš *iz svoje perspektive*.) (Agaliu i dr. 2005: 395).

- odredba:

Specialistët thoshin se, *sipas projektit*, duheshin së paku dy javë e gjysmë për ta bërë këtë gjë. (Specijalisti su govorili da je *prema projektu* potrebno najmanje dve i po nedelje da bi se to obavilo.) (Agaliu i dr. 2005: 395).

- izvor odakle dolazi neka vest ili obaveštenje.:

Sipas lajmeve të fundit... (*Prema poslednjim vestima...*) (FGJSH 1981: 1756).

Sipas thënieve të vjetra fëmija është “bebja e syve të familjes, është drita që ndriçon botën!” (*Prema starim izrekama* dete je “zenica oka porodice, svetlost koja obasjava svet!”

Sipas parashikimeve të stacionit meteorologjik. (Prema prognozi meteorološke stanice.) (FGJSH 1981: 1756).

Sipas raportit të titulluar "40 parashikime për 40 vitet e ardhshme" ... (Na osnovu izveštaja pod naslovom "40 predviđenih stvari za narednih 40 godina" ...) (RM).

- Označava osobu koja izražava svoje mišljenje ili stav:

Sipas mendimit tim, ajo është shumë e bukur. (Po mom mišljenju ona je vrlo lepa.)

Sipas teje, të gjithë njerëzit e botës janë të mirë. (Po toom mišljenju svi ljudi na ovom svetu su dobri.)

O. Khajami, *sipas mendimit të Nolit*, i përket grupit të intransigentëve. (O. Hajam, *po Nolijevom mišljenju*, pripada grupi intransigentnih.) (KD).

Sipas ekspertëve të shëndetit dhe mjedisit, mbetjet e industrisë së metalurgjikut nuk duhet të depozitohen buzë lumit. (Po mišljenju stručnjaka za očuvanje zdravlja i životne okoline, otpaci teške industrije ne bi smeli da se deponuju uz obalu reke.) (RK).

- pojavu u skladu sa kojom ili na osnovu koje se obavlja neka radnja ili se prikazuje neko stanje:

Kështu, sipas këtij rregulli, të përcaktuar edhe në rregulloren e Maturës Shtetërore 2010, maturantët do të grumbullohen në një ambient të caktuar nga Ministria e Arsimit... (Tako, po ovom pravilu, određenom pravilnikom polaganja Državne mature 2010, maturanti će biti okupljeni u jednom prostoru određenom od strane Ministarstva prosvete...) (KD).

Sipas udhëzimit të ministrit, provimet e Maturës Shtetërore do të zhvillohen në të njëjtat data... (Po uputstvu ministra, ispit državne mature će se održati istog datuma...) (KD).

Lista e filmave shqiptarë në vite para jush është bërë *sipas rendit* alfabetik. (Lista albanskih filmova po godinama je napravljena *po* alfabetskom redu.)

- pojavu ili stvar koja služi kao merilo za klasifikaciju ili obavljanje neke radnje:

Gjithashtu është i klasifikuar edhe sipas madhësisë: S- e vogël, M- e mesme, L- e madhe. (Takođe je klasirana po veličini: S- malo, M- srednje, L- veliko (pakovanje).) (RM).

Është e klasifikuar sipas madhësisë dhe e paketuar në ambalazh prej druri. (Klasirana je po veličini i upakovana u drvenu ambalažu.) (RM).

Vishuni sipas figurës së trupit. (Oblačite se u skladu sa Vašom figurom.)

Kërkohen punëtorë sipas nevojave të tregut të punës. (Potrebni su radnici prema potrebama tržišta rada.)

Jepuni detyra sipas moshës. (Dajte im zadatke prema uzrastu.)

Ja përgjegjësitë dhe detyrat që mund të realizojnë fëmijët sipas moshës: 10 deri 12 vjeç: - Të ndajë rrobat sipas ngjyrave dhe t'i vendosë në lavatriçe. (Evo obaveza i zadataka koje deca mogu da obave u skladu sa uzrastom: Od 10 do 12 godina: - Da razdvoji garderobu po boji i da je stavi u mašinu za veš) (RM).

Uz ablativ se upotrebljava veliki broj predloga koji su izvedeni od imenica, kao što su: *majë, buzë, midis, rrëz itd.* kao i oni koji su nastali od priloga: *afër, larg, para, pas, përtej, sipër itd.* Uglavnom izražavaju mesne odnose, nešto ređe vremenske, u skladu sa značenjem imenica i priloga od kojih su nastali.

9.5. Predloško-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom *majë*

Konstrukcija u ablativu sa predlogom *majë* uglavnom pokazuje mesto gde se neko ili nešto nalazi ili obavlja radnja. S obzirom da je *majë, a* imenica koja znači *vrh* u albanskom i predlog preuzima to značenje pa ukazuje na to da se neko ili nešto nalazi na vrhu, iznad, gore:

Hipi *majë fikut*. (Popeo se na vrh smokve.) (FGJSH 1981: 1049).

Ecte *majë çatisë*. (Hodao je po vrhu krova.) (FGJSH 1981: 1049).

E vuri *majë kokës*. (Stavio ga je na vrh glave.) (FGJSH 1981: 1049).

9.6. Predloško-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom *buzë*

Konstrukcija sa predlogom *buzë* (uz, uz ivicu, kraj, pokraj, pred) može imati vremensko značenje. Akcenat je na početku radnje ili neke vremenske pojave:

Buzë mbrëmjes. (Predveče, pre nego što je počela noć.)

Buzë shiut. (Pred kišu.)

Buzë dimrit. (Pred zimu.)

- značenje mesta

opet je u pitanju naglašavanje da je nešto tik do, pored, uz:

Fshati është buzë detit. (Selo je uz ivicu mora; uz obalu mora.)

Një natë buzë greminës. (Jedna noć kraj provalije.)

Shitet dyqani buzë rrugës, 52 m². (Prodaje se lokal uz ulicu, 52 m².) (KD).

Buzë lumit, pothuajse në të gjithë gjatësinë e tij gjenden mbetje urbane, të cilat shkaktojnë një ndotje të madhe të ujit. (Uz ivicu reke, gotovo čitavom njenom dužinom se nalaze otpaci koji dovode do velikog zagađenja vode.) (KD).

Buzë Lanës. (Kraj reke Ljane.)

9.7. Predloško-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom *midis*

Konstrukcija sa predlogom *midis* (između, među) ima sledeća značenja:

- značenje mesta

Mesto ili prostor koji se nalazi između dveju stvari, bića kao i prostor u kome se nešto ili neko nalazi u konkretnom i apstraktnom smislu :

Midis Durrësit dhe Tiranës. (Između Drača i Tirane.)

Midis pyllit dhe malit. (Između šume i planine.)

Ky shfaqti dëshirën që unë të rrija dhe sapa im atë miratoi, pa pritur që ai ta përsëriste dy herë, vajta u ula në kanape, *midis Profesorit* dhe plakës me çitjane. (Pokazao je želju da i ja ostanem i tek što je to moj otac odobrio, ne čekajući da to ponovi dvaput, otišao sam do kauča i seo između Profesora i starice u dimijama.) (Kongoli 2003: 38).

Një jetë *midis frikës* dhe kureshtjes, ku më e fortë doli kureshtja. (Jedan život između straha i radoznanosti, u kome je radoznanost bila jača.) (Kongoli 2003: 40).

Silva mori dorën time dhe e mbajti *midis duarve* të saj. (Silva me je uzela za ruku i držala je među svojim rukama.) (Kongoli 2004: 43).

- mesto ili položaj stvari ili živog bića na sredini (uvek u prostornom smislu):

Midis tepsisë. (Na sredini tepsije.) (FGJSH 1981: 1134).

Midis rrugës më ke lënë. (Ostavila si me nasred ulice.)

Midis dhomës. (Nasred sobe.) (Qesku 1999: 498).

Midis kampit venë e vijnë vazhdimisht kalorës që çojnë e bien urdhra. (Nasred kampa neprestano odlaze i dolaze konjanici koji odnose i donose naređenja.) (Kadare 1980: 15).

Atëherë makina lëvizi dhe ne u gjendëm në unazë, midis një rrëmuje automjetesh. (Onda su se kola pokrenula i našli smo se gradskom krugu, usred gomile vozila.) (Kongoli 2004: 73).

- mesto koje neko ili nešto zauzima u određenoj grupi ili skupini:

Shumë prej tyre nuk janë më midis nesh. (Mnogi od njih nisu više među nama.) Midis tyre janë edhe herakë. (Među njima ima i ranoranilaca.)

Midis jush ai ka qenë më i miri. (Među vama on je bio najbolji.)

Katër persona me AH1NH1 midis tyre tre fëmijë (Çetiri osobe zaražene virusom H1N1, među njima troje dece) (KD).

Ata janë midis nesh. (Oni su među nama.)

- mesto, prostor preko koga se ili kroz koji se neko ili nešto kreće:

Ecte midis borës. (Hodao je kroz sneg.) (FGJSH 1981: 1135).

Çante midis dallgëve. (Probijao se kroz talase.) (FGJSH 1981: 1135).

Lordi Bajron dhe miku i tij, Hobhouse, kishin mundur të çanin midis malesh të egra... (Lord Bajron i njegov drug, Hobhaus, mučili su se probijajući se kroz divlje planine...) (RK).

- ukazuje na odnos između dva ili više bića, stvari ili događaja:

E di ku është dallimi midis meje dhe teje. (Znam u čemu je razlika između tebe i mene; u čemu se razlikujemo.)

Tifozët me padurim e presin ndeshjen miqësore midis Argjentinës dhe Portugalisë sonte në Gjenevë. (Navijači sa nestrpljenjem očekuju prijateljsku utakmicu između Argentine i Portugalije, koja će se održati večeras u Ženevi.) (KD).

Duel direkt *midis dy lojtarëve* më të mirë të futbollit në planetë... (Direktan duel *između dva* najbolja igrača fudbala na svetu ...) (KD).

Biseda që kish dëgjuar zhvillohej *midis një akënxiu* me mustaqe të mëdha, hipur mbi kalë, dhe një ushtari të reparteve të xhenierëve. (Razgovor koji je čuo odvijao se *između akindžije* sa velikim brkovima, na konju i vojnika iz jedinice vojnih inženjera.) (Kadare 1980: 95).

Midis nesh nuk ka asgjë. (*Među nama* nema ničega.)

- vreme

U smislu vremenske okvirne granice. Pokazuje nam kada, u kojim terminima, u kom vremenskom periodu se desila, dešava ili treba da se desi neka radnja:

Midis orës njëmbëdhjetë dhe njëmbëdhjetë e gjysëm bëj pushim. (*Između jedanaest* i pola dvanaest pravim pauzu; Na pauzi sam *između jedanaest* i pola dvanaest.)

Asgjë të posaçme nuk ndodhi *midis së premtës* dhe së hënës për të justifikuar një sjellje të tillë (Nije se dogodilo ništa posebno *između petka* i ponedeljka da bi se opravdalo ovakvo ponašanje.)

Në periudhën *midis shekujve XIV-XVI*... (U periodu *između XIV* i *XVI veka*...)

Natën *midis të premtës* dhe të shtunës u takuam për herë të fundit. (Noću, *između petka* i subote sreli smo se poslednji put.)

Katalogimi mund të realizohet brenda një periudhe të shkurtër, *midis majit* dhe qershorit. (Katalogizacija će moći da se realizuje u okviru kratkog vremenskog perioda, *između maja* i juna.) (RK).

Ili samo vreme kada se dešava neka radnja:

Midis dimrit bëhet verë. (*Usred zime*, leto je.)

9.8. Predloško-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom rrëzë

Konstrukcija sa predlogom rrëzë (u podnožju, udnu) je konstrukcija koja podrazumeva imenicu u ablativu i označava mesto. Konkretnije da se neko ili nešto nalazi u donjem delu nečega ili u njegovom podnožju ili da se tu odvija radnja:

Rrëzë tyre gjenden plazhe të pastra si breza të argjendtë. (U njihovom podnožju nalaze se čiste plaže kao srebrni pojasevi.) (Šuška 1997: 78).

Vajtimi i nuses Meng Gjang rrëzë Murit të Madh (Plaç neveste Meng Đang udnu (kraj) Velikog zida) (RK).

Kontrolloni mirë nëse ka ndonjë vrimë apo boshllëk rrëzë murit apo mes dyshemesë. (Proverite dobro da ne postoji neka rupa ili praznina u dnu zida ili na podu.) (RM).

U shtri rrëzë një peme. (Legao je udno vočke.) (FGJSH 1981: 1701).

- mesto koje je sasvim blizu živog bića ili neke stvari, gde se obavlja radnja ili nalazi neko ili nešto:

Dy tavolina me nga dy karrige rrëzë murit. (Dva stola sa po dve stolice do zida.)

Njerëzit kalojnë rrëzë murit të ngarkuar me enë. (Ljudi prolaze uz zid noseći posude.)

E ka rrëzë shtëpisë. (Tik mu je uz kuću.) (FGJSH 1981: 1701).

I kaloi rrëzë veshit. (Prošao mu je tik do uva.) (FGJSH 1981: 1701).

9.9. Predložko-padežna konstrukcija u ablativu sa predlogom **nëpërmjet**

Konstrukcija sa predlogom *nëpërmjet* (*preko, uz pomoć, pomoću*) je konstrukcija u ablativu koju uvek prati imenica. Ona označava sredstvo uz pomoć koga se nešto postiže ili ostvaruje:

Tomi na dërgonte çdo muaj njëqind dollarë nëpërmjet agjencisë Western Union. (Tomi nam je svakog meseca slao po sto dolara preko ekspoziture Western Juniona.) (Kongoli 2003: 96).

Gjeni punë nëpërmjet internetit! (Nađite posao preko interneta!)

Sot mund të bëni pagesë nëpërmjet internetit dhe bankomatit. (Danas možete da obavite plaćanje preko interneta i bankomata.)

Identifikimi nëpërmjet muskujve të fytyrës. (Indetifikacija preko facijalnih mišića.) (RK).

Këto realizohen nëpërmjet mësimi të komandave kryesore të AutoCAD-it. (One se postižu uz pomoć učenja glavnih komandi u AutoCAD-u.) (RK).

- vreme u smislu hronologije:

Rishtas është botuar libri „Historia e vallëzimit *nëpërmjet kinematografisë*“.
(Nedavno je objavljena knjiga „Istorija plesa *kroz kinematografiju*“.)

Arti ka evoluar *nëpërmjet shekujve*. (Umetnost je evoluirala *kroz vekove*.)

9.10. Predloško-padežne konstrukcije u ablativu sa predlozima koji su priloškog porekla

Ablativ je najproduktivniji padež u albanskom jeziku kada je u pitanju broj predloga koji se može javiti u okviru ove konstrukcije. Pored gore pomenutih predloga karakterističnih za predloško-padežnu konstrukciju u ablativu, izvestan broj predloga je priloškog porekla, kao na primer: *afër, larg, para, pas, përtej, sipër* itd. Zanimljivo je da su od priloga koji su postali predlozi isključivo prilozima za mesto i neki prilozima za vreme tokom vremena dobili funkciju predloga.

9.10.1. Predloško-padežne konstrukcije sa predlogom *afër*

Konstrukcija sa predlogom *afër* (*blizu, pored, kraj, pred*) podrazumeva imenicu u ablativu. I može označavati mesto, stvar ili živo biće pored koga se neko ili nešto nalazi, obavlja neka radnja ili ka kome se kreće, ide ili pomera neko ili nešto:

Afër nesh. (*Blizu nas*)

Afër jush. (*Blizu vas.*)

Afër detit. (*Blizu mora; do mora*)

Afër shtëpisë. (*Blizu kuće; kraj kuće*)

Afër rrugës kryesore. (*Blizu glavne ulice.*)

Afër shkollës. (*Blizu škole.*)

Në fillim ato u vendosën në Kent dhe pastaj levizën *afër lumit Thames*.
(Na početku se se nastanili u Kentu da bi se zatim pomerili *ka reci Temzi*.) (RK).

Dielllosja më e vogël është në viset malore dhe *afër tyre* dhe gjatë muajve të dimrit. (Najmanja insolacija je u planinskim predelima i *njihovoj blizini* tokom zimskih meseci.) (RM).

- vreme,

nekoliko trenutaka pre obavljanja neke radnje ili približno vreme:

Afër mëngjesit. (Pred jutro.)

Afër dimrit. (Pred zimu.)

Afër mbrëmjes nëna i tha djalit të sillte kopenë e bagëtive nga fusha. (Predveçe majka je rekla sinu da dovede krdo stoke sa polja.

Fotografia më bën të mendoj se është *afër dimrit*. (Fotografija mi stvara utisak da je zima blizu; da je slikana *pred zimu*.)

Afër të tridhjetave. (Blizu tridesetih.)

9.10.2. Predloško-padežne konstrukcije sa predlogom *larg*

Konstrukcija sa predlogom *larg* (*daleko, izvan*) podrazumeva imenicu u ablativu. Ističe da se neko ili nešto nalazi daleko ili je udaljeno:

Larg nesh. (Daleko do nas.)

Larg jush. (Daleko od vas.)

Pasuri e patundshme *larg qytetit*. (Nekretnina *izvan grada*.)

Vëzhgim mbi shkollat *larg qyteteve* të mëdha (Pogled na škole *daleko od velikih gradova*.) (RK).

Pylli është 30 km *larg qytetit*. (Šuma je 30 km *udaljena od grada*.)

- vreme

mnogo vremena pre ili posle nečega, starosno doba:

Jo shumë *larg kohëve* tona. (Ne *tako davno*.) (FGJSH 1981: 947).

Është *larg të dyzetave*. (Ima *daleko više od 40 godina*; *Daleko je od 40-ih*.) (FGJSH 1981: 947).

9.10.3. Predloško-padežne konstrukcije sa *para*

Konstrukcija sa predlogom *para* (*ispred, pred*) podrazumeva imenicu u ablativu. Antonim je predlogu *pas* (*iza, za*). Označava mesto, u smislu prostora koji se nalazi ispred nekoga ili nečega:

Ato ecnin *para meje* dhe flisnin me zë të lartë. (Išle su *ispred mene* i pričale glasno.) (Petro 2010: 74).

Mos rri *para meje!* (Ne sedi *ispred mene!*; Ne zaklanjaj mi vidik!)

Para fakultetit. (Ispred fakulteta.)

Kur u ngrita nga shtrati më dhimbte koka, *para syve* vazhdonte të më rrinte fytyra e së panjohurës. (Kada sam ustao iz kreveta bolela me je glava, *pred očima* mi je i dalje lebdeo lik neznanke.) (Kongoli 2003: 76).

Para hyrjes së godinës. (Ispred ulaza u zgradu.) (FGJSH 1981: 1357).

Mos më dil *para syve!* (Ne izlazi mi *na oči!*; Ne izlazi mi *pred oči!*)

Para uzinës. (Ispred fabrike.)

Para tij dridhet mali. (*Pred njim* se planina trese.)

U preva. *Para meje* kisha ca hije. (Presekao sam se. *Preda mnom* je bilo nekoliko utvara.) (Kongoli 2003: 98).

- vreme koje prethodi nekom događaju ili radnji:

Kujdesi *para nisjes* në pushime (Na šta treba obratiti pažnju *pre polaska* na odmor) (RM).

Shkencëtarët theksuan se banimi buzë rrugëve kryesore nxit lindjen *para kohe*. (Naučnici ističu kako stanovanje blizu glavnih ulica podstiče *prevremeni* porođaj.) (RM).

Partitë politike nisën fushatën *para kohe*. (Političke partije su započele kampanju *pre vremena*.)

E plotësuan planin *para afatit* të caktuar. (Ostvarili su plan *pre* predvidenog *roka*.) (FGJSH 1981: 1359).

Ura e re është ndërtuar *para afatit* të caktuar. (Novi most je završen *pre* predvidenog *roka*.)

U takuam *para Vitit të Ri*. (Sreli smo se *pred Novu godinu*.)

Prindërit nuk u tregojnë më përralla fëmijëve *para gjumit*. (Roditelji više deci ne pričaju bajke *pred spavanje*.)

- vreme

u smislu označavanja da se nešto dogodilo ranije, pre u odnosu na sadašnji trenutak. Ova konstrukcija ima funkciju priloga za vreme:

Para një jave u takuam rastësisht në rrugë. (*Pre nedelju dana* slučajno smo se sreli na ulici.)

Para tre vjetësh... punoja në bibliotekën e një lagjeje. (Pre tri godine... radila sam u biblioteci u jednom kvartu.) (Kongoli 2003: 91).

Para një muaji, humba edhe vendin në komunale. (Pre mesec dana, izgubila sam posao i u komunalnom preduzeću.) (Kongoli 2003: 91).

Para disa ditësh erdhi nga fshati. (Pre nekoliko dana došao je iz sela.)

- osobu ili grupu ljudi u čijem prisustvu neko obavlja neku radnju ili se suočava sa datom osobom ili grupom ljudi:

Shkrimtar i njohur para gjyqit. (Čuveni pisac nalazi se pred sudom.)

Rrinte urtë para mësuesit. (Mirno je stajao pred učiteljem.) (FGJSH 1981: 1357).

S' pinte duhan para babait. (Nije pušio pred ocem.) (FGJSH 1981: 1357).

Ai ishte poshtëruar para klasës. (Bio je ponižen pred odeljenjem.)

Çdo nxënës përgatit të paktën një temë dhe e shpjegon para klasës. (Svaki učenik priprema najmanje jednu temu i objašnjava je pred odeljenjem.)

- stanje ili pojavu pred kojom se neko nalazi:

Gjendet para një problemi të vështirë. (Nalazi se pred teškim problemom.) (FGJSH 1981: 1357).

Ekonomia botërore gjendet para një krize të re globale (Svetska ekonomija se nalazi pred novom globalnom krizom) (KD).

Edhe me romanin më të ri Kështjella, Ismail Kadare i ka vënë kritikët dhe lexuesit para rrezikut që të mos e kuptojnë sikundër duhet... (I svojim najnovijim romanom Tvrđava, Ismail Kadare je kritičare i čitaoce doveo u opasnost da ga ne razumeju kako treba...) (RM).

Të gjithë jemi para rrezikut. (Svi smo u opasnosti.; u bukv. prevodu- Svi se nalazimo pred opasnošću)

Jemi para sfidës së re. (Nalazimo se pred novim izazovom.)

Njeriu gjendet i habitur dhe i dezorientuar para "enigmës" së vetë, enigmës njerëzore- thotë Sheleri. (Čovek je začuđen i dezorijentisan pred svojom „enigmom“, ljudskom enigmom – kaže Šeler.) (RK).

- biće ili stvar sa kojim se neko ili nešto poredi:

S'ishte gjë *para të vëllait*. (U odnosu na brata nije bio ništa.) (FGJSH 1981: 1358).

Mos e zgjatni se jeni një hiç *para tij!* (Ne dužite, jer ste ništa u odnosu na njega!)

Para saj ti je vetëm hije. (U odnosu na nju ti si samo senka.)

9.10.4. Predloško-padežne konstrukcije sa predlogom *pas*

Konstrukcija sa predlogom *pas* (iza, za) označava mesto, prostor iza neke osobe, predmeta i sl. gde se neko ili nešto nalazi ili obavlja radnja:

Ai humbiste diku *pas meje* dhe unë mund ta vështroja fytyrën e gruas i qetë, pa praninë e hijes së tij. (Nestajao bi negde *iza mene* i mogao sam mirno da posmatram lice te žene, bez prisustva njegove senke.) (Kongoli 2003: 74).

Kur qëllonte që ndodheshim pranë banakut të shitëses njëkohësisht, mezi përballoja dëshirën të mbështettesha *pas teje*. (Kada bi se dogodilo da se istovremeno nađemo kraj prodajnog pulta, jedva bih savladavao svoju želju da se naslonim *na tebe*; bukv. prevod- da se naslonim iza tebe.) (Kongoli 2003: 75).

Të gjithë *pas teje*, ti *pas meje*. (Svi *iza tebe*, ti *iza mene*.)

Pas deres. (*Iza vrata*.)

Kur mbërritën para pastiçerisë, zunë të soditnin në vitrinë, duke e ngjitur hundën *pas xhamit*. (Kada su stigle pred poslastičarnicu, počele su da gledaju šta se nalazi u izlogu, prilubljujući svoje noseve *uz staklo*.) (Petro 2010: 74).

Dhe arrita të shtroja një pyetje: kush fshihej *pas maskës* së mikut tim të vjetër? (I uspeo sam da postavim jedno pitanje: Ko se krio *pod maskom* mog starog prijatelja) (Kongoli 2003: 99).

Markezi fshiu djersën e duarve *pas pantallonave*, kapërceu pragun dhe papritur u gjend në një tarracë... (Markiz je obrisao znoj sa ruku *o pantalone*, prešao preko praga i iznenada se našao na jednoj terasi...) (Marquez 2003: 131).

- živo biće, stvar ili pojavu kojoj nešto ili neko dolazi otpozadi ili je prati s leđa:

Derisa raketat fulutrojnë *pas tij*, ai këndon. (Dok rakete lete *iza njegovih leđa*, on igra.)

Vraponte *pas tij*. (Trčao je za njim.) (FGJSH 1981: 1374).

Kudo sheh burrat në kuaj dhe gratë e ngarkuara teksa ecnin *pas tyre*. (Svuda vidiš muškarce na konjima i žene natovarene teretom dok idu za *njima*.) (RK).

I biri ecte *pas tij* në këmbë. (Sin je išao za *njim* peške.)

- vreme, period, događaj koji pethodi nekoj radnji ili vremenskom periodu:

Gjithashtu, *pas mbledhjes* gjenerale do të kemi mundësi t'i vazhdojmë bisedat. (Takođe, *nakon* generalnog *sastanka* imaćemo mogućnost nastavka razgovora.)

Pas një viti përsëri jam në Tiranë. (*Nakon* *godinu dana*, ponovo sam u Tirani.)

Tani *pas një viti* rikthehem sërish kësaj teme me një shkrim tjetër. (Sada, *nakon* *godinu dana*, ponovo se vraćam ovoj temi uz drugi tekst.) (RM).

- vreme kao određeni vremenski interval ali u budućnosti:

Do të mbarojë *pas një viti*. (Završiće *nakon* *godinu dana*.)

Do të vijë *pas një muaji*. (Doćiće za mesec dana; *nakon* *mesec dana*.)

Pas një viti do të kalojë në grupin tonë. (*Nakon* *godinu dana* prećiće u našu grupu.)

Do të kthehet *pas disa muajsh*, mos u merakos. (Vratiće se za *nekoliko meseci*, ne brini.)

- vremensko trajanje sa prekidima, radnju koja se isuviše ponavlja ili prevazilazi granice. Dobar deo ovakvih konstrukcija su postale fraze:

Mbledhje *pas mbledhjeje*. (Sastanak za *sastankom*.)

Kohë *pas kohe*. (S vremena na vreme.)

Hap *pas hapi*. (Korak po korak.)

Gur *pas guri*. (Kamen po kamen.)

Lajmet e fundit minutë *pas minute*. (Najnovije vesti iz *minuta u minut*.)

Ndeshje *pas ndeshjeje*. (Utakmica za *utakmicom*.)

- vezanost, obuzetost nekom osobom, bićem ili nećim, predanost nekome ili nećemu ili pak nešto što izuzetno volimo:

Është i dhënë *pas modës*. (Obožava modu; Opsednut je modom)

Është i dhënë *pas letërsisë*. (Obožava književnost; Ljubitelj je književnosti.)

Bën shumë *pas tij*. (Mnogo se trudi oko njega; Mnogo čini za njega.)

I dhënë *pas fëmijëve*. (Obožava decu.)

I dhënë *pas sportit*. (Obožava sport.)

Elena është e dhënë *pas natyrës*. (Elena obožava prirodu; Elena je ljubitelj prirode.)

Pasta, peshk me patate mund të them se jam e dhënë *pas ushqimi* të tillë.
(Pasta, riba sa krompirom, mogu da kažem da obožavam takvu hranu.)

- uputstvo, određenje na osnovu koga se obavlja neka radnja

U ovom slučaju predlog *pas* je sinoniman predlogu *sipas*:

Këtë dietë ka filluar të përdorë *pas këshillës* së nënës së saj. (Ovu dijetu je počela da primenjuje *po savetu* svoje majke.)

Pas këshillës së mjekut prapë u shtrua në spital. (Po savetu lekara ponovo je primljen u bolnicu.)

Pas porosisë që i dhanë. (Po uputstvu koje su mu dali.) (FGJSH 1981: 1375).

Pas dëshirës së tij. (Po njegovoj želji.) (FGJSH 1981: 1375).

Pas zakonit të vjetër shqiptar së pari qerasesj burri, pastaj gruaja. (Po starom albanskom *običaju* prvo se gosti muškarac pa onda žena.)

E hidhte këmbën *pas muzikës*. (Radio je onako kako mu drugi kažu.;
bukv. prevod: Pomerio je nogu *po taktu muzike*.) (FGJSH 1981: 1375).

- u govoru se može čuti konstrukcija sa predlogom *pas* kojom se želi označiti da je nešto preneto, poručeno preko nekoga:

I çova fjalë *pas së shoqes*. (Poručio sam mu *preko žene*.) (FGJSH 1981: 1375).

Letrën e dytë ia dërgova *pas të vëllait*. (Drugo pismo sam mu poslao *preko brata*.)

9.10.5. Predloško-padežne konstrukcije sa predlogom *sipër*

Konstrukcija sa predlogom *sipër* (*nad, iznad, više (poviše), na*) može označavati površinu nekog predmeta ili mesta na koju je neko ili nešto naslonjeno, nešto stavljeno, po kojoj se neko ili nešto kreće ili se na njoj odvija neka radnja:

Mbajtja e një çante apo e një valixheje pune *sipër tryezës*, do të ishte e papërshtatshme dhe të krijonte një lloj barriere midis jush dhe intervistuesit. (Držanje torbe ili aktentašne *na stolu*, bi bilo neprilično i stvorilo bi neku vrstu barijere između Vas i onih koji obavljaju intervju.) (RM).

Flija *sipër tryezës* së mësuesit. (Spavao sam *na učiteljevom stolu*.)

Kur erdha në shtëpi kam parë vetëm vajzën e vogël *sipër krevatit*. (Kada sam stigla kući videla sam samo mlađu ćerku *na krevetu*.)

U shtri *sipër rërës*. (Legao je *na pesak*.) (FGJSH 1981: 1756).

Ngjitemi *sipër rrugës* së re të hapur nga vetë ata pak banorë që i kanë mbetur këtij fshati pitoresk. (Penjemo se *novim putem* izrađenim od strane onih malobrojnih stanovnika koji su ostali u ovom živopisnom selu.) (RK).

Librat janë të vendosur *sipër urës* dhe të pambrojtur nga dielli. (Knjige su stavljene *po mostu* i nisu zaštićene od sunca.)

Të shëtitim *sipër reve*? (Da hodamo *po oblacima*?)

- prostor iznad nekog predmeta, stvari ili bića gde se neko ili nešto nalazi, prostor gde se obavlja neka radnja ali gde nema kontakta sa predmetom, stvarima ili bićem:

Fluturonte *sipër kokave* tona. (Leteo je *iznad* naših *glava*.) (FGJSH 1981: 1756).

Sipër goditjeve ngrihej zëri i Profesorit dhe në veshët e mi mbërrinte një zhurmë e mbytur, monotone... (*Preko udaraca* uzdizao se glas Profesora i do mojih ušiju dopirala je prigušena buka, monotona...) (Kongoli 2003: 41).

Iku siç thoshte Lasgushi ynë, pra *sipër maleve* me dëborë shpirti i tij. (Pobegla je eto, kao što je to naš Lasguš govorio, njegova duša *preko planina* pod snegom.) (RM).

Del hëna *sipër malit*. (*Nad planinom* se pojavljuje mesec.)

Do të ngjitem *sipër malit*. (Popeću se *na planinu*.)

Në shkurt, një tjetër asteroid i emëruar 2011 CQ1 ka kaluar shumë shpejt *sipër Tokës* në një distancë prej 5480 km. (U februaru, asteroid pod imenom 2011 CQ1 je vrlo brzo prošao *iznad Zemlje* na razdaljini od 5480 km.) (RM).

- stanje ili količinu koja je iznad očekivanog, normalnog, uobičajenog:

Sipër planit. (Izvan plana; Preko plana.) (FGJSH 1981: 1756).

Sipër mesatarës. (Iznad proseka.)

Sipër mundësive të saj. (Iznad njenih mogućnosti.)

- prostor, površinu ili mesto koje neko ili nešto zauzima iznad nečega ili nekoga:

Banonin sipër nesh. (Stanovali su iznad nas.)

Telefonata edhe sipër reve. (Telefonski razgovor čak i iznad oblaka; Telefoniranje tokom leta) (KD).

Pas një orë e njëzet minutash "sipër reve", aeroplani u ul në pistë. (Nakon sat i dvadeset minuta "iznad oblaka", avion je sleteo na pistu.)

Sipër kokave tona fluturonte një dallendyshe. (Iznad naših glava letela je jedna lasta.)

- predmet koji je objekat naše radnje ili posmatranja:

Rri gjithë ditën sipër librave. (Ceo dan je nad knjigama.) (FGJSH 1981: 1756).

Për të gjithë ju që këtë muaj do të flini sipër librave kemi një këshill. (Za sve vas koji ćete ovaj mesec provesti spavajući nad knjigom, imamo jedan savet.) (RK).

9.10.6. Predložko-padežne konstrukcije sa predlogom *përtej*

Konstrukcija sa predlogom *përtej* (*preko, s one strane, s druge strane*) označava mesto preko puta koga se ili s čije druge strane se nešto dešava ili nalazi:

Në luftë me keltët, ardianët arritën t'i dëbonin ata përtej lumit Naronë... (U ratu sa Keltima, Ardijejci su uspehli da ih proteraju preko reke Neretve...) (RM).

"Përtej lumit dhe në pyll" nga Ernest Heminguei. (*"Preko reke i u šumu"* roman E. Hemingveja.)

Vështronte vazhdimisht përtej lumit. (Uvek je gledao preko reke.)

Përtej fushës së blertë dhe topit të futbollit, ne kemi folur me Kristin edhe për jetën e tij. (Osim o zelenom terenu i fudbalskoj lopti, razgovarali smo sa

Kristijem i o njegovom životu; bukv. prevod- preko zelenog terena i fudbalske lopte...) (RK).

- masu ili meru koja se pevazilazi, koja prelazi granice ili propisanu normu:

Nikola Tesla ose njeriu "përtej mendjes". (Nikola Tesla ili "čovек genije".)

Një film përtej imagjinatës. (Film koji prevazilazi granice mašte; bukv. prevod- Film izvan mašte.)

Duhani shkakton krijimin përtej mase të mukozës bronkiale. (Duvan izaziva stvaranje prekomerne bronhijalne sluzi.)

Nëse hahet përtej mase mjalti mund të jetë i dëmshëm. (Ukoliko se jede preterano/preko mere/ med može da bude štetan.)

Përtej shumës së parashikuar. (Preko predviđene sume.) (FGJSH 1981: 1467).

ALBtelecom, festoni dhe përfitoni dhurata përtej limiteve! (ALBtelekom, slavite i dobijte poklone preko limita!) (RK).

Senati nuk do të lejojë që të pranohen studentë përtej numrit që ka përcaktuar Ministria e Arsimit... (Senat neće dozvoliti da se prime studenti preko broja koje je propisalo Ministarstvo prosvete...) (KD).

Përtej numrit të planifikuar. (Preko planiranog broja.)

9.11. Predlozi *me anë* i *në mes* koji se semantičko-sintaksički slažu i sa ablativom

U grupu predloga koji čine sastavni deo predloško-padežne konstrukcije u ablativu spada i predloška grupa reči *me anë* (*uz pomoć, pomoću, preko*) koja je karakteristična za konstrukciju u genitivu. U ovom slučaju predloška grupa reči stoji uz imenicu u ablativu koja je u neodređenom vidu i to uvek u množini:

Konfliktet zgjidhen *me anë bisedimesh*. (Konflikti se rešavaju uz pomoć dijaloga; Konflikti se rešavaju *putem dijaloga*.)

Në këto kushte çështja e kufirit mbeti për t'u zgjidhur *me anë bisedimesh*. (Pod ovakvim uslovima pitanje granice je ostalo da bude rešeno *uz pomoć pregovora*.) (Agaliu i dr. 2005: 395).

Predložka grupa reči *në mes* (*nasred, usred, na sredini*) je deo predložko-padežne konstrukcije u ablativu i stoji uz imenicu u ablativu. Označava mesto u čijem se središnjem delu obavlja neka radnja ili nešto nalazi:

Një tepsi plot me inxhi *në mes të detit të zi*. (Činija puna bisera *nasred Crnog mora.*) (RK).

Darkuam *në mes të autostradës* (Večerali smo *nasred autoputa.*)

Në mes të fshatit gjendet një kështjellë. (*Nasred sela* nalazi se jedna tvrđava.)

Në mes grurit që kish hedhur shtat, dukej një pemë. (*Nasred pšenice* koja je porasla, videla se jedna voćka.) (Agaliu i dr. 2005: 396).

Një shenjë rrethi e gjetur *në mes të grurit* në Braccagni në Itali ka përfunduar në faqen më popullore evropiane të internetit... (Znak kruga koji je nađen *nasred pšeničnog polja* u Brakanji, u Italiji završio je na najpopularnijoj evropskoj internet stranici...) (RM).

- vreme, godišnje doba, mesec, nedelja, dan usred koga se nešto dešava:

Një fatkeqësi natyrore ka prekur fshatin Prodan *në mes të verës*. (Prirodna nepogoda je pogodila selo Prodan *usred leta.*)

Borë *në mes të majit* në Brezovicë, në Prevallë dhe në Kukës. (Sneg *usred maja* na Brezovici, na Prevali i Kukesu.) (KD).

Në mes të javës u zhvillua një ndeshje futbollit. (*Sredinom nedelje* odigrana je jedna fudbalska utakmica.)

Një hajdut vodhi *në mes të ditës* një pikturë të Pablo Pikaso-s me vlerë 200.000 dollarë...(Jedan kradljivac je *usred dana* ukrao sliku Pabla Pikasa koja vredi 200.000 dolara...) (KD).

- celinu, grupu od koje se odvaja deo:

Dhe zgjedha më trimin *në mes tyre*. (I izabrao sam najhrabrijeg *među njima.*) (Agaliu i dr. 2005: 396).

Ali, kada je u pitanju ovo značenje mnogo češće se upotrebljava predlog *ndër-më trimin ndër ta* (Agaliu i dr. 2005: 396).

10. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U INSTRUMENTALU U SRPSKOM JEZIKU

10.1. Konstrukcija sa predlogom s(a)

Ukazuje na neku vrstu zajednice, društva. Njome se ukazuje na pojam koji u nekoj zajednici, društvu obavlja neku radnju ili se u njoj samo nalazi. Stevanović ga u svojoj gramatici (1991a⁵: 452) označava kao *socijativ* jer se od padežne sintagme u instrumentalu (kojom se označava sredstvo, oruđe) razlikuje i semantički. U okviru rečenica u kojima se javlja ova konstrukcija uvek imamo odnos glavnog pojma koji prati neki drugi pojam koji se doživljava kao pratilac. Taj drugi pojam je izražen imenicom ili zamenicom u instrumentalu i ravnopravan je s pojmom koji prati i u čijoj se zajednici javlja, kao njegov saučesnik, kao član koji ravnopravno poseduje ili deli nešto sa njim ili je pak nezavistan od glavnog pojma ali je u mnogim slučajevima prisutan upravo voljom glavnog pojma:

Osvežene tuširanjem, odlaze u omiljeni kafić „La Revolusion“ da zajedno *sa Lidom* popiju piće i malo razgovaraju. (Arsić 2009: 104).

- Svakako- rekao je i do odlaska vodio razgovor *sa Vasilisom*. (Jovanović 2009: 77).

Lida prvi put stvarno postoji dok na livadi, *sa dedom*, lovi bubice. (Arsić 2009: 106).

Morala je malo *sa njim* da posedi, nije red da ga otkači kad je tako ljubazan, mada je udavio pričajući o vikendici u Krčedinu... (Arsić 2009: 113).

Naprotiv, čini joj se kao da razgovara čas *sa svojom majkom*, čas *sa ocem*. (Arsić 2009: 118).

Jedno daleko leto *sa njima* na moru. (Arsić 2009: 118).

Zatim *sa ocem* koji ih čeka pored upaljenog televizora jedu njegovu omiljenu poslasticu, puding od čokolade. (Arsić 2009: 146).

Pominje i strica, koga Lida zatiče *sa ocem* pošto se vratila iz bolnice. (Arsić 2009: 147).

Stalno se svađa *s ocem* iako je on jedno divno i neagresivno stvorenje. (razg.).

- Pratilac ne mora biti ravnopravan s glavnim pojmom i ne mora biti živo biće. Može biti predmet/objekat koji glavni pojam u određenom stanju ili prilikom vršenja radnje ima uza se i koji mu ne služi kao instrument/oruđe kojim vrši radnju:

Sa slamnatim šeširićem i vrpcom oko brade, punila je svoju teglu imitirajući dedu. (Arsić 2009: 106).

Između stolova prolazi mršava, ozbiljna devojčica *sa karanfilima*. (Arsić 2009: 66).

Sedela je za stolom *s olovkom* u ruci. (razg.).

Jedan mišićavi *sa kačketom* zabija čačalicu u sto, ne bilo gde, nego u neka tamo mesta o kojima namršteno premisslja. (Arsić 2009: 64).

U kupe je ušao mladić *s koferom* u ruci. (razg.).

Lida zeva *sa cigaretom* u ruci, duva dim u šaku zgrčenu oko usta. (Arsić 2009: 66).

Kroz prvu poderotinu koja se napravila ugledala sam lice nepoznatog čoveka *sa zelenom kapom* na glavi. (Jovanović 2009: 94).

Iznenada i sasvim neočekivano pojavi se Mika *s gitarom*. (razg.).

Na sledećoj fotografiji devojčica je sama, *sa tašnicom* od pruća u krilu. (Arsić 2009: 120).

Pratilac može biti i živo biće:

U sobu ulazi dečacić *s papagajem* na ramenu i kod svih nas izaziva širok osmeh na licu. (razg.).

U autobus je ušla jedna vitka žena *s detetom* u naručju. (razg.).

- atribut (kvalitativni instrumental):

Maca Fani budno pazi da se sfinga ne približi njenoj toaletnoj posudi *sa iscepanim novinama*. (Arsić 2009: 104).

Ovaj put, to je grafitno laneno odelo skoro muškog kroja, *sa predugim rukavima* iz kojih vire kratki prsti *sa zatupastim noktima*. (Arsić 2009: 117).

Najzad zajedno. Mama, tata i devojčica *sa podignutim rukama*. (Arsić 2009: 122).

Kelner salvetom briše znoj sa izbrijane čele, zatim iznosi poslužavnik *sa pićem* u baštu koja se polako puni. (Arsić 2009: 64).

Konobar donosi za njihov sto tri čaše *sa koktelima*. (Arsić 2009: 68).

Trolejbus umorno plovi prema bilbordu *sa ćelavom pevačicom* u rokmundiru. (Arsić 2009: 77).

Po cikloidama i epicikloidama, gusto u dijagonalama ide nebeski bicikl koji Duška pokreće braneći se od muve, na volšeban način prispele u njen atelje *sa zatvorenim prozorima*. (Arsić 2009: 155).

- odredba za način:

Zaćarane lepotice ulaze u Mango *sa olakšanjem*, bezobrazno pučkajući balone od žvake... (Arsić 2009: 62).

Prelazim preko izobilja naših nežnih trenutaka, *sa otmenim mirom* prebogatog čoveka, *sa oholom sigurnošću* neospornog vlasnika koji nema potrebu da se razmeće... (Jovanović 2009: 64).

Jedinac iz stare beogradske porodice, dete koje je *sa lakoćom* ispunjavalo imperativ da bude briljantno i uvek prvo, čiji se takmičarski duh sa uspehom oprobao i u sportu... (Jovanović 2009: 74).

S velikom mukom uspeo je da otvori bocu vina. (razg.).

S tugom u očima rekla mi je da odlazi i da se više nikada neće vratiti. (razg.).

Slušao ga je *s nekom vrstom fanatične pobožnosti*. (razg.).

Sa velikim naporom, koji mu je zadavao bol, Fedun je tek tada pogledao dobro. (Andrić 1962: 208).

On je svoj posao vršio *sa zadovoljstvom* i častoljubivo. (Andrić 1962: 118).

Mladić je gledao *sa čuđenjem* kako se zamršeni san nastavlja... (Andrić 1962: 208).

Najpre su ga svi dočekali *sa prezirom* i *nepoverenjem*. (Andrić 1962: 194).

- odredba za vreme:

S vremenom je sve postajalo gore i nije se mogao nazreti kraj tom mučenju. (razg.).

Taj nemir se *s vremenom* pretvorio u agoniju. (razg.).

S godinama čovek postaje mudriji, a ponekad i svesniji svojih pogrešaka. (razg.).

- Jedan pojam može biti shvaćen kao pojam koji je u zajednici s nekim drugim pojmom ali da ta zajednica podrazumeva postupanje s tim drugim pojmom kao s objektom. U tom slučaju reč je o nepravom objektu:

Postupao je *s njim* kao s detetom. (razg.).

Nije znao šta će *s tim slobodnim danima*. (razg.).

I vidi samo šta si uradio *sa njom*, uništio si je i psihički i fizički. (razg.).

Deda mu je ljutito i uzalud objašnjavao da ne treba da se plaši tih veselih letača kojima nije ni na kraj pameti da ujedu jednog dečaka, oni samo žele da se *sa njim* poigraju. (Arsić 2009: 34).

Oko Ćorkana se okupilo nekoliko nekoliko mladića, trgovačkih sinova, smeju se i teraju *sa njim* grube šale. (Andrić 1962: 125).

- Predlog *s(a)* upotrebljava se s nepromenljivim, i nešto ređe, promenljivim vrstama reči u njihovom obliku nominativa, odnosno akuzativa. Uz brojeve 2, 3 i 4:

Domaćica ih dočekuje *sa žitom* a deca *sa dve sveće* na vratima.

Pomešajte 2 dl vode *sa tri kašike limuna* i 100 gr. šećera. (Blic).

Sa četiri igrača manjka uspeli su da pobede. (razg.).

Konstrukcija *sa* predlogom *s(a)* se upotrebljava i u funkciji označavanja oruđa. U pitanju je samo određeni broj slučajeva u kojima je takva upotreba uopštena i na izvestan način i dozvoljena (oblik instrumentala bez predloga je oblik koji je obavezan kada je u pitanju označavanje oruđa):

On se i *s puškom* u ruci borio za svoje ideale. (Stevanović 1991a⁵: 463).

S perom u ruci učestvovao je u Prvom svetskom ratu. (razg.).

Sa štapom u ruci obišao je sve krajeve od Zadra do Skadra. (Stevanović 1991a⁵: 463).

10.2. Predložko-padežne konstrukcije u instrumentalu sa predlozima: za, među, pod i pred

Pored toga što je predlog *za* karakterističan za konstrukcije u genitivu i akuzativu, on je karakteristika i predložko-padežnih konstrukcija u instrumentalu. Konstrukcije u instrumentalu s predlogom *za* prvenstveno ima funkciju dopune i to glagolske dopune i glagolske imenice kojima se označava raspoloženje, ali i stremljenje za nečim:

Znala je da ga uposli u kuhinji, da ga vuca sa sobom kroz grad u potrazi za *nekom sitnicom*, a on je za njom išao bez protivljenja... (Jovanović 2009: 144).

- Ponekad mi se gadi- rekao je naglo, idući za *svojim mislima*. (Jovanović 2009: 146).

Nisam umakla jednoj liniji u genetskoj matrici naslednog prokletstva - da nesvesno hrlim ka onom što me uništava i grešno žudim za *nestankom i smrću*. (Jovanović 2009: 116).

Oduševi se i zanese za *svakom devojkom* koja prođe pored njega. (razg.).

Oduvek je čeznula za *boljim životom*. (razg.).

- cilj uz glagole kojima se označava kretanje:

Potrčao je za *novcem* i na žalost svoje majke potpuno je zaboravio na sopstvenu vrednost. (razg.).

Možda to drugi neće razumeti, ali on je krenuo je za *svojom slavom*. (razg.).

Krenuo je za *svojom srećnom zvezdom*, Anom, i sada mu je sve izgledalo mnogo lepše. (razg.)

- uzrok (zbog koga se stvara neko raspoloženje ili osećanje, nešto čini):

Za *njim* je plakala čitavu godinu i nismo je mogli izvući iz kuće. (razg.).

Za *dobrim konjem* prašina se diže. (narodna izreka)

Muškarci su ludi za *plavušama*. (razg.).

Ne podnosi ljude koji žale za *propuštenim*. (razg.).

- u sintagmi koja označava kretanje jednog pojma za drugim, gde konstrukcija u instrumentalu ima funkciju prostorne odredbe:

Do kraja puta išli su *za nama* uporni u nameri da s nama uspostave neki kontakt. (razg.).

Za njima se oteгла kolona automobila koja se jedva pomerala. (razg.).

Krenuo je *za njim* trčeci kao bez duše. (razg.).

Za mladom je išla grupa devojaka obučenih u lila koje su sa nestrpljenjem pratile svaki njen korak. (razg.).

Kada su ga hteli postaviti za episkopa, on se napravio lud, jureći kroz grad i vukući *za sobom* svoju haljinu, nakon čega su ga ostavili na miru.

- prostor između dva pojma koji miruju:

Sedeo je *za stolom* i udubljen u čitanje nije ništa primećivao. (razg.).

Za kompjuterom je bio glavni urednik. (razg.).

Onaj *za stolom* me je ispitivački posmatrao. (razg.).

Za volanom je sedeo mladić čije je lice bilo crveno od sunca i toplote koja se širila. (razg.).

Sedela sam *za mašinom* i šila. (razg.).

- Ovom konstrukcijom se označava i da jedan pojam, u vremenskom smislu, dolazi posle pojma označenog imenicom ili zamenicom u instrumentalu:

Dan *za danom*, godina *za godinom* za mene postoji samo kuća i posao. (razg.).

Odmah *za njom* stigla je i Nataša na našu veliku radost. (razg.).

Ulica *za ulicom*, grad *za gradom*, nizale su se slike koje je upijao u sebe. (razg.).

U klub je prvo ušao jedan visoki mladić, *za njim* devojka sa vrlo čudnom frizurom da bi na kraju ušlo nešto što se jedva moglo definisati kao ljudsko biće. (razg.).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *među* se najčešće upotrebljava sa značenjem priloške odredbe za mesto:

Među gustim obrovama nazirao se veliki mladež. (razg.).

Među maslinama ja ti se, družo, osećam najbolje. (razg.).

Na kraju je našla *među starim knjigama*. (razg.).

Među oskudnim nameštajem blistao je stočić od mahagonije. (razg.).

Među njegovim prstima osetila je paučinu. (razg.).

Postojala je takva solidarnost i razumevanje *među ljudima* da mi se i danas oči napune suzama kada pomislim na to vreme. (razg.).

Predlog *između* i predlog *među* imaju sinonimno značenje kada označavaju mesto gde se odvija radnja tj. kada u okviru predložko-padežne konstrukcije imaju značenje priloške odredbe za mesto. Ipak, njihova sinonimnost nije apsolutna. Kada je u pitanju označavanje produžavanja kretanja dalje od prostora označenog imenskim oblikom uz koji stoji predlog može se upotrebi samo predlog *između* a nikako *među*:

Prošla je *između trešnjinih stabala* laganim koracima kao devojčica.

Ali ne : Prošla je *među trešnjinim stablima* laganim koracima kao devojčica.

- ablativni odnos :

Među njima (knjigama) i jednu staru koja je ličila na molitvenik. (razg.).

Najomiljenija vrsta pasa *među porodičnim ljudima* bila je zlatni retriever. (razg.).

Među decom najviše su se izdvajali mali Marko i Tanja. (razg.).

Svoj *među tuđima*, tuđ *među svojima*.

Među sobom smo tiho pričali o utisku koji je ostavio na nas taj čudni čovek. (razg.).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *nad* ukazuje na to da se nešto nalazi iznad u prostornom smislu ili nad pojmom označenim imenicom ili zamenicom u instrumentalu u smislu hijerarhije, vrednosti ili zasluge:

I *nad popom* ima pop. (narodna izreka)

Nad gradom se navukla zavesa gustih oblaka. (razg.).

On je majstor *nad majstorima*. (razg.).

Nad njegovom glavom bila je polica sa knjigama. (razg.).

Konobar se nadvio *nad jelovnikom* u želji da mi preporuči što bolji specijalitet kuće. (razg.).

Oduvek je želela da ima svoj krov *nad glavom*. (razg.).

Vršilac nekog posla obično je i fizički iznad njega. I upravo taj odnos se iskazuje konstrukcijom u instrumentalu sa predlogom *nad*:

Već danima sedi *nad onim svojim papirima* i ne izlazi iz kancelarije. (razg.).

Ceo dan je za radnim stolom glave povijene *nad računima*. (razg.).

Navedeni primeri pokazuju da konstrukcija ima funkciju glagolske dopune i vrlo često nepravog objekta.

- uz glagolsku imenicu koja znači radnju predlog *nad* + instrumental je u funkciji dopune (i takođe objekat):

Imali su zadatak da izvrše pretres *nad maloletnicima* koji su se te noći zatekli u klubu. (razg.).

Pravi vozač u svakom trenutku mora da ima kontrolu *nad vozilom*. (razg.).

Nadzor *nad Fedunom* nije bio naročito strog. (Andrić 1962: 213).

- pored konkretnog značenja predloga *nad* govorimo i o njegovom prenesenom značenju. Najuočljivije je u frazama i izrazima, kao što su: *imati krov nad glavom*, *mač nad glavom*, *bdeti nad nekim*, ...

Bitno je da ima krov *nad glavom*, a za ostalo će lako. (u značenju- ima kuću; ima gde da stanuje)

To mi stoji kao mač *nad glavom*. (u značenju- veliki je teret; nešto što mora da se obavi)

Ona bdi *nad njim*. (u značenju- brine se za njega)

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *pod* preventivno ima funkciju priloške odredbe za mesto. Ona je antonim predlogu *nad* i u odnosu na pojam označen imenicom ili zamenicom u instrumentalu označava mesto koje se nalazi ispod njega, niže od njega:

Dugo stojim *pod tušem*. Voda se sliva preko kose i lica i meša sa suzama. (Jovanović 2009: 149).

Evropa, Jupiterov satelit, *pod slojem leda* krije okean dubok desetinama kilometara. (Blic).

Večerali smo *pod otvorenim* nebom u srcu Sahare. (razg.).

Pod orahom je tu rakiju zakopao moj deda dana kada sam se rodio. (razg.).

Pod njima sveže pokošena trava. (razg.).

Pod hrpom papira nalazila se i njegova prijava. (razg.).

Tu, *pod ovim zidom*, je pre deset godina zakopao njen zlatni medaljon. (razg.).

- ovom se konstrukcijom ne označava samo mesto koje je na vertikalnoj liniji ispod, već i mesto koje je pri dnu, na donjem kraju, niže pojma označenog instrumentalom:

Odu iza kuće da bi malo posedeli a za kućom predivan vrt, *pod njim* bašta prepuna povrća raznoraznih boja. (razg.).

U to vreme, „ne usuđujući se da ostanu u Sremu nadomak Turaka, koji su stigli *pod Beograd*, begunci iz Turske su se užurbano prebacivali u Baranju i Bačku... (Pol.).

- ukazivanje na uslove ili okolnosti pod kojima se vrši radnja:

Sve se to odigralo *pod totalno drugačijim okolnostima*. (razg.).

Držali su ga dva sata *pod jakim reflektorima*. (razg.).

Pod velikim pritiskom rešio je da sve prizna i olakša i sebi i svojim. (razg.).

Od kada je njena prva ljubav nestala u reci, muškarci oko nje umiru *pod čudnim okolnostima*.

Sve nam je to ispričao još uvek *pod dejstvom narkoze*. (razg.).

- uzrok:

Pod njenim pogledima sam se rastopio. (razg.).

Sve grane su se pokidale *pod udarom vetra*. (razg.).

Pod njegovom težinom stolica se sva deformisala. (razg.).

Pod njihovim kopitama zemlja je letela na sve strane. (razg.).

Pod temperaturom nije mogla ništa ni da pojede. (razg.).

- ako je instrumental s predlogom *pod* čvršće povezan sa imenicom a ne sa glagolom, onda ima funkciju atributa, atributsko-priloške odredbe i imenskog dela predikata:

U hladu sede vojnici *pod punom ratnom opremom*. (razg.).

Gosti *pod maskama* su se okupili u velikoj dvorani očekujući da bal počne. (razg.).

Nikome se nije moglo videti lice jer su ga vešto krili *pod kapuljačama*. (razg.).

- instrumental s predlogom *pod* se upotrebljava i u socijativnom značenju (kakav ima konstrukcija sa predlogom *sa*) i tada ima funkciju prideva ili priloga:

Branislav Nušić je osim *pod svojim imenom*, pisao i pod pseudonimom „Ben Akiba“.

Grad Larisa ostaje sledeća 4 veka poznat *pod imenom* „Novi grčki grad“. (Pol.).

Kampanja se sprovodi *pod parolom* „Menjajmo sve, pa i same sebe“. (Blic).

Krio se *pod imenom* Markus. (razg.).

Da bi lakše objavila knjigu, u sredini koja je sputavala svaki oblik ženskog javnog delovanja, potpisala se *pod muškim pseudonimom* Elis Bel. (Pol.).

Pod izgovorom da je kriza neke firme su otpuštale i po 60 radnika mesečno.

- konstrukcija s predlogom *pod* ukazuje da na to da se nešto prikriva, skriva ili s druge strane prikazuje, pojavljuje u određenom obliku:

Pod maskom anđela skrivao se demonski lik. (razg.).

Pod gustim slojem prašine dugi niz godina krila se ta vredna knjiga. (razg.).

Pod autentičnošću podrazumevamo originalnost. (razg.).

Pod gomilom kamenja nazirao se deo mozaika. (razg.).

Noću, kad bi *pod izgovorom* da treba da posvršava još neke poslove ostajala sama, noću se pred njom otvarao svet... (Andrić 1962: 138)

- označava pojam kome je neko potčinjen, u širem smislu može biti reč i o rukovođenju, upravljanju ili u čijem je vlasništvu (stvar ili živo biće):

Pod Turcima mnoge zemlje na Balkanu su bile i čitavih petstotina godina.

Našavši se u „Nautilusu“, *pod rukovodstvom* kapetana Nema, ekipa prelazi čudesnih 20.000 milja. (Pol.).

Kao dobar domaćin čitavo gazdinstvo je držao *pod svojom rukom*. (razg.).

Čitav projekat je urađen *pod pokroviteljstvom* Ministarstva prosvete.

Takozvanu Četvrtu bitku za Monte Kasino je vodio Drugi poljski korpus *pod generalom* Vladislavom Andresom (Pol.).

Sve se to vršilo *pod Abidaginim nadzorom* i *pod njegovim zelenim dugim štapom* koji je u pesmu ušao. (Andrić 1962: 41).

- u izrazima i frazama kod kojih imamo figurativno značenje:

Ništa se *pod milim bogom* ne vidi.

Ničeg nogov *pod kapom nebeskom*.

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *pred* označava mesto gde se neko ili nešto nalazi. Konkretnije, da se nešto ili neko nalazi s prednje strane pojma označenog imenicom ili zamenicom u instrumentalu, a što je obično veće, značajnije u odnosu na pojam koji se nalazi pred njim:

Pred ulazom je bila velika topola. (razg.).

A pred poštom gomila ljudi, uglavnom penzioneri, stoje i čekaju. (razg.).

Zastala je *pred ogledalom* i dugo zurila u svoje lice koje joj se učinilo kao lice stranca. (razg.).

Pošto nestaje u zgradi, nastavljaju do Lide, ali se ne zaustavljaju *pred njenom kućom* već na uglu ulice, gde ona želi da kupi subotnje novine, mleko i pecivo. (Arsić 2009: 166).

Iako smo rekli da se nećemo nalaziti *pred ulazom* u zgradu, baš smo se tu slučajno i našli. (razg.).

Preda mnom je stajao gospodin X i osmehivao mi se. (razg.).

Pred očima mi je još uvek izraz njegovog lica. (razg.).

Kao konstrukcija koja označava mesto može označavati da je dati pojam i po redosledu prvi, ispred nekog drugog pojma:

Pred prvom fotografijom stoji naslov „Jutro“, *pred drugom* „Sjaj“ itd. (razg.).

Pred prvom se već nalazi zadatak a druga će svoj zadatak dobiti za koji minut. (razg.).

- konstrukcija sa predlogom *pred* može označavati i promenu i kretanje u određenom prostoru:

Dok su konobari kružili *pred sobom* gurajući kolica sa raznim pićima. (razg.).

Evo ga kako se *preda mnom* penje uz stepenice sav ponosan. (razg.).

Pred sobom su gurali poluprazna kolica sa vrlo malo robe, želeći tako da simbolično pokažu koliko mogu da kupe od svoje plate kada namire sve račune.

... begunci iz Turske su se užurbano prebacivali u Baranju i Bačku, većinom peške, goneći *pred sobom* stoku i noseći najnužnije stvari". (Pol.).

- u izrazima i frazama:

Ne vidi se ni prst *pred nosom*.

Pred nosom mu je zalupio vrata.

- vreme (vreme koje dolazi, predstoji):

Novo je vreme *pred nama* kao i novi izazovi. (razg.).

Pred nama su dve duge godine i treba da ih proživimo u miru. (razg.).

Iza tebe je tvoja prošlost i nju ne možeš menjati a *pred tobom* je ono što možeš promeniti iako ti se u ovom trenutku čini da je to nemoguće. (razg.).

- kada se pored vremena (koje dolazi, predstoji) žele naglasiti i okolnosti u kojima se odvija neka radnja:

Čovek se nalazi *pred suđenjem* i uopšte mu nije lako. (razg.).

Sve je ukazivalo na to da je *pred bankrotstvom*. (razg.).

Nije mogla ništa ni da jede ni da pije jer je bila *pred operacijom*. (razg.).

Iako *pred porođajem*, nije odustala od svoje navike da sama donosi sve ono što je kupila na pijaci.

Zbog svog neodgovornog ponašanja bila je *pred isključenjem*. (razg.).

- uzrok:

Drhtala je *pred novim verbalnim napadima*. (razg.).

Svi smo se osećali loše *pred tom neurotičnom ženom*. (razg.).

Pred takvim talentom pale su sve barijere i žiri je doneo jednoglasnu odluku. (razg.).

Pred naletima jake kiše razbežalo se i ono malo ljudi što se beše okupilo na trgu. (razg.).

- ukazuje na odnos prostorne blizine, da se radnja vrši u prisustvu nekog drugog lica ili predmeta:

To izjavljujem *pred sudom* i za svoje reči snosim svu odgovornost. (razg.).

Dečak je s ispruženim dlanom i dalje stajao *pred njim*. (razg.).

Pohvalio ga je *pred svima*. (razg.).

Rekao je to ne samo *pred Marijom*, već i *pred svima*. (razg.).

Stajala je tako dugo *pred njim* nemoćna da bilo šta kaže. (razg.).

Neka nepoznata devojka dugo je stajala *pred mojom slikom*.

Dugo je stajala *pred mostom* i nije mogla da se odluči da li da krene napred ili da se vrati. (razg.).

Stajala sam *pred onim istim nevelikim platnom* koje se zvalo „Na kupanju“, retrospektivna izložba Save Šumanovića u Beogradu bila je otvorena pre nekoliko minuta. (Velmar-Janković 1995: 64).

- konstrukcija s predlogom *pred* može imati i prenosno značenje, uglavnom su u pitanju ustaljeni izrazi, kao što su:

Napokon mi je puklo *pred očima*. (sa značenjem- sada je mi je sve jasno; sve jasno vidim/razumem).

Zaigraće i vama mečka *pred vratima*. (sa značenjem- i vama će se nešto loše dogoditi; desiće vam se nešto loše).

Smrklo mi se *pred očima*. (sa značenjem- naljutio sam se; izgubio sam kontrolu).

11. PREDLOŠKO-PADEŽNE KONSTRUKCIJE U LOKATIVU U SRPSKOM JEZIKU

Lokativ je, kao što mu i samo ime govori, padež mesta ali je osim toga, vrlo često i padež nepravog objekta. U svom osnovnom značenju prvenstveno

je odredba (i to odredba za mesto), dok bi njegovo drugo značenje bilo značenje dopune (s pravim padežnim značenjem). Predlozi koji u srpskom jeziku prate konstrukcije u lokativu su: *na, u, o, po, prema* i *pri*.

11.1. Predložko-padežne konstrukcije s predlozima: *na* i *u*

Konstrukcija sa predlogom *na* ukazuje na mesto gde se neko ili nešto nalazi ili pak gde se dešava neka radnja. Još preciznije da se radi o gornjoj površini pojma, otvorenom prostoru, većem prostranstvu na izlazu, ali i na ulazu, na početku ili kraju nečega, na spoljnoj strani, visoravni ili uzvišenju:

Donela joj je DVD sa Almodovarovim filmovima, piratski snimci koje je kupila kod preprodavca *na ulici*. (Arsić 2009: 92).

Pojava toga premorenog i raskućenog sveta ugasi odjednom živost *na kapiji*. (Andrić 1962: 125).

Zato se u niši sa časopisima nalazi velika drvena artičoka, čuvarka harmonije, kupljena u svaštarskoj radnji *na ćošku*. (Arsić 2009: 102).

Na fotografijama preostalim iz tog doba, vlaga i razvodnjenost dezena majčine haljine iz Cavtata, obris profila uhvaćenog iz plicaka... (Arsić 2009: 105).

Lida prvi put stvarno postoji dok *na livadi*, sa dedom, lovi bubice. (Arsić 2009: 106).

Onaj manji, za malobrojnu publiku, bilo je otvaranje izložbe Save Šumanovića, u zgradi novog univerziteta, *na Kraljevom trgu*. (Velmar-Janković 1995: 65).

Na četvrtom zidu, postavljenom ka sporednom ulazu, odnosno dvorišnoj terasi, bio je ružan i neveliki prozor. (Velmar- Janković: 84).

Dok su *na ulici* čekali taksi, pazila je sve vreme da je on ne dodirne. (Arsić 2009: 153).

Njegov deda je poginuo je *na Kajmakčalanu*. (razg.).

Držala sam ruku *na stočiću* i gledala u šolju punu bele kafe, u mali držač sa jajetom barenim tačno tri minuta... (Velmar-Janković 1995: 95).

- prostorni odnos vršioca prema radnji, prema dužnosti i poslu koji obavlja, njegovo učešće u tom radu kao i odnos učesnika kakve zabave, odmora i sl.:

Na prijemu je glasno rekao da mu dosadašnje angažovanje nije donelo očekivane rezultate. (razg.).

Juče smo bili *na promociji* njegove nove knjige i oduševili smo se. (razg.).

Od danas sam *na odmoru* i ni za koga nisam tu. (razg.).

Ona je već tri meseca *na bolovanju* i ne verujemo da će se vratiti uskoro. (razg.).

Na sednici je bilo vrlo napeto i na kraju je njegov zahtev odbijen. (razg.).

Na poslu nije progovarao ni reč, samo bi sedeo i po čitav dan ćutao. (razg.).

- kada je u pitanju lokacija koja podrazumeva vodenu površinu (reku) i tada ima funkciju odredbe za mesto:

Na Drini nam se prevrnuo čamac, ali smo srećom svi bili plivači. (razg.).

Na trećem Evro kupu u raftingu, koji je prošlog vikenda održan *na Nišavi*, učestvovalo je više od 15 posada. (Pol.).

Vrh novog talasa *na Dunavu* kod Novog Sada očekuje se u toku dana, a posle toga nivo reke će početi da opada. (Pol.).

Frankfurt *na Majni* se stvarno nalazi *na Majni*. (razg.).

Još u 12. veku *na Bistrici* je sagrađen most od čvrstog kamena. (razg.).

- visina na kojoj se nešto nalazi ili vrši neka radnja nije samo stvarna, fizička visina već može biti i apstraktna. Te se konstrukcija s predlogom *na* upotrebljava i za označavanje mesta u unutrašnjosti nekog pojma ako se on smatra značajnim. Upravo takav slučaj imamo kada reč o visokim školama, sudovima i sličnim ustanovama (televizija, radio, klinika,...):

Na Pruskom dvoru valcer se učio već od 18.veka.

Na Akademiji je oduvek važno pravilo da kvalitet uvek pronalazi put i opstaje. (razg.).

Još *na fakultetu* se izdvajala svojom lepotom i oštroumnosću. (razg.).

Doktorske studije iz oblasti javnog prava *na Pravnom fakultetu* u Novom Sadu traju 3 godine. (razg.).

Postdiplomske studije završila je *na Medicinskom fakultetu* u Beogradu. (razg.).

Na televiziji je sinoć bila emitovana izuzetno interesantna emisija o ajkulama. (razg.).

Iako je za danas bilo zakazano ročište ona se nije pojavila *na sudu*. (razg.).

Dugo godina bio je profesor *na Katedri* za romanistiku. (razg.).

Radi *na Infektivnoj klinici* u Ljubljani. (razg.).

- predlog *na* i *u* imaju sinonimno značenje uz imenice *hodnik* i *selo*:

Živeo je *na selu* i toga se nije stideo. (razg.).

Živeo je *u selu* i toga se nije stideo. (razg.).

Svakog dana ista scena, čekaju nastavnicu *na hodniku* ili na vratima učionice. (razg.).

Svakog dana ista scena, čekaju nastavnicu *u hodniku* ili na vratima učionice.

- konstrukcija sa predlog *na* ima funkciju vremenske i načinske odredbe:

Na samrti mu je poklonio jedan stari mač sa urezanim inicijalima. (razg.).

Na kraju te godine odnosi među njima su se drastično promenili. (razg.).

Na krštenju se sve to i dogodilo (razg.).

Ono nekoliko drugova koji su još bili u spavaonici izgubiše se *na prstima...* (Andrić 1962: 213).

- odredba okolnosti *u* u kojima se neko ili nešto nalazi ili pod kojima se vrši radnja:

Ova slanina se ne dimi, već kraće ili duže vreme suši *na vazduhu* (Blic).

Izgledala je kao da je *na teškim drogama* (razg.).

Odrubi mu *na svadbi* petnaestak minuta i ode s džepovima punim para. (razg.).

Na grbači drugih živelo je Njeno Visočanstvo (razg.).

- sredstvo pomoću čega se vrši ono što se kazuje upravnim glagolom:

Marko je morao da odrasta *na suvom hlebu i masti* (razg.).

Na nemačkom jeziku su pisali Gete, Niče, Hese i još mnogi drugi (razg.).

Grejala se *na suncu* i uživala u tome (razg.).

Držala ga je *na lancu* i nikuda nije mogao ići bez njene dozvole (razg.).

Naša veza je izgrađena *na poverenju i međusobnom razumevanju* (razg.).

Nazivi istrumenata na kojima se svira i predmeta na kojima se igra spadaju u gore pomenutu grupu tj. u sredstva pomoću kojih se izvodi ono što se kazuje upravnim glagolom:

Na albumu se nalazi i kompozicija koja je odsvirana *na akustičnoj gitari* (razg.).

Ponekad je znala odsvirati po nešto *na klaviru* samo za svoju dušu (razg.).

Znala je tako satima da svira *na gitari* zaboravljajući da išta drugo postoji (razg.).

Za vreme maskenbala išla je u povorci i igrala *na visokim potpeticama* (razg.).

Iako se tome nije nadao te večeri je dobio *na kartama* (razg.).

Tog dana svirala je *na violini* (razg.).

- Konstrukcija sa predlogom *na* u funkciji odredbe nije uvek tesno vezana za glagol. Može biti potpuno odvojena od njega i vezana za imenicu. U tom slučaju ona nema prilošku već pridevsku funkciju:

Veoma pažljivo zatvorila je prozor *na krovu* (razg.).

Mimoišavši se s nekom staricom *na kolicima* pomislila je da i nju čeka ista sudbina (razg.).

Nije on bio uzalud *na glasu* (Stavanović 1991a⁵: 495).

- može imati funkciju nepravog objekta:

Pred svima se samo pretvarao da radi *na tome* (razg.).

Zahvaljujem *na pozivu* (razg.).

Otvarane su škole i bolnice i zaista se radilo *na obrazovanju* (razg.).

Hvala *na ukazanom poverenju* (razg.).

- dopuna:

Bio je jak *na rečima* a slab *na delu* (razg.).

U firmi je imao *na raspolaganju* čitav tim ljudi koji su radili za njega (razg.).

Ona bi tako dobila *na vremenu* a tebi bi bio vraćen dug (razg.).

- pored osnovnog značenja konstrukcija sa predlogom *na* može imati i preneseno značenje:

Na pameti mu je bila samo jedna stvar da se što pre upozna s njom (razg.).

Na svakom koraku mogao si videti billboard sa njenom fotografijom (razg.).

Šta god da su želeli da urade on im je nekako uvek stajao *na putu* (razg.).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *u* označava mesto u unutrašnjosti ili u granicama (među delovima) pojma označenog imenicom ili zamenicom u lokativu. Označava gde se nešto ili neko nalazi, nešto dešava ili vrši radnja:

U sali je mrak (Arsić 2009: 104).

Plameni jezički plazili su oko kamena, poput onih od crvene hartije koje duvaljka u kvazi kineskom restoranu raspiruje preko lažnih cepanica *u kaminu* (Arsić 2009: 106).

U Lidinoj tegli bube su malo udarale o staklo pa bi se ubrzo smirile (Arsić 2009: 107).

Ima je i *u kafiću* „La Revolusion“ u kojem smeh ne traži svoj pravi veliki razlog, ali ipak postoji (Arsić 2009: 113).

U crkvi se sve promenilo (Arsić 2009: 126).

Umesto na suvo bilje, crni porhetski nabori *u klupama* oko nje mirisali su na bačve i vinsko sirće (Arsić 2009: 126).

U sali za projekciju sedimo moj bol i ja i posmatramo njegovo kretanje gracioznog pantera (Jovanović 2009: 24).

U mojoj glavi, cela ta božanska nauka svedena je samo na dve okrepljujuće činjenice (Jovanović 2009: 60).

Stariji *u ruci* drži kesu čipsa (Arsić 2009: 36).

- može označavati vreme:

U tom trenutku poželela je da je nema (razg.).

U jednom trenutku Oziris je naglo ustao; žurim, moram da noćas dovršim tekst (Jovanović 2009: 78).

U prvim danima marta počeo se osećati dah proleća (razg.).

U povratku su morali da stanu na prvoj pumpi (razg.).

Ali, sada smo tek u onoj novembarskoj noći kada se Vasilis i Oziris upoznaju (Jovanović 2009: 77).

Kada je reč o označavanju vremena u nešto konkretnijem smislu i kada je u pitanju označavanje meseca u godini predlog *u* je obavezan: *u januaru, u februaru, martu, ...* i uz imenicu *godina* (*u toj godini, u godini, u godinu dana*):

Svetski lideri zelene gradnje u februaru posećuju našu kancelariju.

Japanske autokompanije danas su objavile pad globalne proizvodnje u julu. Stanovnici Zemlje će moći u 2011-toj godini da posmatraju čak šest pomračenja, četiri solarna i dva lunarna (Pol.).

U martu ove godine rodila mu se treća ćerka (razg.).

Dogovorili smo se da se u junu sastanemo ponovo i konačno dogovorimo oko izbora kandidata (razg.).

U januaru je potpisan ugovor i konačno smo svi mogli da odahnemo (razg.).

- odredba okolnosti u kojima se neko ili nešto nalazi ili vrši neka radnja:

U takvim mislima je i živela ceo svoj život (razg.).

Čak i nepoznatom čoveku treba pomoći u nevolji (razg.).

Uhvaćen je u prodaji ilegalnih supstanci (razg.).

Stalno je bila u čekanju (Arsić 2009: 106).

Kada se, međutim, u retkim prilikama, obraćao demosu, umeo je da bude vrlo eksplicitan (Jovanović 2009: 33).

- sredstvo kojim se vrši tj. pomoću kojeg se vrši ono što se kazuje upravnim glagolom i način na koji se vrši ono što se kazuje upravnim glagolom:

Statue su bile izliveno u bronzi (razg.).

Ona uvek govori u pluralu kao da lična zamenica za prvo lice jednine uopšte ne postoji (razg.).

Kupa se *u medu i mleku* (razg.).

On i njegova žena uvek sviraju *u četiri ruke* (razg.).

U velikom strahu pobjegla je sa prednjeg u zadnji deo trolejbusa (razg.).

Konji jure *u galopu* kroz prostranu ravnicu (razg.).

U hodu je zgrabila parče hleba sa stola i nestala (razg.).

- ima funkciju odredbe (atributske i predikatsko-pridevske):

Pred njima se iznenada pojavi čovek *u belom mantilu* (razg.).

Bila je već žena *u godinama* kada je po treći put odbila njegovu bračnu ponudu (razg.).

Bila je *u svađi* sa komšijama i izgledalo je kao da je uživala u tome (razg.).

Mlada dama *u crnim rukavicama* se, iako to nismo očekivali, ipak pojavila na vratima (razg.).

Dva meseca je ležao *u groznici i u bunilu* (Andrić 1962: 191).

- uzrok:

Mnogi se *u strahu* povlače pred njim (razg.).

U strahu su velike oči (narodna poslovice).

U panici i brzini rekla je i ono što nije mislila (razg.).

U težnji da stekne što više izgubio je i ono malo što ima (razg.).

- nepravilni objekat:

Dodade zadovoljan što je *u meni* našao drugara (Stevanović 1991a⁵: 501).

Šta si to *u meni* našla pa ti je toliko teško da me ostaviš na miru? (razg.)

- dopuna imenskih reči (prevenstveno prideva i imenica u toj službi):

Hodao je povijen *u leđima* (razg.).

Bio je neprikosnoveni prvak *u plivanju* (razg.).

11.2. Konstrukcija sa predlogom o

Najčešće ima funkciju nepravog objekta. U tom slučaju konstrukciju vrlo često prate glagoli kojima se iskazuje mišljenje, osećanje ili glagoli: *govoriti, pričati, pripovedati, razgovarati* i sl.:

Umesto *o bludnom sinu* trebalo bi ispričati priču *o bludnom ocu* koji uvek ostaje sam, jer ima sina ispred (Arsić 2009: 35).

Razgovaraju površno o opštim i beznačajnim stvarima koje se dešavaju svakodnevno, ko je koga sreo i kako je na poslu (Arsić 2009: 33).

Sredovečni muškarci, ako se i nađu zajedno, pričaju o poslu koji će preduzeti, o planovima za nova ulaganja, obrazlažu političke stavove... (Arsić 2009: 65).

Svako je govorio o svojoj mucu i svakome je njegova bila najveća (razg.).

Ne govorim o svojim osećanjima već o tvom ponašanju i o tome šta mi kod tebe smeta (razg.).

Jer ljudi vole takve razgovore o padu i poniženju onih koji se suviše visoko izdignu i polete (Andrić 1962: 137).

Lida bi o njoj brinula, kuvala joj zdrave supice, pričala priče kao detetu (Arsić 2009: 142).

- odredba:

Zakon o radu; knjiga o kuvanju; uverenje o prebivalištu; potvrda o zaposlenju; film o ljubavi; pesma o dvoje maldih; priča o prijateljstvu; pravilnik o ocenjivanju učenika...

- vreme kada se vrši ili u toku kojeg se vrši radnja ili nešto dešava:

O ručku bi znao da malo i pretera u piću (razg.).

O Božiću bi kod njih u gostima znalo biti i do dvadeset ljudi (razg.).

O Novoj godini bi se sastajali i odlazili na Lenkin salaš (razg.).

mesto:

O vratu joj vise dve srebrne ogrlice (razg.).

O nogu je okačila nekakve zvončice a na ruke je stavila mnoštvo narukvica (razg.).

- sredstvo pomoću koga se vrši radnja iskazana glavnim glagolom ili pomoću kojeg nastaje neko stanje:

Živi samo o hlebu i vodi već nekoliko dana (razg.).

Koliko se zna, ovo je jedini primer da je jedan vladar o svom trošku podigao spomenik podaniku (razg.).

O *sopstvenom trošku* kupio je sve potrebne knjige za školsku biblioteku (razg.).

11.3. Konstrukcija sa predlogom *po*

Označava pomeranje ili kretanje po gornjoj (ili spoljnjoj) površini nekog pojma ili po površini uopšte:

Prosipaju „Vranac“ *po stolnjaku* i uzimaju najlepše komade mesa (Arsić 2009: 35).

Dok se testo u rerni lagano diže, sa pučkavim plikovima koji ostavljaju male smeđe kratere, *Lida po stolu* ređa sastojke za fil (Arsić 2009: 30).

Topla kišica upravo prestaje da dobuje *po ciradi* koja natkriljuje stolove (Arsić 2009: 63).

Njihanje prati i dugačka ogrlica od drvenih perli u tri reda, lagano se klata *po dekolteu* (Arsić 2009: 67).

Ljudi *po ulici* hodaju zbunjeno i rasejano, u pometnji, kao putnici upravo evakuisani iz zapaljenog aviona koji je prinudno sleteo (Arsić 2009: 84).

Po leđima ga je bockalo razbacano, samleveno trnje (Arsić 2009: 125).

Po licu, pre šminkanja, utrljava oriflejm kapsulu sa voćnim kiselinama i uljima *jojobe* i *avokada* (Arsić 2009: 158).

Pokretom od same nežnosti i ljubavi pomilovao me je *po obrazu*, sagao se i ovlaš okrznuo moje usne (Jovanović 2009: 37).

U njihovim sadašnjim životima sigurno da svako ponekad čuje udaranje lopte o zid i kuckanje figurica „čoveče ne ljuti se“ *po kartonskoj tabli...* (Arsić 2009: 34).

- konstrukcija sa predlogom *po* ne mora nužno označavati kretanje samo po gornjoj površini ili spoljašnjoj strani nekog pojma, ono može biti i u unutrašnjosti nekog pojma:

I kretao se kao kosmonaut zaobilazeći kratere *po Tanjinom stanu*, sa „kirbijem“ čije je plastično crevo vijugalo oko fotelje... (Arsić 2009: 78).

Patike dečaka koje su posle fudbala divlje razbacivali *po predsoblju*, njihove majice natopljene znojem i koža obraza koju bi poljubila, odlazeći odmah u kupatilo... (Arsić 2009: 85).

Sestra ju je gledala nezainteresovano, kako se gledaju žene *po kozmetičkim salonima*, koje su se lišile svoje pređašnje lepote da bi se domogle one značajnije i vrednije, što se skupo plaća (Arsić 2009: 88).

Po glavi su mi se motale scene iz Almodovarovih filmova (razg.).

Lida pliva zatvorenih očiju umalo ne udarivši u mladića koji vežba baterflaj *po širini bazena* (Arsić 2009: 131).

Po sobi se povlačio otužno slatkasti miris spaljene kose i karamela na vreloj plotni (Arsić 2009: 61).

- kretanje od jednog entiteta do drugog, s jednog dela na drugi deo pojma označenog lokativom, kao i obuhvatanje radnjom više pojmova iste vrste ili grupe:

Stade prebirati *po stvarima* u želji da me impresionira (razg.).

Počeo je da baca petarde *po gomili* i nije ga uopšte interesovalo kako li se ti jadni ljudi osećaju pod paljbom petardi (razg.).

Uporno je tražio *po knjigama* dok nije naišao na dva lista ispisana crnim mastilom (razg.).

Objavljivala je naučne radove, eseje i prikaze iz oblasti književnosti *po časopisima i naučnim publikacijama* (razg.).

Glas vlada teškim rezonantnim bas sekcijama koje je pokupila *po fanki diskaćima* Detroida i Njujorka, gde je igrala do besvesti... (Arsić 2009: 143).

Dosta joj je lutanja *po nebesima* iscrtanim proračunima astronoma, ispunjenim ciframa i algebrom (Arsić 2009: 129).

- vreme (radnja koja se vrši vremenski dolazi posle pojma označenog imenicom u lokativu):

Po povratku uključuje veliki ružičasti ventilator na tavanici (Arsić 2009: 64).

Po završetku predstave svetla su se upalila i svi su lagano krenuli ka izlazu (razg.).

Po povratku iz bolnice dugo ne može da zaspi (Arsić 2009: 141).

Po objavljivanju rezultata ispita, formiraju se rang-liste po kojima se vrši upis zainteresovanih kandidata (razg.).

Po izbijanju rata vratili su se u svoju dominu.

Uz imenice: *dan* i *noć* u lokativu konstrukcija sa predlogom *po* označava uopšteno vreme kada se vrši radnja:

Po danu volim da šetam i radim što više mogu (razg.).

Po noći će onda da završavaju svoj rad, kao i obično u poslednjem trenutku (razg.).

Noću bi izlazila s društvom dok bi *po danu* spavala (razg.).

- okolnosti pod kojima se vrši radnja:

Hodao je celu noć *po mraku* (razg.).

Šetaju *po ovakvom vetru* i *po ovakvoj hladnoći?* (razg.)

Došao je *po velikoj kiši* i bio je sav mokar (razg.).

Morao je da vozi *po snegu* i bilo mu je vrlo naporno (razg.).

Šetaju *po kiši* pod jednim kišobranom (Arsić 2009: 105).

- sredstvo pomoću koga se vrši radnja ili nešto dešava, ali i entitet po čijim se sugestijama, mišljenju, savetima i sl. vrši neka radnja:

Po njenom deformisanom obliku videlo se da su je napravili amateri (razg.).

Po maminom receptu: dobro umutiti buter sa nekoliko kapi limunovog soka (u tome je tajna) da se ubije otužna masnoća... (Arsić 2009: 30).

Ove artičoke, *po feng šuiju*, utiču na stabilnost prijateljstva (Arsić 2009: 102).

Umetničko stvaranje je *po Andriću* složen i naporan čin koji se vrši *po diktatu* čovekove nagonске potrebe za stvaranjem (Pol.).

Po izrazu njegovog lica mogla je znati da mu je sada mnogo bolje (razg.).

Po promuklosti podseća na Džoplinku- viče Lida upadljivo otvarajući usta da bi je Duška i Tanja čule (Arsić 2009: 67).

- odredba za način:

I sve se završilo *po starom srpskom običaju uz rakiju i vino* (razg.).

Svako se obukao *po svom ukusu i svojim mogućnostima* (razg.).

Radio je *po zakonu i propisima* od svog prvog radnog dana (razg.).

Ugledni višegradski Turci sedeli su predveče na kapiji, podvijenih nogu, poređani uokrug sve *po starešinstvu* (Andrić 1962: 147).

- dopuna:

Moja baka *po majci* je bila Nemica (razg.).

Nije mu bilo *po volji* ali je ipak ostao do kraja predstave (razg.).

Bio je vrlo prek *po naravi* i niko ga zbog toga nije voleo (razg.).

- označava stvarnog vršioca radnje:

Pošiljku su poslali *po kuriru* i sada su bili u fazi čekanja (razg.).

Legenda kaže da je kraljević *po glasniku* poslao poruku svojoj sestri (razg.).

11.4. Predložko-padežna konstrukcija u lokativu s predlogom *prema*

Označava mesto, konkretnije u pitanju je odredba položaja, suprotno od pojma u odnosu na koji se to mesto određuje. Mesto na kome se vrši radnja ili nešto dešava:

Okrenuću se *prema vama* i nastaviti svoje izlaganje (razg.).

S desne strane *prema velikoj kapiji* nalazila se stara česma (razg.).

Pružila je ruke *prema plafonu* u želji da nam pokaže koliko je visoka (razg.).

Pa šta, i ja sam običan činovnik u osiguravajućem zavodu, odgovara joj i počinje da iz rukava luči lepljive niti koje ih licem *prema licu* zajedno omotavaju, kao svilenu bubu (Arsić 2009: 43).

- ova predložko-padežna konstrukcija može označavati i odnos između dva ili više pojmova a da on nije prostorni. Može ukazivati na poređenje među njima (da su dva ili više pojmova istih, sličnih ili potpuno različitih karakteristika):

Ti si *prema njemu* mali i ništavan (razg.).

Prema njenoj lepoti i vitkom stasu ti mu dođeš kao kolateralna šteta (razg.).

To je ništa *prema onom košmaru* koji smo doživeli (razg.).

Odnos Kanađana *prema Amerikancima* je vrlo čudan (razg.).

- označava i na osnovu čega se vrši ili biva ono što se kazuje upravnim glagolom:

Prema njihovim rečima te biljke živopisnih boja su jednako zveri koliko su i lepotice (Pol.).

Prema broju sedih i bora na čelu moglo bi se reći da je to čovek u ozbiljnim godinama (razg.).

Prema izgledu razlikuju se tri vrste talusa: korast, listast i žbunast a *prema mikroskopskoj građi* razlikuju se dva tipa talusa... (Blic).

Prema visini planine se dele na: niske (do 1.000 m), srednje (1.000–2.000 m) i visoke (preko 2.000 m) (razg.).

- okolnosti u kojima se vrši radnja ili nešto dešava:

Treba, *prema prilici*, govoriti odmereno i sažeto (razg.).

Odabir namirnica se vrši na razne načine, ali najviše *prema mestu* na kome se obavlja kupovina i *trenutnom raspoloženju* (razg.).

11.5. Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *pri*

Ukazuje na to da se neka radnja vrši u neposrednoj blizini ili da se dati pojam nalazi u neposrednoj blizini nekog drugog pojma (ili više njih) koji je obično veći ili značajniji:

Pri planini se put sužavao i pomalo nas sve blago plašio (razg.).

O₃ je opšteprisutan u Zemljinoj atmosferi: u slojevima *pri zemlji* je jedan od opasnih zagađivača sa štetnim uticajem na pluća (Pol.).

Kelti koji su živeli *pri moru* su bili dobri mornari, kao i brodograditelji (razg.).

Padavina ima više u unutrašnjosti nego *pri moru* (razg.).

- mesto, ali u nešto drugačijem smislu. Ukazuje na to da nešto imamo kod sebe ili sa sobom:

Pri ruci je imao upaljač pa nam je pomogao da upalimo vatru (razg.).

Bio je vrstan majstor i metar mu se nekako uvek nalazio *pri ruci* (razg.).

Kada dođete na predavanje *pri ruci* bi trebalo da uvek imate parče papira (razg.).

Igra se prekide, jer niko nije više imao gotovog novca *pri sebi* (Andrić 1962: 185).

- vreme:

Pri ulasku u učionicu uvek bi nameštala kosu i proveravala da li joj je sve na mestu (razg.).

Pri povratku je razmišljala o svemu što su joj ispričali (razg.).

Za razliku od letenja, *pri ronjenju* je pingvinima potrebna ista količina energije za spuštanje kao i za podizanje krila (Blic).

Ukoliko se *pri odgajanju* takve biljke pupoljci potope u vodu, razviće se upravo takvo lišće, ali ukoliko se ostave van vode, lišće će biti celo (Blic).

Pri rastanku bi uvek znala da me bocne svojim ironičnim opaskama (razg.).

Većina beba *pri rođenju* ima težinu između 2.500 i 4.100 grama (Blic).

Poremećaji koji posebno ističu probleme *pri govoru* jesu mucanje, afazija i gluvoća (Blic).

Pri vožnji ruke su joj isuviše drhtale (razg.).

Pri izlasku iz restorana okliznuo se i pao (razg.).

Žene *pri ulasku* u hram (manastir) pokrivaju glavu maramom (razg.).

Pri berbi vinskih sorti treba odvajati bele od crnih sorti, svaku sortu brati posebno u momentu pune zrelosti (Blic).

- okolnosti i uslovi u kojima se vrši radnja ili nešto dešava:

...Na primer, njime auto dobija bolje naleganje *pri izlasku* iz krivina *pri velikoj brzini*- čak i u vlažnim uslovima (Pol.).

Studije pokazuju da se *pri radu* sa kompjuterima naše oči opterećuju više nego što je preporučeno.

Izašao je napolje u majici kratkih rukava i šetao se *pri temperaturi* od -5° C (razg.).

Pri ovakvom načinu obrade gubici su vrlo mali (razg.).

Pri punoj svesti sada sam mu se mogla i suprotstaviti (razg.).

Plod jagode je krupan, zatupasto-koničan do srcastog oblika, tamnocrven, dobro se odvaja *pri berbi* (Blic).

- konstrukcija sa predlogom *pri* može imati i socijativno značenje:

Toga dana nije bio *pri novcu* i morao se obuzdati kada je kupovina u pitanju (razg.).

Obrazovanje i knjige ga uopšte nisu interesovale te je ostao *pri njivi* i (*pri motici*) (razg.).

Ostala je *pri svom ubeđenju* da je istina najjače oružje (razg.).

- funkciju prideva ili neku drugu od gore navedenih funkcija u rečenicama i izrazima s prenosnim značenjem:

Bio je *pri punoj snazi* i vrlo hitar (razg.). (sa značenjem- bio je snažan).

Nisi *pri zdravoj pameti*. (sa značenjem- nisi normalan).

Obrazovanje i knjige ga uopšte nisu interesovale te je ostao *pri njivi* (razg.). (sa značenjem odredbe za mesto - na njivi).

12. GLAVNE RAZLIKE U UPOTREBI PREDLOGA KARAKTERISTIČNIH ZA ODREĐENE PADEŽE U ALBANSKOM I SRPSKOM JEZIKU

Govoreći o padežima u albanskom i srpskom jeziku već smo skrenuli pažnju da albanski jezik ima pet padeža (ne računajući vokativ) i da poseduje ablativ koji u srpskom jeziku ne postoji kao poseban padež, već se javlja kao vrsta genitiva, konkretnije kao ablativni genitiv. Srpski jezik karakteriše sedam padeža u koji je uključen i vokativ. U albanskom jeziku ne postoje instrumental i lokativ kao posebni padeži, njihovu funkciju u albanskom ima akuzativ a sam albanski je jedan od retkih indoevropskih jezika koji ima predloge za nominativ. Svakako, da sve ovo što smo do sada izložili jasno ukazuje na to da je glavni pristup u tretiranju problematike vezane za predloge u albanskom i srpskom jeziku kontrastivan.

12.1. Predlozi koji se u albanskom jeziku javljaju u okviru predložko-padežnih konstrukcija u nominativu i njihovi ekvivalenti u srpskom

Predlog *nga* se u srpskom jeziku prevodi kao: *od, iz*, ali u zavisnosti od konteksta i kao: *s(a), kroz, u, na, po*. Predložko-padežne konstrukcije u nominativu u albanskom jeziku prvenstveno odgovaraju predložko-padežnim konstrukcijama u genitivu u srpskom.

Konstrukcija u nominativu + predlog *nga* u albanskom i konstrukcija u genitivu + predlog *od, iz* u srpskom

Do poklapanja u značenju dolazi u sledećim slučajevima:

- kada konstrukcija u nominativu + predlog *nga* u albanskom i konstrukcija u genitivu + predlog *od, iz* u srpskom označava odvajanje ili udaljavanje:

U largova *nga ekrani*. -Udaljio se *od ekrana*.¹⁸

Nga shtëpia u nis shumë herët. - *Od kuće* je krenuo vrlo rano.

Më vonë ai u ngrit *nga tryeza* dhe shkoi drejt dhomës së gjumit. - Malo kasnije ustao je *od stola* i otišao pravo u spavaću sobu.

- poreklo ili poticanje:

Jam *nga Austria*. - Ja sam *iz Austrije*.

Prjedh *nga një familje* intelektuale. - Potiče *iz jedne intelektualne porodice*.

- uzrok:

Shkova vetëm në klinikë dhe po dridhesha *nga frika*. - Otišla sam sama na kliniku i drhtala sam *od straha*.

Vështrimi iu mjegullua, sytë i dogjën *nga djersa* që i shpërtheu në të gjitha poret e trupit e i kulloi mbi ballë. - Pogled mu se zamutio, a oči zažarile *od znoja* koji mu je jurnuo kroz sve pore na telu i cedio se sa čela (Kongoli 2007: 71).

- deo koji pripada celini ili grupi:

Edhe unë isha një *nga ata* që nuk besonin në të. - I ja sam bio jedan *od onih* koji nisu verovali u njega.

¹⁸ Svi navedeni primeri u ovakvom obliku dati su radi što eksplicitnijeg prikaza značenja predloga u albanskom i srpskom jeziku. Kako je reč o primerima koje smo u radu već naveli smatrali smo da će ovakvo navođenje primera biti mnogo preglednije i da neće dodatno opteretiti rad.

Jam *nga ata* tipa që e pranojnë gabimin. – Ja sam *od onih* koji priznaju svoju grešku.

- uz odričnu rečcu *nuk (ne)* deo koji ne pripada celini ili grupi:

Nuk jam *nga ata* që e durojnë të ftohtit. – Nisam *od onih* koji podnose hladnoću.

Nuk është *nga ato* që dinë të bëjnë makijazh të mirë. – Nije jedna *od onih* koje znaju da se lepo našminkaju.

- izlazak ili napuštanje mesta, prostora koji se doživljava kao zatvoren:

Doli *nga banja* dhe, pa hapur asnjë dritë, vajti në dhomën e gjumit. – Izašao je *iz kupatila* i, ne paleći svetla, otišao u spavaću sobu.

Doli *nga kinemaja*. – Izašao je *iz bioskopa*.

- povratak ili vraćanje iz nekog konkretnog ili apstraktnog mesta ili prostora:

U kthye *nga fshati*.. – Vratio se *iz sela*.

U zgjua *nga gjumi*. – Probudio se (*iz sna*).

U ktheva *nga shkolla*. – Vratila sam se *iz škole*.

- vršioca radnje:

Vërejtjet që mora *nga redaktori* i fletës letrare ishin dërrmuese. – Opaske koje sam dobio *od urednika* književnog lista su bile poražavajuće.

Dieta më e këshillueshme *nga specialistët* është ajo që përmban shumë fruta dhe zarzavate. – Najpreporuçljivija ishrana *od strane specijalista* je ona koja sadrži puno voća i povrća.

- vreme (u kombinaciji sa predlogom *në* ili *më* označava period koji ima jasno ograničeno trajanje, početak i kraj):

Nga shkurti deri në gusht. – *Od februara* do avgusta.

Ajo zgjati një muaj, *nga qershori* deri në korrik. – To je trajalo mesec dana, *od juna* do jula.

Nga ora tre deri në orën katër nuk do të jem në zyrë. – *Od tri* do çetiri neću biti u kancelariji.

- u kombinaciji sa predlogom *në* može označavati neprekidno kretanje u vremenu i prostoru, ponavljanje radnje ili stanja:

Nga dera në derë. – Od vrata do vrata.

Nga fshati në fshat. – Od sela do sela.

Çanta kalonte nga njëri skaj në tjetrin skaj të dhomës. – Torba je letela od jednog do drugog kraja sobe.

- u kombinaciji sa predlogom *te* (sa značenjem *do*). Ovakva kombinacija podrazumeva da se neko ili nešto odmerava, gleda sa posebnom pažnjom i to u celosti njegovog fizičkog pojavljivanja ali sa naglašavanjem onoga što bi se moglo smatrati granicama ili linijama naše fizičke pojave. U smislu najniže i najviše tačke. To može biti i neka karakteristika, svojstvo, ali i bilo šta drugo što se može naći na površini naše kože ili nekog entiteta:

I hodhi një vështrim *nga këmbët te koka* dhe tha me vete... - Bacio je jedan pogled na nju *od glave do pete* i rekao kao za sebe... (F. Kongoli 2007: 10).

Jam i lagur krejt *nga koka te këmbët*. - Skroz sam mokar *od glave do pete*.

Uz predloge *deri te, deri në* i *te* može predstavljati graničnu ili konkretnije, početnu tačku ne samo u prostornom, vremenskom, već i u bilo kom drugom smislu:

Nga a-ja deri te zh-ja. – Od A do Š.

Nga fillimi deri në fund. – Od početka do kraja.

Konstrukcija u nominativu + predlog *nga* = konstrukcija u genitivu + predlog *s(a)*.

Ova konstrukcija ima ablativno značenje. Njom se označava poticanje, ali i odvajanje i udaljavanje s gornje površine bilo kakvog entiteta:

Peruggia thjesht hoqi pikturën *nga muri* dhe e fshehu atë brenda palltos që kishte veshur. – Peruđa je jednostavno skinuo sliku *sa zida* i sakrio je u kaputu koji je imao na sebi (RM).

Kënga „Come le viole” *nga festivali* i këngës italiane Sanremo. – Pesma “Come le viole” *sa italijanskog muzičkog festivala* Sanremo.

Ra *nga shkallët*. – Pao je *sa stepenica*.

- mesto iznad pojma označenog imenicom u genitivu (mesto koje je zapravo površina datog pojma):

Pjesa tjetër e grupit do të niset *nga Danubi*. – Ostatak grupe će krenuti *sa Dunava*.

Erërat që frynin *nga deti* shkaktonin probleme. – Vetrovi koji su duvali *sa mora* stvarali su teškoće.

Osim toga, ovakva konstrukcija može označavati i odvajanje, ali ne više od površine entiteta već odvajanje u konkretnom smislu. I u ovim slučajevima u pitanju je voda:

Nga kroi sjellin ujë për të pirë e *nga pusi* për nevojat e tjera. – Donose *sa izvora* vodu za pijeње, a *sa bunara* za ostale potrebe (Stevanović 1991a⁵: 245).

Në kovë ishte uji që Ellena e ka sjellë *nga pusi*. – U kanti je bila voda koju je Elena donela *sa bunara*.

- kretanje s jednog mesta na drugo, pri čemu upotreba predloga *s(a)* s genitivom prvenstveno pretpostavlja viši nivo tj. uzdignutost mesta *sa* koga kretanje počinje. Vrlo često kretanje se vrši s mesta koje se doživljava kao više u prostoru ka nižem (s nekog uzvišenja, vrha ka nižim predelima, prostorima), ali i obrnuto:

Atë mbrëmje zbriti *nga mali* dhe në fshat mbeti një muaj të tërë. – Te večeri je sišao *sa planine* i u selu se zadržao punih mesec dana.

Nga kati i dytë u ngjit në katin e dhjetë. – *Sa* drugog *sprata* popela se na deseti.

U nisën *nga mali* Zllatibor për në Tarë. – Krenuli su *sa planine* Zlatibor ka Tari.

- privremeno ili stalno odvajanje od dužnosti, posla, zabave ili bilo čega sličnog. U velikom broju slučajeva ova konstrukcija se javlja uz povratni glagol- *vatiti se*:

U kthye *nga udhëtimi* (*nga puna, nga studimet, nga dasma, nga vallëzimi, nga pushimet,...*) - Vratio se *s puta* (*s posla, sa studija, sa svadbe, sa igranke, sa odmora....*).

Nga dasma u kthye krejtësisht i dehur. – *Sa svadbe* se vratio mrtav pijan.

Kur u kthyen *nga ndeshja* çdo gjë iu duk disi më e bukur dhe më e mirë sesa ishte në të vërtetë. – Kada su se vratili *sa utakmice* sve im je nekako izgledalo lepše i bolje nego što je zaista bilo.

- transformaciju ili prelazak iz jednog oblika u drugi, iz jednog stanja u drugo i sl.:

Marta e ka përkthyer tregimin „Ambasadori“ e Roland Gjozës nga shqipja në serbisht. - Marta je prevela pripovetku „Ambasador“ Ronalda Doze s albanskog na srpski.

Nga pozicioni i funksionarit degradoi në nëpunës të thjeshtë sporteli. - S mesta funkcionera degradirao je u običnog šalterskog službenika.

Të gjithë ajo poezi që tani po xixëllon para syve të tu Xhoni ka përkthyer nga anglishtja në germanisht. - Svu tu poeziju koja iskri pred tvojim očima Džoni je preveo s engleskog na nemački.

- mesto odvijanja radnje :

Nga ara e përgjumur kumbonte kënga e fshatarëve të sapo ardhur të spërkatur me vesën e mëgjesit. - Sa usnule njive orila se pesma tek pristiglih seljaka posutih jutarnjom rosom.

Nga degët e ahut binin gjethet e vjeshtës. - S hrastovih grana opadalo je jesenje lišće.

E thirri nga dritarja. - Doviknuo mu je s prozora (Pozvao ga je s prozora.). - predmet ili mesto sa čije se površine ili unutašnjosti nešto uzima, skida, odvaja:

E hoqi nga koka. - Skinuo je sa glave.

Librin e mora nga tryeza. - Knjigu sam uzela sa stola.

Hoqi duart nga fytyra. - Sklonio je ruke s lica (Dones 2002: 88).

Aeroplani u ngrit nga aeroporti i madh drejt Perëndimit në mbrëmje vonë, -drejt New Yorkut. - Avion je poleteo sa velikog aerodroma ka Zapadu kasno uveče - pravo ka Njujorku.

- vreme :

Para nesh është Antologjia e tregimit serb nga fillimi i shekullit XXI, e Vaso Pavkoviqit...- Pred nama je Antologija srpske priče s početka 21. veka, Vase Pavkovića... (Pol.).

Tempulli ortodoks në Eçkë i ndërtuar *nga fillimi* i shekullit XVIII është duke pritur rindërtim. - Pravoslavni hram u Eçkoj s *poçetka* 18. veka çeka obnovu (Pol.).

Konstrukcija u nominativu + predlog *nga* = konstrukcija u akuzativu + predlog *kroz, na*

O jednakosti u značenju ovih konstrukcija govorimo samo u slučaju kada predložko-padežna konstrukcija u nominativu s predlogom *nga* označava da entitet prolazi s jedne na drugu stranu pojma označenog imenicom ili zamenicom u tom padežu, da se kreće između njegovih delova ili prostorom koji taj pojam obuhvata. Karakteristika ove konstrukcije je postojanje objekta koji prolazi kroz određeni prostor :

E flaku këpucën *nga dritarja*. – Hitnuo je cipelu *kroz prozor*.

Kur varfëria hyn *nga dera*, dashuria del *nga dritarja*. – Kada siromaštvo uđe *na vrata*, ljubav izlazi *kroz prozor*.

Doli *nga dera* e pasme e avionit. – Izašao je *na zadnja vrata* aviona.

Atëherë *nga dritaret dhe dyert* e ndërtesës ka filluar të dalë tymi. – Onda je *kroz prozore i vrata* zgrade počeo da izbija dim.

Ukoliko je reč o kretanju koje se odvija nekim prostorom, ali da ono ne podrazumeva prolazak objekta s jedne na drugu stranu pojma ili između delova tog pojma, u albanskom će uvek biti upotrebljen predlog *nëpër* (*kroz, po*) koji se javlja samo u okviru konstrukcije u akuzativu, kao u sledećim primerima:

Gjithmonë duke shkelur lehtë eci *nëpër një mesore* të ngushtë, hapi një derë dhe u gjend në një kthinë të gjatë, mbyllur, që merrte dritë nga një frëngji e pullazit. - Gazeçi uvek lagano hodao je *kroz uzani hodnik*, otvorio je vrata i našao se u dugačkoj, zatvorenoj prostoriji u koju je svetlost dopirala *kroz mazgal* na krovu (Kadare 1980: 13).

U trećoj rečenici u okviru navedene složene rečenice upotrebljena konstrukcija- *nga një frëngji* e pullazit (*kroz mazgal* na krovu) jer ona podrazumeva

prodiranje svetlosti (uslovno shvaćenog kao objekat) s jedne strane na drugu stranu, sa spoljašnje ka unutrašnjoj.

Astrologu kaloi *nëpër vendin* ku llogëmi merrte një pjerrësi të papritur. - Astrolog je prošao *kroz deo* gde se lagum neočekivano pretvarao u strm prostor (Kadare 1980: 125).

Shëtita *nëpër rrugët* e ngushta të qytetit të vjetër. - Šetala samo *po uskim ulicama* staroga grada.

U navednim primerima reč je o kretanju subjekta.

Konstrukcija u nominativu + predlog *nga* ima ekvivalentno značenje sa značenjem konstrukcije u akuzativu sa predlogom *za* kada označava predmet, deo tela za koji se neko ili nešto hvata, vezuje, čvrsto drži ili prijanja:

Kur dritat po veniteshin ngadalë, ajo e zuri të bijën *nga dora*, e tërhoqi drejt derës që ndante hollin e vogël të teatrit me sallën. - Kada bi se svetla lagano gasila, uhvatila bi ćerku *za ruku*, povukla je ka vratima koja su razdvajala mali pozorišni hol od sale (Kongoli 2003: 78).

M'u afrua, më zuri *nga dora* dhe më njoftoi gjënë më të papritur. - Približila mi se, uhvatila *za ruku* i saopštila mi najneočekivaniju stvar (Kongoli 2003: 100).

Mos e tërhiq macen *nga bishti!* - Ne vuci mačku *za rep!*

Më kapi *nga krahët* dhe më ngriti. - Uhvatila me je *za ramena* i podigla.

(Gore navedeno značenje može biti iskazano trima konstrukcijama u albanskom jeziku, konstrukcijom sa predlogom *nga*, *për* i *prej*. Prioritet imaju konstrukcije sa predlogom *për* i *nga*, dok konstrukcija sa predlogom *prej* i nema tako frekventnu upotrebu. Već smo spomenuli da predlog *për* i *prej* imaju sinonimno značenje samo u slučaju kada označavaju predmet, deo tela i sl. za koji se neko ili nešto hvata, vezuje, čvrsto drži ili prijanja.

Konstrukcija u nominativu + predlog *nga* = konstrukciji u instrumentalu + predlog *s(a)*.

Ovim konstrukcijama se označava neka radnja ili posao koji počinje:

Filloi nga puna qendra eksperimentale e televizionit. - Sa radom je počeo eksperimentalni televizijski centar (RM).

Nisi nga të vjelat. - Počeo je sa berbom (FGJSH 1981: 1238).

Nisi nga puna si referent për mediat. - Počeo je da radi kao referent za medije (RM).

Operatori i tretë fillon nga puna me prefiksin e ri 067. - Treći operater počinje da radi s novim pozivnim brojem 067 (RM).

Predlog *te (tek)* se prevodi kao: *kod* u srpskom, ali u zavisnosti od konteksta i kao: *u, na, do*. Reč je o konstrukciji u nominativu čije značenje odgovara značenju predložko-padežne konstrukcije u genitivu. U pitanju su sledeći slučajevi:

-kada označavaju mesto gde se neko ili nešto nalazi:

Suelën e prita si zakonisht *te hyrja* e hotelit dhe ajo si zakonisht, mbërriti me dhjetë minuta vonesë. - Suelen sam, kao i obično, čekao *kod ulaza* u hotel a ona je, kao i obično, stigla sa deset minuta zakašnjenja (Kongoli 2007: 270).

Ku është lapsi? Ja, *te dritarja*. - Gde je olovka? Eno, tamo *kod prozora*.

Takoheshim shpesh *tek ora* në sheshin e madh të qytetit. - Često smo se sastajali *kod sata* na velikom gradskom trgu.

- entitet ili mesto ka kome je usmerena neka radnja:

Kësaj radhe nëna e tij nuk erdhi *te prindërit* e mi me lot në sy. - Ovoga puta njegova majka nije došla *kod* mojih *roditelja* sa suzama u očima (Kongoli 2007: 105).

Çdo verë shkonte *te gjyshi* në fshat. - Svako leto je odlazio *kod dede* u selo. (Agaliu i dr. 2005: 390).

Diana e vizitonte rrallë në këtë orë. Dhe nuk ngjitej *tek ai* kur shërbente në lokal. - Diana ga je retko posećivala u ovo vreme. I ne bi se penjala *kod njega* (*do njega*) kada bi služila u lokalu (Kongoli 2007: 9).

Pored ukazivanja na mesto gde se obavlja neka radnja ili nešto dešava, predlog *te/k (kod)* može ukazivati i na završetak kretanja:

Kur filloi ngjarja e papritur nëna e tij u strehua *te farefisnia*. - Kada je počeo neočekivani događaj njegova majka se sklonila *kod rođaka*.

Pasi kam kuptuar se marrëdhëniet tona nuk mund të përmirësohen, kam shkuar *te vajza* ime dhe nuk u ktheva kurrë më. - Pošto sam shvatila da se naši odnosi ne mogu poboljšati otišla sam *kod ćerke* i više se nikada nisam vratila.

Konstrukcija sa predlogom *te(k)* (*kod*) ne mora uvek označavati mesto u neposrednoj blizini ili dalje od pojma koji je označen imenicom u genitivu. Može se odnositi na nečiji stav, mišljenje, verovanje, shvatanje:

As te Marku nuk më pëlqen ai stil i ngrysyr dhe botëkuptim nihilist. - Ni *kod Marka* mi se ne dopada taj mračni stil i nihilistički pogled na svet.

Ajo që më pëlqen *tek ti* është bukuria shpirtërore. - Ono što mi se *kod tebe* dopada je tvoja duhovna lepota.

Ili se može odnositi na prisustvo /postojanje/:

BMW është markë e preferuar *te ne* dhe në botë. - BMW je omiljeni auto brend *kod nas* i u svetu.

Te ne është zakon që në djepin e fëmijës të futet bar i njomë ose gjeth.- *Kod nas* je običaj da se u dečiju kolevku stavi zelena travka ili list.

Shfaqje mjuzikël „Chicago“ është shumë popullor *te publiku* ynë. - Mjuzikl „Čikago“ je veoma popularan *kod* naše *publike* (Pol.).

Konstrukcija u nominativu + tek u zavisnosti od konteksta može biti ekvivalentna konstrukciji u akuzativu + na, u u srpskom kada je u pitanju entitet ili mesto ka kome je usmerena radnja:

Mendja i shkoi *te Dina*, njëra nga kamerieret e lokalit në katin përdhes të pallatit... - Pomislio je *na Dinu*, jednu od konobarica u lokalu u prizemlju zgrade... (Kongli 2007: 5).

Ai e puthi shkresën *te vendi* i vulës, u përul lehtë dhe, pasi e mbështolli prapë, ia ktheu bujtësit. - Poljubio je dopis *u mesto* gde je stajao pečat, lagano se naklonio i, pošto ga je ponovo zamotao, vratio ga gostu (Kadare 1999: 11).

Konstrukcija sa predlogom *tek* označava i u šta ili koga neko veruje, ima poverenja. Glagol koji prethodi konstrukciji je uvek glagol *besoj* (*verovati*):

Markezi nuk besonte te Zoti, por te kushdo që do t'i jepte pak shpresë. - Markiz nije verovao u boga, već u svakoga ko bi mu mogao dati malo nade (Marques: 55).

A keni besim tek partneri juaj? - Imate li poverenja u svog pratnera?

Mësoni të keni më shumë besim tek vetja juaj! - Nauçite da više verujete u sebe!

Konstrukcija u nominativu + tek = konstrukcija u lokativu + predlog u, na. Obe konstrukcije oznaçavaju mesto gde se neko ili nešto nalazi ili dešava radnja:

Tregonte se duhej të kishte kaluar disa ditë në plazh, ndoshta në Ulqin, te hoteli "Albatros", atje ku kishin qenë bashkë para një viti. - Govorilo je o tome da mora da je provela nekoliko dana na moru, možda u Ulcinju, u hotelu "Albatros" u kojem su zajedno odseli pre godinu dana (Kongoli 2007: 76).

Takohemi te sheshi. - Naćićemo se na trgu. (Nalazimo se na trgu).

12.2. Greške u upotrebi predloga koji se javljaju u okviru konstrukcija u nominativu u albanskom i konstrukcije koje predstavljaju njihov ekvivalent u srpskom

Istakli smo da u albanskom jeziku postoje dva predloga koja se semantičko-sintaksički slažu sa nominativom *nga* i *te(k)*. Broj predloga koji predstavljaju njihove ekvivalente u srpskom jeziku je veći od dva. Za govornike albanskog jezika problematična je činjenica da se predlog *nga* može prevesti i kao *sa* i kao *iz*. Pri čemu se oba predloga slažu sa genitivom. Pa, tako možemo čuti:

Došli su *iz juga* Srbije. - umesto: Došli su *sa juga* Srbije. (Erdhën *nga jugu* i Serbisë.)

Vratio se *iz puta*. - umesto: Vratio se *sa puta*. (U kthye *nga rruga*.)

Kod govornika srpskog jezika greške nastaju prilikom upotrebe predloga *te*. Predlog *nga* ima potpuno jasno značenje za govornike srpskog jezika te su samim tim i greške u upotrebi ovog predloga minimalne. Za govornike srpskog jezika problematična može biti distinkcija u značenju predloga u okviru

predložko-padežne konstrukcije kada predlog *nga* označava i usmerenost ka nekom entitetu a ne odvajanje (što je mnogo češće značenje):

Shumë sy u drejtuan *nga ajo*. (Mnogi pogledi su bili usmereni *ka njoj*; Mnogi su je pogledali.)

Me sytë *nga dera*. (Pogleda uprtog *u vrata*.)

Ariani vështroi *nga i biri*. (Arian je pogledao *u svoga sina*.) (Petro 2010: 58). Upravo ovo značenje u pojedinim slučajevima može dovesti do nedoumica prilikom prevođenja i dobar deo govornika srpskog jezika će rečenicu – U kthye *nga unë*, prevesti kao: Okrenula se *od mene*, zbog primarnijeg značenja koje ovaj predlog ima u okviru predložko-padežne konstrukcije. Dok je pravlan prevod rečenice: Okrenula se *ka meni*.

Kada je reč o upotrebi predloga *te* govornicima srpskog jezika je potrebno dosta vremena da se naviknu da se u izvesnom broju slučajeva u okviru konstrukcija koje ukazuju na mesto gde se nalazi entitet mora upotrebiti ovaj predlog, a ne predlog *në*. Predlog *te(k)* se mora upotrebiti u slučajevima kada se entitet nalazi na ulazu u neki objekat, ali i kada je u pitanju usmerenost ka nekom entitetu. Rečenicu – Čekao sam na ulazu *u fakultet*, govornici srpskog jezika će prevesti kao:

Isha duke pritur *në hyrjen e fakultetit*. – umesto: Isha duke pritur *te hyrja e fakultetit*.

Kliknite ovde da biste ušli *u* Vaš *inbox*.

Kliko për të hyrë *në postën* tuaj personale. – umesto: Kliko për të hyrë *te posta* juaj personale.

12.3. Predlozi koji se u albanskom jeziku javljaju u okviru predložko-padežnih konstrukcija u akuzativu i njihovi ekvivalenti u srpskom

Albanski predlog *në* se u srpskom prevodi kao *u* i *na*. Predlog *në* se u albanskom semantičko-sintaksički slaže isključivo sa akuzativom, dok se predlozi *u* i *na* u srpskom slažu s lokativom i akuzativom (predlog *u* i sa

genitivom¹⁹, ali ga mi danas više osećamo kao arhaičnu formu). Upravo ova činjenica često dovodi do grešaka u pravilnoj upotrebi predloga *u* i *na* od strane albanskih izvornih govornika. Za izvorne govornike albanskog jezika vrlo je teško napraviti distinkciju između dva opozitna značenja predloga *u* i predloga *na*. U srpskom jeziku u okviru konstrukcije u akuzativu predlog *u* prvenstveno označava završetak kretanja, usmerenost ka unutrašnjosti pojma, ka nečemu što se nalazi u granicama, među delovima ili na ograničenom prostoru datog pojma ali i bilo kakvo kretanje ili usmerenost u pravcu pojma označenog imenicom u akuzativu:

Duška gura štafelaj *u ćošak* (Arsić 2009: 103).

Odlaze četke *u teglu* dopla napunjenu razređivačem (Arsić 2009: 103).

Večeras idemo *u bioskop* (razg.).

U okviru konstrukcije u lokativu predlog *u* prvenstveno označava mesto gde se neko ili nešto nalazi, vrši radnja ali označava i mesto u unutrašnjosti ili u granicama (među delovima) pojma označenog imenicom ili zamenicom u lokativu:

U sali je mrak (Arsić 2009: 104).

U Lidinjoj tegli bube su malo udarale o staklo pa bi se ubrzo smirile (Arsić 2009: 107).

Navedeni primeri govore o jasnoj distinkciji u značenju: usmerenost (kretanje) ka nekom entitetu / lokacija

U albanskom jeziku postoji samo jedan predlog koji je ekvivalent predlogu *u* u srpskom jeziku kojim se u okviru predložko-padežnih konstrukcija iskazuje i usmerenost kretanja u pravcu određenog pojma ali i mesto na kome se neko ili nešto nalazi, predlog *në*:

Në sallë është errësirë. (*U sali* je mrak.) – konstrukcija u akuzativu u albanskom / konstrukcija u lokativu u srpskom,

¹⁹ M.Stevanović, Savrenmeni shj II, Beograd, 1991⁵, str. 313 – 315.

Sonte po shkojmë (do të shkojmë) në kinema. (Večeras idemo u bioskop.) – konstrukcija u akuzativu u albanskom / konstrukcija u akuzativu u srpskom.

Konstrukcija u akuzativu sa predlogom *na* u srpskom prvenstveno označava mesto završetka kretanja, pretpostavku da se to kretanje završava na površini nekog pojma, odnosno na njegovom gornjem kraju ili da se nešto stavlja na gornju stranu nečega:

Popela se *na tvrđavu* i odatle posmatrala predivan mediteranski grad.

Pažljivo ga stavlja *na dlan* razgledajući okca na krilima (Arsić 2009: 171).
Dok konstrukcija u lokativu označava mesto gde se neko ili nešto nalazi ili pak gde se dešava neka radnja. Još preciznije da se radi o gornjoj površini pojma, otvorenom prostoru, većem prostranstvu na izlazu, ali i na ulazu, na početku ili kraju nečega, na spoljnoj strani, visoravni ili uzvišenju:

Držala sam ruku *na stočiću* i gledala u šolju punu bele kafe, u mali držač sa jajetom barenim tačno tri minuta... (Velmar-Janković 1995: 95).

Dok su *na ulici* čekali taksi, pazila je sve vreme da je on ne dodirne (Arsić 2009: 153).

Dakle, i ovde imamo jasnu distinkciju u značenju: 1. završetak kretanja / 2. lokacija tj. mesto.

U albanskom jeziku postoje dva predloga koji su ekvivalent predlogu *na* u srpskom jeziku kojim se u okviru predložko-padežnih konstrukcija iskazuje završetak kretanja i mesto na kome se neko ili nešto nalazi, to su predlozi *në* i *mbi* :

Gjatë kohës që ishin duke pritur taksinë *në rrugë*, ajo kujdesej që ai të mos e prekte. (Dok su *na ulici* čekali taksi, pazila je sve vreme da je on ne dodirne.)

Hipi *në kështjellë* dhe prej andej vështroi qytetin e mrekullueshëm mesdhetar që lahej nën rrezet e diellit. (Popela se *na tvrđavu* i odatle posmatrala predivan mediteranski grad koji se kupao u suncu.) (razg.).

Pasi e mori valixhen, Flora hipi *në katin* e dytë. (Nakon što je uzela kofer, popela se *na drugi sprat*.)

Hoteli ndodhet *në qendër* të Korçës. (Hotel se nalazi *u centru* Korče.)

Ali:

Libri është *mbi tryezë*. (Knjiga je *na stolu*.)

Hipi *mbi çati*. (Popeo se *na krov*.)

Hipi *mbi një shtyllë telefonike*. (Popeo se *na telefonski stub*.)

Një djalë hipi *mbi tavolinë* dhe hodhi një gomë në drejtim të shokëve të klasës. (Jedan dečak se popeo *na sto* i bacio gumicu u pravcu drugova iz odeljenja.)

Në këto rrethana Skënderbeu ngriti *mbi lumin Vardar* urën e gurtë të Shkupit. (U tim okolnostima Skenderbeg je *na reci Vardar* podigao Skopski kameni most.)

Predlog *mbi* se prevodi kao: *iznad, nad*, i u zavisnosti od konteksta i kao *na* u srpskom. Ovim predlogom se ukazuje na to da se nešto nalazi iznad entiteta, kao što je to u gore navedenom primeru gde ne postoji kontakt između dva entiteta (između površine vode i mosta, most je nad rekom tj. iznad nje) ali može označavati i kontakt dva entiteta. Taj kontakt se ostvaruje preko površine entiteta pri čemu je reč o kontaktu gornje površine jednog entiteta i donje površine drugog entiteta, kao u primerima: Hipi *mbi një shtyllë telefonike* (Popeo se *na telefonski stub*.), Libri është *mbi tryezë*. (Knjiga je *na stolu*.)

Predlog *në* (sa značenjem - *na*) ukazuje na to da se entitet nalazi svojom čitavom površinom ili barem većim delom svoje površine na ili u nekom drugom entitetu. Primer:

Pasi e mori valixhen, Flora hipi *në katin* e dytë. (Nakon što je uzela kofer, Fljora se popela *na drugi sprat*.)

Entitet (u ovom slučaju biće- Fljora) se čitavom svojom površinom nalazi u nekom većem prostoru (verovatno zgradi ili hotelu) čiji je deo sprat na koji se entitet popeo. U sledeća dva primera situacija je vrlo slična:

Hipi *në kështjellë* dhe prej atje vështroi qytetin e mrekullueshëm mesdhetar. (Popela se *na tvrđavu* i odatle posmatrala predivan mediteranski grad.)

Gjatë kohës që ishin duke pritur taksinë *në rrugë*, ajo kujdesej gjatë tërë kohës që ai të mos e prekte. (Dok su *na ulici* čekali taksi, pazila je sve vreme da je on ne dodirne.)

I u prvom i u drugom slučaju entitet/entiteti su čitavom svojom površinom u (uslovno na) nekom drugom entitetu. Kada kažemo da je neko na ulici nama je potpuno jasno da ta osoba ne stoji na vrhovima prstiju ili da je izdignuta od zemlje, u ovom slučaju iznad ulice, već da se nalazi u tom prostoru. Te u ovim primerima nikako ne bismo mogli upotrebiti predlog *mbi*, niti bi on mogao imati sinonimno značenje sa predlogom *në*.

Predlog *në* je jedan od najstarijih predloga u albanskom jeziku. Ovim predlogom se prvenstveno izražavaju mesni i vremenski odnosi. Tokom vremena i pod uticajem stranih jezika, direktnih prevoda sa italijanskog i francuskog, ovaj predlog je dobio još jedno značenje kojim je postao sinonim predlogu *mbi*. Kada želimo da istaknemo da se radi o kontaktu između donje površine jednog (ili više) entiteta i gornje površine drugog entiteta u albanskom ćemo uvek upotrebiti predlog *mbi*, dok je upotreba predloga *në* dozvoljena. Reč je o sinonimnosti koja se odnosi samo na izražavanje mesnih odnosa pri čemu predlog *mbi* ukazuje na to da se nešto ili neko nalazi iznad (ili nad) nekog drugog entiteta:

Telefoni është *mbi tryezë*. (Telefon je *na stolu*.)

Entitet (telefon) je samo jednim delom svoje površine, svojom donjom stranom na stolu.

E ftoi të futej brenda dhe i tha të ulej *mbi divanin* që ishte aty. (Pozvao ga je da uđe unutra i rekao mu da sedne *na kauč* koji se tu nalazio.)

Fletoret e kuqe janë *mbi karrige*. (Crvene sveske su *na stolici*.)

Sveske su samo jednim delom svoje površine na stolici. Predlog *në* bismo svakako morali da upotrebimo ukoliko bismo želeli da kažemo da su sveske u torbi, ormaru, koferu, fijoci itd:

Fletoret e kuqe janë *në çantë* (Crvene sveske su *u torbi*) *në dollap*, *në valixhe*, *në sirtar...* (*u ormaru, koferu, fijoci...*)

Predlog *në* je predlog kojim se u albanskom ukazuje da je entitet u unutrašnjosti nekog drugog entiteta. Možemo reći:

Hipi *në* autobus. (Popeo se u autobus.)

Nikako: Hipi *mbi* autobus.

Jer bi to onda značilo da se entitet popeo na autobus.

Kada su u pitanju predlozi *u* i *na* u srpskom glavni problem kod izvornih govornika albanskog jezika je distinkcija mesnog značenja i usmerenosti kretanja. Vrlo često do grešaka dolazi jer i konstrukcije u akuzativu i konstrukcije u lokativu u srpskom jeziku imaju mesno značenje, pa prilikom prevoda sa albanskog na srpski možemo čuti i ovakve rečenice:

Otišao je *na* košarci. (Shkoi *në* basketboll.)

Idemo *na* Kolarcu. (Shkojmë *në* Kollarac.)

Stavljen je *na* listi. (Është futur *në* listë.)

Umesto: Otišao je *na* košarku. (jer je reč o konstrukciji u akuzativu - završetak kretanja)

Idemo *na* Kolarac. (jer je reč o konstrukciji u akuzativu - usmerenosti kretanja)

Stavljen je *na* listu. (jer je reč o konstrukciji u akuzativu - mesto)

Po našem mišljenju ovakva upotreba predloga *na* može biti posledica toga što se sve tri imenice iz navedenih primera doživljavaju kao neka vrsta lokacije. Kolarac, kao mesto (čuvena kafana u Beogradu) ali i institucija u kojoj se održavaju koncerti, predavanja i sl. (Zadužbina Ilije Kolarca), a košarka kao aktivnost koja je vezana za određeni prostor (jer se ona uvek igra na nekom terenu, u nekom prostoru) i na kraju lista. Kako se nešto nalazi na stranici, na stolu, na stolici... kod govornika albanskog jezika dolazi do stvaranja analogije pa se tako nešto nalazi na listi iako je reč o glagolu *staviti* i odredbi mesta radnje upravnog glagola.

Kod izvornih govornika srpskog jezika koji uče albanski takođe možemo naići na nepravilnu upotrebu predloga *në*. Upravo zbog toga što akuzativ u

albanskom jeziku ima značenje instrumentala i lokativa. Pa tako, kod izvornih govornika srpskog jezika možemo čuti:

Po të dërgoj *në attachment* disa vërejtje a sugjerime për temën e Anës. (U *dodatku* (atačmentu) ti šaljem neka zapažanja, sugestije u vezi sa Aninom temom.)

Umesto: Po të dërgoj *me attachment* disa vërejtje a sugjerime për temën e Anës.

Në attachment – u dodatku (atačmentu) / je konstrukcija u lokativu u srpskom koja se po analogiji prenosi i na prevod na albanskom kod izvornih govornika srpskog jezika. Predlog *me* se prevodi kao: *sa, uz*. Dok je u albanskom jeziku za sve govornike sasvim jasno da mora biti upotrebljen predlog *me* (predlog koji se semantičko-sintaksički slaže jedino sa akuzativom) jer on ukazuje na to da se dati pojam spaja, dodaje ili pripaja nečemu ili nekome, u ovom slučaju spaja sa porukom. Još nekoliko primera ukazuje na istu grešku:

1. Ra në dashuri *në të*. (Zaljubio se u *nju*.) ili čak: U dashurua *në të* (što je potpuno nepravilno i predstavlja bukvalan prevod sa albanskog na srpski)

Umesto: Ra në dashuri *me të*.

Zaljubio se u nju je konstrukcija u akuzativu u srpskom jeziku i kao takva se po analogiji prenosi i na prevod na albanskom. Predlog *u* se prevodi kao *në* u albanskom a sama činjenica da se taj predlog slaže samo sa akuzativom u albanskom za govornike srpskog jezika čini sasvim logičnu konstrukciju predlog *në* + imenica ili zamenica u akuzativu. Dok je pravo značenje konstrukcije *me të* u albanskom je socijativno i odgovara instrumentalu u srpskom (bukv. prevod- zaljubio se sa njom).

2. Ndryshimet që ka bërë Mira janë *në vend*. (Izmene koje je Mira unela su na mestu / sasvim stoje.)

Umesto: Ndryshimet që ka bërë Mira janë *me vend*.

Kada želimo da kažemo da se negde nalazimo (u gradu, kafiću, restoranu, kući, autobusu, na ulici, na poslu, na pijaci, na trgu, ...) u albanskom jeziku ćemo uvek upotrebiti predlog *në*:

Jam në qytet, në kafé, në restorant, në shtëpi, në autobus, në rrugë, në punë, në treg, në shesh, ...

U srpskom, svi navedeni primeri su konstrukcije u lokativu. Konstrukcije sa predlogom *u* i *na* imaju svoj ekvivalent u konstrukciji sa predlogom *në* u albanskom. Ali ono što mnogim govornicima srpskog jezika predstavlja problem je mogućnost izražavanja lokacije i nekim drugim predlogom u albanskom jeziku, konkretnije konstrukcijom u nominativu sa predlogom *te(k)*.

Rečenicu:

Večeras u 21h se nalazimo *na trgu* Majke Tereze, preko puta Ministarstva kulture.

Možemo prevesti na dva načina:

Sonte në orën 21.00 takohemi *në sheshin* "Nënë Tereza" përballë Ministrisë së Kulturës.

Sonte në orën 21.00 takohemi *te sheshi* "Nënë Tereza" përballë Ministrisë së Kulturës.

Oba primera su tačna i u njihovoj semantici ne osećamo nikavu razliku. Stiče se utisak da je takva ekvivalentost prouzrokovana konkretno navedenim imenom trga. Već u sledećem primeru imamo malo drugačiju situaciju:

Svake četiri godine sastajemo se *na trgu* da bismo proslavili njegov rođendan.

Prevod:

Çdo katër vjet takohemi *te sheshi* që të festojmë ditëlindjen e tij.

Çdo katër vjet takohemi *në shesh* që të festojmë ditëlindjen e tij.

Iako obe rečenice imaju isto značenje, mišljenja smo da među njima postoji manja, ali bitna semantička razlika. Rečenica "Çdo katër vjet takohemi *te sheshi* që të festojmë ditëlindjen e tij" nas nekako ostavlja pod utiskom da se učesnici navedenog događaja sastaju na jednom određenom trgu i samo tamo, dok nam druga rečenica ostavlja mogućnost da to može biti i bilo koji trg, ali i neki određeni.

Ukoliko se entitet nalazi na ulazu ili izlazu neke zgrade, institucije, objekta, u albanskom je gotovo obavezna upotreba predloga *te(k)*:

Kao i obično čekao sam je *na ulazu* hotela.

Cena karte je 10 evra ukoliko je kupite ranije, u suprotnom, *na ulazu* u klub „Sprej“ će koštati 15 evra.

Govornici srpskog jezika će prevesti kao:

E prita si zakonisht *në hyrjen* e hotelit. Umesto: E prita si zakonisht *te hyrja* e hotelit.

Çmimi i biletës është 10 euro nëse e keni blerë më parë, në të kundërtën, nëse e blini në hyrjen e klubit “Spray” do të jetë 15 euro. Umesto: Çmimi i biletës është 10 euro nëse e keni blerë më parë, në të kundërtën, nëse e blini *te hyrja* e klubit “Spray” do të jetë 15 euro.

Usmerenost kretanja, kao i usmerenost u opštem smislu, može takođe biti izražena konstrukcijom u nominativu sa predlogom *te(k)*, pa će rečenice:

- Hajdemo *na Obalu* galebova - predložio je Miri.

Vrati se *na tekst* koji si pročitao/la.

Govornici srpskog jezika prevesti kao:

- Shkojmë në Bregun e Pulëbardhave, - propozoi Miri.

Kthehu në tekst (që e ke lexuar).

Umesto: - Shkojmë *te Bregu i Pulëbardhave*, - propozoi Miri.

Kthehu *te teksti*.

12.3.1. Konstrukcija u akuzativu + predlog *pa* u albanskom i njeni ekvivalenti u srpskom jeziku

Predlog *pa* se prevodi kao *bez* u srpskom. Označava izostajanje društva:

Liliana nuk dilte kurrë në shëtitje *pa Entelën*. - Ljiljana nikada nije išla u šetnju *bez Entelje* (Agaliu i dr. 2005: 392).

Ajo erdhi *pa Agimin*. - Došla je *bez Agima*.

Nuk po e kuptoja më sa kohë kisha që rrija duke pritur në atë dhomë të ftohtë dhe përse duhej të rrija të prisja i vetëm, ndërsa Marga dergjej *pa njeri* një kat më sipër. -Nisam shvatao koliko dugo sam sedeo čekajući u toj hladnoj sobi

i zašto sam morao da sedim i čekam sam, dok je Marga *bez igde ikoga* umirala na spratu iznad (Kongoli 2007: 58).

Krushqit vijjnë *pa nuse*. - Svatovi dolaze *bez mlade*.

- nedostatak neke materije, supstance:

Liria nuk e dinte që gjyshi i Aliut e pinte kafen *pa sheqer*. - Liria nije znala da Alijin deda pije kafu *bez šećera* (Agaliu i dr. 2005: 392).

Mbërriti kamerieri. Kryeredaktori e pyeti ç'kërkonte dhe ai iu përgjigj "ujë mineral *pa gazë*". - Došao je konobar. Glavni urednik ga je upitao šta bi želeo da popije i on je odgovorio „*Negaziranu mineralnu vodu*“ (u bukvalnom prevodu: mineralnu vodu *bez gasa*.) (Kongoli 2007: 79).

Është krijuar një lloj çokolade *pa yndyrë* dhe rezizstuese ndaj temperaturës. - Napravljena je vrsta çokolade koja je *bez masnoće* i otporna na visoke temperature.

Karotat pastrohen, lahen dhe zihen në ujë të vluar *pa kripë*. - Šargarepe se oljušte, operu i kuvaju u provreloj vodi *bez soli*.

- nedostatak predmeta, sredstva:

Lexon *pa syze*. - Čita *bez naočara* (Agaliu i dr. 2005: 392).

Shkruan *pa laps*, por me një dorë që instiktivisht shkruan atë emër. - Piše, *bez olovke*, ali rukom koja instinktivno beleži to ime.

Punon *pa shatë*. - Radi *bez motike*.

Fermerët kanë mbetur *pa certifikatë* pronësie për tokën. - Farmeri su ostali *bez potvrde* o vlasništvu zemlje (KD).

- karakteristikë, osobinu:

Ca njerëz janë si uji... *pa ngjyrë, pa shije* dhe marrin formën e enës ku ndodhen. -Neki ljudi su kao voda.... *bez boje* su, *bez ukusa* i imaju oblik posude u kojoj se nalaze.

- dopuštanje ili dozvolu:

Ju mund të gatuani çdo lloj ushqimi *pa gjalpë*. - Svaku vrstu jela možete pripremiti *bez maslaca*.

Mund ta shijoni jetën, *pa pasur frikë* se do të plakeni. - Možete da uživate u životu a da nemate strah od starenja (*bez straha* od starosti) (RM).

- način:

Likja tha se kishte ardhur koha që gratë të dilnin në punë *pa druajtje, pa frikë* nga askush, se asnjëri nuk mund t'i pengonte. - Likja je rekla da je došlo vreme da žene idu na posao *bez bojazni, bez straha*, jer ih niko u tome ne može sprečiti (Agaliu i dr. 2005: 392).

- uslov:

Pa punë, nuk ka as sukses. - *Bez rada*, nema ni uspeha.

Pa një ide të mirë, nuk mund të bëhet asgjë. - *Bez dobre ideje* ne može se ništa postići.

Në një kohë të tillë, *pa mushama, pa çizme*, është vështirë të punosh me çekiç në dorë përjashta. - Po jednom takvom vremenu, *bez kabanice, bez çizama*, teško je raditi napolju s čekićem u ruci (Agaliu i dr. 2005: 392).

Pa strajcën e mbushur me ushqim, nuk po nisem në rrugë. - *Bez torbe* pune hrane, ne krećem na put (razg.).

Lola, sikur ta vrisnin, s' dilte *pa të kuq buzësh*. - Lola čak ni pod pretnjom smrću ne bi izašla napolje *bez stavljenog ruža za usne* (Dones 2002: 85).

- poređenje

u kome postoje dva člana koja se porede na osnovu istog kriterijuma - izostanka ili nedostatka (predmeta, živog bića ili apstraktnog pojma). Najčešće se javlja u poslovicama:

Fëmija *pa nënë* si nata *pa hënë*. - Dete *bez majke*, k'o noć *bez meseca* (narodna poslovica).

Fjala *pa punë*, si peshku *pa lumë*. - Reči *bez dela*, ne znače ništa (narodna poslovica, u bukv. prevodu: Reč bez rada, kao riba bez vode.).

Shtëpia *pa fëmijë*, si nata *pa yje*. - Kuća *bez dece*, kao noć *bez zvezda* (narodna poslovica).

Njeriu *pa shokë*, si muri *pa tokë*. - Čovek *bez prijatelja*, kao zid *bez temelja* (narodna poslovica; u bukv. prevodu: Čovek bez drugova, kao zid bez zemlje.).

12.3.2. Konstrukcija u akuzativu + predlog *me* u albanskom jeziku i njeni ekvivalenti u srpskom jeziku

Predlog *me* se u srpskom prevodi kao: *s(a)*, u zavisnosti od konteksta i kao: *uz*. Primarno značenje ovog predloga u okviru predložko-padežne konstrukcije u srpskom je socijativno. U albanskom, konstrukcija u akuzativu sa predlogom *me* ima i socijativno značenje i značenje sredstva i oruđa. Te je u albanskom upotreba predloga *me* obavezna u sva tri slučaja, dok je u srpskom jeziku norma narušena ukoliko se u okviru konstrukcije u instrumentalu kojom se označava oruđe (ali i prevozno sredstvo) upotrebljava predlog *s(a)*. Navešćemo nekoliko primera:

Motikom okopavam njivu.

Svaki dan putujem *autobusom*.

Norma je narušena ukoliko u okviru padežne sintagme stoji predlog *s(a)*.

Nikako ne možemo reći:

Sa motikom okopavam njivu.

Svaki dan putujem *sa autobusom*.

U albanskom jeziku predlog *me* (*s(a)*) je obavezan:

Punoj tokën *me shatë*. (Zemlju obrađujem *sa motikom / motikom*.)

Çdo ditë udhëtoj *me autobus*. (Svaki dan putujem *sa autobusom / autobusom*.)

Udhëtoj *me tren*. (Putujem *vozem*; bukv. prevod: Putujem *sa vozom*.)

Fluturoj *me aeroplan*. (Letim *avionom*; bukv. prevod: Letim *sa avionom*.)

U srpskom se konstrukcija sa predlogom *s(a)* upotrebljava u funkciji označivača oruđa samo u određenom broju slučajeva. Takva upotreba je uopštena i na izvestan način i dozvoljena u vrlo malom broju slučajeva:

S perom u ruci učestvovao je u Prvom svetskom ratu. – *Me pendë në dorë mori pjesë në Luftën e Dytë Botërore*.

On se i *s puškom* u ruci borio za svoje ideale. – *Ai edhe me pushkë në dorë luftonte për idealet e veta* (Stevanović 1991a⁵: 463).

- konstrukcija sa predlogom *me* može označavati blizinu, kontakt u prostoru ili vezu koju neko biće ili predmet mogu imati sa nekim drugim bićem, predmetom i sl.:

Fshati është i rrethuar *me fusha e kodra* shumë të pasura me bimësi. – Selo je okruženo *poljima i brdima* izuzetno bogatim biljem.

U përçafua *me miqtë* e tij. - Zagrlio se sa svojim *prijateljima*.

USB-ja punon kur është e lidhur *me një kompjuter* dhe nga ana tjetër e lidhur *me një iPhone*. - USB radi kada je povezan sa *kompjuterom* i sa druge strane povezan sa *iPhone-om* (RM).

Janë fqinjë *me Artanin*. - *Artanove* su komšije; Komšije su sa *Artanom*.

U srpskom ova konstrukcija je ekvivalentna konstrukciji u instrumentalu sa i bez predloga.

Ovom konstrukcijom se ukazuje na svojstvo, karakteristiku ili izgled nekog entiteta:

Një vajzë *me sy të zinj*. - *Crnooka* devojka (bukv. prevod- Devojka sa *crnim očima*).

Ishte e gjatë, e hollë, *me flokë të shkurtër*. - Bila je vioska, mršava, *kratke kose*.

Vajza *me flokë të gjatë*. - Devojka *dugačke kose* (bukv. prevod: Devojka sa *dugačkom kosom*).

Shamitë *me lule, me forma gjeometrike, me vija* apo edhe *me tufa*. - *Marame sa cvetiçima*, različitih geometrijskih *oblika, na linije* ili čak sa *tačkicama* (RM).

Konstrukcija sa predlogom *me* ukazuje i na neku vrstu zajednice, društva. Njome se ukazuje na pojam koji u nekoj zajednici, društvu obavlja neku radnju ili se u njoj samo nalazi. U okviru rečenica u kojima se javlja ova konstrukcija uvek imamo odnos glavnog pojma koji prati neki drugim pojam koji se doživljava kao pratilac. Taj drugi pojam je izražen imenicom ili zamenicom u instrumentalu i ravnopravan je s pojmom koji prati i u čijoj se zajednici javlja, ili je pak nezavistan od glavnog pojma. U mnogim slučajevima prisutan je upravo voljom glavnog pojma:

Kur bridhja *me shokë* përtej lagjes sonë, ndodhte të kaloja para një godine të vjetër dykatëshe... - Kada sam tumarao *sa drugovima* izvan našeg kvarta, dešavalo se da sam prolazio ispred jedne stare dvospratne zgrade... (Kongoli 2007: 34).

Anila *me të shoqin* ndodheshin në Greqi. - Anilja se *sa* svojim *suprugom* nalazila u Grčkoj (Kongoli 2007: 65).

Bashkë *me nënën*, ulur pranë një dritareje të sallonit, rrinim ndonjëherë me orë duke soditur festat e përnatshme në lulishten përballë. - Sedeći kraj jednog od salonskih prozora, *majka i ja* (bukv. prevod- zajedno *sa majkom*), ponekad samo sedeli satima posmatrajući slavlja koja su se ponavljala iz noći u noć u vrtu preko puta (Kongoli 2003: 31).

Pratilac ne mora biti ravnopravan s glavnim pojmom i ne mora biti živo biće:

Me laps në dorë rrinte me orë të tëra duke mos ditur si të fillonte. - *S olovkom* u ruci sedeo je satima ne znajući kako da počne.

Në kabinën e trenit hyri një i ri *me valixhe* në dorë. - U kupe je ušao mladić *s koferom* u ruci (razg.).

Befas dhe krejtësisht papritur u paraqit Mika *me kitarë* në dorë. - Iznenada i sasvim neočekivano pojava se Mika *s gitarom* u ruci (razg.).

Në fillim prej andej zbriti dikush *me çadër* në dorë. - Prvo je odatle izašao neko *s kišobranom* u ruci (Kongoli 2003: 35).

- jedan pojam može biti shvaćen kao pojam koji je u zajednici s nekim drugim pojmom ali da ta zajednica podrazumeva postupanje s tim drugi pojmom kao s objektom. U tom slučaju reč je o nepravom objektu:

Sillej *me të* si me fëmijë. - Postupao je *s njim* kao s detetom.

Dhe shiko çfarë ke bërë *me të*, e ke shkatërruar psikikisht dhe fizikisht. - I pogledaj šta si uradio *s njom*, uništio si je i psihički i fizički (razg.).

Nuk dinte ç'të bënte *me ato* ditë të lira. - Nije znao šta da radi *s tim* slobodnim danima (razg.).

- sjedinjavanje, spajanje, povezivanje:

Nina F. moskovite. Martuar më 1959 *me një oficer shqiptar*. - Nina F. Moskovljanka. Udala se 1959. godine za *jednog albanskog oficira* (bukv. prevod - *sa jednim albanskim oficirom*) (Kadare 1999: 7).

Ka kohë që mungesa e gjumit është lidhur *me shtimin* e peshës trupore tek të rriturit. - Veç izvesno vreme se nedostatak sna povezuje *sa povećanjem* telesne težine kod odraslih. - uz glagol *porediti/ uporediti* iskazuje poređenje :

Studiuesit e krahasojnë kujtesën *me një sistem* dosjesh. - Naučnici pamćenje upoređuju *sa sistemom* dosijea.

Në mënyrë figurative mund t'i krahasojmë *me efektin domino*. - Figurativno mogli bismo ga uporediti *sa domino efektom* (RM).

Nëse e krahasojmë *me fjalorin* e botuar në vitin 1976, fjalori i ri ka dy herë më shumë zëra...- Ukoliko ga uporedimo *sa rečnikom* koji je objavljen 1976. godine, novi rečnik ima dva puta više jedinica-pojmova...(RM).

Studimet e fundit kanë treguar se femrat e ndiejnë më shumë dhimbjen në krahasim *me meshkujt*. - Poslednja istraživanja su pokazala da žene mnogo više osećaju bol u poređenju *sa muškarcima* (RM).

- odredba za način :

Nxënësit e pritën *me gëzim* të madh këtë lajm. - Učenci su s velikom radošću dočekali ovu vest (Agaliu i dr. 2005: 391).

Mendimet e saj u dëgjuan *me vëmendje* e u përfillën plotësisht ashtu sikundër do ta kishte merituar edhe një veteran i letrave. - Njeno mišljenje je *sa pažnjom* saslušano i u potpunosti uvaženo kao da je reč o književnom veteranu (Elsi 1995: 89).

Me mundim të madh hapi një shishe verë. - S velikom *mukom* otvorio je bocu vina. (razg.).

Me trishtim në sy më tha se po ikën dhe se nuk do të kthehet kurrë më. - S *tugom* u očima rekla mi je da odlazi i da se više nikada neće vratiti. (razg.).

E dëgjonte *me një farë përkushtie* fanatike. - Slušao ga je s *nekom vrstom* fanatične *pobožnosti*. (razg.).

- odredba za vreme:

Me kalimin e viteve edhe njeru ndryshon. – *S godinama* se i çovek menja.

Me kalimin e kohës ai u bë më i qetë dhe më i kënaqur. – *S vremenom* je postao mirniji i zadovoljniji.

- odredba i dopuna:

Vëllimi i tij i fundit *me poezi*, “*Vetëm Itaka*”, libri i parë që i botohet... - Njegova poslednja zbirka poezije, „*Samo Itaka*“, je prva knjiga koja je objavljena... (Elsi 1995: 85) (bukv. prevod – Njegova poslednja zbirka sa poezijom).

Infermieret nxitonin duke shtyrë karrocat *me rrota* ku mbanin ilaçet - Bolničarke su žurile gurajući kolica *na točkiće* na kojima su bili lekovi (Petro 2010: 59).

Në korridoret e spitalit pamë shumë mjekë të veshur *me të bardha*. - Po hodnicima bolnice videli smo mnogo lekara *u belim mantilima* (Pepivani 2010: 59).

- materiju od koje je napravljena ili kojom je ispunjena neka stvar:

Kur u kthye nga fshati, Bardhyli na solli një shportë të madhe *me rrush* të zi. - Kada se vratio iz sela, Bardulj nam je doneo jednu veliku korpu *sa crnim groždem* (Agaliu i dr. 2005: 391).

Pilaf i shkëlqyer *me erëza*, tha Mihali duke shijuar gjellën. Gatuan si nëna jote. - Odličan pilav *sa začinima*, reče Mihalj dok je probao jelo. Spremaš kao tvoja majka (Blushi 2008: 63).

“Liditë”, dëgjoj emrin e vogëlushes dhe sytë më mbushen *me lotë*. - „Lindita“, çujem ime devojčice i oči mi se pune *suzama*.

Metod Antrakidi, që nuk fliste, rrotulloi sytë nëpër shtëpi dhe pa një kanistër të mbushur *me libra*. - Metod Antrakidi, koji je ćutao, bacio je pogled po kući i ugledao korpu *punu knjiga* (Blushi 2008: 45). (bukv. prevod- korpu ispunjenu sa knjigama).

- kada je u pitanju sredstvo:

Fshiu djersën *me shami* dhe u ul të ndizte një cigare. - Obrisao je znoj *maramom* i seo da zapali cigaru (Agaliu i dr. 2005: 391).

Nëna më mbuloi *me jorgan*, më pyeti në kisha frikë të flija vetëm, pyetje e kotë.. -Majka me je pokrila *jorganom*, upitala me je da li me je strah da spavam sam, besmisleno pitanje... (Kongoli 2007: 39).

Tek ngjitej *me ashensor* për në apartamentin e tij, ajo e përfytyroi ç' do të ndodhte. - Dok se *liftom* penjala do njezogovog stana, zamišljala je šta će se dogoditi (Kongoli 2007: 44).

Xhesi nxori një cigare nga çanta e hedhur krahaqafë dhe e ndezi *me duart* që i dridheshin. - Džesi je izvadila cigaru iz torbe prebačene preko ramena kao kod poštara i zapalila je drhtavim *rukama* (Dones 2002: 52).

Qyteti i Krujës gjendet 32 km në veriperëndim të Tiranës dhe 20 minuta *me makinë* nga aeroporti i Rinasit. - Grad Kruja nalazi se na 32 km severozapadno od Tirane i 20 minuta *kolima* od aerodroma Rinas.

Kada se u kombinaciji sa brojem naglašava ili ističe koliko je:

a) nešto dugačko, široko ili visoko

Maja më e lartë në botë është Mont Everest *me 8882 m*, gjendet në Nepal. -Najviši vrh na svetu je Mont Everest *sa 8.882 m*, nalazi se u Nepal (RM).

Maja malore Elbrus *me 5642 metra* lartësi i ka marr epitetin si majë më e lartë në Evropë. - Planinski vrh Elbrus *sa 5.642 metra* visine je dobio epitet najvišeg vrha u Evropi (RM).

b) broja stanovnika

Kina është shteti më i madh në botë *me 1.221.692.000 banorë*. - Kina je najveća država na svetu *sa 1.221.692.000 stanovnika* (RM).

c) razdaljinu i površinu

Breshka mund të ecë *me 10 km* në orë. - Kornjača može da pređe i *do 10 km* na sat.

Rusia është shteti më i madh për nga sipërfaqja *me 17.075,400 km²*. - Sa površinom *od 17.075.400 km²*, Rusija je najveća država na svetu po površini (RM).

d) meru

Pjesën më të madhe të tyre, për shkak të ngushticës së vendit, i shisja *me kile*. - Njihov najveći deo, usled nedostatka prostora, prodavao sam *na kilo* (Kongoli 2003: 163).

Ajo është aktore që paguhet *me 40 mijë dollarë* në një ditë. - Ona je glumica kojoj plaćaju *40 hiljada dolara* po danu.

- za razliku od predloga *s(a)* koji se u srpskom upotebljava samo uz brojeve - 2, 3 i 4, predlog *me* se upotrebljava uz sve osnovne brojeve:

Me katër lojtarë më pak arritën të fitojnë. - *Sa çetiri igrača* manje uspeli su da pobeđe (razg.).

Përzieni 2 dl ujë *me dhjetë lugë* lëng limoni dhe 100 gram sheqer. - Pomešajte 2 dl vode *sa deset kašika* limunovog soka i 100 grama šećera (RM).

Përzieni një lugë mjaltë *me katër filxhanë* ujë të ngrohtë. - Pomešajte kašiku meda *sa çetiri šoljice* tople vode (RM).

Konstrukcija u akuzativu + predlog *me* = konstrukcija u akuzativu + predlog *na*

Do poklapanja u značenju ove dve konstrukcije dolazi u sledećim slučajevima:

Kada se konstrukcijom iskazuje sličnost sa nekom osobom ili nečim:

Kejdi Veizi është 14 vjeç dhe ngjan shumë *me të atin*. - Kejdi Veizi je četrnaestogodišnjak i mnogo liči *na svoga oca* (razg.).

Limoni është një frutë me origjinë greke, në pamje të parë ngjan *me portokallin...*- Limun je voće koje je grčkog porekla, na prvi pogled liči *na pomorandžu...* (RM).

Natasha ngjan *me nënën*. - Nataša liči *na majku*.

Më shumë se me një shtëpi, kjo ngjan *me një çadër...* - Liči mnogo više na šator nego na kuću... (RK).

12.3.3. Konstrukcija u akuzativu + predlog *për* u albanskom jeziku i njeni ekvivalenti u srpskom jeziku

Predlog *për* se u srpskom jeziku prevodi kao: *za, o, u* zavisnosti od konteksta i kao: *zbog, na, iz*. Značenje ove predložko-padežne konstrukcije se prvenstveno poklapa sa značenjem predložko-padežne konstrukcije u akuzativu u srpskom, ali i lokativu.

Konstrukcija u akuzativu + predlog për = konstrukcija u akuzativu + predlog za, na, o

Do poklapanja u značenju dolazi u sledećim slučajevima:

Kada označava cilj neke radnje, čemu ili kome je nešto namenjeno i nameru:

Gjatë gjithë pranverës ne forcua muret e saj, rindërtua kullat e dëmtuara, shtua rezervat e armëve dhe të ushqimeve dhe i stërvitëm ditë e natë të rinjtë për luftë. - Tokom čitavog proleća učvršćivali smo njene zidove, popravljali oštećene kule, uvećavali rezerve hrane i oružja i danonoćno obučavali mlade za rat (Kadare 1980: 4).

Nga e djatha po ngrenë diçka që ngjan si punishte për derdhjen e topave. - S desne strane podižu nešto što liči na radionicu za livenje topova (Kadare 1980: 15).

Unë i bëj për vete. - Slikam ih za sebe (Gjoza 2006: 96).

Lufta për ekzistencë. - Borba za egzistenciju.

Njëri ka prirje për matematikë, tjetri për gjuhë. - Jedan je talentovan za matematiku, drugi za jezik.

Udhëzimet për ekspertët. - Uputstva za stručnjake.

E ftoi për darkë. - Pozvao ga je na večeru.

- osobu koja je na određenom položaju, nivou, koja je u to zvanje ili položaj izabrana, osobu koja je u određenom odnosu sa nekim :

E zgjodhën atë për president. - Izabrali su ga za predsednika.

Ndërkaq, Tiesti, me ndihmën e gruas së tij, Aeropës, ia vjedh këtë dash dhe vetë shpallet për mbret. - U međuvremenu mu Tiest uz pomoć njegove supruge, Aerope, krade ovna i sam se proglašava za kralja (RM).

E mori Jokastën për grua. - Oženio je Jokastu (Uzeo je Jokastu za ženu.).

- zamena za nekoga ili nešto:

Sy për sy! - Oko za oko! (drugo značenje - Oči u oči.)

Dhëmb për dhëmb! - Zub za zub!

- vreme

Koliko je nešto trajalo, za koliko je vremenski trebalo da se završi u prošlosti ili treba da se završi:

E lexoi *për dy ditë*. - Pročiatao je (knjigu) *za dva dana* (Agaliu i dr. 2005: 392).

Fakultetin do ta mbaroj *për katër vjet*. - Fakultet *ću završiti za četiri godine*.

Për tri orë arrijmë atje. - *Za tri sata* stižemo tamo.

E bëri *për një gjysmë ore*. - Uradio ga je *za pola sata*; Obavio ga je (posao) *za pola sata*.

“I shkreti unë ç’më gjeti, Lola shpirt, ja sikur kemi mbërritur te doktori, në këtë orë s’ka qarkullim të madh dhe *për pesë minuta* jemi atje.” - „Jadan ja, šta me snađe, Lola dušo, začas ćemo stići kod doktora u ovo doba nema gužve u saobraćaju i *za pet minuta* smo tamo“ (Dones 2002: 84).

- mesto:

U shtri *për tokë*. - Pao je *na zemlju*.

- pravac kretanja ili usmerenost:

Unë e kopjova kanunoren dhe e mora me vete kur shkova *për Kolonjë*. - Kopirao sam pravilnik i poneo ga sa sobom kada sam krenuo *za Kolonju* (Agaliu i dr. 2005: 392).

U nis *për Nish* para njëzet minutash. - Krenuo je *za Niš* pre dvadeset minuta.

Albanski gramatičari ističu kako predlog *për* u rečenici obično prati predlog *në* kada je u pitanju pravac kretanja :

U nisa *për në Beograd*. - Krenuo sam *za Beograd*.

Prenotoni bileta avioni online *për në Tiranë* dhe linja internacionale, fluturoni me çmimet më të mira. - Rezerviшите online avionske karte *za Tiranu* i internacionalne letove, letite uz najpovoljnije cene (RM).

Ora ishte 5 e 30 minuta e mëngjesit kur ai mori metronë *për në Five Avenue*, në Manhattan. -Bilo je 5.30 ujutru kada je metrom krenuo *ka Petoj aveniji*, na Menhetn (Gjoza: 147).

Udhëtoni *për në Austri!* - Putujte *za Austriju!*

Qenë përqaftuar sikur njëri prej të dyve po nisej për në Legjionin e të Huajve nga ku natyrisht nuk do të kish më kthim. -Zagrlili su se tako kao da je jedan od njih dvojice trebalo da krene u Legiju stranaca odakle se, naravno, neće vratiti (Dones 2002: 88).

- može označavati za koliko je nešto prodato ili kupljeno i tada ima funkciju kvantifikatora:

Të enjtën në ankand ai e shiti këtë "libër komik" për 500.000 dollarë. - U četvrtak je na aukciji prodao ovaj „strip“ za 500.000 dolara (RM).

Hajde, merre edhe për tetë mijë lekë!. - Hajde, uzmi ga (kupi ga) za osamdeset hiljada ljeka!

Mora pesëdhjetë libra për 500 lekë. - Kupila sam pedeset knjiga za 500 ljeka.

Një makinë garash Bugatti, e cila ishte blerë për 60 funta në vitin 1950, tani është shitur në një ankand për 430 mijë funta. - Jedan auto za trke model Bugati, koji je kupljen 1950. za 60 funti, sada je na jednoj aukciji prodat za 430 hiljada funti (RM).

- osobu, predmet, prostor koji nije onakav kakav bi trebalo da bude ili kako se to od njega očekuje:

Apartamenti im është shumë i vogël për katër persona. - Moj stan je isuviše mali za četiri osobe.

Bota është shumë e vogël për dy të dashuruar. - Svet je isuviše mali za dvoje zaljubljenih.

Salla është e vogël për kaq njerëz. - Sala je mala za toliko ljudi.

Ajo është shumë e pjekur për moshën që ka. - Ona je suviše zrela za svoje godine.

Është tepër i qetë dhe i turpshëm për një djalë. - Isuviše miran i stidljiv za jednog dečaka.

- osobu umesto koje ili u čije ime se obavlja neka radnja, za šta ili za koga nas neko smatra:

Nënshkroi *për sekretarin*. - Potpisao je za sekretara (neki dokument ili sl.);
Potpisao je umesto sekretara.

Punon *për shokun*. - Radi za/ umesto/ druga (FGJSH 1981: 1416).

Ata më morën *për budalla*. - Smatraju me budalom; Misle da sam budala.;
bukv. prevod - Oni me uzimaju/ smatraju za budalu.

Ditari i Edvard Lear-it: Në Shqipëri më morën *për shenjtor* - Dnevnik
Edvarda Leara: U Albaniji su me smatrali za sveca (RK).

Kam paguar *për ty*. - Platio sam za/ umesto/ tebe.

- stvar, predmet koji se greškom ili namerno smatra ili uzima kao nešto drugo:

Do të më shet sapunin *për dhjatë*? - Hoćeš da mi podvališ? buk. Hoćeš
da mi prodaš sapun umesto sira / za sir?

Baltën e zezë e ha *për çokollatë*. - Nešto što nema dobre osobine greškom
smatramo takvim; buk. - umesto čokolade, (jede) crno blato.

I dha misër *për grurë*. - Podvalio mu je; buk. - umesto žita dao mu je
kukuruz (FGJSH 2006: 780).

E mori bakrin *për flori*. - Nešto što nema dobre osobine greškom
smatramo takvim; buk. - Bakar je smatrao zlatom (FGJSH 2006: 780).

E shet shkumën *për ajkë*. - Predstavlja stvari boljim i lepšim nego što jesu;
Podvaljuje: u buk. prevodu - Prodaje penu umesto kajmaka.

Të shet ujin e pusit *për verë*. - Podvaljuje; u buk. prevodu- Prodaje ti
bunarsku vodu umesto vina.

- način na koji se nešto radi ili prikazuje, nivo ili svojstvo neke radnje koja se
završava, odredba:

Makina godet *për vdekje* kalimtarin. - Pregažen pešak (bukv. prevod- Kola
na smrt udarila pešaka) (KD).

I mërzitur *për vdekje*. - Do bola rastužen (bukv. prevod - Na smrt rastužen).

Ha *për tre*. - Jede za troje.

Punon sa *për tre*. - Radi za trojicu.

I zoti *për shpatë* dhe *për fjalë*. - I na rečima i na delu (bukv. prevod- Sposoban
i za mač i za reči) (FGJSH 1981: 1416).

- predmet, apstraktni pojam ili osobu za kojim se oseća potreba ili želja:

Iu tek *për kafe*. - Hteo je baš *kafu* (Pila mu se baš kafa i ništa drugo; Zapeo je da popije baš kafu.).

Ai kishte nevojë *për shami mëndafshi, parfume dhe pará*. - Bile su mu potrebne *svilene marame, parfemi i novac* (Gjoza 2006: 95).

- predmet na koji se nailazi, za koji se neko drži ili oslanja tokom obavljanja neke radnje ili kretanja. Primera za ovakvo značenje, u kojima se predlog *për* pojavljuje u okviru predložko-padežne konstrukcije u akuzativu ima znatno manje u odnosu na konstrukciju u ablativu sa ovim predlogom:

Mbështetej *për mur*. - Naslanjao se *o zid*.

Përplas fytyrën *për mur*. - Lupiti glavom *o zid* (bukv. prevod- tresnuti licem u zid).

Konstrukcija u akuzativu + *për* = konstrukcija u lokativu + *o*

Kada je u pitanju problematika o kojoj se razmišlja ili govori:

Prindërit, të afërmit, fqinjët, të gjithë flisnin vetëm *për Brunildën*. - Roditelji, rođaci, svi su pričali samo *o Bruniljdi* (Kongoli 2003: 36).

Mbi disa pikëpamje *për shqipen* e shkruar. - O nekoliko stanovišta *o pisanom albanskom jeziku* (RM).

Një natë më parë, pa kuptuar ndonjë gjë të madhe nga bisedat e të rriturve, kisha arritur të krijoja një mendim *për profesorin*. - Prethodno veče, ne razumevajući ništa posebno iz razgovora odraslih, uspeo sam da formiram neko mišljenje *o profesoru* (Kongoli 2003: 39).

Studime *për mbrojtjen* e mjedisit. - Studije *o očuvanju* životne sredine.

- osobu koja je deo grupe i koja kao takva dobija nešto ili joj nešto pripada kao i svima ostalima u grupi:

Të ardhurat *për frymë*. - Prihodi *po glavi stanovnika*.

1000 lekë *për frymë* në ditë. - 1.000 leka *po glavi stanovnika* dnevno (KD).

- cenu nečega što košta podjednako za svaku osobu:

Nata e Vitit të Ri do të kushtojë 100 euro *për person*. - Doček Nove godine će koštati 100 eura *po osobi*.

Vetëm katër ditë në vilën "Tara" kushtojnë 300 deri në 350 euro *për person*. - Samo četiri dana provedena u vili „Tara“ koštaju 300 do 350 eura *po osobi*.

Paketa e i plotë (fjetje + 2 vakte) kushton 4.000 lekë *për person* në ditë. - Pun pansion (noćenje + 2 obroka) košta 4.000 leka *po osobi* dnevno.

- odredba:

I dyti *për* latësi. - Drugi *po visini* (FGJSH 1981: 1416).

Konstrukcija u akuzativu + *për* = konstrukcija u genitivu + *zbog*

Ovom kontrukcijom se iskazuje uzrok:

Anila tërbohej më shumë edhe *për një arsye* tjetër. - Anilja je besnela još više *iz jednog drugog razloga* (Kongoli 2007: 57).

Këto ishin ditët kur Anila më merrte me të mirë. *Për bakllavanë*, sigurisht. - To su bili dani kada je Anilja bila dobra prema meni. Naravno, *zbog baklave* (Kongoli 2007: 62).

Për një pe, për një gjilpërë, vajti dëm një gunë e tërë. - *Zbog* neçeg malog ili nebitnog, upropašteno je nešto značajno ili veliko (bukv. prevod- *zbog jednog konca, jedne igle*, uništen je ceo gunj) (ibid. Agaliu i dr. 2005: 392).

U gëzua *për vajzën* . - Obradovao se *zbog çerke*.

Kush ka turp, vdes *për bukë* (narodna poslovica). - Ko se stidi, ostaje gladan; buk. prevod- Koga je sramota, umire *za hlebom*.

U shkarkua *për pakujdesi* në detyrë. - Otpušten je *zbog nemarnosti* na poslu (Samara 1999: 43).

Pse qan? – pyet burri. Qaj *për sheqerin*, - përgjigjet gruaja. - Zašto plačesh?- upita muškarac. -Plačem *zbog šećera*- odgovorila je žena (Gjoza 2006: 37).

12.3.4. Konstrukcija u akuzativu sa predlogom *nën* u albanskom jeziku i njeni ekvivalenti u srpskom jeziku

Predlog *nën* se u srpskom jeziku prevodi kao: ispod, pod. Ukazuje na to da se nešto ili neko nalazi ispod (neçega, nekoga). Značenje ove konstrukcije odgovara značenju konstrukcije u genitivu, akuzativu, instrumentalu i lokativu u srpskom. Do poklapanja u značenju dolazi u sledećim slučajevima:

- kada konstrukcija označava mesto, prostor ispod koga se nešto ili neko nalazi ili mesto gde se dešava neka radnja:

Tani astrologu ndodhej *nën truallin* e kështjellës. - Sada se astrolog nalazio *ispod torđave* (Kadare 1980: 125).

Çdo gjë dukej e heshtur dhe e ftohtë si dëbora që kishim *nën këmbë*. - Sve je izgledalo tiho i hladno, kao sneg koji nam je bio *pod nogama* (Agaliu i dr. 2005: 394).

Minatorët vijojnë grevën e tyre *nën tokë*. - Rudari nastavljaju štrajk *pod zemljom* (KD)

Mua nuk më interesoi dhe nuk kishte pse të më interesonte ai medaljon, të cilin ajo e hoqi dhe e vendosi *nën jastëk*. - Nije me interesovalo i nije bilo razloga zašto bi me interesovao taj medaljon, koji je skinula i stavila *pod jastuk* (Kongoli 2003: 87).

Para se të largohesha, blija një shishe gjysmëlitreshe, e fusja në xhepin e xhaketës *nën pardesy* dhe në gjashtë fiks ngjisja shkallët e errëta të pallatit.... - Pre nego što bih krenuo, kupovao bih polulitarsku flašu, stavljao je u džep jakne, *ispod kaputa* i tačno u šest penjao bih se uz mračne stepenice zgrade... (Kongoli 2003: 92).

- u izrazima i frazama:

tada može označavati kako ili na koji način se obavlja neka radnja, kao i mesto na kome se neko ili nešto nalazi ili obavlja neka radnja:

Dardha *nën dardhë* bie. - Ne pada iver daleko od klade / Gde će kruška da padne nego *ispod kruške!*? Kruška pada *ispod kruške*.

Qesh *nën hundë*. - Zadirkuje / Šali se (na nečiji račun). (bukv. prevod- Smeje se *ispod* nosa).

Flet *nën zë*. - Govori tiho. (bukv. prevod- Govori *ispod* glasa.) (FGJSH 1981: 1231).

Punon *nën rrogoz*. - Radi iza leđa (nekome). (bukv. prevod- Radi *ispod* rogoza.) (FGJSH 1981: 1231).

- Kao i u slučaju predloga *mbi*, koji je dobio preneseno značenje i predlog *nën* ima preneseno značenje. Njime se označava da je nešto za stepen ispod prosečnog, normalnog ili potrebnog. U ovom slučaju konstrukcija + predlog nën = konstrukciji u genitivu + predlog ispod:

Shqetësim janë fëmijët *nën peshë*. - Ono što izaziva uznemirenost su *neuhranjena deca* (RM).

Dukshëm *nën mesataren* e vendit janë qarqet malore. - Vidljivo *ispod proseka* prihoda u zemlji su okruzi koji se nalaze u planinskim predelima (KD).

Problemi ynë i madh janë bebet *nën peshë*. - Naš veliki problem su *nedonošćad*.

U publicističkom i naučnom stilu konstrukcija s predlogom *nën* ima i uzročno značenje.

Konstrukcija + predlog nën = konstrukcija u instrumentalu + predlog pod:

Skuadra mike u gjunjësua *nën sulmet* e fuqishme të përfaqësues sonë. - Gostujući tim je poklenuo *pod* snažnim *naletima* naših igrača (razg.).

U tom smislu predlog često prati i jedna određena grupa imenica, kao: *ndikim (uticaj), drejtim (rukovodstvo, uprava), pretekst (izgovor), udhëheqje (vođstvo, uprava, rukovodstvo), veprim (delatnost, radnja)* itd.:

“Real Madrid” shënon 101 gola, *nën udhëheqjen* e Mourinhos.- „Real Madrid” postigao 101 gol *pod rukovodstvom* Murinja (KD).

Është zbuluar se djemtë, *nën ndikimin* e kafeinës qëndrojnë më gjatë përpara kompjuterit për të përfunduar lojërat, ndërsa te vajzat nuk është vërejtur një efekt i tillë. -Otkriveno je da se mladići *pod uticajem* kofeina zadržavaju duže kraj kompjutera kako bi završili igrice koje igraju, dok kod devojaka nije primećen takav efekat (RK).

- sredstvo kojim se nešto prikriva, prava namera, identitet i sl. :

Nën maskën e mirësisë m’u afrua vetëm të më lëndonte. - Glumeći dobru osobu približila mi se samo da me povredi (U bukv. prevodu – *Pod maskom* dobrote približila mi se samo da me povredi.).

Fshihej nën një emër të rremë për shumë vjetësh. - Dugo godina se krio pod lažnim imenom.

Dhe Maria vazhdoi luftën nën maskën e paqes. - I Marija je nastavila rat pod maskom mira.

Ernest Koliqi shkroi nën pseudonimet Hilushi, Hilush Vilza dhe Borizani. - Ernest Kolići je pisao pod pseudonimima Hiljuši, Hiljuši Viljza i Borizani.

- predmet, sredstvo ili prirodnu pojavu koja deluje nad nekom osobom, nekim predmetom ili pojmom iz prirode:

Aktorja është akuzuar pasi kishte drejtuar makinën nën ndikimin e barnave gjumëdhënëse. - Glumica je optužena je zbog toga što je vozila pod uticajem lekova koji izazivaju pospanost (RK).

Qëndrimi i fëmijve nën rrezet e forta të diellit mund të shkaktojë djegie brenda 10 minutash. - Izloženost dece jakim sunčevim zracima može da izazove opekotine u roku od 10 minuta (RM).

Ndeshja u zhvillua në një temperaturë të ftohtë dhe nën një shi të rrëmbyeshëm. - Utakmica je odigrana po vrlo niskoj temperaturi i pod jakom kišom.

Sytë e maceve janë me fosfor dhe kjo gjë dallohet sidomos natën nën dritën e hënës. - Mačije oči sadrže fosfor i to dolazi do izražaja naročito noću pod mesečevom svetlošću (RM).

- stanje zavisnosti od nekoga ili nečega; situacije i okolnosti u kojima se neko ili nešto nalazi a koje ne podrazumevaju njihovo samostalno odlučivanje:

Ushtarët ishin nën komandën e Edmondit. - Vojnici su bili pod Edmondovom komandom.

Ata vazhdimisht kanë qenë nën thundrën e popujve numerikisht më të mëdhenj. -Oni su stalno bili pod petama brojčano većih naroda; Stalno su bili potlačeni od strane brojčano većih naroda (Elsi 1995: 78).

Fëmijët janë nën kujdesin e prindërve. - Deca su pod starateljstvom roditelja. - uzrok neke radnje, pojave, stanja:

Ky indeks ka humbur një të tretën e vlerës nga fillimi i korrikut, *nën ndikimin* e frikës se bankat do të humbin miliarda dollarë në bono qeveritare...- Ovaj indeks je izgubio trećinu svoje vrednosti od početka juna, *pod uticajem* straha da će banke izgubiti milijarde dolara u državnim obveznicama... (KD).

Nën përshtypjen e kënaqësisë së përjetuar të dashurisë së parë ajo ia premtoi këtë. - *Pod utiskom* doživljenog zadovoljstva koje je izazvala prva ljubav ona mu je to i obećala (Dones 2002: 114).

Konstrukcija sa predlogom *nën* = konstrukcija u akuzativu + predlog *na, uz*

Kada se konstrukcijom označava uzrok:

Nën shtytjen e komunitetit ndërkombëtar u zhvillua një tryezë e rrumbullakët mes partive politike parlamentare... - *Na podstrek* međunarodne zajednice organizovan je okrugli sto za parlamentarne političke partije.... (KD).

- zvuk, buku ili glasove koji prate neko stanje ili radnju:

Nën tingujt e muzikës dhe fishekzjarrëve, qyteti ynë shënon ndërrimin e moteve. - *Uz muziku* i vatromet naš grad obeležava dolazak Nove godine.

Banorët ishin zgjuar *nën krismat* e armëve. - Stanovnici su se probudili *uz pucnjavu* oružja (KD).

Një romancë *nën zhurmën* e dallgëve. - Romansa *uz zvuke* talasa.

Sonte gjeta rastin më të mirë të qaja... të qaja *nën zhurmën* e shiut. - Večeras sam našla najbolju priliku da plačem... da plačem *uz zvuke* kiše koja pada.

Ka folur *nën zhurmën* e një fontane uji. - Govorio je *uz žubor* fontane.

Pranë nesh, nën sigurimin e fortë dhe *nën zhurmën* e sirenavë të automjeteve të policisë, kaluan disa xhipsa. - Pod jakim obezbeđenjem i *bukom* sirena policijskih kola, kraj nas su prošla dva džipa (KD).

12.3.5. Konstrukcija u akuzativu sa predlogom **ndër** u albanskom jeziku i njeni ekvivalenti u srpskom jeziku

Predlog **ndër** se u srpskom jeziku prevodi kao: *među, između*.

Kada označava celinu, grupu živih bića, predmeta, stvari određene klase ili vrste iz koje se izdvaja jedna ili nekoliko osoba, ili kada je grupa predmeta ili stvari u pitanju, jedan ili nekoliko predmeta koji su nosioci određene osobine, karakteristike na najvišem ili najnižem nivou u odnosu na ostale, značenje konstrukcije u akuzativu sa predlogom *ndër* se poklapa sa značenjem konstrukcije u instrumentalu sa predlogom *među* (ali i sa značenjem konstrukcije u genitivu sa predlogom *od* što će zavisiti od potrebe za lepšim stilskim izražavanjem) :

Plazhi i Drimadhes, *ndër më të bukurit* e Rivierës - Plaža Drimada, *jedna od najlepših* na Rivijeri (Shqit).

Arsimi është *një ndër investimet* më të mira që mund të bëjë një shtet. - Obrazovanje je *jedna od najboljih investicija* koju država može da napravi (KD).

Hotelet e Gjenevës janë *ndër më të shtrenjtat* në botë. - Ženevski hoteli su *među najskupljim* na svetu.

Dhuna vazhdon të jetë *një ndër fenomenet* më problematike në shoqërinë tonë... - Nasilje nastavlja da bude *jedna od najproblematicnijih pojava* u našem društvu ... (RM).

- isticanje da je nešto ili neko deo neke celine ili grupe; ablativni odnos:

Një ndër ta ishte shumë i hijshëm. - *Jedan od njih* bio je vrlo lep.

Një ndër ta ishte zoti Xhorxh. - *Jedan od njih* bio je gospodin Džordž.

Ndër ata fëmijë ishte edhe Edmondi. - *Među tom decom*, bio je i Edmond.

Gotleb lidhi martesë me Ema Kurz, me të cilën kishte pesë fëmijë, *një ndër ata* ishte edhe Paul Daimler. - Gotleb se oženio se Emom Kurc, sa kojom je imao petoro dece, *jedno od njih* bio je i Paul Dajmler (RM).

- konstrukcija sa ovim predlogom može imati i mesno značenje. U tom slučaju drugi član konstrukcije je imenica (koja označava deo tela) ili lična zamenica, kao na primer: *ndër duar*, *ndër dhëmbë*, *ndër këmbë*, *ndër sy*, *ndër ne*, *ndër ju*, *ndër ta*,... (u rukama, među (u) zubima, među (pod) nogama, u oči, među nama, među vama, među njima,..). Mišljenja smo da bi se ovde mogla dodati i imenica *mend* (*ndër mend*) koja se prevodi kao razum, um, pamet u srpskom i koja nije deo tela u

klasičnom smislu reči. Koja je mnogo više od toga jer bi se svakako mogla doživeti i kao deo našeg telesnog i kao deo našeg duhovnog. Ali, opet kao prostor koji je lokalizovan u našem telu.

Më bie *ndër mend*. - Pada mi *na pamet* (u buk. prevodu: Pada mi među mislima).

Kam *ndër mend* të... - Nameravam da...; Planiram da... (u buk. prevodu: Imam među mislima, imam na umu, u pameti...).

Siç duket, kanë *ndër mend* të derdhin topa më të mëdhenj se ata që barten zakonisht me deve. - Kako izgleda, *nameravaju* da izliju veće topove od onih koji se obično prenose kamilama (Kadare 1980: 15).

Jam me shpirt *ndër dhëmbë* – Duša mi je *u nosu*; Vrlo mi je loše; Jedva sam živ; Jedva dišem (u buk. prevodu: Sa dušom *među zubima* sam.).

I ra *ndër këmbë*. - Pao mu je *pod noge*; Ponizno ga je molio.

Më vjen shumë keq që ta them *ndër sy*. - Vrlo mi je žao što ti ovo kažem *u lice*.

Ndër ju, unë jam më i miri. - *Među vama*, ja sam najbolji.

Kjo figurë mitologjike është e njohur jo vetëm në Ballkan, por edhe në botën arabe, nga duhet të ketë ardhur *ndër ne*. - Ovo mitološko biće je poznato ne samo na Balkanu, već i u arapskom svetu odakle je izgleda došlo *do nas* (buk. prevod : među nas) (RK).

Neki od navedenih primera nam ukazuju na to da konstrukcija sa predlogom *ndër* može imati svoj ekvivalent i u konstrukciji u akuzativu u srpskom:

Më vjen shumë keq që ta them *ndër sy*. - Vrlo mi je žao što ti ovo kažem *u lice*.

I ra *ndër këmbë*. - Pao mu je *pod noge*; Ponizno ga je molio.

12.4. Predlozi koji se u albanskom jeziku javljaju u okviru predloško-padežnih konstrukcija u ablativu

12.4.1. Konstrukcija u ablativu + predlog *prej* u albanskom jeziku i njeni ekvivalenti u srpskom jeziku

Predlog *prej* se u srpskom prevodi kao: *od* i *iz*, u zavisnosti od konteksta i kao *zbog*. Značenja ove predložko-padežne konstrukcije su ekvivalentna značenju konstrukcije u genitivu sa predlozima *od* i *iz*. Mogu izražavati:

- mesto od koga započinje ili dolazi kretanje nekoga ili nečega:

U nisa *prej Stambolli*. - Krenuh *iz Stambola* (Istambula) (narod. pesma).

Buron *prej malit*. - Izvire *iz planine* (FGJSH 1981: 1537).

- mesto iz koga neko ili nešto dolazi u konkretnom i apstraktnom smilu:

Erdhën *prej fshati*. - Došli su *iz sela*.

U zgjua *prej gjumit* para disa minutash. - Probudio se pre nekoliko minuta; (u bukv. prevodu: probudio se *iz sna* pre nekoliko minuta.).

Vargu më doli *prej shpirtit*. - Stih mi je došao *iz duše*.

- mesto ili predmet sa čije površine ili unutrašnjosti se nešto izvlači, uzima, udaljava, ili skida :

E nxori *prej xhepi*. - Izvadio ga je *iz džepa*.

Zbriti *prej makine*. - Izašao je *iz kola*.

- poreklo ili poticanje živog bića ili stvari (mesto, sredina, okruženje, porodica, grupa itd. od koje neko ili nešto potiče):

Tefiku ishte bir i një bujku *prej Malaseji*. - Tefik je bio sin jednog zemljoradnika *iz Maljaseja* (Agaliu i dr. 2005: 394).

Medaljoni i përkiste nënës sime. Ajo vetë e kishte trashëguar *prej nënës së saj* dhe sot, as njëra, as tjetra nuk janë më. - Medaljon je pripadao mojoj majci. Ona, sama, ga je nasledila *od svoje majke* a danas niti jedna niti druga nisu više među živima (Kongoli 2003: 137).

Jam *prej Pogradeci*. - Iz *Pogradeca* sam.

Kushëriri *prej nënës sime*. - Rođak *moje sestre*.

Mora letrën *prej vellait tim*. - Dobio sam pismo *od brata*.

- materiju od koje je nešto napravljeno:

Në qoshe ishte një ibrik dhe një legen *prej bakri*. - U ćošku je bio ibrik i jedan lavor *od bakra* (Kadare 1980: 10).

Mbi një shtizë metalike, ishte ngulur një gjysmëhënë *prej bakri*, emblema e perandorisë. - Na metalnom koplju bilo je prikovan polumesec *od bakra*, amblem carstva (Kadare 1980: 17).

Mbi tryezë, një pjatancë *prej qelqi*, mbushur me mollë. - Na stolu, *staklena činija* puna jabuka (Kongoli 2007: 61).

Por plaku kish zbuluar se nga sirtarët qenë zhdukur gjithë veshjet intime *prej mëndafshi e dantellash* të së shoqes. - Ali, starac je primetio da je iz fijoka nestao sav intimni veš njegove supruge *od svile i čipke* (Dones 2002: 81).

Mbathi këpucët e zeza *prej lëkure* të rehatshme, kërcitëse, me një shkëlqim lëbyrës (dhuratë nga ambasadori anglez) dhe, si vuri një borsalinë *prej feltri* e u pa duke rrotulluar para pasqyrës së madhe *prej kristali*, u fut në studio i rrethuar nga dhjetëra piktura të reja e të vjetra, që ai nuk ua hidhte nga sytë. - Obuo je crne cipele *od udobne kože*, koje su škripale i koje su imale zaslepljujući sjaj (poklon engleskog ambasadora) i, kako je na glavu stavio šešir *od filca* i ogledao se okrećući se ispred velikog, *kristalnog* ogledala, ušao je u studio okružen desetinama starih i novih slika, od kojih nije odvajao pogled (Gjoza 2006: 95).

Porta *prej hekuri* rrinte e hapur po asgjekundi nuk dukeshin njerëz. - *Gvozdena* kapija bila je otvorena ali nigde nije bilo ljudi (bukv. prevod- Kapija *od gvožđa* bila je otvorena...) (Gjoza 2006: 106).

- vreme kao određeni vremenski period (uz rečcu *deri + në, më* i predlog *deri* - sa značenjem *do*) :

Hareja zgjati *prej mëngjesi* deri vonë në mbrëmje. - Slavlje je trajalo *od jutra* do kasno uveče (Šuška 1997: 35).

Prej 15 gushtit e deri në fund të tetorit do të jem në Tiranë. - *Od 15. avgusta* do kraja oktobra biću u Tirani.

Prej marsit 2000 deri tani. - *Od marta* 2000. do sada.

Zbritje *prej datës 14* deri më 24 shtator. - Popust *od 14.* do 24. septembra.

Prej 8 deri më 11 korrik në qytetin tonë do të mbahet Kampi Edukativ Ndërkombëtar. - *Od 8.* do 11. jula u našem gradu će se održati Međunarodni edukativni kamp.

- količinu, meru, masu:

Për këtë fushatë u mblodh një ushtri *prej 30 mijë vetash* dhe një flotë *prej 30 anijesh*. - Za ovaj pohod sakupio je vojsku *od 30 hiljada ljudi* i flotu *od 30 brodova* (Agaliu i dr. 2005: 395).

Christian Louboutin krijoi këpucë me taka *prej 20 centimetrash!* -Kristijan Louboutin napravio cipele sa štiklom *od 20 centimetara!*

Vathë *prej pesëdhjetë zgjojesh*. -Pčelinjak (paviljon) *od pedeset košnica* (FGJSH 2006: 1158).

- mesto ili deo za koji možemo uhvatiti nešto ili nekoga:

Iako kada je ovo značenje u pitanju predlozi *për* i *nga* imaju prioritet, u albanskom jeziku i predlog *prej* može imati i gore pomenuto značenje:

E tërhoqi *prej xhakete*. - Povukao ga je *za jaknu* (FGJSH 2006: 840).

E kapi *prej krahësh*. - Uhvatio ga je *za ramena* (FGJSH 2006: 840).

E kapi *prej flokësh*. - Uhvatio je *za kosu*.

Sulmi erdhi nga një person i turmës i cili e tërhoqi *prej xhakete* me forcë. - Napad je došao od strane osobe iz gomile koja ga je snažno povukla *za jaknu*.

- celinu od koje se izdvaja deo ili samo odvajanje:

Tre prej tyre u nisën drejt qytetit. - *Troje od njih* uputilo se ka gradu.

Shumë prej nesh kanë dëgjuar për këtë ngjarje. - *Mnogi od nas* su čuli za ovaj događaj.

Objektet arkeologjike me vlerë, *dy prej tyre* gjenden në Greqi. - Arheološki artefakti od velike važnosti, (od kojih su) *dva* pronađena u Grčkoj (KD).

Përfundoi artisti dhe i kënaqur u shkëput *prej nesh*, duke menduar se kureshtja jonë tashmë ishte shuar. - Rekao je umetnik i zadovoljno se odvojio *od nas*, misleći da je naša radoznalost sada zadovoljena (RK).

U largua *prej tyre*. (Udaljila se *od njih*.)

- karakteristiku ili osobinu kojom se neko ili nešto izdvaja:

Sjellje *prej rrugaçi*. - Prostačko ponašanje (bukv. prevod- ponašanje *(od) uličara*) (FGJSH 2006: 840).

Siç thuhet, Zoti më ndjeftë për xhelozinë time *prej çapaçuli*. - Kako se kaže, bože mi oprosti zbog moje ljubomore, ljubomore *jedne ništarije* (Kongoli 2003: 36).

Punë *prej mjeshtri*. - Majstorski rad; Majstorski urađeno (bukv. prevod: Posao urađen *od strane majstora*.) (FGJSH 2006: 840).

U paraqit një burrë nja dyzet vjeç, me pamje *prej engjëlli*. - Pojavio se muškarac u svojim četrdesetim, *anđeoskog izgleda*.

Tim eti, për shpirtin e tij *prej nëne*. - Mom ocu i njegovoj *majčinskoj duši*; buk. prevod: Mom ocu, njegovoj duši *od majke* (Dones 2002: 4).

Me sjelljen e tij *prej marroku*, ai ka vendosur një standard. -Svojim *glupim ponašanjem*, postavio je standard (RK).

- uzrok:

Qemali kishte një natyrë të çelur, të sinqertë, dhe kur ishte puna për të mbrojtur parimet e tij, nuk trembej *prej asgjëje*. - Čemal je bio vedre naravi, iskren i kada je trebalo da brani svoje stavove, nije se palašio *ničega* (Agaliu i dr. 2005 395).

E ka *prej lodhjes*. - To mu je *zbog umora*; To mu se dešava zbog umora (ASHSH FGJSH 2006: 840).

Plasa *prej inatit*. - Pukla sam *od besa*.

Zjarrfikësi vdiq *prej mejteve primitive* - Poginuo vatrogasac *zbog primitivne opreme* (RM).

Ai vdiq *prej zemrës*. - Umro je *od srca*. (Umro je od srčanog udara.)

- vršioca neke radnje:

Usta Vangjeli hesti, i mundur *prej të tjerëve*. - Mučen *od strane ostalih*, Usta Vandëlji je ćutao (Agaliu i dr. 2005: 395).

Predloško-padežna konstrukcija sa predlogom *prej* je po svom značenju ekvivalentna prilogu za vreme u srpskom:

Ai ndodhet *prej pesë vjetësh* në Shtetet e Bashkuara, në Nju Jork... - Već *pet godina* je u Sjedinjenim Državama, u Njujorku ... (Kongoli 2003: 12).

Skuadra *prej disa ditësh* po stërvitet në Greqi. - Ekipa veç *nekoliko dana* vežba u Grçkoj (KD).

Policia nis kërkimet për një adoleshente të zhdukur *prej 6 ditësh*. - Policia je započela traganje za maloletnicom koja je nestala *pre 6 dana* (KD).

Toni banon *prej vitësh* në Kanada. - Toni veç *godinama* živi u Kanadi.

12.4.2. Konstrukcija u ablativu sa predlogom *ndaj* u albanskom jeziku i njeni ekvivalenti u srpskom jeziku

Predlog *ndaj* se u srpskom jeziku prevodi kao: *prema* i *k(a)*, u zavisnosti od konteksta prevodi se i kao: *kod*, *kraj*.

Značenje konstrukcije u ablativu sa predlogom *ndaj* je ekvivalentno značenju konstrukcije u lokativu sa predlogom *prema* u sledećim slučajevima:

- kada je u pitanju izražavanje osećanja, mišljenja, stava *prema* nekom entitetu i uopšteno, ukazivanje na odnos koji postoji između dva ili više entiteta:

Nuk kam paragjykime *ndaj të tjerëve*. - Nemam predrasuda *prema ostalima*.

Në një farë mënyre ky ishte fillimi i tradhtisë *ndaj Margës*. - Na izvestan način, ovo je bio početak moje izdaje *prema Margi* (Kongoli 2003: 73).

Dashuria *ndaj natyrës*. - Ljubav *prema prirodi*.

Unë nuk bëhesha xheloz që Anila privilegjohej, me gjithë trajtimet mizore *ndaj meje*. - Nisam bio ljubomoran zbog toga što je Anilja bila favorizovana, i pored njenog okrutnog ponašanja *prema meni* (Kongoli 2007: 62).

- poređenje:

Një kthesë e madhe *ndaj vitit të kaluar*. - Veliki preokret *u odnosu na* prošlu godinu (bukv. prevod: Veliki preokret *prema* prošloj godini.) (FGJSH 1981: 1201).

Ti, *ndaj këtij*, je sa një gurneckë vetë. - Ti si, *u odnosu na njega*, kao kamenčić.; U odnosu na njega ti nisi ništa (Agaliu i dr. 2005: 395).

- mesto

U ulën *ndaj zjarrit*. - Posedaše oko vatre; *kraj vatre*. (bukv. prevod: Posedaše *prema vatri*.)

Konstrukcija u akuzativu + *ndaj* = konstrukciji u akuzativu u srpskom + *pred*

O ekvivalentnosti u značenju ovih konstrukcija govorimo u sledećem slučaju:

- kada obe konstrukcije izražavaju vreme. Vreme koje nije precizno određeno ili trenutak pred samo dešavanje radnje.

Na početku rada smo već ukazali da je konstrukcija sa predlogom *ndaj* karakteristika ablativa, ali da se ovaj predlog može semantičko-sintaksički slagati i sa akuzativom. Konstrukcija sa predlogom *ndaj* kojom se izražava vremensko značenje u albanskom je konstrukcija u akuzativu. Sva ostala značenja su rezervisana za konstrukcije u ablativu:

Erdhën ndaj të gdhirë. - Stigli su *pred svitanje*; u zoru.

Ndaj të gdhirë u ndamë. - Rastali smo se *pred zoru.*; u zoru; pred svitanje

Ndaj të ngrysyr. - Pred sumrak; u sumrak.

Konstrukcija u ablativu + predlog *ndaj* = konstrukciji u dativu (bez predloga)

Kada se konstrukcijom označava mesto gde se neko ili nešto nalazi, ali i pored koga se nešto nalazi:

U afrua ndaj zjarrit. - Približio se *vatri* (FGJSH 1981: 1201).

Predlog *prema* je predlog koji se u srpskom jeziku semantičko-sintaksički slaže sa dva padeža. Sa dativom i lokativom. Konstrukcija u dativu podrazumeva usmerenost. Uz glagole kretanja ukazuje na usmerenost kretanja, ali ovaj predlog ne mora nužno biti član konstrukcije kojom se označava usmerenost kretanja, već može biti reč o usmerenosti ka nekom entitetu. Predložko-padežna konstrukcija u lokativu u srpskom ima paletu značenja i označava prvenstveno mesto, odredbu položaja suprotno od pojma na osnovu koga se to mesto određuje ili mesto na kome se vrši radnja ili nešto dešava. Kako Albanska akademija nauka insistira na tome da je dativ padež koji nema predloge, za govornike srpskog jezika ova činjenica samo naizgled pojednostavljuje problematiku vezanu za upotrebu predloga *ndaj* koji predstavlja ekvivalent predlogu *prema*. Kažemo naizgled jer nam mnogobrojne poteškoće u pravilnoj

upotrebi ovog predloga pokazuju suprotno. U albanskom jeziku usmerenost kretanja se ne iskazuje konstrukcijom sa predlogom *ndaj*. Navešćemo nekoliko rečenica:

Bez razmišljanja sam krenuo *prema ulazu*.

Ubrzanim koracima krenuli su *prema meni*.

Taksijem krećem *prema centru* Londona gde imam zakazan sastanak sa direktorom fabrike.

Ustao sam i pošao *prema šanku*.

U prevodu one glase:

Pa menduar u nisa *drejt hyrjes*.

Me hapa të shpejtë u nisën *drejt meje*.

Me taksi nisem *drejt qendës së Londrës* ku kam lënë një takim me drejtorin e uzinës.

U ngrita e shkova *drejt banakut*.

Uvek će biti upotrebljen predlog *drejt* (prvenstveno označen kao tvorbeni element u albanskom jeziku, ali koji postaje predlog kada stoji uz imenicu ili zamenicu i kada označava pravac kretanja nekog entiteta, usmerenost kretanja i nameru da se do nekog mesta ili negde stigne, priloškog porekla) a nikako *ndaj*. Uz apstraktne imenice kao što su: *divljenje, ljubav, mržnja, poštovanje, ravnodušnost, predrasude, nasilje* itd., konstrukcija u dativu + predlog *prema* (koja ima funkciju rekcijske dopune imenice) se prevodi konstrukcijom u ablativu sa predlogom *ndaj* :

Ljubav *prema nauci i književnoj umetnosti*.

Verujem da je zahvaljujući tom danu počela ljubav moje ćerke *prema otkrivanju sveta* oko nje.

Nemam predrasuda *prema Italijanima*.

Kada osećaš mržnju *prema tebi* od strane ostalih ne osećaš se dobro.

Imam neku vrstu poštovanja *prema njima*.

Gađenje *prema hrani, naročito prema mesu*.

Mnogi ljudi ne smatraju da je zavisnost od slatkiša (prema slatkišima) nešto ozbiljno.

Prevod:

Dashuria ndaj shkencës dhe artit letrar.

Besoj se fal asaj dite filloi dashuria e vajzës sime ndaj zbulimit e botës rreth saj.

S'kam paragjykime ndaj italianëve.

Kur ndien urrejtjen e të tjerëve ndaj teje nuk ndihesh mirë.

Kam një lloj respekti ndaj tyre.

Neveri ndaj ushqimeve, sidomos ndaj mishit.

Shumë njerëz nuk e konsiderojnë varësinë ndaj ëmbëlsirave si diçka serioze.

Uz prideve: *inferior, superior, i dhunshëm, mirënjohës, kritik, i drejtë, shpirtmadh, i pakujdesshëm... (inferioran, superioran, nasilan, zahvalan, kritičan, pravičan, velikodušan, nepažljivo...)* konstrukcija u dativu + predlog *prema* ima funkciju rekcijske dopune prideva:

Ata ndihen inferiorë ndaj kolegëve të tyre.

Oni se osećaju inferiorno u odnosu na svoje kolege. (u bukv. prevodu: Oni se osećaju inferiorno prema svojim kolegama.)

Mos mendo se ai është superior ndaj tij!

Nemoj misliti da je on superioran u odnosu na njega! (Nemoj misliti da je on prema njemu superioran!)

U bë shumë i dhunshëm ndaj meje dhe fëmijëve.

Postao je mnogo nasilan prema meni i deci.

Ka qenë shumë kritik ndaj meje.

Bio je mnogo kritičan prema meni.

U tregove shpirtmadh ndaj meje, duke më shpëtuar jetën.

Pokazao si se velikodušnim prema meni time što si mi poštedeo život.

Konstrukcija u dativu + predlog *prema* u funkciji rekcijske dopune prideva (kao što je: *blag, dobar, neprijatan, strog, pažljivo, darežljivo itd.; i butë, i mirë,*

i këndshëm, i rreptë, i kujdesshëm, bujar etj.) kao i dopuna glagolima tipa: *odnositi se, ponašati se* u albanskom prevode konstrukcijom u akuzativu + predlog *me*:

Ponašali su se vrlo loše *prema meni* i to mi je zagorčavalo život i u školi i u društvu.

Silleshin shumë keq *me mua* dhe kjo ma vështirësonte jetën edhe në shkollë edhe në komunitet.

Odnosio se *prema njemu* vrlo loše kao da je bio najgori među najgorima.

Sillej me të shumë keq sikur të ishte më i keqi.

Ponašajte se lepo *s njim*, on je osetljivo dete!

Silluni mirë *me të*, ai është një fëmijë i ndjeshëm!

Nije znao za nežnost i bio je grub *prema njoj*, no uprkos svemu ona ga je volela (razg.).

Nuk dinte për butësinë dhe sillej në mënyrë të vrazhdë *me të*, por prapsëprapë ajo e donte.

Kapiten Zaneti je bio vrlo ljubazan *prema meni*.

Kapiteni Zanetti ka qenë shumë gjentil *me mua*.

Moram da kažem da ispočetka nije bio toliko pažljiv *prema meni*.

Duhet të them se në fillim nuk ishte shumë i kujdesshëm *me mua*.

Kralj je bio vrlo ponosan na svoga sina. Ali, bio je i oštar *prema njemu*.

Mbreti ishte shumë krenar për birin e tij. Por, ishte dhe i rreptë *me të*.

Beluši je bio vrlo darežljiv *prema prijateljima* i svojim *rođacima* pa im je često pozajmljivao novac kada im je to bilo potrebno.

Belushi ishte shumë bujar *me miqtë* dhe *të afërmit* e tij dhe shpesh iu jepte para borxh kur ata ia kërkonin.

Predloško-padežna konstrukcija u lokativu s predlogom *prema* označava mesto (odredbu položaja suprotno od pojma u odnosu na koji se to mesto određuje), na kome se vrši radnja ili nešto dešava:

Okrenuću se *prema vama* i nastaviti sa izlaganjem svoje teze (razg.).

S desne strane *prema velikoj kapiji* nalazila se stara česma (razg.).

Pružila je ruke *prema plafonu* u želji da nam pokaže koliko je visoka (razg.).

Prevod:

Do të kthehem *drejt jush* dhe do të vazhdoj me prezantimin e tezës sime.

Nga ana e majtë *në drejtim të portës së madhe* gjendej çezma e vjetër.

I zgjati duart *drejt tavanit* me dëshirë të na tregonte sa e gjatë është.

Kao što se iz navedenih primera može videti ni u ovom slučaju nikako ne možemo upotrebiti predlog *ndaj*. Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *ndaj* nema mesno značenje.

U srpskom ova predložko-padežna konstrukcija može označavati i odnos između dva ili više pojmova a da on nije prostorni. Može ukazivati na poređenje među njima (da su dva ili više pojmova istih, sličnih ili potpuno različitih karakteristika):

Ti si *prema njemu* mali i ništavan (razg.).

Prema njenoj lepoti i vitkom stasu ti mu dođeš kao kolateralna šteta (razg.).

To je ništa *prema onom užasu* koji smo doživeli (razg.).

Kanađani su *prema Amerikancima* vrlo visoki (razg.).

Konstrukciji u lokativu u albanskom odgovara konstrukcija u akuzativu + *në krahasim me*:

Në krahasim me të ti je i vogël dhe i pavlefshëm.

Në krahasim me bukurinë dhe belin e saj të hollë ti je si dëm kolateral.

Kjo s'është asgjë *në krahasim me atë tmerr që kemi përjetuar*.

Kanadezët *në krahasim me amerikanët* janë shumë të gjatë.

Do grešaka u prevođenju dolazi jer govornici srpskog jezika bukvalno prevode predlog *prema* kao *sipas* (takođe sa značenjem *prema*). Naravno, kako se predlog *drejt* upotrebljava u rečenicama u kojima je naglašena usmerenost kretanja, govornici srpskog jezika se odlučuju za drugu moguću varijantu, predlog *sipas* sa značenjem *prema, po*. Pa se neretko mogu čuti i ovakve rečenice:

Sipas bukurisë së saj dhe belit të hollë të saj ti je si dëm kolateral.

Sipas tij ti je i vogël dhe i pavlefshëm.

Prva rečenica je gramatički potpuno nepravilna i upotreba predloga *sipas* u rečenici ovakvog tipa je ono što će sigurno zbunit svakog izvornog govornika albanskog jezika. Druga rečenica nije gramatički nepravilna ali upotreba predloga *sipas* je ono što će rečenici dati drugačije značenje. U prevodu glasi: *Po njegovom mišljenju ti si mali i ništavan, a ne – Ti si prema njemu (u odnosu na njega) mali i ništavan.*

Ukoliko je reč o izražavanju okolnosti u kojima se vrši radnja ili nešto dešava pravi ekvivalent konstrukciji u lokativu sa predlogom *prema* može biti jedino predlog *sipas*:

Sipas rasti, duhet folur matur dhe shkurt.

Treba, prema prilici, govoriti odmereno i kratko (razg.).

Zgjedhja e ushqimeve bëhet në mënyra të ndryshme, por më së shumti sipas vendit ku bëhet pazari dhe sipas humorit aktual.

Odabir namirnica se vrši na razne načine, ali najviše *prema mestu* na kome se obavlja kupovina i *trenutnom raspoloženju* (razg.).

- na osnovu čega se vrši ili biva ono što se kazuje upravnim glagolom:

Sipas fjalëve të tyre ato bimë me ngjyra të forta janë shumë mahnitëse.

Prema njihovim rečima te biljke živopisnih boja su očaravajuće (RM).

Sipas numrit e thinjave dhe rrudhave mbi ballë mund të thuhej se ky është një njeri në moshë.

Prema broju sedih i bora na čelu moglo bi se reći da je to čovek u ozbiljnim godinama (razg.).

Sipas lartësisë malet ndahen në tri grupe: male të ulta, të mesme dhe të larta.

Prema visini planine se dele na niske, srednje i visoke.

12.4.3. Konstrukcija u ablativu + predlog *sipër* u albanskom jeziku i njeni ekvivalenti u srpskom jeziku

Predlog *sipër* se u srpskom jeziku prevodi kao: *nad, iznad, (po)više, na* u zavisnosti od konteksta kao *po, preko*. Konstrukcija u ablativu sa predlogom *sipër* može označavati površinu predmeta ili mesta na koju je neki entitet

naslonjen, stavljen, po kojoj se entitet kreće ili po kojoj se odvija neka radnja. Značenje ove konstrukcije je ekvivalentno značenju konstrukcije u lokativu + predlog na, po ali i akuzativu + predlog na u srpskom kada se njome iskazuje mesto:

Mbajtja e një çante apo e një valixheje pune *sipër tryezës*, do të ishte e papërshtatshme dhe të krijonte një lloj bariere midis jush dhe intervistuesit. - Držanje torbe ili aktentašne *na stolu*, bi bilo neprilično i stvorilo bi neku vrstu barijere između Vas i onih koji obavljaju intervju (RM).

Flija *sipër tryezës*. - Spavao sam *na stolu*.

Kur erdha në shtëpi kam parë vetëm vajzën e vogël *sipër krevatit*. - Kada sam stigla kući videla sam samo mlađu ćerku *na krevetu*.

U shtri *sipër rërës*. - Legao je *na pesak* (FGJSH 1981: 1756).

U shtri *sipër barit*. - Legao je *na travu* (FGJSH 2006: 964).

Librat janë të vendosur *sipër urës* dhe të pambrojtur nga dielli. - Knjige su stavljene *po mostu* i nisu zaštićene od sunca.

Të shëtitim *sipër reve*? - Da hodamo *po oblacima*?

Upravo mesno značenje konstrukcije sa predlogom *sipër*, dakle da se njome iskazuje mesto, konkretnije površina na koju je neki entitet naslonjen, stavljen ili na kojoj je opružen, nas ostavlja pod utiskom da predlog *sipër* i *mbi* imaju sinonimno značenje. I ova dva predloga zaista jesu sinonimi. Rekli bismo da među njima postoji vrlo blaga semantička nijansa koja je u mnogim slučajevima čak i neuhvatljiva. Upoređićemo rečenice:

1. U shtri *mbi rërë*. 2. U shtri *sipër rërë*.

Obe rečenice bi mogli da prevedemo kao - Legao je *na pesak*, pri čemu bi svaku pojedinačno preveli kao:

1. Opružio se *na pesku*.

2. Opružio se *po pesku*.

3. Kur erdha në shtëpi kam parë vetëm vajzën e vogël *mbi krevat*.

4. Kur erdha në shtëpi kam parë vetëm vajzën e vogël *sipër krevatit*. -

Kada sam stigla kući videla sam samo mlađu ćerku *na krevetu*.

5. Më pas vrapoi drejt dhomës së vet dhe u shtri *mbi krevet* me gjithë rroba.

6. Më pas vrapoi drejt dhomës së vet dhe u shtri *sipër krevetit* me gjithë rroba. – Ubrzo zatim otrčao je pravo u svoju sobu i legao *na krevet* onako obučen.

7. Mbajtja e një çante apo e një valixheje pune *sipër tryezës*, do të ishte e papërshtatshme dhe të krijonte një lloj bariere midis jush dhe intervistuesit.

8. Mbajtja e një çante apo e një valixheje pune *mbi tryezë*, do të ishte e papërshtatshme dhe të krijonte një lloj bariere midis jush dhe intervistuesit. – Držanje torbe ili aktentašne *na stolu* bi bilo neprilično i stvorilo bi neku vrstu barijere između Vas i onih koji obavljaju intervju.

Vrlo blagu, skoro neuhvatljivu nijansu u njihovoj semantici mogu ilustrovati sledeći primeri:

a) *Sipër tryezës* prej druri palos faqet e librit të tejdukshëm. - *Po drvenom stolu* slažem stranice nevidljive knjige.

a1) *Mbi tryezë* prej druri palos faqet e librit të tejdukshëm. - *Na drveni sto* slažem stranice nevidljive knjige.

b) Librat janë të vendosur *sipër urës* dhe të pambrojtur nga dielli. - Knjige su stavljene *po mostu* i nisu zaštićene od sunca.

b1) Librat janë të vendosur *mbi urë* dhe të pambrojtur nga dielli. - Knjige su stavljene *na most* i nisu zaštićene od sunca.

Za govornike srpskog jezika ova nijansa dolazi do izražaja i biva uočljiva tek prilikom prevođenja. Obe varijante su u skladu sa književno-gramatičkom normom i ekvivalentne su po svom značenju. Primeri *a* i *a1* mogu biti prevedeni i kao: *Po drvenom stolu* slažem stranice nevidljive knjige, ali i kao: *Na drveni sto* slažem stranice nevidljive knjige. Za koju će se varijantu odlučiti osoba koja prevodi tekst zavisi od ličnog izbora. Međutim, prilikom prevođenja sa srpskog na albanski, pod uticajem svog maternjeg jezika, većina govornika srpskog jezika će svakako upotrebiti predlog *mbi* umesto predloga *sipër*.

Kada je u pitanju prostor iznad nekog entiteta, prostor gde se obavlja neka radnja ali gde nema kontakta sa entitetom, konstrukcija u ablativu je po značenju ekvivalentna značenju konstrukcije u genitivu + nad, iznad :

Fluturonte *sipër kokave* tona. - Leteo je *iznad* naših *glava* (FGJSH 1981: 1756).

Sipër goditjeve ngrihej zëri i Profesorit dhe në veshët e mi mbërrinte një zhurmë e mbytur, monotone gjer në trullosje... -*Preko udaraca* uzdizao se glas Profesora i do mojih ušiju dopirala je prigušena buka, monotona gotovo ošamućujuća... (Kongoli 2003: 41).

Në shkurt, një tjetër asteroid i emëruar 2011 CQ1 ka kaluar shumë shpejt *sipër Tokës* në një distancë prej 5480 km. - U februaru, asteroid pod imenom 2011 CQ1 je vrlo brzo prošao *iznad Zemlje* na razdaljini od 5480 km (RM).

Iku siç thoshte Lasgushi ynë, pra *sipër maleve* me dëborë shpirti i tij. - Pobegla je eto, kao što je to naš Lasguš govorio, njegova duša *preko planina* pod snegom (RM).

Del hëna *sipër malit*. - *Nad planinom* se pojavljuje mesec. (*Iznad planine* se pojavljuje mesec.)

Do të ngjitem *sipër malit*. - Popeçu se *na planinu*. (bukv. prevod: Popeçu se *iznad planine*.)

- stanje ili količinu koja je iznad očekivanog, normalnog, uobičajenog:

Sipër mesatares evropiane. - *Iznad* evropskog *proseka*.

Sipër planit. - *Izvan plana* (*Preko plana*; *Preko planiranog*.) (FGJSH 1981: 1756).

Sipër mundësive të saj. - *Izvan* njenih *mogućnosti*.

- prostor, površinu ili mesto koje neko ili nešto zauzima iznad nečega ili nekoga:

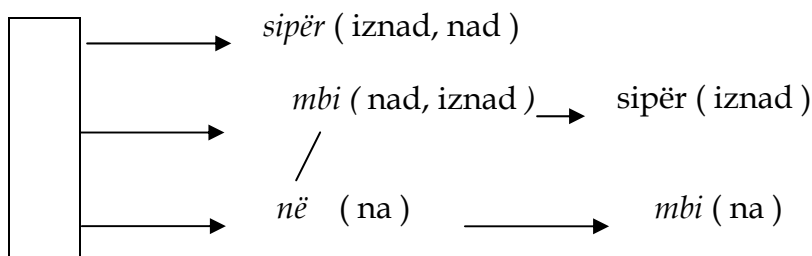
Tri metra *sipër qiellit*. - Tri metra *iznad neba*.

Banonin *sipër nesh*. - Stanovali su *iznad nas*.

Pas një orë e njëzet minutash "*sipër reve*", aeroplani u ul në pistë. - Nakon sat i dvadeset minuta "*iznad oblaka*", avion je sleteo na pistu.

Sipër kokave tona fluturonte një dallendyshe. - Iznad *naših glava* letela je jedna lasta.

Predlozima *mbi* i *sipër* se izražavaju prostorni odnosi. Posmatrajući koordinatni sistem u pitanju su tačke koje se nalaze na vertikalnoj osi i koje su iznad neke druge referentne tačke u prostoru. Iako je reč o predlozima koji imaju sinonimno značenje, kada je u pitanju prostorni odnos predlog *sipër* ipak označava tačku koja je pozicionirana nešto više na vertikalnoj osi u odnosu na tačku koju označava predlog *mbi*. Predlog *mbi* se prevodi kao - *na, nad* a tek onda kao *iznad*, dok je osnovno značenje predloga *sipër* - *iznad*.



Konstrukcija u ablativu + predlog *sipër* = konstrukciji u instrumentalu + predlog *nad*

Vršilac nekog posla obično je i fizički iznad njega, nalazi se iznad objekta radnje. I upravo taj odnos se iskazuje konstrukcijom u instrumentalu sa predlogom *nad* u srpskom, a u albanskom konstrukcijom u ablativu sa predlogom *sipër*. Ovim konstrukcijama se iskazuje predmet koji je objekat radnje ili posmatranja:

Rri gjithë ditën *sipër librave*. - Ceo dan je *nad knjigama* (FGJSH 1981: 1756).

Për të gjithë ju që këtë muaj do të flini *sipër librave* kemi një këshill. - Za sve vas koji ćete ovaj mesec provesti spavajući *nad knjigom*, imamo jedan savet (RK).

Për ditë me radhë rri ulur *sipër atyre letrave* të tij dhe nuk del nga zyra. - Već danima sedi *nad onim svojim papirima* i ne izlazi iz kancelarije (razg.).

12.4.4. Konstrukcija u ablativu sa predlogom **midis** u albanskom jeziku i njeni ekvivalenti u srpskom jeziku

Predlog *midis* se prevodi kao: *između* i *među*, u zavisnosti od konteksta i kao *nasred*, *usred*, *kroz* u srpskom. Konstrukcijom u ablativu sa predlogom *midis* se prvenstveno označava mesto gde se neko ili nešto nalazi. Značenja ove konstrukcije se poklapaju sa značenjima konstrukcije u genitivu sa predlogom *između*. U pitanju su sledeća značenja:

- značenje mesta

kada ukazuju na mesto ili prostor koji se nalazi između dve stvari, bića kao i prostor u kome se nešto ili neko nalazi u konkretnom i apstraktnom smislu :

Midis Durrësit dhe Tiranës. - Između Drača i Tirane.

... Pa pritur që ai ta përsëriste dy herë, vajta u ula në kanape, *midis Profesorit dhe plakës* me çitjane. - ... ne čekajući da to ponovi dvaput, otišao sam do kauča i seo *između Profesora i starice* u dimijama (Kongoli 2003: 38).

Një jetë *midis frikës dhe kureshtjes*, ku më e fortë doli kureshtja. - Jedan život *između straha i radoznalosti*, u kome je radoznalost bila jača (Kongoli 2003: 40).

- ukazuje na odnos između dva ili više bića, stvari ili događaja:

E di ku është dallimi *midis meje dhe teje*. - Znam u čemu je razlika *između tebe i mene*.

Tifozët me padurim e presin ndeshjen miqësore *midis Argjentinës dhe Portugalisë* sonte në Gjenevë. - Navijači sa nestrpljenjem očekuju prijateljsku utakmicu *između Argentine i Portugalije*, koja će se održati večeras u Ženevi (KD).

Biseda që kish dëgjuar zhvillohej *midis një akënxiu* me mustaqe të mëdha, hipur mbi kalë, dhe *një ushtari* të reparteve të xhenierëve. - Razgovor koji je čuo odvijao se *između akindžije* sa velikim brkovima, na konju i *vojnika* iz jedinice vojnih inženjera (Kadare 1980: 95).

Midis nesh nuk ka asgjë. (*Među nama* nema ničega.)

- vreme

U smislu vremenske okvirne granice. Pokazuje nam kada, u kojim terminima, u kom vremenskom periodu se desila, dešava ili treba da se desi neka radnja:

Midis orës njëmbëdhjetë dhe njëmbëdhjetë e gjysëm bëj pushim. - Između jedanaest i pola dvanaest pravim pauzu; Na pauzi sam između jedanaest i pola dvanaest.

Asgjë të posaçme nuk ndodhi *midis së premtës dhe së hënës* për të justifikuar një sjellje të tillë. - Nije se dogodilo ništa posebno *između petka i ponedeljka* da bi se opravdalo ovakvo ponašanje.

Në periudhën *midis shekujve XIV-XVI...* - U periodu *između XIV i XVI veka...*

Natën *midis të premtës dhe të shtunës* u takuam për herë të fundit. - Noću, *između petka i subote* sreli smo se poslednji put.

Katalogimi mund të realizohet brenda një periudhe të shkurtër, *midis majit dhe qershorit*. - Katalogizacija će moći da se realizuje u okviru kratkog vremenskog perioda, *između maja i juna* (RK).

Konstrukcija u ablativu sa predlogom *midis* = konstrukciji u instrumentalu sa predlogom *među*

Kada se ovim konstrukcijama iskazuje mesto koje neko ili nešto zauzima u određenoj grupi ili skupini:

Shumë prej tyre nuk janë më *midis nesh*. - Mnogi od njih nisu više *među nama*.

Midis tyre janë edhe herakë. - *Među njima* ima i ranoranilaca.

Midis jush ai ka qenë më i miri. - *Među vama* on je bio najbolji.

Ata janë *midis nesh*. - Oni su *među nama*.

- odnos između dva ili više bića:

Midis nesh nuk ka asgjë. - *Među nama* nema ničega.

U krijua një konflikt i ashpër *midis tyre*. - Došlo je do oštrog konflikta *među njima*

Konstrukcija u ablativu + predlog *midis* = konstrukciji u akuzativu + predlog *kroz*

Kada konstrukcije imaju mesno značenje, konkretnije kada ukazuju na mesto, prostor preko koga se ili kroz koji se neko ili nešto kreće:

Ecte *midis borës*. - Hodao je *kroz sneg* (FGJSH 1981: 1135).

Çante *midis dallgëve*. - Probijao se *kroz talase* (FGJSH 1981: 1135).

Lordi Bajron dhe miku i tij, Hobhouse, kishin mundur të çanin *midis malesh* të egra ... - Lord Bajron i njegov drug, Hobhaus, mučili su se probijajući se *kroz* divlje *planine*...(RK).

Konstrukcija u ablativu + predlog *midis* = konstrukciji u genitivu + predlog *nasred, usred*

Ovim konstrukcijama se označava mesto ili položaj entiteta, položaj koji je uvek na sredini (uvek u prostornom smislu):

Midis tepsisë. - *Nasred tepsije* (Na sredini tepsije.) (FGJSH 1981: 1134).

Midis rrugës më ke lënë. - Ostavila si me *nasred ulice*.

Midis dimrit bëhet verë. - *Usred zime*, leto je.

Midis dhomës. - *Nasred sobe* (Qesku 1999: 498).

Midis kampit venë e vijnë vazhdimisht kalorës që çojnë e bien urdhra. - *Nasred kampa* neprestano odlaze i dolaze konjanici koji odnose i donose naređenja (Kadare 1980: 47).

SHEMATSKI PRIKAZ EKVIVALENTNOSTI U ZNAČENJU NAJZNAČAJNIJIH
PREDLOŠKO-PADEŽNIH KONSTRUKCIJA U ALBANSKOM I SRPSKOM
JEZIKU

Predložko-padežne konstrukcije
u albanskom

Konstrukcije u srpskom

U nominativu

<p>Konstrukcija u nominativu + predlog NGA</p>	<p>Konstrukcija u genitivu + predlog od, iz</p> <ul style="list-style-type: none"> - udaljavanje - odvajanje - poreklo / poticanje - uzrok - deo koji pripada celini ili grupi (uz odričnu rečcu <i>nuk</i> deo koji ne pripada celini ili grupi) - povratak, vraćanje iz konkretnog ili apstraktnog mesta / prostora - vršilac radnje - vreme - neprekidno kretanje
	<p>Konstrukcija u genitivu + predlog s(a)</p> <ul style="list-style-type: none"> - poticanje - odvajanje (od gornje površine entiteta, dužnosti, posla i sl.) - prelazak iz jednog oblika ili stanja u drugi - mesto - vreme
	<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog kroz, na</p> <ul style="list-style-type: none"> - kretanje objekta kroz određeni prostor

	<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog za</p> <p>- predmet, deo tela za koji se neko ili nešto hvata</p>
	<p>Konstrukcija u instrumentalu + predlog s(a)</p> <p>- početak radnje</p>

<p>Konstrukcija u nominativu + predlog TE(K)</p>	<p>Konstrukcija u genitivu + predlog kod</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto - direktivnost - završetak kretanja - izražavanje stava - prisustvo / postojanje
	<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog na, u</p> <ul style="list-style-type: none"> - direktivnost - mesto
	<p>Konstrukcija u lokativu + predlog u, na</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto

U akuzativu

Konstrukcija u akuzativu + predlog NĚ	Konstrukcija u akuzativu + predlog u, na - završetak kretanja - opšta direktivnost - direktivnost ka unutrašnjosti entiteta
	Konstrukcija u lokativu + predlog u, na - mesto (u unutrašnjosti ili granicama entiteta; gornja površina entiteta)

Konstrukcija u akuzativu + predlog PA	Konstrukcija u genitivu + predlog bez - izostajanje društva - nedostatak materije, sredstva, predmeta - karakteristika / osobina - dozvola - način - uslov - poređenje
---	---

Konstrukcija u akuzativu + predlog ME	Konstrukcija u instrumentalu + predlog s(a) - društvo - sredstvo (oruđe u ograničenom br. slučajeva) - kontakt dva ili više entiteta - svojstvo/karakteristika/, izgled - spajanje / povezivanje dva ili više entiteta
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> - odredba (za način i vreme) - imenska / glagolska dopuna ili odredba - materija od koje je napravljen ili kojom je ispunjen neki entitet - kvantifikator
	<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog na</p> <ul style="list-style-type: none"> - sličnost sa nekim entitetom

<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog PĚR</p>	<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog za, na, o</p> <ul style="list-style-type: none"> - cilj, namera - namena - osoba koja je izabrana u zvanje ili položaj - odnos dva ili više entiteta - zamena - vreme - mesto - pravac kretanja / direktivnost - kvantifikator - odredba za način - entitet za kojim se oseća potreba ili želja - entitet za koji se neko drži ili oslanja - osoba u čije ime ili umesto koje se obavlja neka radnja - entitet koji se greškom smatra (ili uzima) kao nešto drugo - entitet ili prostor koji nije onakav kakav bi trebalo da bude
	<p>Konstrukcija u lokativu + predlog o</p> <ul style="list-style-type: none"> - problematika o kojoj se razmišlja ili govori - odredba - podela na jednake delove

	<p>Konstrukcija u genitivu + predlog zbog</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzrok

<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog NĚN</p>	<p>Konstrukcija u genitivu + predlog ispod</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto - metaforičko značenje
	<p>Konstrukcija u instrumentalu + predlog pod</p> <ul style="list-style-type: none"> - sredstvo kojim se prikriva prava namera, identitet i sl. - dejstvo - stanje zavisnosti - uzrok <p>+ predlog među</p> <ul style="list-style-type: none"> - entitet koji je deo celine ili grupe - mesto - izdvajanje entiteta iz grupe na osnovu određene karakteristike, svojstava i sl.
	<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog na, uz</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzrok - zvuk, buka koja prati neku radnju ili stanje

U ablativu

<p>Konstrukcija u ablativu + predlog PREJ</p>	<p>Konstrukcija u genitivu + predlog od, iz</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto odakle započinje kretanje - mesto ili entitet sa čije površine ili unutrašnjosti se nešto uzima, izvlači, skida - poreklo / poticanje - materija od koje je nešto napravljeno - vreme - kvantifikator - celina od koje se izdvaja deo - karakteristika / osobina kojom se entitet izdvaja - uzrok - vršilac radnje

<p>Konstrukcija u ablativu + predlog NDAJ</p>	<p>Konstrukcija u lokativu + predlog prema</p> <ul style="list-style-type: none"> - izražavanje osećanja, mišljenja, stava prema nekom entitetu - odnos između dva ili više entiteta - poređenje - mesto
	<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog pred</p> <ul style="list-style-type: none"> - vreme (precizno određen trenutak / trenutak pred samo dešavanje radnje)
	<p>Konstrukcija u dativu (bez predloga)</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto

<p>Konstrukcija u ablativu + predlog NDAJ</p>	<p>Konstrukcija u lokativu + predlog prema</p> <ul style="list-style-type: none"> - izražavanje osećanja, mišljenja, stava prema nekom entitetu - odnos između dva ili više entiteta - poređenje - mesto
	<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog pred</p> <ul style="list-style-type: none"> - vreme (precizno određen trenutak / trenutak pred samo dešavanje radnje)
	<p>Konstrukcija u dativu (bez predloga)</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto

<p>Konstrukcija u ablativu + predlog SIPĚR</p>	<p>Konstrukcija u lokativu + predlog na, po Konstrukcija u akuzativu + predlog na</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto (površina entiteta na koju se nešto stavlja, naslanja, po kojoj se entitet kreće, odvija radnja)
	<p>Konstrukcija u genitivu + predlog iznad</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto (iznad entiteta) - metaforičko značenje

	<p>Konstrukcija u instrumentalu + predlog nad</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto (iznad entiteta) - entitet koji je objekat radnje
--	--

<p>Konstrukcija u ablativu + predlog MIDIS</p>	<p>Konstrukcija u genitivu + predlog između</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto - odnos između dva ili više entiteta - vreme
	<p>Konstrukcija u instrumentalu + predlog među</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto koje entitet zauzima u određenoj grupi ili skupini - odnos između dva ili više entiteta
	<p>Konstrukcija u akuzativu + predlog pred, kroz</p> <ul style="list-style-type: none"> - perlativnost
	<p>Konstrukcija u genitivu + nasred, usred</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesto / položaj entiteta uvek u sredini

13. PREDLOZI KOJIMA SE ALBANSKOM I SRPSKOM JEZIKU IZRAŽAVAJU MESNI ODNOSI

Opšte je poznata činjenica da su sintaksički modeli predložko-padežnih konstrukcija kojima se izražavaju mesna značenja brojniji od drugih modela predložko-padežnih konstrukcija u indoevropskim jezicima. Ono po čemu je prepoznatljiva struktura jednog takvog modela u albanskom i srpskom jeziku je najčešće kombinacija predloga i određenog padežnog oblika, dok se nešto ređe mesna značenja mogu izražavati i bezpredložkim padežnim oblikom, npr.: *hodati stazom, preći most, ići ulicom*. U albanskom jeziku izražavanje prostornih značenja bezpredložkim padežnim oblikom je znatno ređe u odnosu na izražavanje predložko-padežnim konstrukcijama, kao npr.: *ki kujdes rrugës!* (oprez kada si *na ulici!*; pažljivo prelazi ulicu!), a gore navedeni primeri bi u prevodu na albanski glasili: *eci nëpër shteg, kaloj mbi urë* (*kaloj urën* – samo ukoliko znamo o kom mostu se tačno radi), *eci rrugës*. Umesto infinitva glagola u albanskom bi bio upotrebljen indikativ prezenta. Ovakve konstrukcije se i po svojoj sintaksičkoj funkciji razlikuju od ostalih modela (pored prostornog odlikuju se i objekatskim značenjem).

Predlozi koji se javljaju u okviru predložko-padežnih konstrukcija sa mesnim značenjem i u srpskom i albanskom jeziku su najčešće jednočlani, mogu biti i dvočlani, ređe višečlani. Jednočlani predlog može biti i prost i izveden, a višečlani predlog može biti i predložki izraz.

Spisak najvažnijih predloga sa mesnim značenjem u albanskom jeziku²⁰:

- N. *nga, te(k)*
- G. *në drejtim*
- A. *në, për, mbi, nën, ndër, nëpër*

²⁰ Kada je reč o važnosti predloga u albanskom i srpskom jeziku u prvom delu rada smo istakli spisak literature na koji se pozivamo. Na osnovu uvida u literaturu i našeg utiska smatramo da navedeni predlozi zaista i predstavljaju najvažnije predloge u albanskom i srpskom jeziku.

Abl. *prej, ndaj, rreth, përpara, afër, larg, buzë, para, pas, prapa, anë, majë, krahas, rrëzë, midis, sipër,...*

Spisak najvažnijih predloga sa mesnim značenjem u srpskom jeziku:

Genitiv *iz, s(a), od, do, pored, kraj, kod, blizu, iznad, ispod, ispred, iza, između, oko, (iz)van*

Dativ *k(a), prema*

Akuzativ *na, u, o, po, uz, niz, kroz, za, nad, pod, pred, među*

Instrumental *s(a), nad, pod, pred, za, među*

Lokativ *na, u, o, po, prema, pri*

Ono što je na prvi pogled uočljivo je da je ablativ padež koji ima najveći broj predloga sa mesnim značenjem u albanskom jeziku, dok je u srpskom jeziku genitiv padež koji ima najveći broj predloga sa ovim značenjem. Kada je reč o pomenutom kriterijumu akuzativ je u oba jezika padež koji se nalazi na drugom mestu.

Predložko-padežna konstrukcija u nominativu sa predlogom *nga* označava:

1. mesto na kome se dešava radnja, gde neka radnja započinje (lokativnost)
2. entitet od koga se neko ili nešto udaljava (ablativnost)
3. direktivnost (usmerenost)

E vërteta vjen *nga goja* e fëmijës. (Istina dolazi iz dečijih usta.)

E pashë *nga dritarja*. (Video sam ga s prozora.) (razg.).

U largova *nga ekrani*. (Udaljila sam se od ekrana.)

Ai i hoqi sytë *nga skica*. (Odvojio je pogled od skice.) (Kadare 1980: 14).

Shumë sy u drejtuan *nga ajo*. (Mnogi pogledi su bili usmereni ka njoj; Mnogi su je pogledali.)

Ariani vështroi *nga i biri*. (Arian je pogledao u svoga sina.) (Petro 2010: 58).

I ati kishte dalë *nga shtëpia* më herët atë mëngjes. (Njegov otac je tog jutra izašao ranije iz kuće).

Ai u arratis *nga shtëpia* për herë të dytë në fund të korrikut. (Po drugi put pobegao od kuće krajem jula.) (Kongoli 2007: 105).

Ai zbriti *nga makina*. (Izašao je iz kola.) (razg.).

Jam nga Beogradi. (Iz Beograda sam.)

Ajo ishte nga Myzeqeja, nga vendi i grurit. (Bila je iz Muzećeje, iz mesta čuvenog po pšenici.) (Gjoza 2006: 70).

Predloško-padežna konstrukcija sa predlogom *te(k)* označava:

1. mesto gde se nalazi neki entitet ili nešto dešava (lokativnost)
2. adlativnost (približavanje)

Profesori erdhi për herë të fundit *te ne* mbrëmjen e ditës kur babai solli në shtëpi nënën dhe Brunildën... (Profesor je poslednji put došao *kod nas* one večeri kada je otac doveo majku i Bruniljdu...) (Kongoli 2003: 41).

Kësaj radhe nëna e tij nuk erdhi *te prindërit* e mi me lot në sy. (Ovoga puta njegova majka nije došla *kod* mojih *roditelja* sa suzama u očima.) (Kongoli 2007: 105).

Çdo verë shkonte *te gjyshi* në fshat. (Svako leto je odlazila *kod dede* u selo.) (Agaliu i dr. 2005: 390).

Suelën e prita si zakonisht *te hyrja* e hotelit... (Suelen sam, kao i obično, čekao *kod ulaza* u hotel...) (Kongoli 2007: 270).

Blija gjithmonë *te qoshja* franxholla italiane. (Na *uglu* sam uvek kupovao italijanske veknice.) (Gjoza 2006: 69).

Ku është lapsi? Ja, *te dritarja*. (Gde je olovka? Eno, tamo *kod prozora*.)

Ai e puthi shkresën *te vendi* i vulës... (Poljubio je dopis *u mesto* gde je stajao pečat...) (Kadare 1999: 11).

Të nesërmen në mëngjes shkova përsëri dhe i rashë *te këmbët*. (Sutradan ujutru ponovo sam otišao tamo i pao joj *kraj nogu*.) (Gjoza 2006: 107).

U çua dhe shkoi *te shtëpia* e tij. (Ustao je i krenuo *ka* njegovoj *kući*.) (Gjoza 2006: 83).

Predloško-padežna konstrukcija sa predlogom *në drejtim* označava:

1. adlativnost

Anijet nisen *në drejtim të limanit*. (Brodovi kreću *ka luci*.)

Dhjetë hapa *në drejtim të suksesit*. (Deset koraka *ka uspehu*.)

Aeroplani u kthye në drejtim të detit dhe humbi në kaltërsi. (Avion je zaokrenuo u pravcu mora i izgubio se u plavetnilu.) (Agaliu i dr. 2005: 390).

Kufizohet lëvizja e automjeteve në drejtim të "Gërmisë". (Ograničava se kretanje automobila u pravcu „Grmije“.) (KD).

Në drejtim të jugut rrjedh lumi Nerodime, degë e Lepencit, i cili nëpërmjet Vardarit ujin e derdh në detin Egje. (Na jugu teče reka Nerodimka, pritoka Lepenca koja se preko reke Vardar uliva i otiče u Egejsko more.) (bukv. prevod- u pravcu juga) (RM).

Po të largohemi nga Arusha e Madhe, në drejtim të Arushës së Vogël atëherë do të shohim një yjësi që ngjan me shkronjën W... (Ukoliko se udaljimo od Velikog medveda u pravcu Malog medveda onda ćemo ugledati sazvežđe koje liči na slovo W...) (RM).

Predloško-padežna konstrukcija sa predlogom *në* označava:

1. mesto gde se nalazi neki entitet ili nešto dešava (lokativnost)
2. adlativnost (približavanje)

U ul pranë tyre në një karrige bosh. (Seo je kraj njih na stolicu koja je bila slobodna.) (Gjoza 2006: 83).

Në avion më zuri gjumi pasi piva dy gota verë. (U avionu sam zaspao pošto sam popio dve čaše vina.) (Gjoza 2006: 141).

Besiani flinte lart në katin e tretë, në dhomën e miqve. (Besian je spavao gore na trećem spratu, u sobi za goste.) (Kadare 1980a: 76).

U futa në klub. (Ušao sam u klub.)

U ktheva në dhomë. (Vratila sam se u sobu.)

Pastaj u ngjita në dhomën time, i shoqëruar nga parfumi i saj. (Zatim sam se popeo u svoju sobu, praćen mirisom njenog parfema.) (Kongoli 2004: 77).

Ata erdhën në lokal vetëm, pa Xhejmsin. (U lokal su došli sami, bez Džejsma.) (Kongoli: 167).

Predloško-padežna konstrukcija u akuzativu sa predlogom *për* označava:

1. ablativnost (udaljavanje)

Doli për *dere* jashtë nga ndërtesa ku punonte prej shumë vitesh. (Izašao je *na vrata* i iz zgrade u kojoj je radio toliko dugo godina.)

Kur doli për *dere* më tha që edhe unë të shkoja pas saj te drejtori dhe sekretari i shkollës. (Kada se pojavila *na vratima* rekla mi je da i ja pođem s njom do direktora i sekretara škole.) (Petro 2010: 105).

2. lokativnost

Nxirrte flakë për goje. (Bljuvao je vatru *kroz usta*.) (FGJSH 1981: 1416).

Aty-këtu shihje njerëz të shtrirë për tokë. (Tu i tamo mogao si videti ljude kako leže *na zemlji*.) (Agaliu i dr. 2005: 392).

U shtri për tokë. (Pao je *na zemlju*.)

3. adlativnost

Ata u kthyen për në kamp. (Vratili su se u kamp.) (Kadare 1980a: 85).

Paketa turistike për në Shqipëri. (Turistički aražmani za Albaniju.)

U nis për Nish para njëzet minutash. (Krenuo je za Niš pre dvadeset minuta.)

Teta Lina, nesër do të nisem për L. (Tetka Lina, sutra putujem za L.) (Dones 2002: 69).

Predloško-padežna konstrukcija sa predlogom *mbi* označava:

1. lokativnost

Ulemi *mbi* kanape. (Sedimo *na kauču*.)

Mbi tryezë kishte lënë pusullën me shënim. (*Na stolu* je ostavila ceduljicu s porukom.) (Kongoli 2003: 162).

Mbi muret e kështjellës rrinin pezull re pluhuri. (*Iznad zidova* tvrđave lebdeli su oblaci prašine.) (Kadare 1980: 56).

Mbi ballë kishte vetëm një të gërvishtur. (*Na čelu* je imao samo jednu ogrebotinu.) (Kadare 1980a: 80).

2. perlativnost (opštu direktivnost)

Treni kaloi *mbi* një urë të vjetër prej guri. (Voz je prošao *preko* jednog starog kamenog *mosta*.)

Zura të ecja me hap të shpejtë *mbi* trotuarin e lagur. (Ubrzanim koracima počeo sam da hodam *po* vlažnom *trotoaru*.) (Kongoli 2003: 242).

Ai filloi të vrapojë *mbi dyshemenë* e skenës që ngriti pluhur. (Zatim je počeo da trči *po podijumu* sa kojeg se dizala prašina.) (Gjoza 2006: 62).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *nën* označava:

1. lokativnost

Tani astrologu ndodhej *nën truallin* e kështjellës. (Sada se astrolog nalazio *ispod tvrđave*.) (Kadare 1980: 125).

Çdo gjë dukej e heshtur dhe e ftohtë si dëbora që kishim *nën këmbë*. (Sve je izgledalo tiho i hladno, kao sneg koji nam je bio *pod nogama*.) (Agaliu i dr. 2005: 394).

Minatorët vijojnë grevën e tyre *nën tokë*. (Rudari nastavljaju štrajk *pod zemljom*.) (KD).

Ajo e hoqi medaljonin dhe e vendosi *nën jastëk*. (Skinula je medaljon i stavila ga *ispod jastuka*.)

Para se të largohesha, blija një shishe gjysmëlitreshe, e fusja në xhepin e xhaketës *nën pardesy*.... (Pre nego što bih krenuo, kupovao bih polulitarsku flašu, stavljao je u džep jakne, *ispod kaputa*...) (Kongoli 2003: 92).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *ndër* označava:

1. lokativnost

Jam me shpirt *ndër dhëmbë*. (Vrlo mi je loše; jedva sam živ; jedva dišem; u bukv. prevodu: Sa dušom *među zubima* sam.)

I ra *ndër këmbë*. (Pao mu je *pod noge*; Ponizno ga je molio.)

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *nëpër* označava:

1. lokativnost

Nëpër mure ishin varura fotografitë e vjetra. (Po *zidovima* su bile okačene stare fotografije.)

Nëpër shkallë po dëgjoheshin hapat e tyre... (Na *stepenicama* se čuju njihovi koraci...) (Kongoli 2003: 54).

Të nesërmen u shkruajt shumë *nëpër gazeta* për një piktor të madh ... (Sutradan je *po novinama* naveliko pisano o velikom slikaru...) (Gjoza 2006: 67).

Gjithmonë duke shkelur lehtë eci *nëpër një mesore të ngushtë...* (Gazeçi uvek lagano hodao je *kroz uzani hodnik...*) (Kadare 1980: 13).

2. perlativnost

Çiftet shpërndaheshin *nëpër sallë, larg njëri-tjetrit ...* (Parovi bi se raštrkali *po sali, daleko jedni od drugih ...*) (Kongoli 2003: 85).

Vjehrra atë ditë kish sulmin e përjavshëm *nëpër dyqanet e modës.* (Tašta je tog dana imala nedeljni napad kupovine *po buticima.*) (Dones 2002: 101).

Ai shpesh e shoqëronte Irmën *nëpër disko.* (On je često izlazio zajedno s Irmom *po diskotekama.*) (Kongoli 2003: 118).

Dhe të gjitha i kishte pikturuar ai plak i zgjebosur që vërtitej me bastun *nëpër galeri.* (I sve ih je naslikao onaj šugavi starac koji se vrteo s štapom *po galeriji.*) (Gjoza 2006: 67).

Predloško-padežna konstrukcija sa predlogom *prej* označava:

1. ablativnost

U nisa *prej Stambolli.* (Krenuh iz *Stambola* (Istambula) narod. pesma).

E nxori *prej xhepi.* (Izvadio ga je iz *džepa.*)

Zbriti *prej makine.* (Izašao je iz *kola.*)

2. lokativnost

Buron *prej malit.* (Izvire iz *planine.*) (FGJSH 1981: 1537).

Jam *prej Pogradeci.* (Iz *Pogradeca* sam.)

Tefiku ishte bir i një bujku *prej Malaseji.* (Tefik je bio sin jednog zemljoradnika iz *Maljaseja.*) (Agaliu i dr. 2005: 394).

3. adlativnost

Erdhën *prej fshati.* (Došli su iz *sela.*)

Predloško-padežna konstrukcija sa predlogom *ndaj* označava:

1. lokativnost

Te ahu *ndaj burimit.* (Kod hrasta *kraj izvora.*) (FGJSH 1981: 1201).

2. adlativnost

U afrua *ndaj zjarrit.* (Približio se *vatri.*) (FGJSH 1981: 1201).

U ulën *ndaj zjarrit.* (Posedaše oko vatre; *kraj vatre.*)

Predloško-padežne konstrukcije sa predlogom *rreth, përpara, afër, larg, buzë, para, pas, prapa, anë, majë, krahas, rrëzë, midis* označavaju:

1. lokativnost

Ajo po rrinte *pranë hyrjes*. (Stajala je *pored ulaza*.)

Po më dukej sikur *përpara meje* kisha Dolorën. (Činilo mi se kao da *preda mnom* stoji Dolora.) (Kongoli 2003: 133).

Para nesh u shfaq një burrë trupmadh. (*Pred nama* se pojavio krupan čovek.)

Afër detit. (*Blizu mora; do mora*)

Afër rrugës kryesore. (*Blizu glavne ulice*.)

Ai humbiste diku *pas meje* dhe unë mund ta vështroja fytyrën e gruas i qetë... (Nestajao bi negde *iza mene* i mogao sam mirno da posmatram lice te žene...) (Kongoli 2003: 74).

Kur erdha në shtëpi kam parë vetëm vajzën e vogël *sipër krevatit*. (Kada sam stigla kući videla sam samo mlađu ćerku *na krevetu*.)

U shtri *sipër rërës*. (Legao je *na pesak*.)

Pylli është 30 km *larg qytetit*. (Šuma je 30 km *udaljena od grada*.)

Rrëzë tyre gjenden plazhe të pastra si breza të argjendtë. (*U njihovom podnožju* nalaze se čiste plaže kao srebrni pojasevi.) (Šuška 1997: 78).

Buzë Lanës. (*Kraj reke Ljane*.)

- adlativnost

Hipi *majë fikut*. (Popeo se *na vrh smokve*.) (FGJSH 1981: 1049).

Spisak najvažnijih predloga sa mesnim značenjem u srpskom jeziku:

Predloško-padežna konstrukcija sa predlogom *iz* označava:

1. ablativnost

Izašla sam *iz lifta* pre nego što je uspeo da odreaguje i nešto mi kaže (razg.).

Vodka prijatno omamljuje, Lida vadi *iz čaše* krišku limuna i sisa je grčevito stisnutih usana (Arsić 2009: 73).

Žurno iznosim stvari *iz kola*, ušeprtljana, jer me on gleda (Jovanović 2009: 37).

2. lokativnost

Iz torbe su virile stranic izgužvane knjige.

Tako su jednog ranog, toplog jutra *iz zemlje* nikle dve stabiljke.

Iz žbunja se videla samo njegova ogromna glava.

Iz čoška su nas posmatrala dva krupna, crna oka.

Kada je skinuo svoj kaput *iz njega* su isplivali čudnovati mirisi kao jato šarenih riba.

Žurno iznosim stvari *iz kola*, ušeptrljana, jer me on gleda (Jovanović 2009: 37).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *s(a)* označava:

1. lokativnost

S vrata je počeo da viče i mlatara rukama.

Doviknuo mu je *s prozora* da pazi kako prelazi ulicu.

Sa usnule njive orila se pesma tek pristiglih seljaka posutih jutarnjom rosom.

S hrastovih grana opadalo je jesenje lišće.

S trga je dopirao huk mase koja je pretila da se razlije po celom gradu.

2. ablativnost

Sa ušiju skida teške srebrne minđuše, koje su joj neznatno razvukle resice...

(Arsić 2009: 75).

Ostatak grupe je krenuo *sa Dunava*.

Popela se *s drugog sprata* na deseti.

Pošli su *sa Bojaninih voda* ka Nišu.

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *od* označava:

1. ablativnost

Otišli su daleko *od grada* i tamo nastavili razgovor na miru, daleko *od gradske buke*.

Od kuće je otišao već sa dvanaest godina.

Brzo se udaljio *od nje*, nekako mu je slutila na nevolju.

2. lokativnost

Sunce osvetljava majčino čelo u profilu, ruke *od ramena* do šake... (Arsić 2009: 121)

Nalazili su se na kilometar *od planine*.

Na četvrtom kilometru *od logora* sustigne ih karabinjer. (Stevanović 1991a: 215, Jakovljević)

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *do* označava:

1. adlativost

Mobilni zvrči u rano subotnje jutro. Lida ide sa njim *do prozora*... (Arsić 2009: 23).

Strelovitom brzinom dolazi *do mene*... (Jovanović 2009: 94).

Dolazim *do zida sobe* koga Vasilis rukom cepa, kao hartiju (Jovanović 2009: 94).

Preko Vršca i Temišvara stigli smo *do Arada*.

2. lokativnost

Sedim *do prozora*.

Saksija sa cvećem je tu *do vrata*, u hodniku.

Do stolice je drveni sto.

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *pored* označava:

1. lokativnost

Pored zgrade je parking.

Lida čeka na stanici *pored* veoma zgodnog mladića... (Arsić 2009: 96).

Mladić je seo na sedište *do prozora*, ja *do njega*, a *pored mene* je stajala devojka.

Pored nje bila je stolica sa keksom, a sa druge strane sedeo je gospodin, koji je čitao.

Onda se smešta *pored devojčice* koja pažljivo ređa po peškiru ono što je njen brat izronio iz bazena... (Arsić 2009: 132).

Pored obdaništa se nalazilo veliko igralište.

Predložko-padežne konstrukcije sa predlogom *kraj, kod, blizu, iznad, ispod, ispred, iza, između, oko, (iz)van* označavaju:

1. lokaciju

U sobi je drveni bračni krevet sa goblenom *kraj uzglavlja*.

Sastajali smo se *kod Joce* na Slaviji i učili da igramo.

Čekao me je *kod ulaza*, uvek u isto vreme, nasmejan i spreman da mi oprostí kašnjenje.

Centar sela je veoma *blizu vile* a u njemu se nalaze restorani, kafići, barovi, supermarketi, prodavnice itd.

Hotel je smešten *kraj same reke* Nišave i gleda na tvrđavu.

Mačak Đole bi nakon svakog obroka dremkao *ispod stola*.

Iza naše porodične kuće bila je ogromna bašta.

Između dva automobila nije bilo ni pola metra razmaka.

Dvadeset minuta su se jurili *oko stola* da bi na kraju srušili lampu.

Iznad njegovog jastuka nalazio se veliki, crni pauk.

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *k(a)* označava:

1. adlativnost

Zgrabio me je za ruke i bukvalno vukao *ka izlazu* (razg.).

Krozijer korača preko palube *ka osmatračnici* na levom boku (Simons 2009: 15).

Nagnuo se *ka ogradi* i zagledao u ponor za koji mu se učinilo da ima ljudsko lice (razg.).

Inženjeri BP-a su tokom vikenda uspeli da preusmere oticanje nafte *ka brodu*

Ektoplazmični skeletni prsti pružaju se *ka brodu*, šire se, spremni da zgrabe, i povlače se (Simons 2009: 11).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *prema* označava:

1. adlativnost

Krenuli smo *prema gradu* (razg.).

Povorka je krenula *prema Sabornoj crkvi*, gde se trebao obaviti čin venčanja.

Hanibal je nakon izlaska iz Falernske zamke krenuo *prema Apuliji* pustošeći uz put rimska imanja (Pol.).

Digao sam ruke od gondola i uputio se *prema voću i povrću* (razg.).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *na* označava:

1. adlativnost

Videvši Sofronija, mog kućnog ljubimca, skočila je *na stolicu* i nije disala (razg.).

Popela se *na prvi sprat* (razg.).

2. lokativnost

Četke u mikado poziciji kaplju, otresaju višak slikarskog ludila *na umazanu krp* među tubama (Arsić 2009: 98).

Pojava toga premorenog i raskućenog sveta ugasi odjednom živost *na kapiji* (Andrić 1962: 125).

Lida prvi put stvarno postoji dok *na livadi*, sa dedom, lovi bubice (Arsić 2009: 106).

Na četvrtom zidu, postavljenom ka sporednom ulazu, odnosno dvorišnoj terasi, bio je ružan i neveliki prozor (Velmar- Janković 1995: 84).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *u* označava:

1. lokativnost

U crkvi se sve promenilo (Arsić 2009: 126).

U sali za projekciju sedimo moj bol i ja i posmatramo njegovo kretanje gracioznog pantera (Jovanović 2009: 24).

U mojoj glavi, cela ta božanska nauka svedena je samo na dve okrepljujuće činjenice (Jovanović 2009: 60).

Stariji bratanac *u ruci* drži kesu čipsa (Arsić 2009: 36).

Duška gura štafelaj *u čošak* (Arsić 2009: 103).

2. adlativnost:

Četke koje su do juče stajale na stolu je stavila *u teglu* dopola napunjenu razređivačem (razg.).

U kafić ulazi devojka nevešto gazeći u stranu iskrivljenim potpeticama... (Arsić 2009: 140).

Poslovođa treskanjem prekida slaganje korpi, odlazi *u pomoćnu prostoriju* zakrčenu kartonskim kutijama... (Arsić 2009: 24).

Lida stavlja tortu *u mračni frižider* (Arsić 2009: 31).

U Grčku sam krenula umorna od nagađanja hoće li biti tamo ili ne.

Predložko-padežne konstrukcije *nad, pod, pred, među, uz* označavaju:

1. lokativnost

Među granama bagrema nastanila se neka čudna ptica.

Pod terasom je mjaukalo crno mače.

Avion je kružio *nad našim glavama* i povremeno smo imali utisak da ga možemo i dotaći rukom.

Pred nju je stavio poslužavnik sa kafom čiji je miris prosto mamio.

Među točkovima bicikla bila je zapetljana zelena traka.

Pred poštom stoji gomila ljudi, uglavnom penzioneri, stoje i čekaju.

Zastala je *pred ogledalom* i dugo zurila u svoje lice koje joj se učinilo kao lice stranca (razg.).

Pred njenom kućom nalazi se velika klupa.

Našli smo se *pred ulazom* u zgradu.

Među gustim obrvama nazirao se veliki mladež.

Dugo stojim *pod tušem* (Jovanović 2009: 149).

Pod orahom je tu rakiju zakopao moj deda dana kada sam se rodio.

Pod hrpom papira nalazila se i njegova prijava.

Retimno je gradić lep kao veseli dečiji crteži, sav u kućama živih boja i sa nizom načičkanih restorana *uz obalu* (Jovanović 2009: 189).

Poređali su se *uza zid* i čekali šta će dalje da bude (razg.).

Tik *uz njen obraz* priljubio se predivan crni pramen njene kose (razg.).

- perlativnost (predlog *među*)

Šetao se *među stablima šljive* i udisao dobro poznati miris zrelog voća.

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *o* označava:

1. lokativnost

O vratu joj vise dve srebrne ogrlice (razg.).

O nogu je okačila nekakve zvončice a na ruke je stavila mnoštvo narukvica (razg.).

Torbu je obesila *o kvaku* kuhinjskih vrata i zadihano sela za sto (razg.).

Očešala se o *njegovo rame* i bez reči izvinjenja nastavila da se probija dalje kroz gomilu (razg.).

U Lidinoj tegli bube su malo udarale o *staklo* pa bi se ubrzo smirile (Arsić 2009: 107).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *po* označava:

1. lokativnost

Prosipaju „Vranac“ *po stolnjaku* i uzimaju najlepše komade mesa (Arsić 2009: 35).

Dok se testo u rerni lagano diže, sa pućkavim plikovima koji ostavljaju male smeđe kraterne, Lida *po stolu* ređa sastojke za fil (Arsić 2009: 30).

Topla kišica upravo prestaje da dobuje *po ciradi* koja natkriljuje stolove (Arsić 2009: 63).

Njihanje prati i dugačka ogrlica od drvenih perli u tri reda, lagano se klata *po dekolteu* (Arsić 2009: 67).

2. perlativnost

Ljudi *po ulici* hodaju zbunjeno i rasejano, u pometnji, kao putnici upravo evakuisani iz zapaljenog aviona koji je prinudno sleteo (Arsić 2009: 84).

I kretao se kao kosmonaut zaobilazeći kraterne *po Tanjinom stanu*, sa „kirbijem“ čije je plastično crevo vijugalo oko fotelje... (Arsić 2009: 78).

Lida pliva zatvorenih očiju umalo ne udarivši u mladića koji vežba baterflaj *po širini bazena* (Arsić 2009: 131).

Predložko-padežna konstrukcija sa predlogom *pri* označava:

1. lokativnost

Pri planini se put sužavao i pomalo nas sve blago plašio (razg.).

Ozon je opšteprisutan u Zemljinoj atmosferi: u slojevima *pri zemlji* je jedan od opasnih zagađivača sa štetnim uticajem na pluća (Pol.).

Kelti koji su živeli *pri moru* su bili dobri mornari, kao i brodograditelji.

Padavina ima više u unutrašnjosti nego *pri moru*.

Bio je vrstan majstor i metar mu se nekako uvek nalazio *pri ruci* (razg.).

U tabelama koje su niže date naveli smo listu najvažnijih predloga sa mesnim značenjem u albanskom i srpskom jeziku. U zavisnosti od toga da li određeni predlog (kao deo konstrukcije) označava lokativnost, ablativnost, adlativnost ili perlativnost stavljen je znak plus (+). Posmatrajući tabelu br.1 i 2 možemo reći da u oba jezika najmanji broj predloga sa mesnim značenjem označava perlativnost, a najveći broj lokativnost. Interesantno je da se i u srpskom i u albanskom predlozima sa mesnim značenjem nakon lokativnosti iskazuje adlativnost pa tek onda ablativnost.

Tabela br.2

Spisak najvažnijih predloga sa mesnim značenjem u albanskom

Predlog	Lokativnost	Ablativnost	Adlativnost	Perlativnost
<i>nga</i>	+	+		
<i>te(k)</i>	+		+	
<i>në drejtim</i>			+	
<i>në</i>	+		+	
<i>për</i>	+	+	+	
<i>mbi</i>	+			+
<i>nën</i>	+			
<i>nëpër</i>	+			+
<i>prej</i>	+	+	+	
<i>ndaj</i>	+		+	
<i>rreth, përpara, afër, larg, buzë, para, pas, përpara, anë, majë, krahas, rrëzë, midis</i>	+	predlog <i>majë</i> +		

Tabela br.3

Spisak najvažnijih predloga sa mesnim značenjem u srpskom jeziku

Predlog	Lokativnost	Ablativnost	Adlativnost	Perlativečnost
<i>iz</i>	+	+		
<i>s(a)</i>	+	+		
<i>od</i>	+	+		
<i>do</i>			+	
<i>pored</i>	+			
<i>kraj, blizu, kod, iznad, ispod, ispred, iza, između, oko, (iz)van</i>	+			
<i>k(a)</i>			+	
<i>prema</i>			+	
<i>na</i>	+		+	
<i>u</i>	+		+	
<i>nad, pod, pred, uz</i>	+			
<i>o</i>	+			
<i>po, među</i>	+			+
<i>pri</i>	+			

14. ZAKLJUČAK

Rad je posvećen proučavanju značenja predloga u albanskom i srpskom jeziku, konkretnije proučavanju značenja koje imaju u okviru predložko-padežnih konstrukcija. Glavni akcenat rada je na pronalaženju ekvivalentnosti, ali i razlika u značenju koje pojedine predložko-padežne konstrukcije mogu imati u ova dva jezika. Sama činjenica da je reč o jezicima koji pripadaju različitim grupama indoevropske jezičke porodice na izvestan način nas već upućuje na to da je reč o kontrastivnom proučavanju. Prilikom davanja prikaza predloga, njihovog značenja i klasifikacije na osnovu morfološkog i semantičko-sintaksičkog kriterijuma u ova dva jezika pokušali smo da ukažemo i na razlike koje se prvenstveno odnose na značenje samih padeža koje se svakako reflektuju i na predložko-padežne konstrukcije.

I u albanskom i u srpskom jeziku predlog je definisan kao nepromenljiva vrsta reči koja izražava odnos sintaksičke zavisnosti između imenice, broja ili zamenice, u jednom određenom padežu, i nekog drugog konstituenta u okviru sintagme. U oba jezika u najvećem broju slučajeva predlozi povezuju imenicu i glagol pri čemu reč od koje zavisi sintagma sa predlogom može biti i glagol, pridev ili prilog. Bez obzira na nijanse u definisanju predloga sve definicije na koje smo naišli prilikom proučavanja predloga imaju kao zajednički imenitelj naglašavanje da je predlog nepromenljiva vrsta reči, dobar deo autora ih izdvaja kao pomoćnu vrstu reči, i da su imenice te koje se nalaze na prvom mestu kada govorimo o kombinovanju predloga sa ostalim vrstama reči. Kao nepromenljiva vrsta reči predlozi su kategorija koja ima frekventnost. U albanskom jeziku predstavljaju čak i frekventniju kategoriju od ostalih nepromenljivih vrsta reči kao što su veznici, rečice i uzvici (upor. Samara: 1999). Mišljenja smo da je i u srpskom jeziku ista situacija pri čemu moramo napomenuti da i prilozima u oba jezika imaju vrlo frekventu upotrebu. Lepotu i stil nečijeg pisanog ili usmenog izražavanja upotpunjuju predlozi, njihova

pravilna upotreba kao i kombinovanje sa ostalim vrstama reči. U zavisnosti od toga kako govorno lice kombinuje predloge i imenice, koje predloge koristi kombinujući ih sa imenicama i zamenicama u određenim padežima, možemo načelno odrediti iz kojih krajeva dolazi to govorno lice i koja dijalekatska varijanta je dominirajuća u njegovom slučaju. Upotreba predloga koja nije u skladu sa književnom normom je ono što će svaki sagovornik koji je upoznat sa standardizovanom književno-jezičkom normom, sigurno primetiti. Prvi pokušaji analiziranja i definisanja predloga u albanskom i srpskom jeziku od strane gramatičara i lingvista bili su vezani isključivo za morfo-sintaksički aspekt da bi tek od XX veka proučavanje predloga dobilo širi kontekst a sami gramatičari postajali sve zainteresovaniji za semantičko-sintaksički aspekt.

Gramatičar Džuvani je albanolog koji je prvi napravio iskorak iz polja koje bi se moglo nazvati čisto gramatičkim jer je u svojim radovima govorio o leksičkoj vrednosti predloga i o njihovoj semantici. U svom članku (Xhuvani 1964: 9) a kasnije i u radu "Vepra I" (Xhuvani 1985: 266) ističe kako se "uopšteno, značenje predloga određuje na osnovu semantičke sadržine datih reči" (sintagme čiji su sastavni deo), "na osnovu datog konteksta" tj. koji kao data grupa reči imaju. Navodi primere: *Kishte rënë në pus* (Upao je u bunar). Po vuan *në pleqëri* (Pati u starosti). Pri čemu mesno ili vremensko značenje predloga *në* (*u, na* u srpskom), po njegovom mišljenju, zavisi isključivo od semantike reči u rečenici. Samara dalje ističe kako semantika predloga biva uslovljena mesnim, vremenskim i mnogim drugim odnosima ili uzajamnim vezama između predloga i značenja imenice, broja ili zamenice, ispred kojih stoje. Predlozi u albanskom jeziku jasno definišu padeže, jedan predlog može stajati samo uz reč (imenicu, zamenicu, broj) koja je u jednom određenom padežu, uz izuzetak predloga *për, ndaj, me anë* i *në mes* koji se jedini semantičko-sintaksički slažu sa dva padeža i to samo u određenim slučajevima. Predlozi u albanskom jeziku omogućavaju gotovo matematičku preciznost u određivanju padeža, upravo zbog date karakteristike, što nije slučaj u srpskom jeziku. U srpskom jeziku jedan isti predlog se može semantičko-sintaksički slagati sa dva,

a ponekad i tri različita padeža. U albanskom jeziku predlozi imaju važnu ulogu u realizaciji padeža pored padežnih nastavaka, jer kada se upotrebljavaju sa predlozima, gramatičko značenje padeža biva izraženo istovremeno i oblikom i predlogom. Takvo sagledavanje padeža u kojem predlozi igraju značajnu ulogu u njihovom određivanju nalazimo i u "Gramatici albanskog jezika I" čiji autori smatraju da je uloga predloga u albanskom jeziku vezana za značenje a ne za padežni oblik imenice (Agaliu i dr. 2005: 384). Deklinaciju imenica u albanskom karakteriše vrlo jednostavan sistem imenskih nastavaka. Bez predloga u rečenici, ali naravno i konteksta, bilo vrlo teško odrediti u kom se padežu javlja data imenica. Dovoljno je pogledati tabelu koja se nalazi na 7. stranici i uočiti da su oblici imenice u genitivu, dativu i ablativu (jednine) isti. Kontekst i predlozi su dva bitna elementa u određivanju padežnog oblika imenice i u izražavanju mnogobrojnih sintaksičkih odnosa.

U pomenutoj gramatici albanskog jezika navodi se da predlozi kao pomoćne reči imaju ograničeno leksičko značenje i ne mogu da se upotrebljavaju samostalno, da upravo zbog toga i ne mogu biti smatrani rečeničnim konstituentom jer im nedostaje samostalno leksičko značenje, koje ipak dobijaju uz reč kojoj prethode i sa kojom čine padežnu sintagmu, a samim tim i deo rečenice.

Iako srpski jezik spada u grupu jezika sa razvijenom fleksijom, u kome su vrlo razvijene spoljne oznake pojedinih jezičkih sistema i jezičkih kategorija, u proučavanju padežnih sintagmi svakako da polazimo od oblika pojedinih padeža. Ipak, Stevanović ističe kako mi „pre svega, vodimo računa o funkcijama njihovim, u prvom redu u sintagmi, kada je reč o pravim padežima, i u rečenici, u jeziku uopšte, kada mislimo na padeže kojima se ne označava nikakav odnos, ali koji se ne javljaju isključivo kao pojedine reči nego i kao grupe reči, sintaksički povezanih u sintagme“ (Stevanović 1991a⁵: 163). Posmatrano iz jednog šireg ugla, sintagma i mora biti polazište jer u mnogim jezicima sveta nema nikakvih spoljnih oznaka koje bi jasno obeležavale padeže i uticale na njihovu distinkciju, nego se oni otkrivaju u vezi sa ostalim rečima, u

sintagmama. U srpskom jeziku je ponekad jedino moguće razlikovati jedan padež od drugog u sintagmi. Na slučajeve jednakosti oblika dva ili više padeža nailazimo u dativu i lokativu jednine, dativu, instrumentalu i lokativu množine, kao i u nominativu i akuzativu jednine kod jedne grupe reči i genitivu i akuzativu kod druge grupe reči. Iako srpski jezik spada u grupu jezika sa padežnom fleksijom, u izvesnim slučajevima i predlozi imaju značajnu ulogu u određivanju padeža.

U albanskom i srpskom jeziku, kao i u mnogim jezicima, broj predloga se menjao i povećavao tokom vekova i njegovog istorijskog razvoja. U današnje vreme može se uočiti pojava uticaja stranih jezika, kao što su italijanski, francuski i engleski, koji su doveli do pojave fraza i predloških izraza koji nisu svojstveni albanskoj leksici tj. da se pored varijante koja bi se mogla smatrati albanskom, pojavljuju i one koje su u jezik ušle usled prevoda *ad litteram* i aktivne upotrebe tih jezika od strane izvornih govornika. Usled istorijskog razvoja jezika došlo je do nestajanja izvesnog broja predloga, usled njihovog sve manjeg korišćenja u aktivnom i pisanom govoru, ali je njihov broj daleko manji u odnosu na novonastale predloge. Najveći broj novih predloga su predloška grupa reči koja predstavlja kombinaciju imenice i predloga kao i predlozi nastali aglutinacijom. Povećanje broja predloga je dovelo i do proširivanja njihovog značenja u okviru predloško-padežne konstrukcije i njihovih leksičko-semantičkih funkcija. Predlozi koji su se prvi našli na opštem spisku predloga albanskog jezika bili su predlozi priloškog porekla, dok su predlozi imenskog porekla svoje mesto na listi dobili tek u drugoj polovini XX veka. U tom periodu i veći broj predloških izraza biva uključen u ovu listu da bi u „Rečniku savremenog albanskog jezika“ iz 1980. godine bilo navedeno preko 185 predloga i predloških izraza. Za najnovije izdanje rečnika iz 2006. godine karakteristično je povećanje broja predloških izraza koje je prvenstveno rezultat uticaja različitih stilova kao što je književno-umetnički, naučno-administrativni, publicistički itd. ali i uticaja stranih jezika. Mišljenja smo da se slična tendencija može uočiti i u srpskom jeziku.

U srpskom jeziku predlozi su podeljeni u dve grupe. Dele se na: prave i neprave predloge. Pravi su nemotivisane reči, jedna ili više fonema sa svim karakteristikama morfeme i u ovu grupu spadaju predlozi: *od, do, na, uz, u, iz, za, k(a), pod, prema, nad, pri*. Nepravi predlozi su motivisane reči tj. reči nastale od drugih vrsta reči. Kao i u albanskom jeziku, takvi predlozi su u najvećem broju slučajeva postali od priloga i imenica, kao što su: *blizu, više, niže, pre, posle, oko, preko* (postali od priloga) i *vrh, dno, čelo, duž, put* (postali od imenica). Iako je na prvi pogled uočljivo da u grupu pravih predloga u srpskom jeziku spadaju predlozi koji su proste reči, a u grupu nepravih predloga predlozi koji mogu biti i proste i složene reči (*iznad, povrh, poviše* kao i *vrh, dno, duž,..*), podela na prave i neprave predloge nije vezana za zadovoljavanje kriterijuma da u jednoj grupi moraju biti predlozi koji predstavljaju proste reči, a u drugoj predlozi koji predstavljaju složene reči. Funkcionalno, svi predlozi su isti jer se radi o morfosintaksičkim rečima. U albanskom jeziku predlozi su podeljeni na proste predloge, izvedene predloge i predloške grupe reči i izraze. Ovu podelu možemo doživeti i kao podelu na prave i neprave predloge s napomenom da se u drugoj grupi nalaze i prosti i izvedeni predlozi, ali i predloške grupe reči i izrazi. Jedan od zanimljivih pokušaja da se klasifikacija predloga u albanskom učini što preciznijom je klasifikacija koju je dao gramatičar Samara. Autor predlaže podelu predloga na dve velike grupe pri čemu bi u se u prvoj grupi našli predlozi koji su jedna reč (najčešće jedna morfema ali može biti reč i o dve morfeme) a u drugoj predlozi koji se sastoje od dve ili više morfema ili dve ili više reči. To nas asocira na podelu koja postoji u engleskom: na proste (simple prepositions) i složene (compound prepositions)²¹ predloge. Iako u gramatikama srpskog jezika u odeljcima posvećenim njihovoj klasifikaciji konkretno datoj kroz shematski prikaz ili tabele nećemo naći nijedan predložki izraz (izuzev onih predložkih izraza koji su vremenom postali i pravi predlozi kao što su: *kraj, mesto, prilikom* i sl.), predložki izrazi nisu izuzeti iz opšteg

²¹ Vidi fusnotu br.6

prikaza ove gramatičke jedinice. Za to postoje dva bitna razloga pri čemu je prvi vezan za činjenicu da se predložki izrazi po svojoj funkciji približavaju predlozima i drugi, da postojeći predlozi nisu uvek dovoljni za precizno iskazivanje zavisnih značenja, naročito u stručnim tekstovima. Jedna od glavnih karakteristika predložkih izraza je da su najčešće formirani od imenice u zavisnom padežu sa ili bez predloga. Veliki broj njih se slaže sa genitivom, kao na primer: *povodom + gen.*; *za vreme + gen.*; *tokom/u toku + gen.*; *u slučaju + gen.*; *u cilju + gen.*; *iz razloga + gen.*; *s obzirom na + gen.*;...

U albanskom: *në vend + gen.*; *në fushën + gen.*; *me rastin + gen.*; *me përjashtim + gen.*; *me anë + gen.*; *nga shaku + gen.*; *për arsye + gen.*; *për faj + gen.*;... ali i sa drugim padežima.

Karakteristika predloga je da se javljaju u okviru predložko-padežne konstrukcije ili sintagme i da izražavaju neki odnos. Predlozi ne samo da označavaju različite odnose, već taj odnos i ostvaruju, bliže ga određuju i preciziraju. U primerima: "Izašla je iz kuće" i "Ulazi u zgradu" imamo dva predloga – *iz* i *u* kojima se iskazuje prostorni odnos, ali taj odnos je još preciznije određen zahvaljujući predlozima koji nam ukazuju na to da se (u prvom slučaju) radi o odvajanju ili udaljavanju od prostora koji se doživljava kao zatvoren i (u drugom slučaju) o ulaženju u prostor koji se doživljava kao zatvoren. Stevanović ističe kako predlozi pored glavnog značenja kojim se podudaraju s padežnim oblikom ispred kojeg stoje imaju i priloško značenje (Stavanović 1991a⁵: 380). Po mišljenju ovog autora to priloško značenje ukazuje na to da su predlozi priloškog porekla. I među albanskim lingvistima preovlađuje ovakvo mišljenje.

Kao i u albanskom, tako i u srpskom jeziku izvestan broj predloga je istovremeno i prilog *ispred*, *iza*, *više*, *niže*, *blizu*,... u albanskom: *para*, *pas*, *afër*, *sipër*, *poshtë* itd. Distinkcija u njihovoj funkciji je ono što nam može pomoći da jasno odredimo o kojoj od ove dve vrste reči se radi u konkretnom primeru. Kada ove reči stoje uz imenice ili zamenice (*Iza tebe je ulaz*. – *Iznad krova*, lebdeo je prvi sumrak.), one su predlozi, a kada određuju glagole, onda su prilozi (Oni

su *iza*; - Ja stanujem *blizu*, ali mi je mnogo teško da se popnem uz ovo brdo i dođem do vas.). Ista situacija je i u albanskom jeziku. Ukoliko ove reči stoje uz glagole onda imaju funkciju priloga:

Shkuan *larg*. (Otišli su *daleko*.); Banonin *përballë*. (Stanovali su *preko puta*.); a kada stoje uz imenice ili zamenice onda su predlozi:

Ndodhet *larg qendrës*. (Nalazi se *daleko od centra*); Ti rri *përballë meje*. (Ti sediš *preko puta mene*.); Manji broj predloga se upotrebljavaju kao rečice, kao što su: *osim, do, mesto* u srpskom jeziku, i *me, për* u albanskom. Predlozi mogu biti upotrebljeni sa značenjem reči za izuzimanje kao što su: *jedino, samo* u srpskom i *veç, përveç* u albanskom.

Niko drugi *do njega* lično nije znao gde su sakrivene mape sa ucrtanim koordinatama.

Taj zadatak ne može obaviti niko drugi *do ti*. (sa značenjem- jedino ti, samo ti.)

Veç rojës, atje s'kishte njeri. (Tamo nije bilo nikoga *do (osim) straže*.) (Çeliku 2006: 223).

S'dua gjë tjetër *veç asaj*. (Ne tražim ništa drugo *samo (do) to*.) (Çeliku 2006: 223).

Predlozi se mogu upotrebiti i uz priloge za vreme, kao što su: *lani, zimus, letos, jesenas, sinoć, jutros, juče, danas, preksinoć, pre neki dan, odonomad* i sl.:

Sedim ovde *od jutros*. - *Od mraka do jutra*. - *Od prošle godine*.

Po rri këtu *nga mëngjesi* (Sedim ovde *od jutros*.) - *Nga vjeshta* ka filluar një proces të mbledhjes të informacioneve. (*Od jeseni* je započeo proces prikupljanja informacija.) - *Që nga pardje* jam duke pritur për një telefonatë. (Od prekuče čekam na jedan telefonski poziv.)

I u albanskom i u srpskom jeziku predlozi su reči koje uvek stoje ispred imenica, zamenica, brojeva, priloga (u albanskom jeziku i ispred bezličnih glagolskih oblika- gerundiva i participa, kao i ispred posebnih oblika infinitiva

sa predlogom *me*). Predlozi se javljaju i u okviru predložko-padežnih konstrukcija / padežnih sintagmi.

Albanski jezik odlikuje pet padeža (ne računajući vokativ) među kojima je i ablativ koji u srpskom jeziku ne postoji kao poseban padež, već se javlja kao vrsta genitiva, konkretnije kao ablativni genitiv. Srpski jezik karakteriše sedam padeža u koji je uključen i vokativ. U albanskom jeziku ne postoje instrumental i lokativ kao posebni padeži, njihovu funkciju u albanskom ima akuzativ a sam albanski je jedan od retkih indoevropskih jezika koji ima predloge za nominativ. Prilikom fokusiranja na značenje predloga u ova dva jezika uočili smo ekvivalentnost u značenju pojedinih predložko-padežnih konstrukcija u albanskom i srpskom jeziku. Vrlo retko možemo govoriti o potpunom poklapanju predložko-padežnih konstrukcija koje bi se odnosilo i na padežni oblik imenice i predlog koji joj prethodi i njihovo značenje. Konstrukciji u nominativu sa predlogom *nga* u albanskom po svom značenju ekvivalentna je konstrukcija u genitivu sa predlogom *od, iz* i *s(a)* u srpskom kada označava: udaljavanje, odvajanje, poreklo ili poticanje, uzrok, deo koji pripada celini ili grupi (uz odričnu rečcu *nuk* deo koji ne pripada celini ili grupi), povratak, vraćanje iz konkretnog ili apstraktnog mesta/prostora, vršioca radnje, vreme, neprekidno kretanje, prelazak iz jednog oblika u drugi (transformaciju), mesto. Konstrukciji u akuzativu sa predlogom *kroz, na, za* kada označava: kretanje objekta kroz određeni prostor i deo tela ili objekta za koji se entitet hvata; i konstrukciji u instrumentalu sa predlogom *s(a)* kojom se označava početak radnje. Drugi predlog koji je karakteristika konstrukcija u nominativu u albanskom jeziku je predlog *te* koji se javlja i u varijanti sa konsonantom *k - tek* ukoliko imenica ili zamenica ispred koje stoji dati predlog počinje vokalom. Ovoj konstrukciji u albanskom po svom značenju odgovara konstrukcija u genitivu sa predlogom *kod* u srpskom kada označava: mesto, direktivnost, završetak kretanja, izražavanje stava, prisustvo/postojanje, kao i konstrukcija u akuzativu sa predlogom *na, u* kada označava: direktivnost i mesto, i konstrukcija u lokativu sa predlogom *u, na* kada, takođe, označava mesto.

Nakon uvida u pregled najznačajnijih predloga u albanskom i srpskom uočili smo da je u albanskom ablativ padež koji se semantičko-sintaksički slaže sa najvećim brojem predloga, dok je u srpskom to genitiv. I u jednom i u drugom jeziku predlozi koji po svom kvantitetu zauzimaju prvo mesto su predlozi kojima se iskazuju mesni tj. prostorni odnosi.

Opšte je poznata činjenica da u nastavi stranog jezika predlozi predstavljaju gramatičku jedinicu prilikom čijeg usvajanja dolazi do izvesnih teškoća. Te teškoće su prvenstveno prouzrokovane uticajem maternjeg jezika. Upravo zbog toga što se određene konstrukcije iz maternjeg jezika reflektuju i prenose prilikom usvajanja stranog jezika. Isti prostorni, vremenski, mesni, i njima slični odnosi se u albanskom i srpskom jeziku izražavaju različitim predložko-padežnim konstrukcijama. Ono što često dovodi do teškoća u procesu usvajanja ove gramatičke jedinice jeste ovladavanje nijansama koje se odnose na semantiku predloga i postojanje sinonimičnih predloga. Čini nam se da su ponekad te semantičke nijanse gotovo neuhvatljive i da najveći problem zadaju neizvornim govornicima, ali neretko i samim izvornim govornicima. U albanskom jeziku, na primer, predlozi *në* i *mbi* predstavljaju sinonime. Po svojoj semantici predlog *mbi* može biti sinonim i predlogu *sipër*. Taj odnos ćemo predstaviti i shematski:



Iako predlog *mbi* svakako predstavlja kopulativni element jer može biti sinonim i predlogu *në* i predlogu *sipër*, predlog *në* i *sipër* nisu sinonimi. U pojedinim slučajevima postoji jasno razgraničenje u semantici ovih predloga pa se predlog *mbi* nikako ne može upotrebi kada želimo da označimo da se entitet nalazi u unutrašnjosti nekog drugog entiteta, predlog *në* ne može biti sinonim predlogu *mbi* kada želimo da naglasimo da se entitet nalazi iznad nekog drugog entiteta ili većeg broja entiteta. U nekim slučajevima upotreba predloga *në* kao sinonima predlogu *mbi* je dozvoljena iako sam pravopis i norma albanskog jezika u tim

slučajevima ističu da je prioriteta konstrukcija konstrukcija sa predlogom *mbi*.
Možemo reći:

a) Librat janë *mbi tryezë*. ali i b) Librat janë *në tyrezë*. (Knjige su na stolu.)

Pri čemu druga rečenica predstavlja dozvoljenu varijantu.

U srpskom jeziku predlozi *radi* i *zbog* predstavljaju sinonime. Stevanović ističe kako je predlog *radi* predlog kojim se iskazuje cilj koji je istovremeno i uzrok date radnje (Stevanović 1991a⁵: 258). Upotreba predloga *radi* je češća u administrativnom i novinarskom stilu dok je u svakodnevnom govoru ipak češća upotreba predloga *zbog*. Interesantan primer je i upotreba predloga *na* i *u* kada je u pitanju mesto tj. institucija gde neko radi. Rećićemo: Radi *na fakultetu, na akademiji, na klinici, na višoj školi...* ali i: Radi *u školi, u bolnici, u zavodu, u ministarstvu, u opštini...* Stevanović ističe da kada je reč o visokim školama i sličnim ustanovama, da onda u svim slučajevima s lokativom imamo upotrebu predloga *na* (Stevanović 1991a⁵: 491). Jedini slučaj kada je dozvoljena upotreba i predloga *na* i predloga *u* s lokativom je slučaj imenice *selo*. Pa tako možemo reći: Živim *u selu* i živim *na selu*.

Po svom značenju predlozi se slažu s oblicima reči uz koje stoje. Pokazuju odnos tih reči prema drugim rečima u rečenici i sintagmi, i taj odnos može biti raznolik. Stevanović navodi osam takvih odnosa (Stevanović 1991⁵: 379): prostorni odnos iliti odnos po mestu, odnos po vremenu, uzrok, cilj ili namera, poređenje, način, zajednica i namena. Mišljenja smo da i u albanskom predlozi iskazuju iste odnose. Karakteristika predloga, kada se javljaju u okviru predložko-padežne konstrukcije i u albanskom i u srpskom jeziku, je da mogu ukazivati i na vršioca radnje, da ukazuju na odvajanje dela od celine, na materiju od koje je nešto napravljeno ili kojom je neki entitet ispunjen, poreklo ili pripadnost, usmerenost i sl. Prilikom pokušaja definisanja značenja predloga suočavamo se sa problematikom koja je vezana za njenu preciznost. Koliko god da je definicija značenja predloga sveobuhvatna s tendencijom da se njome obuhvati što veći broj značenja predloga i u albanskom i u srpskom jeziku

definicija nikada nije u potpunosti sveobuhvatna. Ponekad su potrebna i dodatna objašnjenja i dopune kako bi sva značenja predloga bila predstavljena na transparentan i jasan način. Klikovac ispituje da "bez obzira na to koliko se definicija "rastegne" ne bi li obuhvatila što veći broj upotreba (ponekad čak i po cenu da bude ne samo nezgrapna nego i donekle neodređena), ostataka uvek ima mnogo- i veoma različitih (Klikovac 2006: 7). Ono što predloge čini vrlo interesantnom, ali i u pojedinim slučajevima, i vrlo problematičnom gramatičkom jedinicom je njihova polisemičnost. Pored toga što su označeni kao pomoćne reči predlozi predstavljaju i relacione reči jer vrlo često ukazuju i na odnos između dvaju ili više objekata.

Kako je jezik forma koja je podložna promenama i u albanskom i u srpskom možemo uočiti pojavu slabljenja i pojačavanja intenziteta u upotrebi pojedinih predloga koji su karakteristika određenih stilova. Usled uticaja svakodnevnog govora i stranih jezika pojedine konstrukcije su se nametnule kao dominantne. U izvesnim slučajevima uočljiva je pojava zamene predloga u okviru predložko-padežnih konstrukcija kao što je to u albanskom jeziku slučaj sa predlogom *më* koji u sve većem broju konstrukcija zamenjuje predlog *në*. Predlozi su takođe i kategorija koja na vrlo transparentan način daje realnu sliku nivoa koji je pojedinac dostigao prilikom učenja stranog jezika. Čak i kod govornika koji su dostigli C1/C2 nivo često se javljaju greške koje su upravo vezane za pravilnu upotrebu predloga. O tome najbolje svedoči veliki broj naučno-stručnih radova koji su pisani na engleskom jeziku od strane autora kojima engleski nije maternji. Na izvestan način u tim radovima dominiraju greške koje su upravo vezane za pogrešnu upotrebu predloga. Koja će predložko-padežna konstrukcija biti upotrebljena od strane jednog izvornog govornika zavisi prvenstveno od njegovog obrazovanja i umešnosti da se na najbolji mogući način izrazi na svom maternjem jeziku. Pravilna upotreba predloga je svakako i odlika stila.

Detaljna analiza značenja najvažnijih predloga u ova dva jezika je pokazala da se isti prostorni, vremenski, mesni, i njima slični odnosi izražavaju različitim

predložko-padežnim konstrukcijama u albanskom i srpskom jeziku. Ova činjenica dovodi i do čestih grešaka u upotrebi predloga kod govornika kojima jedan od navedena dva jezika nije maternji. Potrebno je dosta vremena i vežbe da bi se dostigao nivo na kojem govornicima predložko-padežne konstrukcije ne predstavljaju veliki problem a tačna i precizna upotreba predloga predstavlja odliku stila i pokazatelj ovladavanja jezikom.

15.SPISAK IZVORA GRAĐE

Albanski jezik

- Blushi, Ben (2008). *Të jetosh në ishull*, Toena, Tiranë
- Dones, Elvira (2002). *I love Tom Hanks (përralla moderne)*, Sejko, Elbasan
- Elsie Robert (1995). *Një fund dhe një fillim*, Ndërmarrja botuese „Buzuku“, Prishtinë
- Elsie, Robert (2006). *Letërsia Shqipe*, Një histori e shkurtër (përktheu nga anglishtja Majlinda Nishku), Skanderbeg books, Tiranë
- FGJSSH (1981): *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe A-M*. Prishtinë (sipas botimit të Akademisë së Shkencave të RPSSH - Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 1980), Rilindja
- FGJSSH (1981): *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe N-ZH*. Prishtinë (sipas botimit të Akademisë së Shkencave të RPSSH - Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 1980), Rilindja
- FGJSH ASHSH (2006): *Fjalor i gjuhës shqipe*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Gjoza, Roland (2006). *Nodr Mort*, Ndërmarrja botuese „Buzuku“, Prishtinë
- Kadare, Ismail (1980). *Kështjella*, Shtëpia botuese „Naim Frashëri“, Tiranë
- Kadare, Ismail (1999). *Vjedhja e gjumit mbretëror*, Onufri, Tiranë
- KD Dnevni list *Koha ditore*, godina 2011; tekstovi različitih autora
- Kongoli, Fatos (2003). *Lëkura e qenit*, Botimet Toena, Tiranë
- Kongoli, Fatos (2004). *Ëndrra e Damokleut*, Botimet Toena, Tiranë

- Kongoli, Fatos (2006). *Dragoi i fildishtë*, Botimet Toena, Tiranë
- Kongoli, Fatos (2007). *Jetë në një kuti shkrepësesh*, Botimet Toena, Tiranë
- Kongoli, Fatos (2007a). *Karuseli*, Botimet Toena, Tiranë
- Kongoli, Fatos (2009). *Bolero në vilën e pleqve*, Botimet Toena, Tiranë,
- Marquez, Gabriel Garsia (2003). *Dashuria në kohërat e kolerës*, Toena, Tiranë
- Petro Rita, Pepivani Natasha, Çerpja Adelina (2010). *Gjuha shqipe 6*, Botime Shkollore Albas, Tiranë
- RK časopis *Revista Klan*, godina 2011; tekstovi različitih autora
- RM časopis *Revista Mapo*, godina 2011; tekstovi različitih autora
- Qesku, Pavli (1999). *Fjalor Shqip-Anglisht*. Tiranë, EDFA
- Shqit Dnevni list *Shqiptari i Italisë*; godina 2011, tekstovi različitih autora

Srpski jezik

- Andrić, Ivo (1962). *Na Drini ćupirja*, Prosveta, Beograd
- Arsić 2009, Ljubica (2009). *Mango* (peto izdanje), Laguna, Beograd
- Blic Dnevni list *Blic*, godina 2011; tekstovi različitih autora
- Dučić, Jovan (1986). *Blago cara Radovana*, Prosveta, Beograd
- Jovanović, Marija (2009). *Spletkarenje sa sopstvenom dušom* (šesto izdanje), Caligraph, Beograd
- Kapor, Momčilo Momo (1984). *Zoe* (treće izdanje), Znanje, Zagreb

- Kapor, Momičilo Momo (2003). *Sanja*, Zograf, Niš
- Pol. Dnevni list *Politika*, godište 2010, 2011; tekstovi različitih autora
- RMS *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika I-VI* (1967–1976), Matica srpska, Novi Sad
- Velmar-Janković (1995). *Lagum* (sedmo izdanje). Studio Mono, Beograd
- Šuška Đustina, Nesimi Remzi (1997). *Albanski jezik*, Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, Beograd

16.BIBLIOGRAFIJA

- Agalliu, Fatmir (1980). Sa rasa ka gjuha shqipe?. *Studime filologjike*, nr.3.: f. 56–62.
- Agalliu, Fatmir (1988). *Çështje të morfologjisë së gjuhës së sotme shqipe*. Tiranë: Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Historisë dhe i Filologjisë.
- Agalliu, Fatmir (1990). Rreth përdorimit të rrjedhës në shqipen e sotme letrare. *Studime filologjike*, nr.1: f. 115–131.
- Agalliu Fatmir, Angoni Engjëll, Demiraj Shaban, Dhrimo Ali, Hysa Enver, Lefe Emil, Likaj Ethem (2005). *Gramatika e gjuhës shqipe I*. Akademia e Shkencave e Shqipërisë / Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë.
- Antonić, Ivana (2004). Sintaksa i semantika dativa. *Južnoslovenski filolog*, LX, str. 67–69.
- Antonić, Ivana (2005). Sintaksa i semantika padeža. (u knjizi) *Sintaksa savremenog srpskog jezika- Prosta rečenica* (red. M. Ivić), Beograd: Institut za srpski jezik SANU/ Beogradska knjiga / Matica srpska, str. 119–300.
- Antonić, Ivana (2008). O jednom sintaksičko-semantičkom modelu s lokativom. *Južnoslovenski filolog*, LXIV, str. 7–14.
- Arsenijević, Nada (2003). Akuzativ s predlogom *u* u savremenom srpskom jeziku- I, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 2003, vol. 46, br.1, str. 107–263. Novi Sad.
- Arsenijević, Nada (2003). Akuzativ s predlogom *u* u savremenom srpskom jeziku- II, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 2003, vol. 46, br.2, str. 53–216. Novi Sad.
- Ašić, Tijana (2005). Predlozi *po*, *na* i *u* u srpskom jeziku i njihova fizička i temporalna interpretacija. *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, br.68, str. 161–168. Novi Sad.
- Batistić, Tijana (1967). Uloga konstrukcije *u*+lokativ u konstruisanju izvjesnih tipova srpskohrvatskih rečenica. *Prilozi proučavanju jezika*, 3, 29–42.

- Batistić, Tijana (1972). *Lokativ u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku*. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik (Biblioteka JF, n.s., knj.3)
- Beci, Bahri (2004). *Gramatika e gjuhës shqipe për të gjithë*. Tiranë: Botime EDFA.
- Belić, Aleksandar (1998). *Opšta lingvistika- O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku.u: Izabrana dela Aleksandra Belića*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, knj. I i II.
- Belić, Aleksandar (1969). *Istorija srpskohrvatskog jezika, II: Reči sa deklinacijom*. Beograd: Naučna knjiga.
- Blake, Barry J. (2001). *Case*. Cambridge University Press. United Kingdom (second edition).
- Bokshi, Besim (2005). *Rruga e formimit të fleksionit të sotëm nominal të shqipës*. Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës. Botime të veçanta LXII, Seksioni i gjuhësisë dhe i letërsisë. Libri 26, Prishtinë.
- Bugarski, Ranko (1969). *Predlozi OVER, UNDER, ABOVE, BELOW i BENEATH u savremenom engleskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Beogradskog univerziteta (Monografije, knj. XXXII).
- Bugarski, Ranko (1973). A system of English prepositions and their Serbo-Croatian equivalents. *The Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project, Reports 8, Zagreb, 3 – 20*.
- Buxheli, Ludmila (2007). *Modelet e caktimit rasor në gjuhën e sotme shqipe*. Tiranë: Nereida.
- Camaj, Martin (1984). *Albanian grammar*. (Collab. on and translated by Leonard Fox). Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Cipo, Kostaq (1949). *Gramatika shqipe*. Tiranë: Ndërmarrja Shtetërore e Botimeve dhe Shpërndarjes.
- Close, R.A (1975). *Prepositions*. Longman Group Limited, London.
- Cole, Tom (2006). *The Preposition Book. Practice toward Mastering English Prepositions*. University of Michigan, United States of America, The University of Michigan Press.

- Daničić, Djuro (1858). *Srbska sintaksa*. Beograd.
- Demiraj, Shaban (1970). *Morfologjia e gjuhës së sotme shqipe II*. Tiranë: Universiteti Shtetëror i Tiranës/ Fakulteti i Historisë dhe Filologjisë (Katedra e Gjuhës Shqipe).
- Demiraj, Shaban (1971). *Morfologjia e gjuhës së sotme shqipe*. Prishtinë: Universiteti i Prishtinës, Enti i teksteve dhe i mjeteve mësimore i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës.
- Domi, Mahir (1988). Përdorimi i parafjalëve përpara gjymtyrëve homogjene. *Gjuha jonë*. Tiranë, 8/1988, 2 : f. 5 – 15.
- Dheri, Vangjel (1984). *Parafjala e gjuhës angleze, vështruar në rrafshin gjuhësor përqasës dhe metodik* (Temë e disertacionit për mbrojtjen e gradës shkencore „Kandidat i shkencave filologjike). Tiranë: Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Historisë dhe i Filologjisë.
- Dhrimo, Ali (1969). Vëzhgime rreth ngulitjes së normës gjuhësore në publicistikën e pasçlirimit. *Studime filologjike*, nr.3 : f. 121 – 152.
- Çeliku, Mehmet (1969). Çështje të normës morfologjike në letërsinë artistike pas çlirimit. *Studime filologjike*, Tiranë, nr.3 : f. 109 – 121.
- Çeliku, Mehmet (1975). Lokucionet parafjalore emërore në gjuhën letrare shqipe.-në: *Çështje të gramatikës së shqipes së sotme*. Vëll. II, Tiranë, f. 206 – 249.
- Çeliku, Mehmet (1990). Parafjalët foljore në gjuhën e sotme letrare shqipe. *Gjuha jonë*. Tiranë, 10/1990, 4: f. 64 – 71.
- Çeliku Mehmet, Domi Mahir, Floqi Spiro, Mansaku Seit, Përnaska Remzi, Prifti Stefan, Totoni Menella. *Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa* (red. Mahir Domi). Akademia e Shkencave e Republikës së Shqipërisë/ Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, 1996, Tiranë.
- Çeliku Mehmet, Karapinjalli Mustafa, Stringa Ruzhdi (1998). *Gramatika praktike e gjuhës shqipe*, Toena, Tiranë.
- Çeliku, Mehmet (2006). Parafjalët e lidhëzat e shqipes standarde vështruar në rrafshin normativ. *Seminari ndërkombëtar për gjuhën, letërsinë dhe kulturën shqiptare, (Materialet e punimeve të Seminarit XXV Ndërkombëtar për Gjuhën,*

Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare. Prishtinë, gusht 2006). Universiteti i Prishtinës. Fakulteti i Filologjisë. - Universiteti i Tiranës. Fakulteti i Historisë-Filologjisë. Prishtinë, vëll. I, f. 211–220; ose: *Rev. Gjuha jonë (Tiranë)* 26/2006, 1–4, 31–40.

- Çuçka, Shpëtim (2006): *Fjalor anglisht shqip*, Botimet Toena, Tiranë.

- *Fjalori Anglisht Shqip* (1996). Përgatitur nga Prof. Dr. Ilo Stefanllari, Shtëpia Botuese Encikolpedike, Tiranë.

- FGJSSH (1981): *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe A-M*. Prishtinë (sipas botimit të Akademisë së Shkencave të RPSSH - Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 1980), Rilindja.

- FGJSSH (1981): *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe N-ZH*. Prishtinë (sipas botimit të Akademisë së Shkencave të RPSSH - Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 1980), Rilindja.

- FGJSH ASHSH (2006): *Fjalor i gjuhës shqipe*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.

- Floqi, Spiro (1968). Çështje të teorisë së togfjalëshit në shqipen e sotme. *Studime filologjike*, nr.1: f. 75–85.

- Floqi, Spiro (1992). Togëfjalëshat me parafjalën *nga* në shqipen e sotme letrare. *Studime filologjike*, nr. 1–4: f. 23–34.

- Frashëri, Sami (1886). *Shkronjëtorë e gjuhësë shqip*, Bukuresht.

- Frashëri, Sami (1979). *Vepra V (Shkronjëtorë e gjuhësë shqip)*. Prishtinë: Rilindja.

- Hysa, Enver (1970). Ndajfolja në gjuhën e sotme shqipe. *Studime filologjike*, nr.3: f. 19–65.

- Hlebec, Boris (1999). *Gramatika engleskog jezika za srednje škole*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

- Ivić, Milka (2005). *Značenja srpkohroatskog instrumentalna i njihov razvoj*. Beograd: Beogradska knjiga, Srpska akademija nauka i umetnosti, Institut za srpski jezik SANU.

- Ivić, Milka (1951-1952). O predlogu *po* u srpskohrvatskom jeziku. *Južnoslovenski filolog*, XIX: 1–4, 174–212.
- Ivić, Milka (1953-54). O problemu padežne sisteme u vezi sa savremenim shvatanjima u lingvističkoj nauci. *Južnoslovenski filolog*, XX, knj. 1–4, str. 191–209.
- Ivić, Milka (1955-1956). Iz problematike padežnih vremenskih konstrukcija. *Južnoslovenski filolog*, XXI, knj. 1–4, str. 174–212.
- Ivić, Milka (1954). Uzročne konstrukcije s predlozima *zbog, od, iz* u savremenom književnom jeziku. *Naš jezik*, V (n.s.): 5–6, str. 186–194.
- Ivić, Milka (1955-56). Iz problematike padežnih vremenskih konstrukcija. *Južnoslovenski filolog*, XXI: 1–4, 165–214.
- Ivić, Milka (1957-1958). Sistem predložkih konstrukcija u srpskohrvatskom jeziku. *Južnoslovenski filolog*, XXII: 1–4, 141–166.
- Ivić, Milka (1961). On the structural characteristics of the Serbocroatian case system. *International Journal of Slavic Linguistic and Poetics*, 4: 38–47.
- Ivić, Milka (1971). Kvestionar za upotrebu padeža u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, Novi Sad, XIV/1, str. 159–169.
- Ivić, Milka (1982). O „regularnoj polisemiji“ u leksičkoj teoriji i leksikografskoj praksi. U: *Leksikografija i leksikologija*, Beograd / Novi Sad: SANU.
- Ivić, Milka (1983). *Lingvistički ogledi*. Beograd: Prosveta
- Karapinjalli, Mustafa (1986). Për një përdorim normativ të parafjalëve prej dhe nga. *Gjuha jonë*, Tiranë, 6/1986, 4: f. 43–48.
- Klajn, Ivan (2002). Složeni prilozi, Složeni predlozi.(u knjizi) *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku, Provi deo: Slaganje i prefiksacija*: str. 132–139. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Klikovac, Duška (2004). *Metafore u jeziku i mišljenju*. Beograd: XX vek.
- Klikovac, Duška (2006). *Semantika predloga*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.

- Klikovac, Duška (2007). Predložka značenja u nastavi srpskog jezika kao stranog: slučaj predloga *u* i *na*, (u zborniku) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi*, Beograd: Filološki fakultet, str. 47 – 63.
- Klikovac, Duška (2008). O semantici tekstualnih konektora u srpskom jeziku koji se sastoje od predloga mesnih značenja i poimeničene zamenice taj (pored toga, uz to, nasuprot tome, povrh toga, pri tome, prema tome, iza toga, na to). *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, 2008, br. 73, st. 177 – 193.
- Klikovac, Duška (2008/2009). *Skripta iz sintakse padeža i glagolskih oblika* (za grupe 01 i 02). Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Kole, Josif (1969). Pjesëzat si kategori leksiko-semantike në shqipen e sotme. *Studime filologjike*, nr.3: f. 75 – 104.
- Kostallari, Androkli (1968). Parimet themelore për hartimin e „Fjalorit të gjuhës së sotme shqipe“. *Studime filologjike*, nr.2: f. 43 – 128.
- Kostallari, Androkli (1973). *Gjuha e sotme letrare shqipe (dhe disa probleme themelore të drejtshkrimit të saj)*. Tiranë: Akademia e Shkencave e RP të Shqipërisë – Instituti i Gjuhës dhe i Letërsisë.
- Krijezi, Merima (2006). Për sistemin e rasave në gjuhët shqipe dhe serbe. *Seminari Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare* (Materialet e punimeve të Seminarit XXV Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare. Prishtinë, gusht 2006). Universiteti i Prishtinës. Fakulteti i Filologjisë.- Universiteti i Tiranës. Fakulteti i Historisë-Filologjisë. 25/1: f. 269 – 273.
- Mančić, Zorica (2003). *Predlozi koji označavaju prostorne odnose u švedskom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom*. Magistarski rad. Filološki fakultet u Beogradu.
- Mansaku, Seit (1987). Një shpërdorim i parafjalës prej. *Gjuha jonë*, nr. 2: f. 65 – 68.
- Maretić, Tomo (1931; preštampano 1963). *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.

- Matas Ivanković, Ivana. Izražavanje prostornih značenja prijedložno-padežnim izrazima,
http://www.hrvatskiplus.org/prilozi/dokumenti/anagram/Matas-Ivankovic_Izrazavanje.pdf
- Mršević, Dragana (1972–1973). Predlozi *nad, pod, pred* i *iznad, ispod* i *ispred* s odgovarajućim padežnim oblicima u funkciji određivanja prostornih odnosa. *Naš jezik*, 19, Beograd, Sv. 4–5.: str. 204–227.
- Mulaku Latif, Kelmendi Ahmet (1983). *Gramatika e gjuhës shqipe (Fonetika dhe Morfologjia). Për klasën I të arsimit të mesëm të orientuar*. Prishtinë, Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës.
- Mulaku, Ragip (2004). Kundër përdorimit të parafjalës *në* në vend të *nga*. *Gjuha jonë*. Prishtinë, 22/2004, 1: f. 50–52.
- Murati, Qemal (1984). Terminologjia gjuhësore në *Gramatikën e serbokroatishtes* të Selman Rizës. *Gjuha shqipe*, Prishtinë, nr.1: f. 15–20.
- Newmark Leonard, Hubbard Philip, Peter R. Prifti (1982). Preposition and Prepositionals (in book): *Standard Albanian- reference grammar for students*. Stanford University Press, United States of America, pp. 289–300.
- Novaković, Stojan (1894). *Srpska gramatika*. Beograd: Državna štamparija.
- Përnaska, Remzi (1983). Çështje të kundrinorit në gjuhën shqipe. *Studime filologjike*, nr. 4: f. 179–197.
- Piper, Predrag (1977–1978). Obeležavanje prostornih odnosa predložko-padežnim konstrukcijama u savremenom ruskom i savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku. *Prilozi proučavanju jezika*, 13–14, 1–51.
- Piper, Predrag (1983). *Zamenički prilozi (gramatički status i semantički tipovi)*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Piper, Predrag (1984). Psiholingvistički aspekt opozicije “*unutra/spolja*” kao mogućeg konstituitivnog faktora sistema semantičkih kategorija. *Godišnjak Saveza društva za primenjenu lingvistikku Jugoslavije*, 7–8, 223–230.
- Piper, Predrag (2001). *Jezik i prostor*. Beograd: XX vek.

- Popović, Ljubomir (1964). Padežna sinonimika u jeziku Vuka Stef. Karadžića, *Naš jezik*, XIV: 2–3, 73–129.
- Popović, Ljubomir (1966). Predložki izrazi u savremenom srpskohrvatskom jeziku. *Naš jezik*, XV: 3–4, 195–220.
- Pranjković, Ivo. Prostorna značenja u hrvatskome jeziku. http://www.hrvatskiplus.org/prilozi/dokumenti/anagram/Pranjkovic_Prostorna.pdf
- Rasulić Katarina (2004). *Jezik i prostorno iskustvo*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Radović-Tešić, Milica (1972–1973). Predlog *kod* uz genitiv glagolskih i drugih apstraktnih imenica u funkciji određivanja vremena i njegove semantičko-sinatskičke opozicije. *Naš jezik*, XIX / 4–5: str. 228–255. Beograd.
- Rexha Hyrë, Kreuza Bardh, Petro Rita dhe Fekollari Aida (2010). *Çelësi i gjuhës shqipe (për ciklin 9-vjeçar)*. Njohuri letrare dhe gjuhësore, Tekste dhe ushtrime praktike. Botime Shokllore Albas, Tiranë.
- Rexhepi, Sadije (2007). Sistemi i rasave në gjuhën shqipe dhe në gjuhën gjermane. *Seminari ndërkombëtar për gjuhën, letërsinë dhe kulturën shqiptare, (Materialet e punimeve të Seminarit XXVI Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare. Prishtinë, gusht 2007)*. Universiteti i Prishtinës. Fakulteti i Filologjisë. - Universiteti i Tiranës. Fakulteti i Historisë-Filologjisë. Prishtinë, 26/1, 299–309.
- Riza, Selman (1952). *Gramatikë e sërbo-kroatishes*. Mustafa Bakija, Prishtinë.
- Riza, Selman (2002) *Vepra 3*. Redaksia: Idriz Ajeti, Besim Bokshi, Rexhep Ismajli. Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës. Botime të veçanta XLIV, Seksioni i Gjuhësisë dhe i Letërsisë. Libri 19, Prishtinë.
- Rrota, Justin (2006). *Gjuha e shkrueme ase vërejtje gramatikore*. Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë / Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë. Shkodër. Botime Françeskane.

- Samra, Miço (1992). Mbi trajtimin leksikografik të lokucioneve në gjuhën e sotme shqipe. *Studime filologjike*, nr. 1 – 4: f. 131 – 137.
- Samara, Miço (1999). *Parafjalët në shqipen e sotme (Vështrim leksiko-semantik)*, Tiranë: Panteon.
- Savić M. and Anđelković D. (2004). The acquisition of prepositions in Serbian: Factors and mechanisms of development. Laboratory of experimental psychology, Faculty of Philosophy, Belgrade. *Psihologija*, 2004, vol. 37 (4), 415 – 450.
- Stanišić, Vanja (1989). O nekim sličnostima u padežnom sistemu između albanskog i srpskohrvatskog jezika. *Balkanološki institut-SANU, Balcanica XX*.
- Stanišić, Vanja (1990). Du lexique serbocroate dans le vocabulaire albanais. *Balkanološki institut-SANU, Balcanica XXI*, 239—249.
- Stanišić, Vanja (1995). *Srpsko-albanski jezički odnosi* (posebna izdanja 59). Beograd: SANU/Balkanološki institut, Beograd.
- Stanišić, Vanja (2006). *Uvod u indoevropsku filologiju*. Beograd: Čigoja.
- Stanišić, Vanja. O srpskohrvatskim elementima u albanskom jeziku, *projekat Rastko* <http://www.rastko.rs/rastko-al/jezik/index.php>
- Stanojčić Živojin i Ljubomir Popović (2011). *Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Stevanović, Mihailo (1991⁵). *Savremeni srpskohrvatski jezik I: Fonetika-Morfologija*. Beograd: Naučna knjiga (peto izdanje).
- Stevanović, Mihailo (1991a⁵). *Savremeni srpskohrvatski jezik, II: Sintaksa*. Beograd: Naučna knjiga (peto izdanje).
- Stevović, Igrutin (1974). Neophodna razgraničenja kod funkcija padeža. *Književnost i jezik*. XXI, br.2: str. 20 – 31, Beograd.
- Stojanović, Jelica (2007). Mjesto predloga *prema* u predloškopadežnom sistemu srpskog jezika (u dijahroniji i sinhroniji). *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, br. 71 – 72, str. 405 – 415.

- Sulejmani, Fadil (1984). Vetorët e vetës së tretë me parafjalë. *Gjuha shqipe*, Prishtinë, nr. 1: f. 29 – 30.
- Xanoni, Anton (1909). *Gramatika shqyp*, Shkodër.
- Xhuvani, Aleksandër (1964). Parafjalët. *Studime filologjike*, Tiranë. nr. 1: f. 7 – 59.
- Xhuvani, Aleksandër (1985). *Vepra I*. Tiranë: Akademia e Shkencave e RPSSH.
- Topalli, Kolec (2009). *Sistemi rasor i emrave të shqipes*. Akademia e Shkencave e Shqipërisë. Tiranë: Plejad.
- Topolinjska, Zuzana (2002). Antropocentrička teorija jezika i srpski padežni sistemi. *Južnoslovenski filolog*, br.58: str. 1 – 13.
- Thomai, Jani (1969). Një klasifikim i frazeologjizmave me vlerë ndajfoljore në gjuhën shqipe. *Studime filologjike*, nr.1: f. 3 – 48.
- Thomai, Jani (1981). Përdorimi i disa lokucioneve librore. *Gjuha jonë*. nr.2, f. 13 – 21.

BIOGRAFIJA

Merima Krijezi rođena je 1972. g. u Beogradu. Srednju stručnu spremu stekla je na Pedagoškoj akademiji za obrazovanje vaspitača u Beogradu. Na Filološkom fakultetu u Beogradu diplomirala je 1997. godine i stekla zvanje profesora albanskog jezika i književnosti. Na Katedri za albanski jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu počinje da radi 1999. godine, kao asistent-pripravnik, da bi 2006. godine bila unpređena u zvanje asistenta.

Na pomenutom fakultetu Univerziteta u Beogradu magistrirala je 2006. godine odbranivši rad pod naslovom „Značenje imperfekta u albanskom i srpskom jeziku“. Bavi se prevođenjem i do sada je objavila izvestan broj prevoda među kojima centralno mesto zauzimaju pripovetke, eseji i delovi romana koji pripadaju savremenoj književnosti, ali i dokumentarni filmovi (spomenućemo film urađen za britansko tržište u produkciji Bi-Bi-Sija 1997. godine, ali i film o mešovitim brakovima na jugu Srbije urađen 2012. u produkciji RTS-a). Prevodi sa albanskog, engleskog i srpskog.

Od 2004. g. stalni je saradnik časopisa za književnost, umetnost i kulturu *Sveske* (Pančevo).

Od 2006. godine stalni je saradnik Zavoda za unapređenje obrazovanja i vaspitanja u Beogradu.

Od 2009. godine saradnik Zavoda za procenu kvaliteta nastave u Beogradu.